

HATA HIVYO, WAFU WAKO HAI

Hans-Jörg Ronsdorf

Kutokufa kwa Nafsi

Hans-Jörg Ronsdorf

Hata Hivyo, Wafu Wako Hai

Kutokufa kwa Nafsi

Christliche Literatur-Verbreitung

Postfach 11 01 35 • 33661 Bielefeld

Tafsiri ya Biblia iliyotumika (katika toleo la Kijerumani): Überarbeitete Elberfelder (tafsiri ya Biblia ya Kijerumani), 1999, CSV, Hückeswagen

Toleo la kwanza 1992

Toleo la pili 1994

Toleo la tatu, limerekebishwa na kuongezwa, 2004

© 1992 by

CLV • Christliche Literatur-Verbreitung

Postfach 110135 • 33661 Bielefeld

CLV kwenye intaneti: www.clv.de

Upangaji wa maandishi: CLV

Jalada: Dieter Otten, Gummersbach

Uchapishaji na ujalidi: Ebner & Spiegel, Ulm

ISBN 3-89397-227-7

Yaliyomo

Dibaji

1 Utangulizi	12
1.1 Umuhimu na upana wa somo hili	13
1.2 Sababu ya kuandika na changamoto	14
1.3 Mpangilio wa kitabu	15
1.4 Mfuatano wa matukio yajayo – kalenda ya unabii	15
1.5 Ufunuo wa Biblia katika Agano la Kale na Agano Jipya	17
1.5.1 Ufunuo wa Agano Jipya	18
1.5.2 Ufunuo wa Agano la Kale	19
1.5.3 Nuru pia katika Agano la Kale	20
1.6 Chanzo cha kifo na kazi yake	22
1.7 Nini hutokea wakati wa kufa?	24
1.7.1 Roho ya mwanadamu na kifo	24
1.7.2 Nafsi wakati wa kufa	26
1.7.3 Roho na nafsi	26
1.8 Pande mbalimbali za kifo	27
1.9 Ushindi juu ya kifo	27
1.9.1 Kifo na dhambi	27
1.9.2 Kifo na Ibilisi	30
2 Nini huja baada ya kifo?	32
2.1 Lazaro na yule tajiri	32
2.1.1 Je, hapa inahusu maisha baada ya kifo?	33
2.1.2 Maana ya habari hii	34
2.1.3 Je, ni mfano?	34
2.1.4 Kabla ya kifo	35
2.1.5 Mtazamo wa Wayahudi kuhusu maisha baada ya kifo	36
2.1.6 Kifua cha Ibrahimu	37
2.1.7 Lazaro aliingiaje kifuani mwa Ibrahimu?	37
2.1.8 Hadesi	38
2.1.9 Hadesi katika Luka 16	41

2.1.10 Sheoli	43
2.1.11 Kuinua macho	44
2.1.12 Kwa mbali	45
2.1.13 Shimo kubwa	46
2.2 Mungu wa walio hai	47
2.2.1 Masadukayo	
2.2.2 Musa na Eliya juu ya mlima wa kugeuka sura	49
2.2.3 Uhusiano kati ya maisha baada ya kifo na ufufuo	50
2.2.4 Mfano wa punje ya mbegu	51
2.3 Mhalifu msalabani	52
2.3.1 Paradiso	53
2.3.2 Paradiso katika mapokeo ya Kiyahudi	53
2.3.3 Paradiso katika Agano Jipya	55
2.3.4 Je, Luka 23:43 inaweza kufasiriwa kwa namna nyingine?	57
2.4 Utukufu wa milele – tumaini mbele ya kifo	59
2.4.1 Utu wa nje	61
2.4.2 Utu wa ndani	62
2.4.3 Nyumba yetu ya duniani, yaani hema	63
2.4.4 Kuvikwa	64
2.4.5 Safari na nyumbani	67
2.4.6 Tafsiri nyingine	69
2.5 Kufa ni faida	71
2.5.1 Maelezo mengine	73
2.5.1.1 Je, ni kurudi kwa Kristo?	73
2.5.1.2 Kuondoka	74
2.5.1.3 Usingizi wa nafsi?	74
2.5.1.4 Je, ni haki ya Paulo peke yake?	75
2.5.2 Kukutana naye!	75
2.6 Waliolala	76
2.6.1 Je, waliolala wamo katika usingizi wa nafsi?	77
2.6.2 Usingizi unahusu nini?	77
2.6.3 Mfano wa kifo cha Stefano	78
2.6.4 Waliolala wakati wa unyakuo	79

2.6.5 Waliolala kabla ya unyakuo	80
2.6.6 Hitimisho	81
2.7 Kristo – Bwana wa walio hai na wafu	81
2.8 Nafsi chini ya madhabahu	85
2.8.1 Nafsi za mashahidi waliouawa	85
2.8.2 Chini ya madhabahu	87
2.8.3 Tukio hili ni la wakati gani?	89
2.8.4 Kilio cha kulipiziwa kisasi	90
2.9 Uzima wa milele	91
2.9.1 Uzima wa milele ni nini?	91
2.9.2 Uzima wa milele na kutokufa	92
2.9.3 Mwanadamu anawezaje kupokea uzima wa Mungu?	93
2.9.4 Waumini wanaumilikije uzima wa milele?	94
2.9.5 Uzima wa milele na kifo	95
2.9.6 Waumini waliokufa	95
2.9.7 Waumini walio hai	96
2.9.8 Hali ya baadaye ya uzima wa milele	97
2.9.9 Roho Mtakatifu	97
2.9.10 Hitimisho	98
2.10 Roho waliokaa kifungoni	98
2.10.1 Kusudi la Petro	99
2.10.2 Maelezo yetu kuhusu kifungu hiki	
2.10.3 Aliuawa katika mwili – akahuishwa katika roho	101
2.10.4 Kuwahubiri roho waliokaa kifungoni	102
2.10.5 Maudhui ya mahubiri hayo	102
2.10.6 Nafsi na roho	103
2.10.7 Je, roho hao ni malaika walioanguka?	104
2.10.8 Roho – watu waliokufa	105
2.10.9 Kifungo	106
2.10.10 Je, waumini wa Agano la Kale waliwekwa huru kutoka Sheoli?	107
2.10.11 Je, Yesu alishuka kuzimu?	108
2.10.12 Hitimisho	109
2.11 Matukio ya wakati wa kufa na uzoefu wa karibu na kifo	110

2.11.1 Je, taarifa hizi zina ukweli kiasi gani?	112
2.11.2 Matukio ya wakati wa kufa katika Biblia?	112
2.11.3 Mitume Paulo na Yohana	114
2.11.4 Matukio ya wakati wa kufa – mbinguni na jehanamu	115
2.11.5 Udanganyifu wa giza	116
2.11.6 Wanaowaita wafu ni chukizo kwa Bwana	117
2.11.7 Sauli na Samweli	118
2.11.8 Udanganyifu wa mpinga-Kristo katika nyakati za mwisho	119
2.11.9 Hitimisho	
3 Mtazamo wa Biblia kuhusu mwanadamu	122
3.1 Mwanadamu ameundwa na nini?	123
3.2 Roho ya mwanadamu	125
3.2.1 Pumzi ya uhai	125
3.2.2 Roho itokayo kwa Mungu na roho ya mwanadamu	126
3.2.3 Muhtasari	129
3.3 Nafsi ya mwanadamu	129
3.3.1 Muhtasari	131
3.4 Mwili wa mwanadamu	132
3.5 Hitimisho	133
4 Kutokufa kwa nafsi	135
4.1 Uzima wa milele na kutokufa kwa nafsi	136
4.2 Kutokufa katika Agano Jipya	137
4.3 Kati ya kifo na ufufuo	138
4.3.1 Ufahamu wa nafsi bila mwili	139
4.3.2 Je, nafsi bado inahitaji mwili?	139
4.4 Kutokufa katika Biblia na katika falsafa ya Kigiriki	140
4.4.1 Uwili	141
4.4.2 Ufufuo	141
4.4.3 Kutokufa kwa nafsi si hali ya mwisho	142
4.4.4 Utu binafsi	142
4.5 Hitimisho	143
4.6 Maana ya kweli hii	144
5 Wakati ujao wa wafu	145

5.1 Ufufuo	145
5.1.1 Ufufuo katika Agano la Kale	147
5.1.2 Ufufuo wa uzima	148
5.1.3 Mwili katika ufufuo	150
5.1.4 Wakati wa ufufuo	152
5.1.5 Ufufuo wa hukumu	155
6 Mwanadamu katika umilele	159
6.1 Waumini katika umilele	160
6.2 Wasioamini katika umilele	161
6.2.1 Jehanamu (Gehena)	162
6.2.2 Ziwa la moto	164
6.2.3 Mauti ya pili	165
6.3 Adhabu hudumu kwa muda gani?	166
6.3.1 “Milele” na “-a milele” katika Agano Jipya	167
6.3.2 “Uharibifu”	169
6.3.3 Muhtasari	170
6.3.4 Haki na utakatifu wa Mungu	171
6.3.5 Msalaba wa Golgotha	172
7 Kiambatisho	175
7.1 Maandiko Matakatifu yanafundisha nini kuhusu Sheoli na Hadesi?	175
7.2 Jedwali la maneno mbalimbali	181
8 Orodha ya vitabu	184
Tanbihi	188

Dibaji ya toleo la kwanza

Haikuwa kazi rahisi kulishughulikia somo hili gumu na pana. Kwa hiyo kile ambacho msomaji anacho sasa mkononi si maelezo kamili ya somo hili. Hilo linaonekana kwa urahisi katika orodha ya vitabu, inayoonyesha wingi wa vitabu vilivyoandikwa juu ya somo hili.

Kitabu hiki kisingekamilika kwa namna hii bila msaada wa rafiki yangu Matthias Piel. Ninamshukuru kwa namna ya pekee. Ninamshukuru pia Martin Heide kwa msaada wake. Mwisho, ninamshukuru mke wangu. Kwa saa nyingi ilimbidi akose kuwa nami, lakini hakuacha kunitia moyo niimalize kazi hii.

Mungu mwaminifu na akibariki kitabu hiki, kwa utukufu Wake! Ninamshukuru kila msomaji atakayenikosoa kwa kutumia Biblia.

Hans-Jörg Ronsdorf

Dibaji ya toleo la tatu

Kitabu hiki hakikuandikwa kwa ajili ya wanatheolojia. Kwao kuna kazi nyingine zinazolishughulikia jambo hili kwa upana na kwa kina zaidi. Shauku yangu ni hii: kumpa muumini kitabu kinachomfahamisha kweli hizi kwa njia rahisi na inayoeleweka. Hilo ni muhimu hasa tunapooni jinsi ufahamu wa Maandiko unavyohitaji kuboreshwa, hata katika makanisa yanayoshika Biblia kwa uaminifu.

Mahali pachache lugha ya asili inatajwa. Lakini ninaamini kwa moyo wote kwamba kwa tafsiri nzuri ya Biblia mtu anaweza kuyaelewa vizuri maswali yanayoshughulikiwa katika kitabu hiki.

Kichwa cha kitabu, “Kutokufa kwa Nafsi”, kinawachokoza baadhi ya Wakristo – wakati mwingine kwa sababu nzuri. Hata hivyo ninataka kujaribu kukichunguza kichwa hiki kwa nuru ya kweli ya Biblia. Ninafikia hitimisho kwamba kina haki yake kabisa, ilimradi tukielewe na kukitumia kwa namna ya kibiblia.

Baada ya toleo la kwanza na la pili kutoka, nilipokea barua nyingi sana. Wengi waliniunga mkono, lakini wengi vilevile walikataa. Nimeyaingiza mambo mengi katika toleo hili, pamoja na masahihisho niliyoyafanya mahali kadhaa. Ninashukuru kwa maoni hayo. Tunafahamu kwa sehemu tu.

Katika kitabu hiki ninashughulikia kwa utaratibu vifungu vyote vya Maandiko vinavyohusu somo hili (natumaini sijaacha chochote muhimu). Kwa hiyo kinaweza kutumika pia kama kitabu cha marejeo. Kwa sababu hiyo marudio hayaepukiki, kwa kuwa kila sura inaweza kusomwa peke yake.

Toleo hili limekuwa marekebisho kamili, pamoja na nyongeza nyingi. Hapa pia ninashukuru sana kwa ushirikiano na msaada, hasa wa Werner Mücher, Gummersbach, na wa Wolfgang Klöckner, Obergünzburg / Allgäu, aliyeongeza maswali ya kutafakari zaidi. Wamesaidia mawazo yawe wazi zaidi na yaeleweke vizuri zaidi.

Katika kazi kama hii ninatambua pia jinsi msingi wa kiroho uliowekwa katika ujana wangu unavyonisaidia leo. Kwa hiyo ninawashukuru pia wale waliojitahidi kuuweka msingi huo.

Ombi langu ni kwamba watoto wengi wa Mungu wanufaike na kitabu hiki. Na kwamba wauone kwa uwazi zaidi ukuu wa Bwana Yesu Kristo katika ushindi

Wake juu ya kifo, na baraka iliyotufikia kutokana na ushindi huo.

Hans-Jörg Ronsdorf, Kempten im Allgäu, Desemba 2003

1 Utangulizi

Je, kweli kuna kuwepo, kuendelea kuishi, baada ya kifo? Kama ndivyo, tunapaswa kukuwazaje kuwepo huko? Maswali kama haya huulizwa tena na tena. Mungu ameweka milele ndani ya moyo wa mwanadamu, na jambo hilo linamfanya ahisi kwamba kifo si mwisho:

“Kila kitu amekifanya kizuri kwa wakati wake; tena ameiweka hiyo milele ndani ya moyo yao, ila mwanadamu hawezi kulivumbua jambo hilo Mungu alilolifanya, tangu mwanzo hata mwisho” (Mhubiri 3:11).

Katika Biblia moyo ni sehemu ya ndani kabisa na ya msingi ya mwanadamu. Huenda neno hili halisemi moja kwa moja kwamba moyo umeumbwa ukielekea milele. Lakini angalau linasema kwamba mwanadamu anahisi kuna kitu kilicho nje ya upeo wa ufahamu wetu, yaani maisha baada ya maisha haya. Dini zote za ulimwengu, na pia dini za makabila za zamani na za sasa, zinathibitisha hilo. Muumba mwenyewe amempa mwanadamu ufahamu wa umilele Wake ulio juu ya wakati.¹

Lakini katika pumzi ileile neno hili la Mhubiri linataja pia mpaka wa ufahamu. *Chini ya jua* hakuna ufahamu kuhusu kifo na wakati ujao. Kwa Mhubiri, “*chini ya jua*” ni mtazamo wa ulimwengu kwa macho ya mwanadamu asiyeujua ufunuo wa Mungu. Na Mungu ashukuriwe, kwa njia ya Biblia tunao ufunuo wa Mungu mikononi mwetu. Unatoka kwa Mungu aliye juu ya jua – tukiendeleza lugha ya Mhubiri.

Watu wanajaribu kulitatua swali hili la mwisho kwa kutumia kila tawi la sayansi na la sayansi bandia. Ingawa mpaka wa ufahamu hauwezi kuondolewa, wanatoa majibu yanayoeleza kifo na yale yanayofuata baada yake kwa namna ya kudanganya na ya hatari – kwa mtazamo wa Biblia! Wengine wanasema kwamba kwa watu wote kifo ni mlango wa kuingia paradiso. Wengine wanadai kwamba baada ya kifo hakuna kitu kabisa. Au wengine wanadhani kwamba baada ya kuwepo kwa muda fulani, mwisho wa kudumu unawajia wengine, na uzima wa milele unawajia wengine.

1. Jambo hili halibadiliki hata kama ufahamu huu mara nyingi unaonekana kwa viwango tofauti sana, na hata kama wengi wanakana kuwepo kwa maisha baada ya kifo.

Maelezo haya ni ya hatari, kwa sababu yanapotosha. Hayakielewi kifo jinsi kilivyo hasa: mshahara wa dhambi (Warumi 6:23) na kutengwa na Mungu.

Sisi Wakristo tuna nini cha kusema kuhusu jambo hili? Je, mtazamo wetu juu ya swali hili umejengwa juu ya Neno la Mungu? Na je, tuko tayari na tunaweza kutoa jibu kuhusu tumaini (1 Petro 3:15)² tulilo nalo mioyoni mwetu?

Hatuhitaji kujificha, wala hatupaswi kujificha. Kwa maana katika majaribio yote ya kueleza kifo yanayotuzunguka itaonekana tena na tena kwamba mtazamo wa Biblia juu ya kifo na yale yanayofuata – na kwa hiyo juu ya wakati ujao wa mwanadamu – ni wa pekee. Hakuna mahali pengine penye tumaini kuu namna hii na wakati ujao mzuri namna hii. Hata hivyo kuna mafikio mawili, mwishoni mwa njia pana na mwishoni mwa njia nyembamba (Mathayo 7:13-14).

1.1 Umuhimu na upana wa somo hili

Somo la kitabu hiki linagusa maswali yaliyo kwenye mpaka wa ujuzi wa mwanadamu kuhusu uhai na kifo. Tunategemea kabisa kile ambacho Mungu anatuambia katika Neno Lake juu ya somo hili. Ingawa Biblia ina mambo ya msingi ya kusema juu ya mambo haya, hatupaswi kulitilia somo hili mkazo kupita kiasi, wala kulipa thamani ambayo Maandiko hayalipi. Kwa hiyo hatutaki kusema mengi mno, lakini pia si machache mno. Pale Maandiko yanaponyamaza, nasi tunataka kunyamaza! Biblia inasema mengi sana kuhusu wakati ujao – lakini kuhusu wakati kati ya kifo na ufufuo inasema kidogo kiasi. Kwa maana hapo inahusu hatua ya kati tu, ambayo siku moja itakoma milele.

Kwa mtazamo wa kwanza, maisha kati ya kifo na ufufuo hayaonekani kuhusiana moja kwa moja na msingi wa imani (kwa mfano swali la Yesu Kristo ni nani na kazi Yake, au uvuvio wa Biblia). Mtu akiamini kwamba baada ya kifo anaingia katika usingizi usio na ufahamu hadi ufufuo, huenda hilo si uzushi³. Lakini kama – na hili hutokea mara nyingi – watu wanahitimisha kutoka hapo kwamba hata katika umilele kuna hali hiyo isiyo na ufahamu, au kwamba kuwepo kunakoma, kwa mfano kwa maangamizi ya waovu, basi misingi ya imani ya Kikristo inashambuliwa.

2. Tumaini letu haliishii katika maisha baada ya kifo. Wakati kati ya kifo na ufufuo ni jambo la muda “tu”.

Tumaini letu na wakati wetu ujao ni uzima wa milele katika ufufuo.

3. Ninauona mtazamo huu kuwa fundisho la uongo, ambalo kwa lenyewe huenda halina madhara makubwa. Lakini hatua ya kuingia katika uzushi – yaani fundisho linalowapotosha watu na kuwapeleka kwenye uharibifu (Kumbukumbu la Torati 27:18; Ezekieli 13:10) – iko karibu sana, na si wachache walioichukua.

Hapo, kama tutakavyoona, pia tabia ya Mungu inaguswa: upendo Wake, utakatifu Wake na haki Yake. Huenda baadhi ya wasomaji watashangaa kuona uhusiano huu. Lakini kwa kweli jambo linalohusika ni uhalali na matokeo ya kazi ya ukombozi ya Bwana Yesu Kristo.

Tukilitazama somo hili kwa upana wake wote, yaani wakati ujao wa mwanadamu, tutaona jinsi duara linavyokamilika. Inahusu zaidi ya maisha kati ya kifo na ufufuo tu.

1.2 Sababu ya kuandika na changamoto

Muda fulani uliopita nilikutana na mtazamo unaokana kwamba nafsi inaendelea kuwepo baada ya kifo. Imani hii inapatikana katika madhehebu na mafundisho potofu mbalimbali (miongoni mwao Waadventista⁴ na Mashahidi wa Yehova⁵). Kwa ufupi inasema hivi:

Tangu kuzaliwa mwanadamu hana nafsi isiyoweza kufa. Kwa sababu ya dhambi yuko chini ya hali ya kufa. Anapata kutokufa kupitia Kristo tu, na kupitia Yeye pekee Yake. Huu ndio uzima wa milele ambao wote wanaomvamini Kristo wanaupokea. Kwa hiyo wote wasio na uzima katika Kristo hawataishi milele, bali siku moja wataacha kuwepo, yaani wataangamizwa katika jebanamu; kuwepo kwao kutafutwa kabisa.

Kwa kuwa nafsi ya mwanadamu haiwezi kuepuka kufa, bali ni ya kufa, hakuna pia maisha baada ya kifo. Katika kifo nafsi inakufa, mwanadamu mzima anatoweka, kila kazi yake – hata ya kiakili na ya kinafsi – inazimika. Katika namna moja ya mtazamo huu, hali hii ya “kutokuwepo” inaitwa pia usingizi wa nafsi, ikiwa inahusu hali baada ya kifo na kabla ya ufufuo. Wakati wa usingizi huu wa nafsi hakuna ufahamu wowote.⁶

Katika mtazamo huu mwanadamu anaonekana kuwa umoja usioweza kutenganishwa. Ama mwanadamu yu hai (katika mwili), ama amekufa. Kati ya namna hizi mbili za kuwepo hakuna hali ya kati. Mwanadamu, aliyeumbwa kama

4. Kwa mfano Tobler, G., *Wann beginnt das ewige Leben*, (Advent-Verlag, Zürich). Tomasi, M., *Tod und Auferstehung, Himmel und Hölle*, (Advent Verlag, Zürich). 77 *Fragen an die Gemeinschaft der Siebenten-Tags-Adventisten*, (Union Verlag Berlin), 1988.

5. Bila shaka madhehebu haya mawili yanapaswa kutazamwa kwa kupambanua. Lakini katika jambo hili hakuna tofauti kubwa kati yao; yote mawili yanatetea fundisho la uongo.

6. Mtazamo huu unajulikana kwa jina “Konditionalismus” (fundisho la kutokufa kwa masharti), ingawa haujulikani sana katika nchi zinazozungumza Kijerumani. Neno hili (kutoka Kilatini *conditio*, sharti) linamaanisha kwamba kutokufa kwa mwanadamu kunategemea sharti hili: kama ana uzima katika Kristo au la.

umoja, atapata ufahamu tena katika ufufuo tu. Katika mtazamo huu hakuna nafsi wala roho bila mwili au nje ya mwili.

Kusudi langu si kujadiliana na mtazamo wa wasioamini Mungu na wa wanaoamini vitu vya kimwili tu kuhusu kifo na kutokufa kwa nafsi. Badala yake ninataka kujibu mtazamo unaotetewa kwa kutumia Biblia.

Hata hivyo kitabu hiki hakikukusudiwa tu kwa wale wanaokabiliana na tatizo maalumu la fundisho la kutokufa kwa masharti (Konditionalismus) au la usingizi wa nafsi. Ni kwa ajili ya wote wanaotaka kulichunguza somo hili kwa msingi wake.

1.3 Mpangilio wa kitabu

Kwanza ni lazima tufikie tathmini iliyo na uwiano ya maneno ya Biblia kuhusu somo letu: Manabii wa Agano la Kale (AK) na mitume wa Agano Jipya (AJ) walifikiri nini kuhusu mambo ya baada ya kifo?

Kisha tutakichunguza kifo kwa kuangalia chanzo chake na jinsi kinavyofanya kazi. Halafu tutaupa uangalifu wa pekee ushindi juu ya kifo kupitia Bwana wetu Yesu Kristo.

Baada ya maandalizi haya nitashughulikia yale yanayokuja mara tu baada ya kifo. Hapo nitatumia vifungu vyote muhimu vya AJ vinavyosema jambo juu ya hilo. Vifungu hivi ndivyo sehemu muhimu zaidi kwa somo lenyewe, kwa sababu hapa waandishi mbalimbali wanauzungumzia moja kwa moja wakati kati ya kifo na ufufuo. Mwandishi mmoja analigusa somo tu, mwingine analieleza waziwazi. Haiwezekani kusema kwamba vifungu ni vichache mno.

Jambo hilo nalo linapakana na swali: Mwanadamu ni nini hasa? Hasa linahusu asili ya nafsi na kutokufa kwake. Hapo pia ndipo mzizi wa mtazamo ambayo fundisho la kutokufa kwa masharti linajengwa juu yake. Kwa kuwa hali ya kati baada ya kifo ni ya muda tu, tutafikia kisha tukio kubwa linaloikomesha hali hiyo: ufufuo. Katika sura nyingine nitashughulikia hali ya milele, na hasa nitachunguza hatima ya waovu. Swali linazuka tena na tena: Je, kwa kweli kunaweza kuwa na jehanamu ya milele – mbele ya upendo wa Mungu?

1.4 Mfuatano wa matukio yajayo – kalenda ya unabii

Haijalishi mtu anasoma kitabu gani juu ya somo hili: vitabu vyote vimejengwa juu ya mtazamo fulani wa mafundisho ya mambo ya mwisho, yaani fundisho kuhusu matukio yajayo. Kitabu hiki nacho si tofauti. Ninataka kueleza mapema

imani yangu kuhusu mfuatano wa matukio ya unabii na mambo yake makuu, ili msomaji aweze kuelewa vizuri zaidi jinsi mambo yanavyohusiana. Kwa maneno machache, na bila kutoa sababu zaidi mahali hapa, ninaeleza imani yangu.⁷

Ninaamini kwamba Wakristo wote, watoto wote wa Mungu, watanyakuliwa hivi karibuni sana kwenda mbinguni kwa Yesu Kristo. Wakati huo waumini wote waliokufa mpaka wakati huo watafufuka na kunyakuliwa pamoja na walio hai. Kisha utakuja wakati wa hukumu kubwa. Wakati huo Mpinga-Kristo atatokea na kuwadanganya watu wengi. Kitovu cha historia ya wokovu ya Mungu wakati huo kitakuwa hasa nchi na taifa la Israeli. Mungu Yahweh atatimiza ahadi zote alizowapa watu Wake wa zamani, Israeli. Kisha Kristo (Kiebrania *Masihi*) atatokea ili kuwahukumu walio hai na kusimika ufalme Wake. Si Wakristo watakaojenga ufalme huu wa nguvu na utukufu, bali Kristo, atakapokuja kutawala. Baada ya ufalme huu kutakuwa tena na udanganyifu mkubwa wa Shetani. Ndipo itakapokuja hukumu ya mwisho ya watu wote, ambayo kwa kawaida inaitwa “siku ya mwisho”. Kisha nchi na mbingu zitaondolewa na kuumbwa upya.

Lakini kuelewa mfuatano wa unabii kwa namna tofauti hakumaanishi lazima kwamba watu watafikia hitimisho tofauti katika mambo yote yanayohusu somo letu. Kwa mfano, kuhusu ufufuo kuna makubaliano makubwa juu ya namna yake, lakini si juu ya wakati wake, wala juu ya swali kama kutakuwa na ufufuo mmoja au zaidi.

Mchoro ulio kando unaonyesha mfuatano wa ufufuo na hukumu. Ninamwomba msomaji avisome vifungu vya Biblia vilivyotajwa.

- Jehanamu¹¹ · Mbingu mpya na nchi mpya¹⁰ · Nyumba ya Baba¹²
- **Hali ya milele**⁹
- □ Hukumu ya **wafu** mbele ya kiti cha enzi kikubwa cheupe mwishoni mwa wakati wa ulimwengu⁸
- ▲ Ufufuo wa wasio haki wote kwa ajili ya hukumu baada ya utawala wa miaka 1000, mbele ya kiti cha enzi kikubwa cheupe⁷
- ▲ **Ufufuo wa kwanza** Sehemu B⁵ Mashahidi waliouawa wakati wa dhiki

7. Maelezo marefu ya mitazamo mbalimbali yanapatikana, miongoni mwa vitabu vingine, katika utangulizi wa ufafanuzi wa kitabu cha Ufunuo: W.J. Ouweel, *Das Buch der Offenbarung*, Bielefeld (CLV) 1995, na: J.D. Pentecost, *Bibel und Zukunft*, Dillenburg (CVD) 1993.

- □ Kutokea kwa Kristo kwa ajili ya hukumu ya **walio hai** mwanzoni mwa utawala wa miaka 1000 duniani⁶
- □ Kiti cha hukumu cha Kristo kwa ajili ya waumini waliotukuzwa mbinguni⁴
- ▲ **Ufufuo wa kwanza** Sehemu A² Unyakuo wa kanisa kwenda mbinguni y³
- **Kifo na ufufuo wa Yesu Kristo**¹

□ = Hukumu · ∴ = Wakati · ▲ = Ufufuo

¹ 1 Wakorintho 15:1-23; Matendo ya Mitume 17:31; ² + ³ 1 Wathesalonike 4:13-17; 1 Wakorintho 15:51-54; ⁴ 2 Wakorintho 5:10; 1 Wakorintho 3:13-15; 4:4-5; ⁵ Ufunuo 20:4-6; ⁶ Mathayo 25:31-46; ⁷ Ufunuo 20:5; Yohana 5:29; Ayubu 14:10-12; ⁸ Ufunuo 20:11-15; 1 Wakorintho 15:24; ⁹ 2 Petro 3:13; 1 Wakorintho 15:24; ¹⁰ Ufunuo 21:1-8; ¹¹ Mathayo 18:8; Yuda 7, 13; Ufunuo 14:11; 20:10; ¹² Yohana 14:2-3; 17:24; 1 Wathesalonike 4:17

1.5 Ufunuo wa Biblia katika Agano la Kale na Agano Jipya

Tukichunguza Maandiko Matakatifu yote kwa swali hili – hali ya mwanadamu baada ya kifo na katika umilele ikoje? – tunaona tofauti kubwa kati ya AK na AJ. Tofauti ya msingi iko katika kiwango cha ufunuo, yaani kwa kiasi gani Mungu alisema juu ya mambo haya katika AK upande mmoja, na katika AJ upande mwingine. Ni AJ tu linalojibu swali la maisha baada ya kifo na la kutokufa kwa mwanadamu kwa ukamilifu na kwa mwisho.

Hiyo haimaanishi kwamba katika AK kuna machache tu juu ya somo hili. Hapana, AK lina maneno mengi zaidi juu ya kifo na Sheoli kuliko AJ. Lakini maneno ya watu wa AK mara nyingi yana alama ya kutokuwa na uhakika na ya kutojua kuhusu kifo, pia ya mashaka, hata ya hofu. Sababu ni kwamba watu hawa walifunuliwa kidogo sana kuhusu maisha baada ya kifo. Hawakuwa na uhakika wa amani na Mungu na wa ukombozi wa milele.

Kinyume chake, kwa waumini wa AJ tunaona mtazamo tofauti kabisa. Kwao kifo si tena kile kilichokuwa kwa waumini wengi wa AK. Kwao hakuna tena kutokuwa na uhakika huko na kutojua huko, wala mashaka au hofu. Linganisheni kwa mfano maneno ya Ayubu na yale ya mtume Paulo.

Ayubu alisema: "... kabla sijaenda (wala sitarudi) bata nchi ya giza na ya uvuli wa mauti, nchi yenye kiza kama giza lenyewe, nchi ya uvuli wa mauti na isiyo na mpango, ambako bata mwanga ni kama giza!" (Ayubu 10:21).⁸

Lakini Paulo alivewa kusema: "... au dunia, au uzima, au mauti, au mambo yaliyopo, au mambo yajayo; vyote ni vyenu" (1 Wakorintho 3:22).⁹

Kwa ufufuo wa Yesu Kristo, mtazamo wa waumini juu ya kifo umebadilika kabisa. Wakristo wanaujua ushindi juu ya kifo, na wanamjua Yeye aliyekishinda. Ushindi huu hauonekani katika ufufuo tu, bali pia katika hali iliyopo mara tu baada ya kifo.

1.5.1 Ufunuo wa Agano Jipya

Kwa nini AJ linatufunulia mengi zaidi juu ya maisha baada ya kifo? Kwa sababu kwa kifo na ufufuo wa Yesu Kristo, kifo kimeshindwa na kubatilishwa. Kwa hiyo badiliko kubwa kabisa limetokea, ambalo kwa ukubwa wake linabadilisha kila kitu. Badiliko hili ndilo ujumbe wa Injili:

"... ambaye alitukoa akatuita kwa mvito mtakatifu; si kwa kadiri ya matendo yetu sisi, bali kwa kadiri ya makusudi yake mwenyewe na neema yake. Neema hiyo tulipewa katika Kristo Yesu tangu milele, na sasa inadhibirishwa kwa kufunuliwa kwake Mwokozi wetu Kristo Yesu, aliyebatili mauti, akaleta uzima na kutokuharibika [au kutokupita] kwenye nuru kwa ile Injili" (2 Timotheo 1:9-10).

Luka aliandika kwa namna inayofanana katika kitabu cha Matendo ya Mitume:

"... ya kwamba Kristo hana budi kuteswa, na ya kwamba yeye, kwa kuma wa kwanza wa kufufuka katika wafu, atatangaza habari za nuru kwa watu wa Israeli na kwa Mataifa" (26:23).

Waandishi wa AK walitafuta kuelewa waziwazi mambo ambayo yanguweza kuja tu kutokana na kazi ya Yesu Kristo. Kwao kifo – angalau kwa jinsi walivyokiona wao wenyewe – kilikuwa bado hakijabatilishwa kwa kazi ya Kristo.¹⁰ Walikitazama kifo kabla uzima na kutokuharibika havijaletwa kwenye nuru. Halikuwa swali la ufunuo peke yake, kwa maana lingekuwa jambo dogo kwa

8. Taz. pia Ayubu 14:12; 30:23; 38:17.

9. Taz. pia Wafilipi 1:23; 1 Wakorintho 15:54-56; 2 Wakorintho 4:7-5:10.

10. Hata hivyo waumini wote wa Agano la Kale, baada ya kifo chao, walikwenda katika paradiso ya mbinguni, kama tutakavyoona baadaye. Jambo hilo hawakulijua kabla ya kifo chao, yaani halikuwa limefunuliwa kwao.

Mungu kuliinua pazia. Ilihusu ufunuo wa mambo haya katika uhusiano na kifo na ufufuo wa Yesu.

Ufunuo kamili wa mambo ya baada ya kifo ulipaswa kungoja kuja kwa Mwana wa Mungu. Kabla ya hapo kulikuwa na ahadi au mafunuo machache tu ya mambo ya baada ya kifo, tofauti na yale tunayoyajua leo, baada ya kuja kwa Bwana Yesu, kupitia maandiko ya AJ (Yohana 3:11-13; Waefeso 1:3 na kuendelea; Wafilipi 3:20).

1.5.2 Ufunuo wa Agano la Kale

Katika AK tunakuta waandishi wa aina nyingi sana, na kwa hiyo pia namna mbalimbali za maandiko¹¹. Kuna vitabu vya historia vinavyoeleza njia za Mungu pamoja na watu Wake. Kisha kuna vitabu vya unabii. Ndani yake Mungu alisema kupitia manabii Wake juu ya hali ya kimaadili ya watu Wake na ya mataifa mengine, na juu ya wakati wao ujaar.

Zaidi ya hayo kuna vitabu vya mashairi, kwa mfano Ayubu, Zaburi na Mhubiri. Vinaeleza kwa namna ya pekee mawazo, hisia na mihemko ya kibinadamu.¹² Katika vitabu hivi vitatu vya mwisho tunakuta maneno mengi zaidi yanayotuhusu katika somo hili.

Mhubiri wakati mwingine anajaribu kueleza maana ya maisha na ya ulimwengu kwa mtazamo wa kidunia tu (wa mlalo): Upeo wake hauvuki kile anachokiona “chini ya jua” (1:3; 2:11, 18, 22). Mojawapo ya majibu yake kwa swali la maana ya maisha ni hili:

“Kwa maana tukio la wanadamu ni tukio la wanyama; tukio moja ndilo livapatalo wote wanili: kama afanyo buyu, ndiyo afanyo buyu; naam, wote wana pumzi moja; wala mwanadamu hana cho chote zaidi ya mnyama; kwa maana yote ni ubatili. Wote huenda mahali pamoja; wote wanatoka katika mavumbi, na wote buyarudia mavumbi. Ni nani ajuaye pumzi ya wanadamu, kwamba inapanda juu, na pumzi ya mnyama, kwamba inashuka chini ardhini?” (Mhubiri 3:19-21).

Mhubiri anafikia hitimisho ambalo ni kweli kwa mtazamo wa maisha haya ya dunia tu. Kwa hiyo kitabu hiki hakipaswi kuwa shahidi mkuu kuhusu mambo ya baada ya kifo, sembuse kuhusu mambo ya milele. Katika Zaburi tunakuta

11. Uandishi wa historia, mashairi, mithali, n.k.

12. Ninaposema hapa kwamba vitabu hivi vina mawazo ya kibinadamu, bado, kama vitabu vingine vyote vya Biblia, vimevuviwa na Roho Mtakatifu na vimeandikwa kwa ajili yetu kwa kusudi la Mungu.

maneno kadhaa yanayofanana sana na yale ya Mhubiri (kwa mfano Zaburi 49:12; 103:15-16). Maneno haya nayo hayatupi jibu la mwisho kuhusu maisha baada ya kifo.¹³

Mtu akilitazama AK peke yake, bila AJ, anaweza kupata hisia kwamba anakutana na mambo yanayopingana. Lakini hisia hii inaweza kutokea tu kama mtu anasahau kwamba mambo ya baada ya kifo yalifunuliwa kwa sehemu tu wakati wa AK. Hoja ambayo ndani yake maneno ya AK ndiyo ushahidi wenye nguvu zaidi haiwezi kuonyesha kweli yote.

1.5.3 Nuru pia katika Agano la Kale

Lakini hiyo haimaanishi kwamba hapakuwa na nuru yoyote kuhusu somo letu. Hata AK linatupa dalili za kutosha kwamba kwa kifo si kila kitu kimekwisha.

- “Akakusanywa pamoja na watu wake”.¹⁴ Kwa kawaida, hata katika lugha yetu ya kila siku, “kukusanywa” kunamaanisha kuwaleta watu kadhaa pamoja mahali pamoja kwa ajili ya jambo linalowahusu wote waliopo. Usemi huu unapotumika pia kwa kufa, ndani yake mna angalau dokezo kwamba wafu wanakusanywa mahali pamoja, yaani katika ulimwengu wa wafu – katika AK Sheoli¹⁵. Inashangaza kwamba mazishi au kuzikwa kunatofautishwa na “kukusanywa”.¹⁶ Kwa hiyo tangu mwanzo wa historia kuna maneno yanayohusiana na maisha baada ya kifo.
- Mwanamke mwenye pepo wa utambuzi wa Endori na roho ya Samweli (1 Samweli 28). Katika Israeli watu waliamini kwamba wanaowaita wafu waliweza kuileta roho ya mtu aliyekufa. Jambo hilo linamaanisha kwamba roho ya marehemu ilipaswa kuwepo kwa namna fulani na mahali fulani; angalau watu waliamini kwamba roho hizo za wafu zipo. Licha ya hayo, Mungu alikuwa amekataza, chini ya adhabu kali kabisa, kuuliza roho za wafu kupitia wanaowaita wafu kwa uchawi.¹⁷

13. Zaburi zina tabia nyingine. Kwa sehemu kubwa ni za kinabii. Jambo la pekee ni kwamba unabii huu mara nyingi sana unaonekana katika mawazo na hisia za wanadamu. Mateso anayoyazungumzia kwa mfano Daudi yanachukua, chini ya uongozi wa Roho wa Mungu, sura ambayo mwishowe ingeweza kutimizwa tu katika mateso ya Kristo.

14. Mwanzo 25:8, 17; 35:28-29; taz. pia Mwanzo 37:35; Waamuzi 2:10.

15. Mwanzo 37:35; 42:38; 44:31; Hesabu 16:30; 1 Samweli 2:6.

16. Mwanzo 35:29; 2 Wafalme 22:20; 2 Mambo ya Nyakati 34:28.

17. Mambo ya Walawi 19:31; 20:6, 27; Kumbukumbu la Torati 18:11.

- Kuchukuliwa juu kwa Henoko (Mwanzo 5:24) na kwa Eliya (2 Wafalme 2). Ingawa yaliyowapata watu hawa ni ya kipekee, tunaweza kuuliza: watu hawa walikuwa wapi baada ya kupaa kwao mbinguni?¹⁸ Eliya na Musa – Musa alikufa kifo cha kawaida – wote wawili walitokea juu ya mlima wa kugeuka sura na kuzungumza na Yesu.¹⁹
- Daudi na mtoto wake aliyekufa (2 Samweli 12:23). Daudi alisema: “Lakini sasa amekufa, kwa nini nifunge? Je! Naweza kumrudisha tena? Mimi nitakwenda kwake, bali yeye hatarudi kwangu.”

Ushirika wa waumini na Mungu, na tumaini lao kwa Mungu, haukatiki hata katika kifo chao. Mbali na maneno yanayoonyesha hofu ya kifo, kuna pia maneno kadhaa ambamo tunakuta matumaini, amani na matazamio: Zaburi 16:9-11; 17:6; 31:5; 49:14-15; 73:24-26; 116:15.

Kwa muhtasari tunaona kwamba AK linatupa habari kuhusu maisha baada ya kifo hadi kiwango fulani tu. Kwa hiyo tukijaribu kutoa ndani yake maneno ya mwisho kuhusu maisha baada ya kifo, tungeitia giza nuru inayopatikana katika AJ juu ya jambo hili. Tutayaelewa sawasawa maneno ya AK tu tukiyachunguza kwa msaada wa AJ na kuyafasiri katika nuru yake. AJ daima ndilo ufunguo wa AK, si kinyume chake.

Yale yanayosemwa katika mstari ufuatao kuhusu wokovu yangeweza, kwa maana yake, kuhusu pia wakati ujao wa mwanadamu. Manabii waliona na kuandika mambo mengi, lakini walikuwa wakitafuta na kuchunguza; hawakupewa ufahamu kamili:

“Katika habari ya wokovu huo manabii walitafuta-tafuta na kuchunguza-chunguza, ambao walitabiri habari za neema itakayowafikia ninyi; wakitafuta ni wakati upi, au wakati wa namna gani ulioonywa na Robo wa Kristo aliyekuma ndani yao, alipotangulia kuyashuhudia mateso yatakatompata Kristo, na utukufu utakaokuwako baada ya hayo” (1 Petro 1:10-11).

Uhusiano wa AK na AJ katika swali hili unaweza kuelezwa kwa kanuni moja ya katiba ya Ujerumani (Grundgesetz, ibara ya 31): “Sheria ya shirikisho inatangulia sheria ya jimbo” (Kijerumani: *Bundesrecht bricht Landesrecht*). Yaani sheria ya shirikisho ina nguvu zaidi, pale vifungu vinavyohusu jambo lililele vinaposema mambo tofauti.

18. Linganisheni sehemu ya 2.2.

19. Mathayo 17:3; Marko 9:4; Luka 9:30.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Fupisheni kile kilichofunuliwa katika AK kuhusu “maisha baada ya kifo”!
- Kuna tofauti gani ya ufunuo kati ya AK na AJ?
- Kwa nini AK haliwezi kutumika kama msingi wa fundisho kuhusu wakati ujao wa mwanadamu?

1.6 Chanzo cha kifo na kazi yake

Kutoka mkononi mwa Mungu wa milele,²⁰ ambaye peke Yake ana kutokufa,²¹ kulitoka uumbaji ambao hakuna kitu ndani yake kingeweza kuwa bora zaidi au kizuri zaidi (Mwanzo 1:31; Mhubiri 3:11). Mwanadamu aliumbwa kwa mfano na sura ya Mungu (Mwanzo 1:26-27; Yakobo 3:9), na kwa hiyo alikuwa kitovu cha uumbaji unaoonekana. Alikusudiwa kuishi katika ushirika na Muumba wake. Aliishi katika bustani ya ajabu, mazingira bora kabisa ya kutimiza kusudi hilo. Katikati ya bustani kulikuwa na mti wa uzima (Mwanzo 2:9, 16; 3:22). Uhai, katika nguvu zake na wingi wake, ulikuwa alama ya uumbaji. Uhai – tena bila mpaka wowote wa wakati – ulikuwa kitu cha juu kabisa ambacho Mungu alikuwa amempa mwanadamu. Aliruhusiwa wakati wowote kula matunda ya mti wa uzima. Tangu mwanzo mwanadamu aliumbwa kwa ajili ya maisha yasiyo na mwisho. Hilo peke yake ndilo lililolingana na tabia ya Mungu na mapenzi Yake.

Kwa hiyo onyo la kifo linagusa zaidi: kifo kingekuwa kama mwanadamu angetoka, kwa kutotii, katika kumtegemea Muumba wake na katika ushirika naye (Mwanzo 2:17). Katika mazingira haya yaliyojaa uhai, onyo la kifo lilikuwa onyo la kutisha kuliko yote. Kwa mwanadamu kifo kilimaanisha kwamba angeuacha uumbaji alioweza kuuona – yaani sehemu yake ya duniani – na kwa hiyo pia angemwacha Muumba aliyemjua ndani ya uumbaji huo (unaoonekana). Aliumbwa kwa mavumbi (Mwanzo 2:7), na angerudi kuwa mavumbi tena:

“Kwa jasho la uso wako utakula chakula, bata utakapoirudia nchi [kwa asili: ardhi]; kwa maana ndani yake ulitwalina; kwa kuwa u mavumbi wewe, na mavumbini utarudi!” (Mwanzo 3:19).

20. “Kabla milima haijazaliwa, wala hujaiumba dunia na ulimwengu, kutoka milele hata milele ndiwe Mungu” (Zaburi 90:2). “... kwa amri ya Mungu wa milele” (Warumi 16:26).

21. “... ambako yeye kwa majira yake atakudhihirisha, yeye aliyehimidiwa, Mwenye uweza peke yake, Mfalme wa wafalme [kwa asili: wa wale walio wafalme], Bwana wa mabwana [kwa asili: wa wale wanaotawala]; ambaye yeye peke yake ana kutokufa, akikaa katika nuru isiyoewa kukaribiwa; ambaye hakuna mtu aliyemwona wala awezaye kumwona; heshima na uweza una yeye hata milele. Amina” (1 Timotheo 6:15-16).

Mwanadamu, aliyeumbwa kwa ajili ya uhai, angetoweka na kupoteza maisha yake ya duniani, akawa bila thamani kama mavumbi. Je, tofauti ingeweza kuwa kubwa zaidi?

Kwa udanganyifu wa nyoka, yaani Ibilisi, mwanadamu alichagua kutotii, na kwa hiyo alichagua kifo (Mwanzo 3:1-7). Dhambi ilikifungulia kifo mlango ili kianze kazi yake ya kutisha katika uumbaji huu (Warumi 5:12 na kuendelea). Kifo ni mshahara wa dhambi (Warumi 6:23). Ni matokeo ya kutisha ya kumwacha Mungu. Hili ndilo neno la msingi la Biblia kuhusu kifo. Dhambi ndiyo chanzo, na kifo ndicho matokeo yasiyoepukika. Kwa dhambi mwanadamu anatoka katika kumtegemea Mungu, na hivyo anamwacha Yeye aliye na uzima na anayeutoa.²²

Kwa hiyo kifo si mwisho wa kawaida wa maisha, wala si mwisho wa rehema. Hakuna jema lolote katika kifo. Kifo kinamaliza maisha ambayo mwanadamu hataki kuyaacha. Ni cha mwisho na hakiwezi kutenguliwa wala kurudishwa nyuma. Kwamba mwanadamu hawezi kurudishwa kutoka katika kifo (2 Samweli 12:23; 14:14) ndiyo hatima ya kutisha ya mwanadamu aliyekuwa mwenye dhambi. Kwa matazamio haya ya giza historia inaanza mwendo wake. Uumbaji wote ulikuja chini ya hukumu ya kifo na ya upito. Lakini kuna tumaini, kwa maana uzao wa mwanamke siku moja ungekiponda kichwa cha nyoka, na hivyo kufungua njia ya kuuweka huru uumbaji wote (Mwanzo 3:15):

“Kwa maana viumbe vyote pia vinatazamia kwa shauku nyingi kufunuliwa kwa wana wa Mungu. Kwa sababu viumbe vyote vilivekwa chini ya ubatili [au upito, utupu] – si kwa kupenda kwao, ila kwa sababu yake yeye aliyevitiisha – katika tumaini kwamba viumbe vyenyeve naryo vitawekwa huru kutoka katika utumwa wa uharibifu, hata viingie katika uhuru wa utukufu wa watoto wa Mungu. Maana twajua ya kuwa viumbe vyote pamoja vinaugua, na kuona utungu pamoja hata sasa” (Warumi 8:19-22).

Kifo kimeingia katika uumbaji kama kitu kilicho kinyume cha asili, tena kama adui ambaye mwanadamu hawezi kumshinda, anayefanya kazi yake kwa ukatili na bila huruma. Ndiyo mwanadamu kwa kawaida anavyokiona kifo. Mwanadamu anayeishi bila Mungu anateseka kwa hofu ya kifo. Hajui yatakayomjia, na tena dhamiri yake inamshtaki, inamhukumu na kumtia hofu mbele ya Mungu aliye hai (Waebrania 2:15).

22. Yohana 1:4; taz. pia Mithali 14:27; 19:23.

Baada ya Adamu na Hawa kutenda dhambi, Mungu aliwavika mavazi ya ngozi (Mwanzo 3:21) ili kufunika uchi wao. Kwa mara ya kwanza walikutana na kifo. Mnyama alipaswa kufa ili mavazi hayo yafanywe. Ilikuwa ya kutisha zaidi sana kwao walipomtazama mwana wao aliyekufa, aliyeuawa na ndugu yake (Mwanzo 4:8). Kifo kinajidhihirisha kuwa adui mharibifu asiyeweza kushindwa. Bila kuzuilika kinaanza mwendo wake wa ushindi (Hosea 13:14; 1 Wakorintho 15:54). Ingawa Adamu aliishi muda mrefu sana (Mwanzo 5:5), ilitibitika kweli kwamba alipaswa kufa na kuwa mavumbi.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Kifo kinatoka wapi?
- Kifo kimeleta madhara gani?

1.7 Nini hutokea wakati wa kufa?

Hapa tunazungumzia kifo cha mwili, ambacho kama matokeo ya dhambi kinakomesha maisha ya mwanadamu duniani. Lakini nini hutokea katika kifo? Tumekwisha kudokeza kwamba kifo kinaleta utengano na kinatenganisha kile kinachopaswa kuwa pamoja. Kifo ni mwisho wa umoja, yaani wa ukamilifu wa mwanadamu.

Mwanadamu, ingawa ni umoja, ana pande nyingi zinazounda kuwepo kwake. Kuhusiana na kifo, Biblia inazungumza juu ya roho, nafsi na mwili.²³ Kifo kinatenganisha mwili na roho na nafsi; kinatenganisha utu wa ndani na utu wa nje (2 Wakorintho 4:16 na kuendelea). Neno la Mungu linashuhudia jambo hili mara nyingi.²⁴

1.7.1 Roho ya mwanadamu na kifo

Mwanadamu anapokufa, roho yake inarudi kwa Mungu aliyeitoa. Hata Mhubiri anasema hivyo, ingawa anajibu maswali mengi kwa mtazamo wa maisha haya ya dunia:

“... nayo mavumbi kuirudia nchi kama yalivyokuma, nayo roho kumrudia Mungu aliyeitoa” (Mhubiri 12:7).

23. Taz. maelezo marefu katika sura ya 3.

24. Mahali hapa sikusudii kumwona mwanadamu kama mwenye sehemu mbili au sehemu tatu. Maneno *roho* na *nafsi* mara nyingi yanatumika kwa kubadilishana. Jambo muhimu ni kwamba ni sehemu ya mwanadamu inayodumu baada ya kifo na inayohifadhi utu binafsi wa mwanadamu hata baada ya kifo. Moyo wa mwanadamu nao una nafasi iliyo muhimu vilevile katika Maandiko, inapohusu asili ya mwanadamu.

Luka analitaja jambo hili pia katika habari yake ya kufufuliwa kwa binti Yairo:

“Naye [Yesu] akamshika mkono, akapaza sauti, akisema, Kijana, inuka. Robo yake ikamrudia, akasimama mara; akaamuru apewe chakula” (Luka 8:54-55).

Roho ya msichana, iliyokuwa imemwacha kifo kilipoingia, ilirudi. Mtu anapokufa, roho inauacha mwili (Zaburi 146:4). Ndivyo Yakobo anavyosema pia: “Kwa maana kama vile mwili pasipo roho umekufa, vivyo hivyo imani pasipo matendo imekufa” (Yakobo 2:26).

Mungu alipomuumba mwanadamu, alimpa roho (Mwanzo 2:7). Mtu anapokufa, Mungu anairudisha roho kwake:

“Asema BWANA, azitandaye mbingu, aiwekaye misingi ya dunia, aiumbaye robo ya mtu ndani yake” (Zekaria 12:1).

“Wewe nauficha uso wako, nao wanafadhaika; waiondoa pumzi yao, wanakufa, na kuyarudia mavumbi yao. Waipeleka pumzi yako [kwa asili: pumzi ya kinywa (au roho)], wanaumbwa, nawe naufanya upya uso wa nchi” (Zaburi 104:29-30).

Kufa ni roho kupokelewa mikononi mwa Mungu (Zaburi 31:5). Ndivyo Bwana Yesu Kristo alivyosema pia alipokufa msalabani. Wainjilisti wanalitaja jambo hili waziwazi:²⁵

Mathayo: “Naye Yesu akapaza sauti yake tena kwa nguvu, akaitoa robo yake” (Mathayo 27:50).

Luka: “Yesu akalika kwa sauti kuu, akasema, Ee Baba, mikononi mwako naiweka robo yangu. Alipokwisha kusema hayo akakata robo” (Luka 23:46).

Yohana: “Basi Yesu alipokwisha kuipokea ile siki, alisema, Imekwisha. Akainama kichwa, akaikabidhi robo yake” (Yohana 19:30).

Mwanzoni, kama Muumba, Yeye alimpulizia mwanadamu pumzi ya uhai. Lakini msalabani, kwa kuwa alikuwa mwanadamu kamili, aliikabidhi roho Yake mikononi mwa Baba Yake (Zaburi 31:5). Alikuwa mwanadamu kwa roho (Marko 8:12), kwa nafsi (Marko 14:34) na kwa mwili, ambao ndani yake aliteseka na kufa.

Stefano aliomba alipokuwa akifa: “Bwana Yesu, pokea roho yangu!” (Matendo ya Mitume 7:59).

25. Yesu aliikabidhi roho, yaani Yeye mwenyewe aliamua wakati wa kuikabidhi. Katika jambo hili Yeye ni wa pekee. Alikuwa na mamlaka ya kuutoa uhai Wake (Yohana 10:18). Mwanadamu, aliye kiumbe, hana mamlaka hayo.

1.7.2 Nafsi wakati wa kufa

Raheli alipokufa wakati wa kumzaa Benyamini, nafsi yake ilitoka (Mwanzo 35:18). Eliya aliomba kwamba nafsi ya mtoto wa mjane wa Sarepta aliyekufa imrudie: “BWANA akaisikia sauti ya Eliya; na nafsi ya mtoto ikamrudia ndani yake tena, akawa hai” (1 Wafalme 17:22).

Wakati mwingine katika AK inasemwa pia juu ya nafsi kufa (kwa mfano Hesabu 23:10; Waamuzi 16:30). Lakini hapo haimaanishwi kifo cha nafsi, bali kifo cha mwili. Inahusu nafsi kutoka katika mwili. Jambo hili linaonekana wazi katika maneno ya Eliya “aliyechoka kuishi”, alipoketi chini ya mretemu na kutamani kuliko kitu kingine chochote kwamba nafsi yake ife (1 Wafalme 19:4). Alimwomba Bwana aiondoe nafsi yake.

Yona aliomba kwamba BWANA aiondoe nafsi yake, kwa sababu kwake ingekuwa heri kufa kuliko kuishi (Yona 4:3).

Kwa Anania na Safira, na pia kwa mfalme Herode, kifo kilikuja “walipotoa nafsi zao” (Matendo ya Mitume 5:5, 10; 12:23).²⁶

Mungu hakumtaka tu yule tajiri mwenye mashamba ya nafaka ayatoe maisha yake, bali pia nafsi yake (Luka 12:20).

Kwa hiyo kufa ni nafsi kuchukuliwa (si uhai wa kibaiolojia tu!) kwenda kwa Mungu, na kamwe si kuyeyuka au kuangamizwa kwake. Maandiko Matakatifu yanaonyesha bila shaka yoyote kwamba nafsi ya mwanadamu haitoweki katika kifo, bali inaendelea kuishi.

1.7.3 Roho na nafsi

Katika maneno ya Maandiko yaliyonukuliwa, roho na nafsi zote mbili zinasimama kwa kile kinachomwacha mwanadamu wakati wa kifo, ili kwenda mahali pengine au kuwepo katika hali “isiyo na mwili”. Maneno haya mawili, “roho” na “nafsi”, mara nyingi yanatumika kwa maana moja; mara nyingi yanamaanisha kitu kimoja. Kwa hiyo, katika sehemu zinazofuata za kitabu hiki, nitakapozungumza juu ya roho na nafsi ya mwanadamu, nitayaunganisha maneno haya. Nitatumia neno “roho-nafsi”. Neno hili halipatikani katika Maandiko, lakini linarahisisha kuelewa.

Maswali ya kutafakari zaidi

26. Neno la Kigiriki *ek-psycho*, linalotafsiriwa “kukata roho”, kwa asili linamaanisha “kutoa nafsi”.

- Elezeni nini hutokea katika kifo, yaani wakati wa kufa!
- Kwa nini watu wanakiogopa kifo?
- Elezeni uhusiano kati ya kifo na dhambi!
- Onyesheni Ibilisi ana nafasi gani kuhusiana na kifo, na Bwana Yesu ana nafasi gani!

1.8 Pande mbalimbali za kifo

Kifo hakihusu mwili wa mwanadamu peke yake. AJ linazungumza pia juu ya kifo cha kiroho, ambamo kila mwanadamu yumo kwa sababu ya dhambi yake.²⁷ Kifo cha kiroho si “kutokuwepo” kwa roho ya mwanadamu, wala si kuangamizwa kwake, bali ni roho yake kutengwa na Mungu.

AJ linazungumza pia juu ya “mauti ya pili”.²⁸ “Mauti ya kwanza” ni kifo cha mwili wa mwanadamu, anapouacha ulimwengu unaoonekana. Kwa wasioamini, baada ya ufufuo wao inafuata mauti ya pili. Ni kama kufa mara ya pili baada ya kufufuka, kufa kusikoisha kamwe. Mauti ya pili si kuangamizwa kwa mwisho kwa mwanadamu, bali ni kutengwa na Mungu kwa mwisho, bila kurudi tena katika ushirika na Mungu.

1.9 Ushindi juu ya kifo

Kwa dhambi ya mwanadamu, kifo kilianza mwendo wake wa ushindi duniani. Mbali na Mungu kuna kifo tu. Kifo ni hukumu ya Mungu juu ya dhambi. Lakini je, ni mapenzi ya Mungu kwamba kifo kiendeleo kuwa na nguvu, na kwamba mwanadamu abaki chini ya kifo cha kiroho, cha mwili na hatimaye cha milele? Hapana, Maandiko yanasema hivi:

“Hili ni zuri, lakubalika mbele za Mungu Mwokozi wetu; apendaye watu wote waokolewe, na kupata kujua yaliyo kweli” (1 Timotheo 2:3-4); na: “Je! Mimi ninafurahia kufa kwake mtu mmoja? asema Bwana MUNGU; si zaidi kwamba aghairi, akaiache njia yake, akaishi?” (Ezekieli 18:23).

1.9.1 Kifo na dhambi

Ili kutoa uzima, tatizo la kifo lilipaswa kutatuliwa. Mungu Mwokozi, aliyetafuta wokovu wa mwanadamu aliyekuwa chini ya kifo na dhambi (Tito 2:11; 3:4),

27. Luka 15:32; Yohana 5:25; Waefeso 2:1-10; Wakolosai 2:13; 1 Yohana 3:14; Yuda 12; Ufunuo 3:1.

28. Ufunuo 2:11; 20:6, 14; 21:8.

alipata njia. Mungu wa milele (Warumi 16:26), aliye na uzima ndani Yake mwenyewe (Yohana 5:26), aliye nuru (1 Yohana 1:5) na upendo (1 Yohana 4:8), anaangaza ndani ya Yesu Kristo kwa nuru ya uzima (Yohana 1:4; 8:12) ndani ya nchi ya mauti:

“Watu wale waliokaa katika giza wameona nuru kun, nao waliokaa katika nchi na wuli wa mauti nuru imewazukia” (Mathayo 4:16; nukuu kutoka Isaya 9:2).

Ingawa neno hili la Maandiko linawaeleza watu wa Israeli, kwa msingi linawahusu watu wote. Mungu alimtuma Mwana Wake, ulipowadia utimilifu wa wakati (Wagalatia 4:4; Waebrania 1:1), ili kukishinda kifo. Mwana wa Mungu ameupata ushindi. Baada ya kumaliza kazi msalabani na baada ya ufufuo Wake alisema: “Mimi ni wa kwanza na wa mwisho, na aliye hai; nami nalikuwa nimekufa, na tazama, ni hai hata milele na milele. Nami nina funguo za mauti na za Hadesi” (Ufunuo 1:17-18). Katika maneno haya tunaona kwamba Mungu mwenyewe ndiye anayesema, kwa maana maneno haya yanamhusu Mungu peke Yake (Ufunuo 1:8; 2:8; 22:13). Ni Mungu yuleyule aliyejifunua katika AK (Isaya 41:4; 44:6; 48:12).

Bwana Yesu, alipokuwa mwanadamu duniani, alikuwa na mamlaka juu ya kifo. Alilithibitisha jambo hilo kwa kumfufua Lazaro (Yohana 11), kijana wa Naini (Luka 7:11-14) na binti Yairo (Luka 8:49-56). Kuwafufua kwake wafu kulikuwa uthibitisho kwamba Yeye ndiye Mkuu wa uzima (Matendo ya Mitume 3:15), na kwa hiyo ni Mungu mwenyewe.

Uungu wa Kristo ni muhimu, na vilevile ni muhimu ukweli kwamba Yeye ni mwanadamu. Alifanyika mwanadamu ili aweze kufa badala ya wenye dhambi. Alikufa kama dhabihu kwa ajili ya dhambi. Aliwekwa kaburini. Baada ya siku tatu Mungu alimfufua. Katika ufufuo sasa, kama mwanadamu, ana uzima usioweza kuharibika (Waebrania 7:16). Kwa hiyo, kama mwanadamu aliyefufuka na kutukuzwa, anazo funguo za mauti na za Hadesi. Ufunguo ni picha ya mamlaka.²⁹ Mwanadamu Yesu Kristo ana mamlaka juu ya mauti na juu ya Hadesi, yaani ulimwengu wa wafu. Mauti haimtawali tena (Warumi 6:9-10). Kwa hiyo mauti haiwezi tena kuwadhuru wale walioungana Naye. Hao ndio waliomgeukia na walio na uzima Wake, uzima wa Yeye aliyefufuka.

Ili kuwaweka wanadamu huru kutoka katika kifo milele, Mungu mwenyewe alipaswa kufanyika mwanadamu na kufa. Kwa njia hiyo swali la dhambi

29. Linganisheni Ufunuo 3:7; 9:1; 20:1; Mathayo 16:19; 18:18; Isaya 22:22.

lilitatuliwa, na kifo kilishindwa kwa ufufuo. Ni ushindi ulioje wa Mungu!

Yesu Kristo, Mwana wa Mungu, alikuwa Yule Mtakatifu, yaani aliyezaliwa kwa uweza wa Mungu Roho Mtakatifu mwenyewe (Luka 1:35). Kwa hiyo katika maisha Yake hakukuwa na dhambi (1 Yohana 3:5), wala kwa maneno, wala kwa mawazo, wala kwa matendo (2 Wakorintho 5:21; 1 Petro 2:22). Kwa hiyo kile kinachowahusu wanadamu wengine wote hakikumhusu Yeye: Hakuhitaji kufa. Alipokufa, alikufa kwa hiari. Alikuwa na mamlaka ya kuutoa uhai Wake, na pia alikuwa na mamlaka ya kuutwaa tena kutoka katika kifo (Yohana 10:17-18).

Jambo hili linaturudisha kwenye uhusiano wa kifo na dhambi. Dhambi ndiyo iliyoleta kifo. Tatizo la kifo ni wakati huohuo tatizo la dhambi. Kwa hiyo chanzo hiki kilipaswa kushughulikiwa kwanza. Mwanzoni tulitaja kwamba Mungu ni nuru, yaani kwamba ni mtakatifu kabisa. Hawezi kuitazama dhambi (Habakuki 1:13), wala hawezi kuiacha bila adhabu. Mungu hawezi kumpokea mwenye dhambi pamoja na dhambi yake na kumpa uzima bila upatanisho kufanyika kwa ajili ya dhambi zake. Kwa hiyo Kristo, Mwana-Kondoo wa Mungu, alikufa (Yohana 1:29). Alibeba ghadhabu ya Mungu juu ya dhambi badala ya mwenye dhambi (2 Wakorintho 5:21). Madai ya Mungu yametimizwa kwa kifo cha Kristo. Utakatifu Wake umetendewa haki kikamilifu.

Kifo cha Kristo, kilicholeta upatanisho kwa ajili ya dhambi, hakikuwa kifo cha mwanadamu wa kawaida. Kifo cha Kristo kilikuwa hukumu ya Mungu juu ya dhambi. Yeye, aliye Mtakatifu, alifanywa kuwa dhambi. Aliteseka kutoka upande wa Mungu kwa ajili ya dhambi. Adhabu ya amani yetu ilikuwa juu Yake. Mungu alimwadhibu asiye na hatia kwa ajili ya dhambi zetu. Kwa hiyo kifo ambacho mwanadamu anakipokea kama mshahara wa dhambi si kifo cha mwili tu, bali hatimaye pia kifo cha milele. Adhabu hiyo – yaani kifo cha milele, kutengwa na Mungu milele – Kristo aliipata msalabani, ili kutuweka huru milele kutoka kwayo sisi tunaoamini.

Kristo alipofufuka baada ya siku tatu, alivunja minyororo ya kifo kwa nguvu Zake mwenyewe za kimungu. Kristo amefufuka, upatanisho umefanyika kwa ajili ya dhambi, na kifo kimeshindwa. Amevunja nguvu za dhambi na za kifo (Warumi 5:12-21). Huu ndio kiini cha ujumbe wa ufufuo. Huu ndio mwisho wa utawala wa kifo!

Lakini ushindi huu haumaanishi kwamba kifo tayari kimecondolewa na kutolewa ulimwenguni. Kifo bado kinatawala ulimwenguni. Hata waumini, walio na uzima wa ufufuo wa Kristo, bado wanakufa. Lakini kwa waumini kifo tayari

kimenyang'anywa nguvu zake. “Kubatilisha” kunamaanisha “kufanya kitu kisifanye kazi” na “kukiondolea nguvu”. Ulimwenguni kifo kinaendelea kutawala kupitia dhambi, lakini muumini amewekwa huru kutoka katika nguvu za kifo. Kwake kifo si hukumu tena, bali ni mlango wa kuingia utukufuni. Waebrania 2:14-15 inafupisha mawazo haya:

“Basi, kwa kuwa watoto wameshiriki damu na mwili, yeye naye viyo hivyo alishiriki hayo hayo; ili kwa njia ya mauti ambatilishe yeye aliyekuwa na nguvu za mauti, yaani, Ibilisi; awaokoe wale ambao kwa hofu ya mauti walikuwa katika hali ya utumwa maisha yao yote.”

1.9.2 Kifo na Ibilisi

Inamaanisha nini kwamba Ibilisi ana nguvu za mauti? Je, Ibilisi anaweza kuwaua watu apendavyo? Je, anaweza kukitumia kifo apendavyo? Hilo haliwezekani, kwa maana Mungu anashika uhai wa watu wote mkononi Mwake, na anauchukua tena anapotaka. Ibilisi hawezi kufanya hivyo, lakini ana nguvu za kifo upande wake kama mshirika wake. Kwa ushawishi wake wa hila, Ibilisi alimvuta mwanadamu atende dhambi, na hivyo akamweka chini ya nguvu za kifo. Hilo ndilo lililokuwa lengo lake.

Hivyo Ibilisi alipata mvuto juu ya mwanadamu. Akawa mungu wa dunia hii (2 Wakorintho 4:4) na mkuu wa ulimwengu huu (Yohana 12:31; 14:30; 16:11). Nguvu za kifo na za giza zinatawala katika ulimwengu huu, na Ibilisi ni mwuaji tangu mwanzo (Yohana 8:44; 1 Yohana 3:8). Narudia: Hana mamlaka ya kuua, lakini anaua kama mdanganyifu mwenye hila, kwa kumwongoza mwanadamu mbali na Mungu, aliye chemchemi ya uzima. Sumu hii ya udanganyifu inamwua kiroho na kimwili, tena milele. Kila mwanadamu anayekufa bila Mungu ni mawindo yake milele. Kwa maana hii kifo kinamfanyia Ibilisi kazi na kuyasaidia makusudi yake maovu.

Lakini Kristo amembatilisha Ibilisi, kwa kuingia katika eneo la mamlaka yake, yaani kifo, na kwa kupata ushindi kupitia ufufuo Wake. Kifo Chake msalabani ni ushindi juu ya Ibilisi (Wakolosai 2:15).

Ibilisi hajaangamizwa bado, lakini amepata kushindwa vibaya kabisa. Bado yu hai na anaendelea kufanya kazi, kama mwanzoni. Hata hivyo mwisho wa Ibilisi na wa kifo umekwisha kuamuliwa kwa hakika.

Kwa sasa ushindi wa Yesu unawahusu wale tu walioungana na Kristo. Wamewekwa huru kutoka katika hofu ya kifo, kwa maana kwao kifo ni adui

aliyeshindwa. Kwa mujibu wa maneno ya mtume Paulo (1 Wakorintho 3:22), sasa hata kifo ni mali yao, kwa kuwa kinawaleta kwa Kristo katika paradiso. Inaposemwa kwamba kwa waumini mambo yote hufanya kazi pamoja kuwapatia mema (Warumi 8:28), hata kifo hakijaachwa nje ya hayo.

Kwa wote wasiomjua Yeye aliyekishinda kifo, hofu ya kifo inaweza kuwa utumwa maisha yao yote. Hofu ya kifo ni kubwa zaidi kwa watu wanapokabiliwa na kifo, ikiwa dhamiri yao imeamka kuhusu hatia ambayo upatanisho haujafanyika kwa ajili yake, na inawashtaki. Kwa hiyo mwandishi wa Waebrania 2:14-15 huenda aliwafikiria hasa wale waliokuwa chini ya utumwa wa sheria, ambao hawakuwa na uhakika wa msamaha wa dhambi zao.

Ushindi wa Yesu Kristo umevunja utumwa wa kifo na wa hofu ya kifo. Dhambi, kifo na Ibilisi vimeshindwa kwa kifo cha upatanisho na kwa ufufuo wa Bwana Yesu Kristo. Huo ndio msingi wa ukweli kwamba hivi karibuni dhambi itaondolewa katika ulimwengu wote (Yohana 1:29; Waebrania 9:26), na kifo, adui wa mwisho, kitabatilishwa (Ufunuo 20:14).

“Adui wa mwisho atakayebatilishwa ni mauti” (1 Wakorintho 15:26).

“Lakini huu wa kuharibika utakapovaa kutokuharibika, na huu wa kufa utakapovaa kutokufa, ndipo litakapokuwa lile neno lililoandikwa: ‘Mauti imemezwa kwa kushinda.’ Ku wapi, Ewe mauti, kushinda kwako? Ku wapi, Ewe mauti, uchungu wako?” (1 Wakorintho 15:54-55; linganisheni Isaya 25:8; Hosea 13:14).

“Kwa kusudi hili Mwana wa Mungu alidibirishwa, ili azivunje kazi za Ibilisi” (1 Yohana 3:8).

Kweli amefanya hivyo, naye atalikamilisha! Bwana asifiwe!

2 Nini huja baada ya kifo?

Maandiko Matakatiifu hayasemi mengi sana kuhusu hali ya mwanadamu baada ya kifo hadi ufufuo. Badala yake yanaelekeza matazamio yetu kwenye siku ya ukamilisho. Tumaini la Wakristo linaelekea kuja kwa Bwana Yesu Kristo, atakapowachukua watu Wake kwenda nyumbani mbinguni. Mbele ya tumaini hili lenye baraka, maisha kati ya kifo na ufufuo yanabaki nyuma.

Haiwezi kuwa vinginevyo, kwa kuwa tumaini letu halitimizwi kwa kifo. Hatufikii lengo letu la mwisho kwa kifo, bali wakati wa ufufuo. Hata hivyo hali ya kati ni hatua ya mwisho kabla ya lengo la mwisho. Huo ni ufahamu wenye baraka, ambao tayari unatupa kuonja kidogo ukamilisho.

Tunapozungumza juu ya maisha baada ya kifo, tunazungumza juu ya hali ya kati iliyo ya muda. Swali ninalotaka kulichunguza sasa ni hili: Hali ya ufahamu wa mwanadamu baada ya kifo ikoje? Mara kadhaa nitaujadili mtazamo unaokana ufahamu wowote baada ya kifo, na kwa ujumla unaokana maisha baada ya kifo.

Nitayachunguza maswali haya katika vipengele 11, nikivishughulikia vifungu muhimu vya Maandiko katika AJ. Kila sura imeandikwa kwa upana kiasi kwamba inaweza kutumika peke yake. Kwa hiyo huenda kukawa na marudio hapa na pale.

2.1 Lazaro na yule tajiri

Bila shaka wengi hufikiria kwanza habari hii inayojulikana sana, linapokuja suala la maisha baada ya kifo. Ndivyo ilivyoeleweka siku zote. Hata hivyo kuna majaribio ya kuifasiri habari hii yanayoitenganisha kabisa na maisha baada ya kifo, kana kwamba haina la kusema juu ya jambo hilo. Upande mmoja nitaeleza maana yake, na upande mwingine nitajibu maelezo yasiyo sahihi.

“Basi palikuwa na mtu mmoja tajiri, aliyevaa nguo za rangi ya zambarau na kitani safi, akifanya sherehe kila siku na kujionyesha kwa fabari. Na maskini mmoja, jina lake Lazaro, alikuwa amelazwa mlangoni pake, mwenye vidonda vingi. Alitamani kushiba kwa vile vilivyoanguka kutoka mezani pa yule tajiri; hata mbwa walikuja na kuwilamba vidonda vyake. Ikawa yule maskini alikufa, akachukuliwa na malaika mpaka kifuani mwa Ibrahimu. Yule tajiri naye akafa, akazikwa. Na katika Hadesi, alipokuwa katika mateso, aliyainua macho yake, akamwona

Ibrahimu kwa mbali, na Lazaro kifuani mvake. Akalia, akasema: 'Baba Ibrahimu, niburumie, umtume Lazaro achorye ncha ya kidole chake majini, auburudishe ulimi wangu; kwa maana ninateseka katika mwali huu wa moto.' Lakini Ibrahimu akasema: 'Mwanangu, kumbuka kwamba wewe ulipokea mema yako katika maisha yako, na Lazaro vinyo hivyo alipokea mabaya; lakini sasa yeye anafarijiwa hapa, na wewe unateseka. Na zaidi ya hayo yote, kati yetu na ninyi kumewekwa shimo kubwa, ili wale wanaotaka kuvuka kutoka buku kwenda kwenye wasiweze, wala watu wasiweze kuvuka kutoka huko kuja kwetu.' Akasema: 'Basi, nakuomba, baba, umtume nyumbani kwa baba yangu, kwa kuwa nina ndugu watano, ili awaonye kwa bidii, wasije nao wakafika mahali hapa pa mateso.' Lakini Ibrahimu akamwambia: 'Wanao Musa na manabii; na wanasikilize hao.' Akasema: 'Hapana, baba Ibrahimu; lakini mtu akivaendea kutoka kwa wafu, watatubu.' Akamwambia: 'Tikwa hawanasikilizi Musa na manabii, hawatashawishika bata mtu akifufuka kutoka kwa wafu''' (Luka 16:19-31, imetafsiriwa kutoka Biblia ya Kijerumani ya Elberfelder).

2.1.1 Je, hapa inahusu maisha baada ya kifo?

Sababu zifuatazo zinaonyesha waziwazi kwamba hapa inahusu maisha baada ya kifo:

- Sehemu kubwa ya habari hii, zaidi ya theluthi mbili, inaeleza mambo yanayotokea “baada ya” kifo cha watu hawa wawili. Hakuna habari yoyote ya ufufuo wa watu hao wawili.
- “Hadesi”, ambako yule tajiri anayainua macho yake baada ya kifo chake, na “kifua cha Ibrahimu”, ambako maskini anachukuliwa baada ya kifo chake, yote mawili yanataja mahali au hali zilizo ng'ambo ya kifo. Maneno haya hayawezi kuelezwa kwa namna nyingine.
- Wayahudi waliyafahamu maneno haya. Katika mapokeo yao walizoea maelezo haya au yanayofanana nayo kuhusu maisha baada ya kifo.
- Tajiri alikuwa katika hali ya kifo wakati ndugu zake walikuwa bado hai. Ndugu wanakuwepo wakati uleule, wengine duniani, mmoja katika Hadesi.³⁰

Hapa Mwana wa Mungu analifunua pazia na kudhihirisha jambo ambalo mpaka wakati huo halikuwa limefunuliwa katika maandiko ya AK.

30. Kwa hiyo hakujatoka pia badiliko lolote katika mwendo wa ulimwengu huu, kwa mfano mwanzo wa ufalme wa Mungu, au ufufuo.

2.1.2 Maana ya habari hii

Tunaposema kwamba habari hii inahusu hali iliyopo mara tu baada ya kifo, hatusahau muktadha (mifano mingine), wala watu – yaani Mafarisayo – ambao habari hii inawahusu moja kwa moja. Katika habari hii Yesu anaonyesha fahari na ubinafsi wa yule tajiri katika ukubwa wake wa kutisha. Tajiri haonyeshwi kama mtu anayeivunja sheria waziwazi, kwa maana dhambi yake haikuwa hiyo, wala dhambi ya Mafarisayo haikuwa hiyo. Dhambi yao, yaani kupenda fedha, ilikuwa imefichwa chini ya vazi la unafiki la utauwa (Luka 16:14). Kupenda fedha (1 Timotheo 6:10) kuna matokeo kwa ajili ya umilele, na matokeo hayo yanaanza mara tu baada ya kifo. Hili ndilo somo la habari hii.

Mafarisayo walikuwa wameisikia habari ya wakili dhalimu, iliyokusudiwa kwa ajili ya wanafunzi wa Bwana (Luka 16:1), wakiwa

mbali kidogo (Luka 16:14). Kwa kuwa baada ya hapo walimdhahiki Bwana, aliwageukia wao moja kwa moja. Walipewa somo zito la pekee lisiloweza kueleweka vibaya. Yesu aliwazungumzia kupitia mwenendo wa yule tajiri.

Mafundisho haya hayaishii katika kukemea upendo wa fedha wa Mafarisayo. Wala onyo halikomei katika ukweli kwamba watu wote, matajiri au maskini, siku moja watakufa. Linaelekea hasa yale yanayokuja baada ya kifo. Kwa hiyo sehemu iliyo kubwa zaidi kwa wazi inashughulikia matukio yaliyo ng'ambo ya kifo, hasa hatima ya yule tajiri. Matukio baada ya kifo cha wawili hawa si kiunzi tu kisicho na maana ambamo mafundisho kuhusu fedha yamewekwa. Bali ndiyo maudhui makuu ya habari hii.

2.1.3 Je, ni mfano?

Mengi yamesemwa juu ya swali kama habari hii ni mfano au la. Wengine wanasisitiza kwamba ni mfano, ambao haukusudiwi kutoa mafundisho wala kufunua mambo yasiyojulikana kabla. Wanasema pia kwamba si kila undani wa mfano unaweza kufasiriwa, kwa kuwa mfano una wazo moja kuu tu. Wanasema kwamba hapa wazo hilo ni kukemea tamaa ya fedha ya Mafarisayo na matumizi mabaya ya fedha. Kwa maoni yao, hilo – na si maisha baada ya kifo – ndilo neno kuu.

Luka haiiti habari hii mfano. Huenda tungetarajia hivyo kutoka kwake, kwa sababu katika Injili yake anazungumza juu ya mifano si chini ya mara kumi na moja. Hoja yenye nguvu zaidi kwamba si mfano ni kwamba jina halisi la mtu,

yaani Lazaro, linatumika. Jambo hilo halitokei katika mifano mingine. Jina hili halisi – Lazaro lilikuwa jina linalojulikana (taz. Yohana 11) – linaonyesha kwamba inahusu tukio lililotokea kweli.

Kwa nini Yesu anatumia maneno yaliyotumika waziwazi kwa maisha baada ya kifo? Kwa njia hiyo aliwagusa Mafarisayo hasa katika mawazo yao, katika yale waliyoyaamini kuhusu maisha baada ya kifo. Lakini wao hawakuona kwamba uzito wa jambo hilo unawahusu wao wenyewe.

2.1.4 Kabla ya kifo

Ni mistari mitatu ya kwanza tu (Luka 16:19-21) inayoeleza maisha ya duniani. Ina hasa yale yaliyoamua maisha ya watu hawa wawili baada ya kifo. Tajiri, ambaye jina lake halitajwi, aliishi kwa ubinafsi. Mavazi yake yalikuwa ya hali ya juu kabisa. Huenda aliuona utajiri wake kuwa baraka ya Mungu, lakini Mungu, Mpaji wa vipawa vyote, hakuwa na nafasi katika maisha yake. Inaonekana hakujua kumpenda jirani yake; mwenendo wake kwa yule maskini unaonyesha hivyo wazi. Maskini alishiriki hali ya mbwa kwenye lango la kuingia nyumbani kwa tajiri. Huko aliishi maisha ya kusikitisha ya ombaomba, akila mabaki ya tajiri. Dhambi ya tajiri haikuwa utajiri wake, bali ubinafsi wake, ambao ndani yake hakumjali maskini, ingawa huenda alimwona kila siku. Inaonekana mbwa walimwonea Lazaro huruma zaidi kuliko yule tajiri.

Jina la maskini linatajwa, tofauti na jina la tajiri. *Lazaro* maana yake ni “Mungu ni msaada”. Katika jina hili kuna ufunguo wa mtazamo wa maisha wa yule maskini. Alipata msaada kwa Mungu, ambaye katika umaskini wake alikuwa amemtegemea kabisa. Hata hivyo si umaskini wake uliompeleka kifuani mwa Ibrahimu baada ya kifo, bali tumaini lake kwa Mungu.

Kama kwa kila mwanadamu, ndivyo pia kwa wawili hawa ilikuja siku ambayo walipaswa kuiaga dunia. Wote wawili walikufa kifo kilekile. Tajiri alizikwa; mazishi ya maskini hayatajwi. Lakini kwa kifo chao, ghafla mambo yanaonekana katika nuru nyingine.

Mwanadamu anapokufa, saa ya ukweli inafika. Hapo inadhihirika kwake kile kilicho na thamani kweli na kinachodumu baada ya kifo. Hapo hakuna tena kujidanganya wala kutokuamini;

mwanadamu haulizi tena uthibitisho, ambao maisha yake yote aliudai kila alipoambiwa juu ya maisha baada ya kifo.

Yesu anaonyesha kwamba tofauti kati ya wawili hawa baada ya kifo chao ni kubwa zaidi sana kuliko ilivyokuwa katika maisha yao ya duniani. Mambo yamegeuka, kwa maana maskini yuko mahali pa baraka, wala hana sababu ya kusikitika kwa kuyaacha maisha ya duniani. Malaika – walio roho watumikao, kwa ajili ya wale watakaourithi wokovu (Waebrania 1:14) – wanamchukua Lazaro wakati uleule wa kifo chake mpaka kifuani mwa Ibrahimu.

2.1.5 Mtazamo wa Wayahudi kuhusu maisha baada ya kifo

Inakubaliwa na wengi kwamba hapa Bwana Yesu anaanzia kwenye mawazo ya wasikilizaji Wake, aliyoyajua Yeye mwenyewe kama Myahudi. Kwa hiyo inasaidia kueleza kwa ufupi mtazamo wa wakati ule kuhusu maisha baada ya kifo.

Wayahudi waliamini kwamba nafsi au roho za wafu zinakwenda Sheoli. Huo ndio ulimwengu wa wafu, ambao ni makao ya muda tu, walingoja ufufuo. Waliamini pia – na hapa walivuka ushuhuda wa Biblia wa AK – kwamba huko kulikuwa na utengano kati ya wenye haki na wasio haki. Wengine walikuwa katika furaha kuu, na wengine walipata adhabu na malipo. Kwa hiyo kwao haikuwa swali kwamba wafu wanabaki na ufahamu wao kamili, kwa sababu vinginevyo baraka na adhabu zingekuwa bila maana.

Mwanahistoria Josephus anaieleza imani ya Mafarisayo hivi: “Wanaamini pia kwamba nafsi haziwezi kufa, na kwamba, kwa kadiri mwanadamu alivyokuwa mwema au mwovu, nafsi hizo zinapokea thawabu au adhabu chini ya ardhi, hata waovu wanapaswa kudhoofika katika kifungo cha milele.”³¹ Kwa msingi huu haikuwa vigumu kwa Mafarisayo kuielewa habari hii. Yesu alizungumza juu ya maisha na kuwepo kwa

mwanadamu baada ya kifo, na jinsi kuwepo huko kunavyoamuliwa na maisha ya duniani.

Sikusudii kuchunguza jinsi Mafarisayo walivyofikia mtazamo huu, unaovuka AK. Jambo muhimu ni kwamba imani hii haipingani na AK. Wala Bwana Yesu haulaani au kuusahihisha mtazamo huu, bali anaanzia kwenye wazo lake la msingi³². Wakati huohuo, kwa ujuzi Wake wa kimungu wa mambo yote, anafunua yale yanayokuja baada ya kifo.

31. Flavius Josephus, *Jüdische Altertümer*, kitabu cha 18, sura ya 1.3, Wiesbaden (Fourier Verlag), 1985, uk. 506, 507.

32. Ninasema kwa makusudi “wazo la msingi”, kwa sababu katika ulimwengu wa mawazo wa wakati huo kulikuwa na mawazo mengi ya kubuni, ambayo hayathibitishwi na Luka 16.

Hapa Mwana wa Mungu anaonyesha wazi – bila kuathiriwa na falsafa ya Kiyahudi wala ya Kigiriki – kwamba kuna maisha baada ya kifo, katika furaha na pia katika mateso. Anayemkubali Yesu Kristo hawezi kuyapa maneno haya maana nyingine bila kumtilia shaka Yeye mwenyewe.

2.1.6 Kifua cha Ibrahimu

Kifua cha Ibrahimu ni usemi wa kawaida wa Kiyahudi. Wasikilizaji waliujua. Katika Biblia usemi huu unapatikana mara moja tu. Kifua cha Ibrahimu kilikuwa mahali pa baraka, ambapo mwenye haki alipokelewa baada ya kifo chake. Kwa Wayahudi usemi “kifua cha wenye haki” nao ulitaja mahali palipo ng’ambo ya kifo. Hapa Ibrahimu, rafiki wa Mungu, yuko katikati. Kwa Wayahudi haikuwa swali kwamba Ibrahimu aliendelea kuishi baada ya kifo chake (Luka 20:27-40). Kwa Myahudi kifua cha Ibrahimu kilikuwa mahali pa heshima, ambapo alitamani sana kufika baada ya kifo chake. Mahali hapa panaonyesha ushirika, ukaribu na furaha (Yohana 1:18; 13:23).

Mafundisho ya Bwana Yesu Kristo hayawahusu Wayahudi peke yao, ingawa alianza kwenye mawazo yao. Kwa kupatana na maneno mengine ya AJ, kwa msingi yanawahusu wanadamu wote. Kwa hiyo “kifua cha Ibrahimu” kinaweza pia kuitwa “paradiso”. Wazo hili nalo halikuwa geni kwa Wayahudi. Linasikika kwa mfano katika “Targumu ya Wimbo Ulio Bora”³³, ambapo inasemwa kwamba nafsi za wenye haki waliokufa zinachukuliwa na malaika kwenda paradiso.

Kifua cha Ibrahimu si ufalme ujao wa Mungu, kama inavyodaiwa wakati mwingine. Ni kweli, mahali pengine inazungumzwa juu ya karamu pamoja na mababu katika ufalme huo (Mathayo 8:11), lakini hiyo itafanyika duniani. Hata hivyo hapa haihusu jambo hilo. Katika habari hii tunaona kwamba Lazaro na tajiri hawako duniani, bali nje ya ulimwengu unaonekana. Wakati huohuo ndugu watano wa tajiri walikuwa bado wanaishi duniani. Tajiri alitaka mtu atumwe kutoka kwa wafu ili kuwaonya, kwa kuwa ni wazi kwamba waliishi kama yeye alivyoishi zamani.

2.1.7 Lazaro aliingiaje kifuani mwa Ibrahimu?

Mwanadamu anapokufa, roho-nafsi yake inaendelea kuishi, wakati mwili unaoza. Lakini katika habari hii Lazaro anaonyeshwa kama mwanadamu mzima

33. Kitabu cha apokrifa kutoka wakati kati ya Agano la Kale na Agano Jipya.

aliyechukuliwa mpaka kifuani mwa Ibrahimu. Haisemwi kwamba roho-nafsi yake peke yake ilichukuliwa huko. Hilo si jambo linalopingana, kwa maana nafsi zilizoondoka huzungumzwa siku zote kana kwamba ziko katika hali ya maisha ya mwilini. Hisia na maonyesho ya uhai ya wale walioondoka hayawezi kuelezwa kwa lugha wala kwa picha kwa namna nyingine, ila kama Bwana Yesu anavyofanya hapa, kwa namna inayolingana na hali halisi ya maisha ya mwilini.

Maelezo ya matukio yanayofuata baada ya kifo cha wawili hawa hayatofautiani na maelezo ya maisha yao kabla ya kifo. Ni wazi kwamba kifo hakikubadilisha chochote hapa kuhusu ufahamu wao na uwezo wao wa kutambua. Utu binafsi wa mwanadamu, uwezo wake wa kutambua mazingira yake kwa ufahamu, na kumbukumbu zake, vinadumu baada ya kifo bila kupungua.

2.1.8 Hadesi

Tajiri anayainua macho yake katika Hadesi (Kigiriki *hadēs*; SUV: ‘kuzimu’), naye yuko katika mateso. Hadesi lilikuwa neno linalojulikana kutoka ulimwengu wa Kigiriki. Huko lilikuwa jina la mungu wa ulimwengu wa chini, na pia jina la mahali pa wafu.

Hadesi lisichanganywe na jehanamu. Kwa bahati mbaya katika baadhi ya tafsiri za Biblia (kwa mfano ya Luther, tafsiri ya Biblia ya Kijerumani) neno la Kigiriki “Hadesi” linalotumika hapa limetafsiriwa “jehanamu” (Kijerumani *Hölle*). Kwa hiyo mtu angeweza kudhani kwamba maneno haya mawili yanamaanisha kitu kimoja. Lakini ni mambo mawili tofauti; nitalieleza hilo kwa undani zaidi baadaye. Kabla ya kulichunguza kwa karibu Hadesi katika Luka 16, tutaziangalia kwanza sehemu zote 10 za AJ zinazolitaja Hadesi. Tunafanya hivyo ili tusifikie maelezo yaliyo “peke yake”, na kwa hiyo yasiyo sahihi.

Mara ya 1 na ya 3: “Nawe Kapernaumu, uliyeinuliwa mpaka mbinguni, utashushwa mpaka Hadesi” (Mathayo 11:23; Luka 10:15).

Hapa “Hadesi” linasimama kinyume cha “mbingu”. Kapernaumu iliinuliwa mpaka mbinguni, kwa sababu Masihi alifanya miujiza mingi zaidi katika mji huu (Mathayo 9:1). Hapa anguko kuu la Kapernaumu katika siku ya hukumu linaonyeshwa kwa tofauti kubwa kati ya mahali “pa juu kabisa” na mahali “pa chini kabisa”. Kwa maana hii mara nyingi inazungumzwa juu ya “juu” na

“chini”.³⁴ Hapa Hadesi ni mahali pa hukumu, palipo mbali sana na mbingu, mahali pa baraka, kiasi kwamba haiwezekani kupafikia.

Mara ya 2: “na juu ya mwamba huu nitalijenga kusanyiko langu [au kanisa], wala milango ya Hadesi haitalishinda” (Mathayo 16:18).

Bwana Yesu Kristo, Mwana wa Mungu aliye hai, ndiye msingi usioweza kutekwa wala kutikiswa, ambao juu yake angelijenga kanisa Lake. Kanisa likiwa limejengwa juu ya mwamba huu, hata Hadesi haliwezi kulishinda. Hadesi lina nguvu, na jambo hilo linaonyeshwa kwa mfano wa milango. Nyuma ya Hadesi imejificha nguvu ya mauti. Hadesi na nguvu ya mauti haviwezi kulishinda kanisa na “kuliteka”, kwa sababu limejengwa juu ya Yule aliye uzima na aliyeishinda mauti. Hadesi ni nguvu mbaya, inayojitokeza hapa kama adui wa kanisa.

Mara ya 4: “Na katika Hadesi, alipokuwa katika mateso, aliyainua macho yake, akamwona Ibrahimu kwa mbali, na Lazaro kifua ni mwake” (Luka 16:23).

Mara ya 5 na ya 6: Petro alisema juu ya Bwana Yesu, akinukuu Zaburi 16: “kwa maana hutaiachia Hadesi nafsi yangu, wala hutamwacha Mtakatifu wako aone uharibifu” (Matendo ya Mitume 2:27; taz. pia mstari wa 31).

Maneno haya Daudi aliyasema karne nyingi kabla (Zaburi 16:10). Petro anayanukuu katika hotuba yake siku ya Pentekoste kama unabii juu ya kifo na ufufuo wa Masihi. Ni kana kwamba Hadesi lilinyoosha mikono yake kuelekea nafsi takatifu ya Mwokozi, ili liinyakue na kuimiliki. Lakini Hadesi halikuweza kuitwaa nafsi Yake, kwa sababu Yeye alikuwa Mtakatifu wa Mungu.³⁵ Alipokufa, hakuangukia mikononi mwa Hadesi, bali alikwenda paradiso. Mwili Wake uliwekwa kaburini, lakini haukuona uharibifu, kwa sababu Yeye alifufuliwa.

Hapa inakuwa wazi kwamba Hadesi ni mahali zilipo nafsi za wasio haki. Mwili, yaani nyama, unahusiana na kaburi na uharibifu. Nafsi, hapa na katika sehemu nyingine zote, inahusiana na Hadesi. Hapa kaburi na Hadesi vinatenganishwa waziwazi. Si kitu kimoja.

34. Linganisheni Yohana 8:23; 1 Timotheo 6:9; 2 Petro 2:4; Yuda 6; Ufunuo 20:1; Mithali 9:18; 15:24.

35. Tafsiri nyingi zina hapa: “hutaiacha nafsi yangu katika Hadesi” au maneno yanayofanana. Kwa maneno haya Bwana angekuwa katika Hadesi. Kwa mtazamo huo Hadesi, sawa na Sheoli, kwa ujumla ni mahali pa wafu, bila kutofautisha kati ya wenye haki na wasio haki. Hilo linapatana na maneno ya AK. Taz. kuhusu jambo hili C. Briem, *Ein Volk für seinen Namen*, sehemu ya 2, Hückeswagen (CSV), 1983, uk. 100–103. Mimi sikubaliani na mtazamo huu, kwa sababu ni Luka hasa, mwandishi wa Matendo ya Mitume, ambaye peke yake katika Injili yake, kwa upande mmoja, katika Luka 16 analiweka Hadesi kinyume cha kifua cha Ibrahimu (yaani kifua cha Ibrahimu hakimo ndani ya Hadesi wala si sehemu yake), na kwa upande mwingine anamnukuu Bwana kwamba alipokufa alikwenda paradiso. Zaidi ya hayo, wakati wa Yesu tayari kulikuwa na maoni kwamba mahali pa waliobarikiwa ni mbinguni, na mahali pa wasio haki ni Sheoli. Mimi ninaliona Hadesi katika AJ kila mahali kama mahali pa wasio haki, walio chini ya nguvu ya mauti. Kristo hakuwa huko (taz. kuhusu jambo hili Kiambatisho).

Mara ya 7: "... nalikuwa nimekufa, na tazama, ni hai hata milele na milele; nami nina funguo za mauti na za Hadesi" (Ufunuo 1:18).

Haya ni maneno ya Bwana Yesu kama Yeye aliyefufuka. Kwa sababu alikufa na kufufuka, ana mamlaka juu ya mauti na juu ya Hadesi. Mauti (kuhusu mwili) na Hadesi (kuhusu nafsi) vyote viwili vililazimika kuinama mbele ya Mwana wa Mungu. Kila kitu kimetiishwa chini Yake! Ulimwengu wa wafu na wote walioko huko wako chini ya mamlaka Yake, kwa maana "kwa sababu hii Kristo alikufa akawa hai tena: ili atawale juu ya wafu na pia juu ya walio hai" (Warumi 14:9). Waumini hawahitaji tena kuogopa!

Mamlaka Yake yanahusu pia kuwafufua wafu: kwa ufunguo analifungua Hadesi na kuzitoa nafsi, ili katika ufufuo aziunganishe na mwili.

Mara ya 8: "Nami [Yohana] nikaona, na tazama, farasi wa rangi ya kijivujivu, na yeye aliyempanda jina lake ni Mauti; na Hadesi likafuatana naye" (Ufunuo 6:8).

Mauti na Hadesi vinahusiana kwa karibu, kwa sababu vinatimiza kazi moja pamoja.³⁶ Ushirikiano wao ni upi? Mauti huutwaa mwili, na Hadesi huitwaa nafsi. Kwa maana hii Hadesi linaifuata mauti, ili lizipokee nafsi ambazo mauti haiwezi kuzigusa (Mathayo 10:28).

Kwa historia ya lugha, neno "Hadesi" linaweza kumaanisha "kile kinachopokea vyote". Hadesi huwameza wafu kwa njaa isiyoshibishwa. Katika jambo hili linafanana na Sheoli (Hadesi katika AK), ambalo katika fikira za lugha ya Kiebrania lilihusishwa na "kudai" (linganisheni Matendo ya Mitume 2:27, 31).³⁷

Mara ya 9 na ya 10: "Na mauti na Hadesi vikawatoa wafu waliokuwa ndani yao, nao wakahukumiwa, kila mtu kwa kadiri ya matendo yake. Na mauti na Hadesi vikatupwa katika lile ziwa la moto" (Ufunuo 20:13-14).

Wafu wamo ndani ya Hadesi. Mbali na habari ya Luka 16, hiki ndicho kidokezo kilicho wazi zaidi kuhusu hali halisi ya Hadesi. Hadesi ni mahali pa wafu ambao hawakuamini Injili. Hao peke yao ndio wanaosimama mbele ya kiti cha enzi kikubwa cheupe.

Hapa tunaona mwisho wa kifo cha mwili. Mauti inatupwa katika ziwa la moto, yaani jehanamu. Kwa kuwa wakati huo wafu wote wamekwisha kufufuka, hakuna tena nafsi wala roho za wafu ambazo zingeweza kukaa katika Hadesi.

36. Linganisheni 2 Samweli 22:6; Isaya 28:15, 18; Hosea 13:14; Habakuki 2:5.

37. Mithali 1:12; 27:20; 30:16; Isaya 5:14.

Kwa lazima huo ndio pia mwisho wa Hadesi. Waliopotea wanatupwa katika jehanamu pamoja na mwili wao, walioupokea katika ufufuo. Kwa hiyo Hadesi halihitajiki tena, na kama mauti, linafikia mwisho wake katika jehanamu.

Muhtasari: Hadesi linazipokea nafsi za waliokufa, ambazo kwa kifo zimetenganishwa na mwili. Hadesi linahusiana na nguvu ya mauti. Kifo hiki kinachoongoza kwenye uharibifu wa milele kinawatawala wasioamini peke yao. Kwa hiyo Hadesi ni makao ya wale wafu tu waliokufa bila Kristo. Hadesi ni mahali pa kupita na pa kukaa kwa wasiomcha Mungu mpaka ufufuo.

2.1.9 Hadesi katika Luka 16

Maana ya Hadesi katika Luka 16 inalingana kabisa na yale yaliyoonekana wazi katika sehemu tulizochunguza. Zaidi ya hayo, kuna mambo mengine ya kina yanayotajwa hapa tu.

Tajiri alizikwa. Lakini roho-nafsi yake haikuwa kaburini, bali katika Hadesi. Jambo la kwanza linalosemwa juu yake ni kwamba alikuwa “katika mateso”. Kwa hiyo hakupoteza hisia zake kwa sababu ya kifo. Wala hakuhifadhi hisia zake peke yake, bali pia ufahamu wake kamili baada ya kifo: anazungumza, anatoa mawazo yake na anaweza kukumbuka. Zaidi ya hayo, kwa macho yake anaweza kuyatambua mazingira yake, yaliyojaa mateso na maumivu. Tajiri mwenyewe anayaita mazingira haya “mahali” pa mateso (mstari wa 28). Kwa hiyo Hadesi si hali tu, bali pia ni mahali halisi pa kukaa.

Mateso aliyoyasikia tajiri na joto la mwali wa moto yanaonekana kudai mwili wa nyama na damu. Lakini baada ya kifo, mpaka ufufuo wake, mwanadamu hana tena mwili kama huo. Kwa hiyo tunaielewa picha hii ya mateso kama maelezo ya mfano ya hali halisi ambayo ni ngeni kwetu tulio bado katika mwili. Kina chake na ukubwa wake anaweza kuvielewa tu yule anayeyavumilia mwenyewe. Picha hii, ambayo tunaikuta kwa namna inayofanana pia kuhusu jehanamu, ni ya lazima, ili mateso ya Hadesi yaelezwe kwetu kwa namna tunayoweza kuelewa.

Hermann Cremer anayaeleza mateso haya hivi: “[Nafsi] katika kifo inafanana na maskini, aliye na vingi mno vya kufa lakini vichache mno vya kuishi – hali ya kutisha, kuning’inia huku na kuhangaika huku kati ya uzima na mauti, kufa huku kusiko na mwisho! Maadamu kifo hakijamfungulia mwanadamu macho kuhusu jambo hili, mtu anaweza kujidanganya na kujiachia katika dhana kwamba nafsi yake haipungukiwi na kitu. Tunaweza kuzikwepa hisia na mahitaji yote ya nafsi

yetu, maadamu tunautawala mwili wetu na tunaweza kushughulika na ulimwengu unaotuzunguka kwa kazi au kwa starehe. Lakini kwa kifo uwezekano huu unakoma, na udhaifu wa nafsi unadhihirika katika ugonjwa usio na mwisho. Ikiwa imeng’olewa kutoka kwa Mungu, katika kutengwa na Mungu, imetengwa pia na uzima utokao kwa Mungu. ... ikiwa haina nguvu milele, imezuiliwa na kufungwa, kutokufa kwake si kitu bora kuliko mauti kwake, bali ni kitu cha huzuni na kibaya zaidi sana: mapambano ya milele ya kuwepo, kukosa milele kila kitu kinachotosheleza, kujitekteza kusiko na mwisho chini ya upinzani wa Mungu mtakatifu dhidi ya kila kitu kisicho cha Mungu na kila kiumbe kilichotengwa na Mungu. Kwa mwanadamu mwenye dhambi asiyeekombolewa, kutokufa si kitu kingine ila mauti ya milele – si mwali wa nuru unaoangaza usiku, bali ni kivuli cha nuru tu.”³⁸

Bila shaka hili ni kinyume kabisa cha usingizi wa nafsi, au hata cha kutokuwepo baada ya kifo. Habari hii inathibitisha kinyume kabisa. Ili kulishikilia fundisho la uongo la usingizi wa nafsi, inahitajika tafsiri tofauti kabisa ya habari hii, inayosema kwamba Hadesi si kitu kingine ila kaburi ambamo maiti ya tajiri ilizikwa. Watu wanaotetea hilo wanajitegemeza kwenye namna za kusoma maandishi ambazo, kwa alama tofauti za uakifishaji³⁹, zinabadilisha maana ya sentensi. Kwa njia hii Hadesi linakuwa kaburi ambamo tajiri aliwekwa. Wanasoma hivi: “Tajiri akafa, akazikwa ndani ya Hadesi. Alipoyainua macho yake katika mateso ...” Kwa mgawanyo huu wa maandishi hakuna hata mashahidi wawili au watatu wa maandishi ya Kigiriki. Wala mgawanyo huu haupatikani katika tafsiri yoyote ya Biblia inayojulikana leo kuwa ya kuaminika.

Mazingira ya maandishi, pamoja na kupatana kwa maudhui yake na AJ lote, ndiyo yanayoamua uakifishaji wa sentensi. Kama tulivyokwisha kuona, hakuna sehemu yoyote ya AJ inayothibitisha kwamba Hadesi ni sawa na kaburi.

Kwa historia ya lugha, neno “Hadesi” lina pia maana ya “kisichoonekana” na “kisichoweza kutambuliwa”.⁴⁰ Kwa sababu hiyo pia haiwezekani kwamba neno “Hadesi” linahusu kaburi.

Huenda wazo kwamba Hadesi na kaburi ni kitu kimoja lilitokea kwa sababu “Hadesi” kweli ni tafsiri ya Kigiriki ya neno la Kiebrania “Sheoli”. Lakini katika

38. Hermann Cremer, *Jenseits des Grabes*, Gießen (Brunnen-Verlag), bila mwaka, uk. 31, 32.

39. Uakifishaji ni alama za uandishi (kama nukta na mkato) ambazo hazikuwepo katika maandishi ya asili, bali ziliongezwa karne kadhaa baadaye.

40. Dictionary of New Testament Theology, Vol. 2 (Paternoster Press) 1981, uk. 206

AK neno “Sheoli” lina maana pana zaidi, kama tutakavyoona katika sehemu inayofuata.

2.1.10 Sheoli

Kutokana na nukuu ya Zaburi 16:10 katika Matendo ya Mitume 2:27 inaonekana kwamba “Hadesi” ni tafsiri ya neno la Kiebrania “Sheoli” (Kiebrania *sheol*). Katika Septuaginta (tafsiri ya Kigiriki ya Agano la Kale) neno “Sheoli” limetafsiriwa “Hadesi”, lakini wakati mwingine pia “mauti”. Katika AK “Sheoli” linapatikana mara 65. Zaidi ya nusu ya mara hizo zinapatikana katika vitabu vya Ayubu, Zaburi na Mithali.

Sheoli lina maana gani katika AK? Tunaweza kutambua maana kadhaa za neno hili katika AK. Kwa ujumla Sheoli linahusiana na eneo la mauti, ambalo linajumuisha pia hofu ya kifo, kaburi, shimo lisilo na mwisho na ulimwengu wa wafu.

- Sheoli kama kaburi au shimo: Mwanzo 37:35; 42:38; 44:29; Hesabu 16:30; Kumbukumbu la Torati 32:22; 1 Samweli 2:6; Ayubu 7:9; Zaburi 139:8; Mhubiri 9:10; Ezekieli 31:16.
- Sheoli kama kaburi au shimo, lakini pamoja na dokezo la maisha ya ufahamu baada ya kifo: 2 Samweli 22:6; 1 Wafalme 2:6-9; Ayubu 17:13-16; Amosi 9:2.
- Sheoli kama ulimwengu wa wafu, makao ya nafsi: Zaburi 16:10; Mithali 15:11; 27:20; Isaya 14:9-15.
- Sheoli kwa maana ya mfano kama nguvu ya mauti, ya uovu, ya hofu, ya dhiki na ya kifungo: Zaburi 116:3; Isaya 28:15; 57:9; Yona 2:2.

Mistari hii ya Biblia inaonyesha wazi kwamba neno “Sheoli” lina maana kadhaa. Ingekuwa kosa kusema kwamba Sheoli daima ni kaburi au shimo. Kwa hiyo ni kosa vilevile kuihamishia maana hii kwa Hadesi katika AJ.

Mtazamo wa Wayahudi kuhusu Sheoli, wakati Yesu aliposimulia habari hii, kimsingi ulilingana na maelezo ya Sheoli, au Hadesi, katika Luka 16.

Strack & Billerbeck wanaandika: “Mambo mengi yanayofanana kati ya Henoko 22 na Luka 16:19 na kuendelea yanaonyesha kwamba huenda mtazamo kuhusu Sheoli unaotetewa na Henoko 22 ulikuwa umeenea kwa kiasi fulani katika watu wa Kiyahudi, na katika siku za Yesu ulikuwa ndio maoni ya kawaida ya watu wengi.”⁴¹

41. Kutoka *Kommentar zu Talmud und Midrasch IV*.

Katika maandiko mbalimbali ya Wayahudi (kwa mfano Kitabu cha Henoko) Hadesi lilikuwa makao ya roho au nafsi za waliokufa. Kando ya hilo, wazo lilikuwa limeenea pia kwamba Sheoli lina sehemu za wenye haki na za wasio haki. Eti wenye haki walikuwa na furaha huko, na wasio haki walikuwa na mateso.

Ingawa mara nyingi Sheoli ni kaburi, hata hivyo Sheoli na kaburi ni maneno mawili tofauti, ambayo si kila mara yanatumika kwa maana moja. Kaburi, ambalo – tofauti na Sheoli – linapatikana pia kwa wingi, linachimbwa (kwa mfano Mwanzo 50:5), ni mali ya watu fulani (kwa mfano 1 Wafalme 13:30; 2 Mambo ya Nyakati 34:28), na ndani yake maiti huwekwa.⁴² Sifa hizi hazilihusu Sheoli. Mfalme Hezekia anataja katika sentensi moja maneno matatu ambayo aliyatofautisha, na kwa hiyo hayawezi kumaanisha kitu kimoja: “Kwa maana Sheoli haikusifu, mauti haikuimbii sifa; wale walioshuka shimoni hawaungojei uaminifu wako” (Isaya 38:18).

Kwa hiyo kuhusu “Sheoli” pamoja na “Hadesi” katika AJ tunapaswa kuyathibitisha haya yafuatayo:

Katika AK mambo yaliyo ng’ambo ya kaburi hayakufunuliwa kabisa, au yalifunuliwa kwa madokezo tu. Kwa hiyo kwa mtazamo wa AK haiwezekani kusema mengi juu ya Sheoli. Si halali kuihamishia kwa Hadesi katika AJ maana *moja* tu kati ya maana za Sheoli zilizotajwa hapo juu (kwa mfano ile ya kaburi).

2.1.11 Kuinua macho

Tunasoma kwamba tajiri aliyainua macho yake katika Hadesi (Luka 16:23). “Kuinua macho” kunatukumbusha mtu anayeamka kutoka usingizini. Yesu anatumia usemi huu kueleza mshangao, mastaaajabu na wakati huohuo hofu kuu ya tajiri. Ghafla anatambua mazingira na hali iliyo tofauti kabisa na ile aliyozoea mpaka wakati huo. Hilo hakulitarajia, akiwa mzao wa Ibrahimu.

Wale wanaojaribu kuona fundisho la usingizi wa nafsi katika habari hii wanaeleza “kuinua macho” kuwa ni ufufuo. Hakuna maelezo mengine yanayobaki, ikiwa mtu anasema kwamba Hadesi ni kaburi. Kaburini macho hayafunguliwi. Mwanzoni maelezo haya yanaonekana kuwa si ya ajabu sana, kwa sababu uhusiano kati ya usingizi wa mauti na kuamka kwa ajili ya ufufuo unaeleweka kwa urahisi. Hata hivyo maelezo haya yana shaka, kwa sababu katika habari hii, katika mstari wa 30 na 31, ufufuo unatajwa waziwazi. Si jambo la

42. Kwa mfano 2 Wafalme 13:21; Zaburi 88:5; Yereimia 26:23.

kawaida kwamba ufufuo unatajwa mara moja waziwazi, na mara nyingine kwa mfano tu.

Neno “kuinua” (Kigiriki *epairo*) mara nyingi linatumika pamoja na “macho” na “kuona”.⁴³ AJ halitumii kamwe usemi huu kueleza tukio la kuamka kutoka usingizini, wala hata ufufuo. Wasio haki watakapofufuka, mara baada ya hapo watahukumiwa mbele ya kiti cha enzi kikubwa cheupe na kutupwa katika ziwa la moto, ambalo ni jehanamu (Ufunuo 20:11-15). Hukumu ya mwisho haimo katika habari hii. Katika Hadesi tajiri bado hasimamishwi mbele ya Mwamuzi. Hali ya mwisho si Hadesi, bali ziwa la moto. Hadesi lisichanganywe na jehanamu, hata kama tayari huko kuna mateso na maumivu. Wenye dhambi watakapotupwa katika jehanamu, Hadesi, lililotumika kama makao ya wasio haki, halitahitajika tena (taz. hapo juu).

2.1.12 Kwa mbali

Tajiri anamwona Lazaro kwa mbali kifuni mwa Ibrahimu. Usemi “kwa mbali” unaonyesha wazi kwamba mahali hapo hapawezi kufikiwa, na kwamba hali yake imepotea bila tumaini na haiwezi kubadilika. Kwa namna fulani umbali huu ulikuwepo tayari katika maisha ya wanaume hawa wawili. Sasa umbali huu ni mkubwa zaidi sana, na hauwezi kuondolewa tena. Je, hiki si kidokezo pia kwamba kuwa mbali na Mungu, ambako wasiomcha Mungu watakuvumilia kama adhabu ya milele katika jehanamu (2 Wathesalonike 1:9), kwa namna fulani kunaanza mara tu baada ya kifo?

Tajiri anamgeukia Ibrahimu ili apate nafuu katika mateso yake. Anaomba kwamba Lazaro achovywe ncha ya kidole chake katika maji, ili auburudishe ulimi wake. Tajiri ameielewa hali yake, kwa maana ombi hili ni dogo sana, nalo halilingani tena na tabia yake ya kawaida, kama ilivyojulikana katika maisha yake. Je, tone la maji linalodondoka kutoka kidoleni halilingani na makombo ambayo yule maskini aliyatamani bure? Hata ombi hili halikubaliwi. Wala Ibrahimu havezi tena kubadilisha chochote katika hali ya tajiri.

Kutokana na hili inakuwa wazi kwamba kuwaathiri wafu – kuwe kwa wema au kwa ubaya, kufanywe na wanadamu au kwa maombi yao, au na malaika na mapepo – haiwezekani kabisa. Baada ya kifo mwanadamu yuko mikononi mwa Mungu peke Yake (Waebrania 10:31). Maandiko Matakatifu hayajui maombezi wala maombi kwa ajili ya waliokufa.

43. Kwa mfano Mathayo 17:8; Luka 6:20; 18:13; Yohana 4:35; 6:5; 17:1.

2.1.13 Shimo kubwa

Kati ya Hadesi na kifua cha Ibrahimu kumewekwa shimo kubwa, ambalo haliwezi kuvukwa. Hakuna maelezo yanayogusa moyo zaidi kuonyesha kwamba baada ya kifo mtu hawezi tena kubadilisha mahali anapokaa. Hakuna tena nafasi ya kutubu. Shimo hili haliwezi kuvukwa, wala kwa huruma wala kwa matakwa ya mtu. Tajiri mwenyewe anaona kwamba kwake hakuna tena njia ya kuepuka mahali hapa.

Baada ya kifo hakuna tena rehema, kwa sababu maisha ya mwanadamu duniani yanampa nafasi na muda wa kutosha kuipokea neema ya Mungu ndani ya Yesu Kristo (Warumi 2:4; 2 Wakorintho 6:2). Bwana Yesu anawaonya wasikilizaji Wake kwa uzito kwamba maisha ya duniani ndiyo yanayoamua umilele.

Yeyote anayejitegemeza juu ya nafasi ya kutubu baada ya kifo – kama nafasi ya pili – na hata kuihubiri, ni kama nyota ipoteayo, inayoonyesha njia kuelekea gizani (Yuda 13). Ni hatari kubwa kutarajia nafasi ya pili baada ya kifo. Nafasi hiyo haipo, hata kama mwanadamu angeipenda sana.

Kwa tajiri hakuna tena wokovu, lakini anawafikiria ndugu zake. Anaweza kufanya nini bado ili kuwaonya? Linamjia wazo kwamba huenda wangemsikiliza mtu aliyekuwa amekufa na anayeweza kushuhudia yale yanayokuja baada ya kifo. Lakini Ibrahimu anajibu kwamba ndugu za tajiri hawangemsikiliza hata mtu anayerudi kutoka kwa wafu. Kwa wale wanaolikataa Neno la Mungu katika wakati huu, hata ushuhuda wa ajabu namna hiyo usingetosha kuigeuza mioyo yao itubu.

Muda fulani baadaye Bwana anamrudisha kutoka kwa wafu Lazaro mwingine (Yohana 11). Lazaro huyu alikuwa mtu wa namna ile aliyoitaka tajiri. Lakini kwa Lazaro jibu la Ibrahimu linathibitika. Badala ya kuukubali ushuhuda Wake, Wayahudi wanafikia hata kushauriana jinsi ya kumwua Bwana wa uzima na mauti, ili kuunyamazisha ushuhuda huu wa uweza Wake wote.

Bwana Yesu mwenyewe alirudi kutoka kwa wafu. Ingawa ufufuo Wake ulithibitishwa na mashahidi walioona kwa macho yao, na wanafunzi Wake waliueneza ujumbe huu, watu hawakutaka kuukubali ushuhuda huu. Mioyo iliyoharibika ya wanadamu haikutaka kuinama mbele ya kweli.

Ni kweli kwamba mwenye dhambi haletwi kwa Mungu kwa ushahidi, bali kwa moyo uliotubu na dhamiri iliyotiwa nuru peke yake.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Elezeni sababu kwa nini habari ya Luka 16 si mfano!
- Fupisheni maana ya maneno “Hadesi” katika AJ na “Sheoli” katika AK!
- Ni kwa jambo gani inakuwa wazi katika Luka 16 kwamba baada ya kifo hakuwezi kuwa na nafasi ya pili?

2.2 Mungu wa walio hai

Katika mabishano yanayojulikana kati ya Masadukayo na Yesu hekaluni Yerusalemu, jambo linalozungumziwa ni ufufuo wa wafu. Masadukayo walijulikana kwa kutoamini ufufuo. Wainjilisti Mathayo, Marko na Luka wote wanalitaja jambo hili kwa sauti moja.

“Wakamwendea baadhi ya Masadukayo, wale wanaosema kwamba hakuna ufufuo, wakamwuliza, wakisema: Mwalimu, Musa alituandikia kwamba, ndugu wa mtu akifa, naye ana mke, na akafa bila mtoto, ndugu yake amtwae mke huyo, ampatie ndugu yake mzao. Basi walikuwako ndugu saba. Wa kwanza akaoa mke, akafa bila mtoto; na wa pili na wa tatu wakamtwa; viwyo hivyo wote saba: hawakuacha watoto, wakafa. Mwishowe yule mwanamke naye akafa. Basi katika ufufuo, mwanamke huyo atakuwa mke wa yupi kati yao? Kwa maana wale saba walikuwa wamemwoa. Yesu akawaambia: Wana wa ulimwengu huu buoa na kuolewa; lakini wale wanaohesabiwa kuwa wamestabili kunpata ulimwengu ule na ufufuo wa wafu, hawaoi wala hawaolevi; kwa maana hawawezi kufa tena, kwa sababu ni sawa na malaika, nao ni wana wa Mungu, kwa kuwa ni wana wa ufufuo. Lakini kwamba wafu hufufuliwa, hata Musa alilidokeza ‘katika habari ya kichaka’, anapomvita Bwana Mungu wa Ibrahimu, na Mungu wa Isaka, na Mungu wa Yakobo’. Basi yeye si Mungu wa wafu, bali wa walio hai; kwa maana kwake wote wanaishi. Baadhi ya waandishi wakajibu, wakasema: Mwalimu, umesema vema. Kwa maana hawakuthubutu tena kumwuliza neno lolote” (Luka 20:27-40, imetafsiriwa kutoka Biblia ya Kijerumani ya Elberfelder; linganisheni Marko 12:18-27; Mathayo 22:23-33).

Tuliangalie kwa karibu kidogo kundi la Masadukayo na mtazamo wao.

2.2.1 Masadukayo“

Kabla ya kuchunguza baadhi ya mambo ya kina ya kifungu hiki, tumsikilize tena kwanza mwinjilisti Luka, safari hii kutoka kitabu cha Matendo ya Mitume: “Kwa maana Masadukayo husema kwamba hakuna ufufuo, wala malaika, wala roho” (Matendo ya Mitume 23:8; linganisheni Matendo ya Mitume 4:2). Fundisho la Masadukayo lilikuwa na mantiki na lilifuatana vizuri lenyewe. Ikiwa hakuna ufufuo, basi hakuna pia kuwepo kwa roho, yaani roho za waliokufa,⁴⁵ zilizotengwa na mwili (Waebrania 12:23; 1 Petro 3:19).

Ushuhuda wa mwanahistoria Josephus, ulio nje ya Biblia, unalithibitisha hili, anapoandika kwamba Masadukayo walikana kutokufa kwa nafsi, pamoja na adhabu na thawabu katika ulimwengu wa chini.⁴⁶

Hapa inadokezwa kwamba ufufuo na kuwepo kwa roho-nafsi nje ya mwili baada ya kifo vinahusiana moja kwa moja na vinategemeana. Masadukayo walijua kwamba ufufuo na roho-nafsi iliyotengwa na mwili havipingani, bali vimeunganika kwa karibu sana kiasi kwamba kimoja hakiwezi kuwepo bila kilingine. Kwa hiyo walivikana vyote viwili.⁴⁷

Jibu la Bwana Yesu kwa hoja hii ya hila ni kwamba Mungu si Mungu wa wafu, bali wa walio hai, kwa sababu kwake wote wanaishi (mstari wa 38). Bwana analitoa jambo hili kutoka katika maneno ya Yahwe kwa Musa kutoka kichaka kilichokuwa kinawaka moto: “Mimi ni Mungu wa baba yako, Mungu wa Ibrahimu, Mungu wa Isaka, na Mungu wa Yakobo” (Kutoka 3:6; taz. pia mstari wa 14-15). Wasikilizaji walijua kwamba hakuna hata mmoja wa mababu hao watatu aliyekuwa bado hai wakati Yahwe aliposema maneno haya. Wote walikuwa wamekufa. Basi ikiwa kifo kinamaanisha kufutika kabisa na

44. Masadukayo (huenda waliitwa hivyo kwa jina la kuhani mkuu Sadoki wa wakati wa Sulemani) walitokana na tabaka la zamani la makuhani wakuu wenye vyeo. Katika kipindi cha karibu 150 KK hadi 70 BK waliunda chama cha kihafidhina, kilichopendelea Warumi, ndani ya ukoo wa makuhani wa Kiyahudi. Tofauti na Mafarisayo, waliokuwa wapinzani wao wa “jadi”, Masadukayo walikana kwamba nafsi inaendelea kuishi, na kwamba malaika na roho wapo. Vilevile hawakuamini kwamba Mungu huingilia mambo ya wanadamu. Zaidi ya hayo, wakiwa wapinzani wa Mafarisayo, waliikataa Torati ya mdomo, na waliupa uongozi wa Mungu nafasi ya kwanza kuliko uhuru wa mapenzi ya mwanadamu. Walivikubali vitabu vitano vya Musa peke yake kuwa ufunuo, lakini walikataa matumaini ya ufufuo na imani juu ya malaika (Matendo ya Mitume 23:8). Kwa kuwa Masadukayo hawakuungwa mkono na watu wengi, walitoweka kama kundi lenye nguvu kisiasa na kidini.

45. Katika mstari huu malaika na roho vinatofautishwa. Hilo linathibitisha kwamba roho hapa ni roho za waliokufa. Mahali pengine malaika nao huitwa roho (kwa mfano Waebrania 1:14).

46. *Geschichte des Jüdischen Krieges*, kitabu cha 2, sura ya 8.14.

47. Kinyume chake, mafundisho haya yalikuwa sehemu ya imani ya Mafarisayo (linganisheni Matendo ya Mitume 23:6-7).

kutokuwepo, au hata kufutika kwa muda tu, Yahwe angeweza kusema kwamba Yeye ni Mungu wao? Hapo Mungu angekuwa kweli Mungu wa wafu. Lakini Mungu si Mungu wa kitu kisichokuwepo. Wasikilizaji walielewa jambo hili, kwa maana baadhi ya waandishi walisema kwamba amesema vema. Masadukayo hawakuweza kujibu lolote kwa hekima hii ya kimungu⁴⁸ – alikuwa amewanyamazisha, kwa sababu walikuwa wamepotoka sana (Mathayo 22:34).

Wengine wanaeleza jambo hili kwamba mababu wanaishi katika kumbukumbu au katika kusudi la Mungu, kwa sababu siku moja watafufuliwa. Lakini mstari huu hauruhusu hitimisho jingine, ila kwamba wakati Mungu aliposema kutoka kichakani, mababu walipaswa kuwa hai kwa namna fulani (yaani si kama wazo tu katika kumbukumbu). Haisemwi kwamba Mungu “alikuwa” Mungu wa mababu, au kwamba “atakuwa” Mungu wao kwa kuutazamia ufufuo, bali kwamba Yeye “ni” Mungu wao, na hivyo mpaka leo. Wala haisemwi kwamba kwake “waliishi”, bali “wanaishi”.

Luka peke yake ndiye anayeripoti kwamba Bwana Yesu analipanua jambo hili, kwamba wafu wanaishi, kwa wanadamu wote, kwa maana anasema: “kwa maana kwake *note* wanaishi” (yaani si mababu peke yao). Hilo linawajumuisha waziwazi pia wale ambao – kama mababu – walikufa zamani sana.

2.2.2 Musa na Eliya juu ya mlima wa kugeuka sura

Wainjilisti wenyewe wanatoa mfano wa waumini wawili kutoka wakati wa AK, walioishi baada ya kifo chao. Wakati Yesu alipotukuzwa⁴⁹ juu ya mlima wa kugeuka sura, Musa na Eliya walitokea. Eliya hakufa, bali alichukuliwa juu mbinguni (2 Wafalme 2:11), vivyo hivyo Henoko (Mwanzo 5:24).

Inaeleweka kwamba Eliya alitokea pale yeye mwenyewe, kwa sababu hakufa. Lakini je, Musa? Yeye alikufa (Kumbukumbu la Torati 34:6; linganisheni Yuda 9). Basi Musa alitoka wapi, ikiwa hakuwa hai tena baada ya kifo? Je, alikuwa amekwisha kufufuka? Biblia haisemi lolote juu ya hilo, wala haiwezekani, kwa sababu si Musa, bali Kristo ndiye limbuko la waliolala (1 Wakorintho 15:20, 23), na ufufuo wa waumini bado haujatokea.

Mungu wa milele (Warumi 16:26) ni Mungu wa walio hai. Kwa hiyo Musa naye yu hai sasa, baada ya kifo chake na kabla ya ufufuo wake. Mungu

48. Inavutia kwamba Yesu alinukuu kutoka kitabu cha Kutoka, kwa sababu Masadukayo walivikubali vitabu 5 vya Musa peke yake kuwa Neno la Mungu. Katika maneno Yake juu ya ufufuo, juu ya kuwepo kwa malaika na juu ya kutokufa (kwa maana malaika hawafi), alikanusha mara moja mambo kadhaa ya imani ya Masadukayo.

49. Mathayo 17:1-8; Marko 9:2-8; Luka 9:28-36.

hakuwafufua Musa na Eliya kwa ajili ya tukio hili, kisha akawalaza tena usingizini. Wala haiwezekani kufikiri kwamba wao wawili peke yao – na si waumini wote – wako katika hali ya ufahamu na ya furaha. Waumini wa nyakati zote sasa wote wako paradiso.⁵⁰

Kwa hiyo, kutokana na kutokea kwa Musa na Eliya, na pia kutokana na maneno ya Bwana alipowajibu Masadukayo, na vilevile kutokana na mazingira ya Maandiko Matakatifu yote, inakuwa wazi kwamba wote waliokufa wako hai.

Kwa Wayahudi wengi (isipokuwa Masadukayo) ilikuwa wazi kwamba waliokufa wako hai. Waliamini kwa mfano kwamba Ibrahimu, Isaka na Yakobo walikuwa sasa mahali ambapo Myahudi mwaminifu naye angekwenda, ili apokelewe huko na mababu.⁵¹

Mungu mwenyewe ndiye mtunzaji wa uhai, si kwa wanadamu wanaoishi duniani tu, bali pia kwa waliokufa, kwa sababu wao na kila kitu kilicho hai vinamtegemea Yeye. Kwa maana hii kutokufa kwa nafsi si kutokufa kulikomo ndani yake yenyewe, bali kunamtegemea Mungu aliye chemchemi ya uzima.

Bwana Yesu alipozungumza juu ya mababu, jambo lililozungumziwa halikuwa hali baada ya kifo, bali ufufuo. Lakini alisema kwamba mojawapo ya ushahidi wa ufufuo ni jambo hili, kwamba mababu walikuwa hai wakati huo. Hili ni muhimu sana, na kwa ufupi linasema hivi: Kwa sababu nafsi za waliokufa ziko hai, lazima kuwe na ufufuo. Kwa nini iko hivyo?

2.2.3 Uhusiano kati ya maisha baada ya kifo na ufufuo

Kifo, kilichoingia ulimwenguni kwa njia ya dhambi, kimeuvuruga mpango wa uumbaji wa Mungu kuhusu mwanadamu. Kifo kinakomesha maisha ya kimwili, yaani kuwepo kwa mwanadamu duniani katika mwili, lakini mwanadamu anaendelea kuishi kama utu binafsi wa roho-nafsi. Hata hivyo, utu binafsi wa roho-nafsi usio na mwili haukuwa kusudi la Mungu alipomuumba mwanadamu.⁵² Kwa sababu makusudi na mipango Yake haina majuto (Warumi 11:29), mwili lazima ufufuliwe, ili mipango ya Mungu aliyokuwa nayo tangu mwanzo itimizwe, na mwanadamu arudishwe katika “ukamilifu” wake. Kifo hakibaki na neno la mwisho. Nafsi zisizo na mwili, ikiwa hiyo ingekuwa hali yao ya milele, zingethibitisha kwamba kifo kimeshinda. Kinyume na hilo kulikuwa

50. Linganisheni schemu ya 2.3.

51. Kitabu cha apokrifa 4 Wamakabayo 13:16.

52. Linganisheni schemu ya 3.4.

na imani ya Kigiriki, iliyokiona kifo kuwa ni kuwekwa huru kutoka mwilini kwa kudumu. Ufufuo unamrudisha mwanadamu katika umoja wake ambao Mungu aliukusudia.

2.2.4 Mfano wa punje ya mbegu

Picha ambayo Paulo anaitumia kuueleza ufufuo inapatana na ukweli huu, kwamba *note* wanaishi. Anazungumza juu ya punje ya mbegu, ambayo kwanza inawekwa ardhini kabla ya kuzaa matunda. Anaifaninisha na mwili uliokufa wa mwamini aliyefariki, ambao siku moja utafufuka (1 Wakorintho 15:35-44; linganisheni Yohana 12:24).

Inavutia kwamba punje ya mbegu ardhini kwa kweli haifi kabisa, kwa maana kwamba mchakato wake wa kiuhai unakoma kabisa. Kama punje ya mbegu ingeharibika kabisa na kuyeyuka, tunda lisingetokea kamwe. Lakini kutoka kwenye kiinitete, kinachobaki hai, mmea mpya unatokea. Kiinitete kinabeba ndani yake taarifa zote za kurithi zinazoamua mmea utakaoota. Ganda au kifuniko cha mbegu kinachokizunguka kiinitete kinaanguka na kuharibika. Kwa hiyo kwa maana halisi ni sehemu hii tu inayokufa.

Tukio hili ni kidokezo kingine cha ukweli kwamba mwanadamu (katika 1 Wakorintho 15 ni mwamini) anaendelea kuishi baada ya kifo chake. Ganda la nje la punje linafananishwa na mwili, unaoharibika. Kiinitete kinaweza kufananishwa na utu wa ndani (2 Wakorintho 4:16), yaani roho-nafsi. Sehemu hii ya mwanadamu inaendelea kuishi baada ya kifo. Wakati huohuo hii ndiyo sababu mwili utafufuliwa tena, kama vile kiinitete kinavyozaa tunda jipya.

Tunaonyesha kwamba kupandwa kwa punje ardhini kunaitwa waziwazi “kufa”, ingawa ni wazi kwamba sehemu yake inaendelea kuishi. Hili halipingani, kwa sababu katika Biblia kifo cha mwanadamu hakimaanishi kamwe mwisho wake kamili, bali kutengana kwa roho-nafsi na mwili.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Kuna uhusiano gani kati ya maisha baada ya kifo na ufufuo?
- Kwa nini lazima kuwe na ufufuo?
- Kwa namna gani mfano wa punje ya mbegu si picha ya ufufuo tu, bali pia ya maisha baada ya kifo?

2.3 Mhalifu msalabani

Maneno ya Bwana Yesu Kristo kwa mmoja wa wahalifu yanaonyesha wazi kwamba kuna maisha baada ya kifo. Huko anasema: “Amin, nakuambia, leo utakuwa pamoja nami katika paradiso” (Luka 23:43; SUV: ‘peponi’).

Tukio la Golgotha linagusa moyo. Kwa wahalifu wale wawili, waliokuwa upande wa kuume na upande wa kushoto wa Yesu, mwisho ulikuwa umefika. Walipokea yale yaliyostahili matendo yao. Hapakuwa tena na mwanga hata kidogo wa tumaini kwao. Katika kukata tamaa kwake, mmoja wa wahalifu, akijuta kwa ajili ya hatia yake, anamgeukia yule Mtu aliyekuwa katikati – hilo ndilo pekee alilokuwa bado anaweza kufanya. Alisema: “Bwana, unikumbuke utakapokuja katika ufalme wako!” (Luka 23:42). Mhalifu anahisi kwamba Mtu huyu aliye kando yake, ambaye yeye (mhalifu) ana hakika kwamba hana hatia, lazima awe Masihi na Mfalme aliyehidiwa na Mungu. Kwa hiyo ikiwa kwake bado kuna tumaini lolote, basi liko kwa Yule ambaye siku moja, kama Mfalme juu ya yote, atakuwa na neno la mwisho.

Katika nyakati hizo mhalifu aliwaza juu ya wakati ujao, juu ya wakati ambapo Masihi angekuja kuanza utawala Wake. Tumaini la Myahudi lilielekezwa huko. Kutoka katika AK mengi yalijulikana juu ya Masihi: utawala Wake, ufalme Wake, ukuu na uweza Wake.⁵³ Mhalifu aliujua ufufuo utakaotokea wakati Masihi atakapotokea mwanzoni mwa ufalme Wake (Danieli 12:2; Isaya 26:19). Alimwomba amkumbuke, ili naye apate kuuona ufalme Wake.

Bwana Yesu anatoa jibu la ajabu: “Leo utakuwa pamoja nami katika paradiso”. Jibu hili linaonekana la ajabu kwa sababu katika maneno Yake Mwokozi kwa kweli haligusii ombi la mhalifu. Mhalifu anawaza juu ya ufalme ujao, lakini Mwokozi anazungumza juu ya paradiso. Hazungumzi juu ya wakati ujao, bali juu ya “leo”.

Ilitokea mara kwa mara kwamba Bwana Yesu alionekana kana kwamba hajibu moja kwa moja maswali aliyoulizwa. Lakini ukiangalia kwa makini zaidi, unagundua jinsi majibu Yake yalivyo ya ajabu, kwa sababu yanafunua mengi zaidi kuliko yale ambayo maswali yenyewe yalikusudia (linganisheni Yohana 2:19-22). Ndivyo ilivyo hapa pia, kwa maana ni wazi kwamba paradiso na ufalme havimaanishi kitu kimoja.

53. Kwa mfano Zaburi 2; 8; 24; Isaya 4; 9; 11; 53; Danieli 2; 7; Mika 5 n.k.

Kwa hiyo tuchunguze kile kinachopaswa kueleweka katika Maandiko kwa neno *paradiso*, na mhalifu, au Myahudi kwa ujumla, alikuwa na wazo gani juu ya paradiso.

2.3.1 Paradiso

Huenda neno hili linatoka katika lugha ya Kiajemi, na maana yake ni karibu “uzio wa mviringo au ukuta wa kuzunguka”, “bustani ya starehe”. Zamani lilitumika kwa bustani za fahari za wafalme wa Uajemi. Lilitumika kwa namna inayofanana pia katika AK.⁵⁴ Katika Septuaginta, tafsiri ya Kigiriki ya AK, linatumika kwa bustani ya Edeni, paradiso ya duniani⁵⁵, au kwa bustani tu.⁵⁶ Kutoka katika sura za kwanza za Biblia tunatambua jinsi paradiso ya duniani ilivyokuwa mahali pazuri. Mungu alikuwa amepaandaa kuwa makao ya mwanadamu. Baada ya anguko, mwanadamu alifukuzwa kutoka paradiso, wala hakuruhusiwa tena kuingia humo. Baadaye hatusikii tena chochote juu ya paradiso hii. Paradiso ya asili ya duniani katika Edeni haipo tena. Kwa hiyo ni wazi kwamba Bwana Yesu hakumaanisha paradiso hii.

Kwa kuwa habari za AK zinahusu paradiso ya Edeni peke yake, na hakuna mahali popote katika AK panapozungumzwa juu ya paradiso nyingine, tunatumia mapokeo ya Kiyahudi kama chanzo cha habari kilicho nje ya Biblia, ili kugundua kile ambacho watu walielewa kwa *paradiso* wakati wa Yesu.

2.3.2 Paradiso katika mapokeo ya Kiyahudi

Wakati wa Yesu, mapokeo ya Kiyahudi, au sinagogi la zamani, yalijua paradiso kwa namna tatu tofauti.⁵⁷

- Paradiso ya asili ya duniani, iliyokuwa kielelezo kwa mawazo mengine yote juu ya paradiso.
- Paradiso ya nafsi, inayotumika kama makao ya nafsi za wenye haki waliolala wakati wa hali ya kati. Watu waliamini kwamba kuna paradiso ya mbinguni ya nafsi. Kwa mujibu wa wazo hili, Henoko na Eliya, na pia mababu, walikuwa wamechukuliwa huko.

54. Nehemia 2:8; Mhubiri 2:5; Wimbo Ulio Bora 4:13.

55. Mwanzo 2:8; 13:10; Isaya 51:3; Ezekieli 31:8.

56. Hesabu 24:6; Isaya 1:30; Ezekieli 31:8.

57. Strack & Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, München (C.H. Beck).

- Paradiso ya nyakati za mwisho duniani, ambayo kitovu chake kitakuwa Israeli na Yerusalemu chini ya Masihi, na ambayo itakabidhiwa kwa waliobarikiwa baada ya ufufuo na hukumu ya mwisho.

Kwa kuwa Mungu alikuwa ameifunga paradiso ya duniani na kuiondoa duniani, watu walifikia hakika kwamba sasa iko mbinguni, na wakati huohuo itatokea tena kama utawala wa amani ulio kama paradiso. Paradiso ya duniani inakuwa kielelezo cha paradiso ya ng'ambo ya kifo na ya wakati ujao.

Majina mengine yanayojulikana kutoka katika dini ya Kiyahudi kwa ajili ya makao ya mbinguni ya waliobarikiwa ni haya:

- “Nchi ya walio hai” – kwa kufuata Zaburi 116:9: “Nitakwenda mbele za BWANA katika nchi ya walio hai.”
- “Furushi la walio hai” (1 Samweli 25:29) – furushi la walio hai, lililofungwa pamoja na Bwana, mara nyingi lilieleweka kuwa mahali pa waliobarikiwa.
- “Nyumba ya hazina”⁵⁸ – “nafsi yako na ihifadhiwe katika nyumba ya hazina ya uzima wa milele.”
- “Chini ya kiti cha enzi cha Mungu” – nafsi za wenye haki zinahifadhiwa chini ya kiti cha enzi cha utukufu.⁵⁹
- “Mbinguni” – nafsi zinakaa mbinguni, mpaka zitakapounganishwa tena na mwili katika ufufuo.

Ushahidi huu unaonyesha wazi kwamba wakati wa Yesu kulikuwa na ufahamu, au wazo, juu ya maisha baada ya kifo, uliokwenda mbali zaidi sana kuliko ufunuo wa AK. Ni vigumu kugundua ufahamu huu ulitoka wapi. Jambo la msingi ni kwamba katika mazingira haya Yesu anatumia maneno “paradiso” (Luka 23:43), “jehnamu”⁶⁰ na “Hadesi” (kwa mfano Luka 16:23), yaliyoeleza imani ya Wayahudi wa wakati ule, na hasa ya Mafarisayo, juu ya maisha baada ya kifo. Paulo alikuwa Farisayo, naye pia aliamini kwamba nafsi inaendelea kuishi baada ya kifo, na aliamini ufufuo. Kwa hiyo maneno haya hayakuwa mapya kwa Wayahudi. Kwa njia hii Bwana Yesu Kristo anakithibitisha kiini cha imani hii, kilichokuwa na kiasi fulani cha kweli.⁶¹ Historia hii inatusaidia kuelewa. Lakini

58. Ibid.

59. linganisheni Ufunuo 6:9.

60. Kigiriki “Gehena” (kwa mfano Mathayo 5:22).

61. Taz. kuhusu jambo hili “Facts and Theories as to a future State” katika F.W. Grant, *Old Testament Shadows*, Charlotte, North Carolina (Books for Christians), 1972, uk. 246 na kuendelea.

kipimo cha kuamua ni nini kweli ya Mungu kinabaki daima kuwa Biblia peke yake, Neno la Mungu lililovuviwa.

2.3.3 Paradiso katika Agano Jipya

Ni wazi kwamba Bwana Yesu anaanzia kwenye wazo la wakati ule, ambapo paradiso ni mahali zilipo nafsi za wenye haki walioondoka. Hilo linatokana kwa lazima na hali yenyewe. Siku ile ya kufa kwao msalabani wangekwenda paradiso. Kwa maneno mengine, Mwokozi anasema: “Huhitaji kungoja mpaka nitakapotokea katika utawala wa kifalme; hapana, unaweza kunifuata paradiso leo hii.” Siku ile Mwokozi alikufa, akaikabidhi roho Yake mikononi mwa Baba. Mhalifu alikufa muda mfupi baada Yake. Bwana alipokufa, alikwenda paradiso, na mhalifu akamfuata huko kama mwenye dhambi aliyepata neema.

Mbali na Luka 23:43, neno “paradiso” linapatikana katika AJ mara mbili tu. Paulo anasimulia juu ya paradiso na uzoefu wa ajabu wa kunyakuliwa kwake mpaka huko:

“Namjua mtu mmoja katika Kristo, miaka kumi na minne iliyopita (kama ni katika mwili, sijui, au kama ni nje ya mwili, sijui; Mungu ajua), mtu aliyenyakuliwa mpaka mbingu ya tatu. Tena namjua mtu wa namna hiyo (kama ni katika mwili au nje ya mwili, sijui; Mungu ajua), kwamba alinyakuliwa mpaka paradiso, akasikia maneno yasiyoweza kutamkwa, ambayo mwanadamu hana rubusa kuyanena” (2 Wakorintho 12:2-4).

Paulo anaiita paradiso mbingu ya tatu. Jina hili linapatikana katika mazingira haya tu, nalo linaonyesha wazi kwamba ni paradiso ya mbinguni. Neno “mbingu ya tatu” lenye maana sawa na paradiso linaweza kuelezwa hivi: Mbingu ya kwanza ni anga tunamoishi, mbingu ya pili ni anga la nyota, na mbingu ya tatu ni paradiso, anakokaa Mungu.

Tunapata mfano unaofanana unaosaidia katika Waebrania 9:23 (linganisheni 8:5). Huko inasemwa kwamba hema la kukutania na ibada iliyohusiana nalo katika AK ni mfano wa mambo ya mbinguni. “Mbingu ya tatu” inaonyesha mfuatano na ngazi, kama inavyoonekana pia katika hema la kukutania. Kupitia ua (1) mtu aliingia katika Patakatifu (2), kisha katika Patakatifu pa Patakatifu (3). Huko kulikuwa na sanduku la agano, kiti cha enzi cha Mungu. Huko ndiko

Mungu alikokaa. Hema la kukutania lilikuwa nyumba ya Mungu, makao ya Mungu duniani.⁶²

Kwa hiyo neno “*mbingu ya tatu*” linaleta wazo la makao ya Mungu. Hiyo ni alama kuu ya paradiso. Kwa hiyo huko, kama zamani katika hema la kukutania, kuna utukufu wa Mungu. Sasa utukufu huu unaonekana katika uso wa Kristo (2 Wakorintho 4:4-6), kwa maana Yeye ameketi huko mkono wa kuume wa Mungu (1 Petro 3:22).

Haikuwezekana kwa Paulo kusimulia kwa maneno ya kibinadamu juu ya utukufu huu mkuu mno. Yale aliyoyaona na kuyasikia huko yalipita uwezo wa mwanadamu wa kufikiri, kama tunavyoweza kuelewa kutokana na maneno yake.

Tumekwisha kuthibitisha kwamba Bwana Yesu, alipomgeukia mhalifu, alianzia kwenye wazo la Kiyahudi juu ya paradiso kama makao ya nafsi baada ya kifo. Lakini katika 2 Wakorintho 12:2 maana hii haipatikani. Kutokana na hilo – kama kifungu cha tatu (Ufunuo 2:7) kitakavyoonyesha pia – tunaona kwamba hatuwezi kulibana neno “paradiso” kuwa makao ya waumini waliolala peke yake. Paradiso “haikuwekwa” kwa ajili ya kusudi hili na kwa muda fulani tu. Hakika halikuwa kusudi la Mungu kumjulisha Paulo hali ya waumini waliolala katika paradiso. Hapana, alitaka kumwonyesha utukufu wa mbinguni, ambao kitovu chake ni Kristo aliyetukuzwa,⁶³ ili kumtia moyo na kumwandaa kwa ajili ya huduma yake iliyofuata.

Hata hivyo, kutoka katika 2 Wakorintho 12 unatokea ukweli wa msingi unaoamua hali ya kati. Paulo anataja mara mbili (mstari wa 2 na 3) kwamba hakujua kama alinyakuliwa mpaka paradiso akiwa katika mwili au nje ya mwili. Kwa hiyo iliwezekana kwake kuwa katika paradiso nje ya mwili. Ndivyo hasa inavyotokea pia mwamini anapokufa. Mwili wake unaharibika na kuoza, lakini roho-nafsi yake inakwenda paradiso. Huu ni ushahidi ulio wazi kwamba kuna kuwepo kwa ufahamu nje ya mwili, au bila mwili.

Katika Ufunuo 2:7 paradiso inatajwa kwa mara ya tatu:

“Yeye aliye na sikio, na asikie lile ambalo Robo ayaambia makanisa! Yeye ashindaye, nitampa kula matunda ya mti wa uzima, ulio katika paradiso ya Mungu.”

62. Sasa, kwa sababu ya kazi iliyokamilika ya Kristo, waumini wana njia huru kiroho, kwa imani, ya kuingia mbele za Mungu, katika ukaribu Wake wa moja kwa moja (Waebrania 4:16; 10:19 na kuendelea; Waefeso 2:18).

63. Waefeso 1:3; 2:6; Wakolosai 3:1-4; Wafilipi 3:20.

Hapa pia paradiso ya mbinguni inatajwa. Maelezo haya yanafungamana na maelezo ya bustani ya Edeni. Kwa maana hapa pia mti wa uzima unatajwa. Wakati ule mti huo ulisimama katikati ya bustani (Mwanzo 2:9), kama vile Kristo, tangu kupaa Kwake mbinguni, alivyo kitovu cha paradiso ya mbinguni kama Mwanadamu aliyetukuzwa. Katika mti wa uzima Kristo anaonekana kama chemchemi ya kweli ya uzima (Yohana 14:6; Matendo ya Mitume 3:15).

Washindao wanaahidiwa kwamba watakula matunda ya mti wa uzima ulio katika paradiso ya Mungu. Ahadi hii, ambayo kimsingi inawahusu waumini wote, haiishii kwenye wakati baada ya kifo mpaka ufufuo, bali itakuwa baraka ya waumini hata milele yote. Kwa hiyo tunakuta mti wa uzima hata katika uumbaji mpya (Ufunuo 22:2, 14, 19).

Hapa pia neno “paradiso” halibanwi kuwa hali ya kati ya muda mfupi na makao ya nafsi zilizoondoka. Hapa ni paradiso ya utawala wa amani na ya uumbaji mpya, ambamo mataifa na watakatifu waliofufuliwa watafurahia matunda ya mti wa uzima.

Kutokana na uchunguzi huu tunahitimisha kwamba paradiso ya mbinguni ni mahali (na imekuwa daima) anakokaa Mungu Baba. Bwana alikwenda kwa Baba, alipoikabidhi roho Yake mikononi Mwake msalabani. Mahali hapa pa ukaribu wa moja kwa moja na Mungu pamejaa utukufu wa Mungu, unaoonekana sasa ndani ya Kristo. Huko ndiko watakatifu wa nyakati zote wanakokwenda wanapolala. Wanakwenda nyumbani, kwa maana mbingu ni nyumbani kwao (2 Wakorintho 5:8; Wafilipi 3:20). Huko wanabaki (yaani roho-nafsi yao) mpaka siku ya ufufuo. Huko wanafurahia kupumzika kutoka katika taabu zao (Ufunuo 14:13) mbele ya Mkombozi wao (Wafilipi 1:23).

2.3.4 Je, Luka 23:43 inaweza kufasiriwa kwa namna nyingine?

Ikiwa mtu anaanzia kwenye wazo kwamba hakuna maisha baada ya kifo, basi bila shaka paradiso haiwezi kuwa mahali pa nafsi zilizoondoka. Kwa hiyo watu wanajaribu kuthibitisha kwamba hapa paradiso ni ufalme ujao. Lakini mapokeo ya Kiyahudi (taz. hapo juu) yanalikanusha wazo hili. Jambo hili linaonekana wazi hasa katika maneno ya Bwana msalabani: “Leo [si katika wakati ujao] utakuwa pamoja nami katika paradiso.” Bwana alisema “leo” kwa sababu siku ile ya kifo Chake alikwenda paradiso.

Neno “leo” ni tatizo kwa mtazamo kwamba ufalme na paradiso ni kitu kimoja, kwa sababu ufalme wenye nguvu bado haupo mpaka sasa. Watu

wamejaribu kulitatua tatizo hili kwa kuweka mkato, au nukta mbili, si kabla ya “leo”, bali baada ya “leo”. Hapo “leo” halihusu tena wakati wa kuingia paradiso, bali wakati Yesu aliposema maneno hayo.

Kimsingi tunapaswa kutambua kwamba waandishi wa AJ hawakujua alama za uakifishaji. Alama za uandishi na nafasi kati ya maneno ziliongezwa baadaye tu, karibu karne ya 4 BK. Lakini ni hati moja tu(!) inayounganisha “leo”, kwa uakifishaji wake, na wakati wa kusema maneno hayo⁶⁴, na si na kuingia paradiso.⁶⁵ Jambo hilo lingepingana kabisa pia na namna Luka anavyotumia lugha, kama mistari Luka 2:11; 4:21; 19:5, 9; 22:34 inavyoonyesha.

Vivyo hivyo ni kweli pia kwa Yakobo 4:13 na Waebrania 3:7. Katika mistari hii tunapata muundo wa sentensi unaofanana. Hapa pia neno “leo” halisimami ili kuonyesha wakati wa kusema maneno hayo, bali ili kukazia wakati wa tukio lenyewe. Maana ya neno “leo” iko wazi. Zaidi ya hayo, katika Luka pangukuwa na marudio yasiyo ya lazima, kwa kuwa maneno “nakuambia” tayari yako katika wakati uliopo. Je, mhalifu hakujua ni lini aliyasikia maneno ya Bwana? Hapana.

Katika jibu Lake Bwana Yesu analigusia hitaji halisi la mhalifu. Hitaji hilo lilikuwa hili: nini kingempata siku ya kifo chake, katika “leo” ile ya msalaba? Angekwenda wapi upande wa pili wa kifo? Bwana Yesu analijibu swali hili la msingi, lililokuwa la kuamua katika nyakati hizo, hata kama mhalifu mwenyewe hakuliuliza. Hivyo, katika saa za kifo, matarajio na tumaini la mhalifu vinatimizwa zaidi ya kipimo. Vinapitwa mbali sana, kwa maana anaruhusiwa kumfuata Kristo mara tu baada ya kifo chake mpaka paradiso ya mbinguni.

Kwa hiyo tumepewa neno la kimungu la faraja, yaani kwamba kile alichopewa mhalifu ni kweli pia kwetu. Hali yetu ilikuwa sawasawa na ile ya mhalifu. Tulikuwa bila tumaini, na kwa sababu ya hatia ya dhambi tulikuwa tumetolewa kwa hukumu ya kifo. Lakini neema Yake iliiondoa hukumu hiyo, kwa sababu Yeye alikufa msalabani. Na kwa hiyo sisi nasi, tukifa kabla ya kuja Kwake, tunaruhusiwa kwenda paradiso. Huenda hatutaepushwa na kifo, kama vile mhalifu naye hakuepushwa. Lakini kifo kinatuleta kwa Bwana wetu.

Mwanadamu mwenyewe, kwa kutotii kwake, alipoteza njia ya kuingia paradiso. Lakini ni Kristo anayetufungulia njia ya kuingia paradiso kwa neema

64. Hati ya Kisiria, Cureton Syrer, karne ya 5.

65. Mistari huu pia ulibadilishwa au kuongezwa maneno wakati wa kunakiliwa. Kutoka katika baadhi ya hati tunaweza kutambua kwamba schemu za sentensi kama “Basi jipe moyo”, “bustani ya Edeni” badala ya “paradiso”, “Je, kweli unaamini”, ziliongezwa baadaye. Taz. Bruce Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, London (United Bible Societies), 1975, uk. 181, 182.

Yake, na hilo si katika uumbaji mpya tu, bali tayari wakati tunapokufa.

Maswali ya kutafakari zaidi

- “Paradiso” ina maana gani
- katika AK?
- kwa Yesu Kristo katika Luka 23?
- kwa Paulo katika 2 Wakorintho 12?
- Ni nani walioko huko?
- Paradiso ina maana gani kwa mwanadamu kwa ujumla?

2.4 Utukufu wa milele – tumaini mbele ya kifo

Huenda kifungu cha waraka wa pili wa Paulo kwa Wakorintho ndicho kifungu kirefu zaidi na chenye mafundisho mengi zaidi juu ya somo letu, tunachokipata katika nyaraka za AJ. Kukabiliana na kifo kila wakati, kwa sababu ya mateso kwa ajili ya Kristo, kunamsukuma mtume Paulo kuandika juu ya kifo, juu ya ufufuo, na juu ya wakati ulio kati yake. Mistari hii ina faraja kuu ya kimungu (2 Wakorintho 1:3; 2 Wathesalonike 2:16), ambayo ulimwengu hauijui (1 Wathesalonike 4:13).

Kwa kweli mtu angefikiri kwamba Wakorintho walikuwa wamekwisha kufundishwa kwa urefu juu ya somo hili katika 1 Wakorintho 15. Huko ilikuwa lazima kupinga fundisho la uongo lililokana ufufuo (mistari wa 12). Hilo lilimsukuma Paulo kuandika mambo ya msingi juu ya ufufuo. Hapa jambo linalozungumziwa ni jinsi tumaini hili linavyofanya kazi katika dhiki za maisha ya kila siku, na jinsi linavyoweza kutoa kutiwa moyo, faraja na ujasiri. Kwa sababu ya mazingira yake tunanukuu kifungu chote kutoka 2 Wakorintho 4:16 mpaka 5:10 (imetafsiriwa kutoka Biblia ya Kijerumani ya Elberfelder):

“Kwa hiyo hatulegei; bali ingawa utu wetu wa nje unachakaa, lakini utu wetu wa ndani unafanywa upya siku kwa siku. Kwa maana wepesi wa dhiki yetu, unaopita upesi, unatufanyia uzito wa milele wa utukufu, unaozidi kila kipimo, kwa kuwa hatuyatazami yale yanayoonekana, bali yale yasiyoonekana; kwa maana yale yanayoonekana ni ya muda tu, bali yale yasiyoonekana ni ya milele.

Kwa maana twajua kwamba, nyumba yetu ya duniani, yaani hema [au nyumba ya hema], ikiharibiwa, tunalo jengo litokalo kwa Mungu, nyumba isiyofanywa kwa mikono, ya milele, iliyo mbinguni. Kwa maana katika hii kweli twaugua, tukitamani kuwika juu yake makao yetu yatokayo mbinguni: ikiwa kweli, hata tukiva

tumevikwa, hatutaonekana kuwa uchi. Kwa maana sisi tulio katika bema hili twaugua, tukilemewa, kwa sababu hatutaki kuvuliwa, bali kuvikwa juu yake, ili kile kinachokufa kimezwe na uzima. Basi aliyetutengeneza kwa ajili ya jambo hilo hilo ni Mungu, aliyetupa arabuni ya Roho. Basi siku zote tuna moyo mkuu, nasi twajua kwamba, maadamu tuko nyumbani katika mwili, tuko mbali na Bwana (kwa maana tvaenenda kwa imani, si kwa kuona); lakini tuna moyo mkuu, nasi tungependa zaidi kuwa mbali na mwili na kuwa nyumbani kwa Bwana. Kwa hiyo tena tunajitahidi, kama tuko nyumbani au tuko mbali, kumpendeza Yeye. Kwa maana sisi sote lazima tudhibirishwe mbele ya kiti cha hukumu cha Kristo, ili kila mmoja apokee yale aliyoyatenda katika mwili, kwa kadiri alivyotenda, kwamba ni mema au mabaya.”

Katika neno hili la Maandiko mambo ya muda na ya kupita yanawekwa kinyume cha mambo ya milele na ya mbinguni. Katika mizani ya imani, dhiki si kitu ikilinganishwa na uzito wa utukufu wa milele. Kwa imani tayari sasa tunautazama utukufu ujao, ambao tumeitwa kuingia (1 Petro 5:10; 1 Wathesalonike 2:12), naam, ambao tayari sasa ni mali yetu kwa imani. Roho Mtakatifu anajitahidi daima kulihifadhi hai tumaini la utukufu mioyoni mwetu (Wakolosai 1:27; Tito 2:13; 1 Petro 4:14). Jambo hili ni la lazima kabisa, kwa sababu tuna mwelekeo wa kuyaelekeza maisha yetu kwenye mambo yanayoonekana na kuyaacha yatutawale (4:18).

Paulo anaandika juu ya utukufu wa milele anapoyawaza mateso yaliyosababishwa na huduma yake isiyochoka kwa ajili ya Kristo. Mara ngapi alikikabili kifo uso kwa uso (2 Wakorintho 4:7-15; 11:23-28)! Kulikuwa na uwezekano kwamba angepatwa na kifo kwa ajili ya Kristo. Inaonekana kwamba Paulo haukatai tena uwezekano kwamba angekufa kabla ya kurudi kwa Kristo.

Kifungu hiki kinahusu kufa, hali baada ya kifo mpaka ufufuo, na ufufuo na kubadilishwa kwa mwili unaokufa. Ili kueleza jambo hili kwa namna inayoeleweka, Paulo anatumia picha tatu kutoka maisha ya kila siku. Ni picha zinazotusogezea karibu mambo yajayo. Hakuna hata mmoja wa waandishi wa AJ aliyeweza kueleza hali hii ya kati, au mwili wa ufufuo katika utukufu, kwa namna ambayo tungeweza kuielewa.⁶⁶ Hapana, kwetu inabaki shauku kubwa ya kungoja, jinsi itakavyokuwa tukufu siku moja.

66. Ni kweli, Paulo alikuwa amenyakuliwa mpaka paradiso, lakini yeye pia hakuweza kusimulia yale aliyoyasikia, aliyoyaona na aliyoyapitia huko.

Paulo anatumia picha zifuatazo katika mistari 10 ya kwanza ya sura ya 5:

- Nyumba yetu ya duniani, yaani hema
- Kuvikwa
- Safari na nyumbani

Kabla ya kuiangalia picha ya kwanza kwa karibu zaidi, tunachunguza 2 Wakorintho 4:16, ambapo tunapata ufunguo wa kuzielewa picha hizi.

“Kwa hiyo hatulegei; bali ingawa utu wetu wa nje unachakaa, lakini utu wetu wa ndani unafanywa upya siku kwa siku.”

Hapa yanatajwa maneno mawili ya msingi, yaliyo na maana kuhusu kuwepo kwa mwanadamu baada ya kifo: utu wa nje na utu wa ndani.

2.4.1 Utu wa nje

Utu wa nje ni mwanadamu wa kupita, mwenye kufa, ambaye mchakato wake wa kuchakaa unatokea mbele ya macho yetu. Katika sura ya 4 na 5 utu wa nje unaelezwa pia kwa maneno yafuatayo:

- chombo cha udongo (4:7)
- mwili (4:10)
- mwili wa kufa (4:11)
- nyumba yetu ya duniani, yaani hema (5:1)
- kile kinachokufa (5:4)

“Utu wa nje” ni ile sehemu ya mwanadamu inayoonekana kwa nje na ulimwengu. Katika maisha yake ya duniani unaliwa na kuchakazwa na kila kitu kinachomjia na kumshambulia. Kwa Paulo jambo hili lilitokea hasa kwa sababu ya mateso kwa ajili ya Kristo, na kwa sababu ya bidii yake isiyochoka kwa ajili ya ufalme wa Mungu na kwa ajili ya kanisa la Mungu (2 Wakorintho 4:7-12; 11:23-28).

Ni kana kwamba utu wa nje unauzunguka utu wa ndani, na kwa hiyo tunazungumza pia juu ya “ganda la kufa”. Hata hivyo, hapa si rahisi kutenganisha nafsi na mwili, vitu vya kimaada na vya kiroho. Utu wa nje unahusu kila kitu kinachounda maisha yetu ya duniani katika mwili wenye kufa. Kazi za kinafsi na za kiakili, pamoja na hisia, zimeunganishwa na utu wa nje kiasi kwamba kukata tamaa, huzuni nzito na kulegea vina chanzo chake huko.

Utu wa nje umetiishwa chini ya upito na chini ya muda. Mwishowe kifo kitakivunja chombo hiki kinachovunjika kwa urahisi. Lakini Mungu, aliyemfufua Bwana Yesu kutoka kwa wafu, katika ufufuo atakiunganisha tena hata chombo kilichovunjika cha mwili, kilichokuwa kama vigae, na kukionyesha kikiwa kamili (2 Wakorintho 4:14).

2.4.2 Utu wa ndani

Lakini mwanadamu hana utu wa nje tu, bali pia utu wa ndani. Utu wa ndani unaeleza upande wa mwanadamu ulio ndani, usio wa kimaada na usioonekana. 2 Wakorintho 4:16-5:10 inawahusu waumini,⁶⁷ kwa maana wao peke yao ndio wanaofanywa upya kila siku. Utu wa ndani haujui kikomo cha umri; unafanywa upya daima na Roho Mtakatifu. Utu wa ndani unaweza kuyatazama mambo ya milele na kuyashika kwa imani. Mungu huuburudisha utu wa ndani, ambao kwa hiyo una chemchemi ya siri ya nguvu.

Petro anazungumza juu ya “utu wa moyoni usioonekana” (1 Petro 3:4). Kutoka moyoni hutoka roho ya upole na utulivu, isiyoharibika (isiyopitwa na wakati!, yaani inayodumu daima, hata baada ya kifo).

Bwana Yesu anasema: “Kwa maana kutoka *ndani*, katika mioyo ya wanadamu, hutoka mawazo mabaya ... mambo haya yote mabaya hutoka *ndani*, nayo humtia mtu unajisi” (Marko 7:21-23; linganisheni Mathayo 7:15; Luka 11:39-40).

Utu wa ndani unaishi kutoka kwa Mungu na kwa ajili ya Mungu. Unaifurahia sheria ya Mungu (Warumi 7:22). Mwamini anaimarishwa na Roho wa Mungu katika utu wa ndani, ili Kristo akae moyoni mwake kwa imani (Waefeso 3:16-17).

Kutokana na hayo yote inafuata kwamba yale anayoyasema Paulo katika mstari wa 18 ni kweli pia kwa utu wa ndani: “kwa maana yale yanayoonekana ni ya muda tu, bali yale yasiyoonekana ni ya milele.” Utu wa ndani utaishi milele.⁶⁸ Haujatiishwa chini ya kifo cha mwili.

Kwa nini ninayaita maneno “utu wa nje” na “utu wa ndani” kuwa maneno ya ufunguo?

Katika picha zinazofuata tunapata mlingano: hema na mavazi vinalingana na utu wa nje. Utu wa ndani uko nyumbani katika mwili huu, na unakaa ndani yake. Unakaa katika hema, unavikwa, na unaweza kuwa mbali na mwili.

67. Hata asiyeamini ana utu wa ndani, lakini kwa maana nyingine, yaani roho-nafsi.

68. Utu wa ndani ni jina jingine la uumbaji mpya, au la mtu mpya. Uzima wa milele anaupokea mwamini nao unahusiana kwa karibu na jambo hili.

2.4.3 Nyumba yetu ya duniani, yaani hema

“Kwa maana twajua kwamba, nyumba yetu ya duniani, yaani hema, ikiharibiwa, tunalo jengo litokalo kwa Mungu, nyumba isiyofanywa kwa mikono, ya milele, iliyo mbinguni” (2 Wakorintho 5:1).

Hapa picha ya kwanza inaletwa: kuwepo kwetu duniani katika mwili wa kibinadamu, yaani umbo la mwili la muda na la duniani, kunafananishwa na hema, kinyume cha umbo lake la milele na la mbinguni, yaani jengo litokalo kwa Mungu. Paulo, aliyekuwa fundi wa kushona mahema (Matendo ya Mitume 18:3), anazungumza kutoka katika maisha yenyewe. Hema ni la duniani, kwa sababu mwanadamu aliumbwa kutoka mavumbi ya ardhi (Mwanzo 2:7), na makao yake ni katika ulimwengu wa duniani (1 Wakorintho 15:48). Hema linatukumbusha kutodumu kwa maisha, safari, na pia kukaa kwa muda mfupi mahali fulani. Siku moja mwanadamu atalazimika kuiacha dunia. Zaidi ya hayo, hema linazungumza juu ya malazi na makao. Mtu anakaa ndani yake, kama tunavyokaa katika mwili wetu.⁶⁹

Hema hili la duniani, yaani kuwepo kwetu duniani katika mwili, likiharibiwa kwa kifo, *mara moja* baada ya hapo tunalo jengo litokalo kwa Mungu. Hii ni faraja kubwa, kwa maana hapo kifo ni kuvuka moja kwa moja kuingia katika namna ya kuwepo ya mbinguni, isiyofanywa kwa mikono. Kwa hiyo haiwezi kulinganishwa na kuwepo kwetu duniani katika mwili wetu wenye kufa. Kwa hiyo jengo hili litokalo kwa Mungu linaeleza kwanza hali yetu baada ya kifo, ambayo mtume anaieleza katika mstari wa 8 kwa usemi “kuwa nyumbani kwa Bwana”.

Mtu anaweza pia “kuvuliwa” hema hili kwa kifo (mstari wa 4). Picha tatu anazozitumia Paulo zinaingiliana, kiasi kwamba katika mstari wa 2 makao ni wakati huohuo pia mavazi. Kwa hiyo mtu anaweza pia “kuhama” kutoka katika hema hili na kuwa amekwisha kuliacha (mstari wa 8). Hapa inadokezwa kwamba mwanadamu anaweza kuwa (kukaa) ndani ya mwili (hema), lakini pia anaweza kuuacha (kuhama kutoka ndani yake), ili akae mahali pengine.

Tunapata wazo hilohilo kwa mtume Petro katika 2 Petro 1:13-14. Hivi karibuni angekufa kama shahidi aliyeuawa kwa ajili ya imani, na kuiaga dunia (mstari wa 15), ili awe nyumbani, kwa Bwana wake. Kwa ajili ya kifo chake

69. Isaya 38:12; Marko 14:58; Yohana 2:19-22.

anatumia neno “kuondoka” (Kigiriki *exodus*). Huko ni kuhama kutoka katika hema la duniani. Ni wazi kwamba kuwepo kwa Petro hakukukoma. Alikwenda mahali pengine, ng’ambo ya kifo – kwa Bwana wake. Alibadilisha hema linalovunjika kwa jengo la Mungu lisiloweza kuharibiwa.

Juu ya namna hii ya kuwepo tunajua tu kwamba ni ya milele na ya mbinguni. Lakini kutokana na alama hizi mbili tunaweza kuhitimisha kwamba heri yetu na furaha yetu ni kubwa tayari kabla ya ufufuo wetu. Lakini hata hivyo ni hali ya kati, na si hali ya mwisho. Mwili umeoza na bado uko chini ya nguvu ya mauti. Inaonekana kana kwamba kifo kina neno la mwisho. Kama ingekuwa hivyo, Mungu asingeweza kufikia kutukuzwa Kwake kamili. Lakini Mungu atalifikia lengo Lake la mwisho, kwa maana Yeye ndiye mshindi juu ya mauti. Hilo limethibitishwa kwa ufufuo wa Yesu Kristo. Kwa hiyo katika ufufuo wa waumini Mungu atarudisha umoja wa mwanadamu, wenye roho, nafsi na mwili. Kwa hiyo “jengo litokalo kwa Mungu” linajumuisha pia mwili wetu wa ufufuo, ambao ni sehemu yetu ya milele.

Jengo lina maana hii katika mistari inayofuata, yaani mstari wa 2 na 4. Mungu anampa (anamjengea) mwamini nyumba ya milele, kinyume cha hema linalovunjika. Huo ndio mwili wa utukufu ambao Kristo anao sasa (Wafilipi 3:21; 1 Yohana 3:2). Nyumba hii ni ya mbinguni, kwa sababu ni mwili wa mbinguni (1 Wakorintho 15:48-49), wenye kusudi lake na nyumbani kwake huko. Hauwezi tena kuguswa na kifo, wala hata kuharibiwa, kwa maana ni nyumba ya milele, isiyofanywa kwa mikono (ya kibinadamu), bali imefanywa na Mungu.

2.4.4 Kuvikwa

“Kwa maana katika hii kweli tvaugua, tukitamani kuvikwa juu yake makao yetu yatokayo mbinguni” (2 Wakorintho 5:2).

Mwili wetu wa duniani unateseka chini ya matokeo ya dhambi. Kila siku tunaugua kwa sababu ya maumivu, dhiki na udhaifu ulioingia ulimwenguni kwa njia ya dhambi. Kwa hiyo tunautamani wakati ule tutakapopata mwili mpya, usiohusika tena kwa namna yoyote na dhambi na matokeo yake. Makao haya yamewekwa tayari kwa ajili yetu. Hilo likitokea, “tutavikwa juu yake”. (Hapa picha ya kwanza ya makao inaingia katika picha ya pili ya mavazi.) Wakati huo mavazi yanabadilishwa. Vazi la zamani, yaani kile kinachokufa (mstari wa 4),

linavuliwa milele, kwa sababu lazima lipishe vazi jipya la uzima. Katika 1 Wakorintho 15:51-54 wakati huu unaitwa “kubadilishwa”.

Sisi tulio hai tutabadilishwa Bwana Yesu Kristo atakaporudi kuwachukua watoto wa Mungu mpaka nyumbani mbinguni, katika nyumba ya Baba (Yohana 14:3). Mstari huu unawahusu tu waumini watakaokuwa hai wakati huo, kwa kuwa waumini waliolala “hawatavikwa juu yake”, bali “watavikwa” watakapopokea mwili wa ufufuo: “Kwa maana huu wa kuharibika lazima uvae kutokuharibika, na huu wa kufa lazima uvae kutokufa” (1 Wakorintho 15:53).

Wafu waliokufa katika Kristo watafufuka, na walio hai watabadilishwa. Hapo wote watafanana na Mwana wa Mungu, na watakuwa na mwili wa ufufuo wa mbinguni, ili wakae milele katika nyumba ya Baba iliyo mbinguni.⁷⁰

Katika 2 Wakorintho 5:3 Paulo anatoa onyo zito juu ya kuwa uchi:

“... ikiwa kveli, hata tukiwa tumevikwa, hatutaonekana kuwa uchi.”

Katika sentensi hii ya katikati Paulo anathibitisha kwamba, licha ya kuvikwa, kuna uwezekano wa kuwa uchi. Huku kunaonekana kama kupingana, kwa maana aliyevikwa hawezi kuwa uchi wakati huohuo. Kuonekana kuwa uchi kunamaanisha nini? Usemi huu una maana ya kisheria: kujitokeza mbele ya mahakama na kutambuliwa katika hali yako – kuwa na hatia au bila hatia. Katika mstari huu hukumu “kuonekana kuwa uchi” inahusu hali ya kiroho ya moyo.

Tunapata mfano unaofaa katika habari ya Adamu. Baada ya kutenda dhambi, Mungu alimwita atoke mahali alipojificha. Alikuwa amejificha kwa sababu aligundua kwamba alikuwa uchi (Mwanzo 3:7, 10-11). Ili kuufunika uchi wake, alikuwa amejifanyia vazi la majani ya mtini. Lakini vazi hili halikuweza kusimama mbele za Mungu. Majani hayakuweza kuufunika uchi wake. Mbele za Mungu alikuwa uchi, licha ya vazi hilo.

Kisha Mungu mwenyewe alimfanyia mwanadamu mavazi ya ngozi za wanyama (Mwanzo 3:21). Wanyama hao walilazimika kufa. Jambo hili linazungumza kwa mfano juu ya kifo na damu iliyomwagwa ya Kristo, ambayo kwayo mwenye dhambi anaokolewa, kwa kuvikwa “mavazi ya wokovu”.⁷¹

Mwamini amevikwa haki ya Kristo, na amefunikwa nayo. Lakini wasioamini wako uchi kiroho, na katika hali hii siku moja watasimama mbele za Mungu kama Adamu (Ufunuo 20:11-15). Huko watakuwa wazi, wamefunuliwa katika

70. Yohana 14:1-3; 17:24; 1 Wakorintho 15:51-55; Wafilipi 3:20-21; 1 Wathesalonike 4:13-18; Yuda 21.

71. Isaya 61:10; Luka 15:22; Wagalatia 3:27; Ufunuo 3:17-18.

dhambi yao, kwa sababu hawana “joho la haki”. Kwa hiyo wamepotea, nao wanakwenda katika mateso ya milele.

Sentensi hii fupi ya katikati ni onyo zito kwa wote walio Wakristo kwa kuonekana tu, ambao wamepokea umbo la nje tu la kuwa Mkristo. Bwana atakapokuja itadhihirika kwamba hawajavaa mavazi ya wokovu, ambayo ndiyo pekee yanayosimama mbele za Mungu. Siku inawajia ya kusimama mbele ya kiti cha enzi cha Mungu, wakati kila kitu kitakapodhihirishwa. Hapo hakutakuwa tena na kujionyesha wala kufunika; kila kitu kiko wazi na kimefunuliwa mbele ya macho ya Mungu (Waebrania 4:13).

Kifungu kinaendelea kwa maneno haya:

“Kwa maana sisi tulio katika hema hili tvaugua, tukilemewa, kwa sababu hatutaki kuvuliwa, bali kuvikwa juu yake, ili kile kinachokufa kimezwe na uzima” (2 Wakorintho 5:4).

“Kuvuliwa” ni kuharibiwa (mstari wa 1) kwa hema la duniani kwa njia ya kifo. Ingawa, kwa sababu ya ufufuo wa Kristo, kifo kimekuwa mtumishi wetu (1 Wakorintho 3:22-23), ili kutuleta kwa Kristo paradiso, Paulo hakutaka kuvuliwa (kufa), bali kuvikwa juu yake (kubadilishwa), ili abadilishe mwili wenye kufa kwa mwili wa milele na wa mbinguni.

Hata kitandani walipokuwa wanakufa, watoto wa Mungu wameungoja kuja kwa Kristo mpaka saa ya kifo chao. Waumini hawakingoji kifo.⁷² Tumaini lao ni kumngoja Yesu Kristo kutoka mbinguni (1 Wathesalonike 1:10), ili wakati huo wabadilishwe. Kwa hiyo Paulo anapendelea kuona kuja kwa Kristo kabla ya kifo chake.

“Basi aliyetutengeneza kwa ajili ya jambo hilo hilo ni Mungu, aliyetupa arabuni ya Robo” (2 Wakorintho 5:5).

Kuutazama wakati ujao, pamoja na matarajio yanayohusiana nao, si jambo lisilo na uhakika kwetu. Mungu anatujia katika udhaifu wetu, na kwetu sisi tunaoweza kushambuliwa na mashaka anatupa dhamana na uhakikisho. Anajifunga Yeye mwenyewe kutimiza ahadi Yake. Ametupa Roho Mtakatifu kama arabuni (au malipo ya kwanza) (2 Wakorintho 1:22; 1 Wathesalonike 4:8).

72. Kwa upande mwingine, mistari inayofuata inaonyesha kwamba, kando ya tumaini la kuja kwa Kristo, kuna pia uhakika wa kuwa pamoja na Bwana baada ya kufa. Hii, kando ya tumaini la kuja kwa Kristo, ni faraja kubwa vilevile.

Kama Mungu asingetubadilisha, au kutufufua, angepoteza arabuni, ambayo ni Roho Mtakatifu! Hilo ndilo hasa neno hili linalotaka kusema! Roho atakaa pamoja nasi milele (Yohana 14:16); hata baada ya kifo anakaa ndani yetu (Warumi 8:2, 11). Kweli hii inashuhudia waziwazi kwamba kuna maisha baada ya kifo.

Miili ya waumini ni hekalu la Roho wa Mungu (1 Wakorintho 6:19; 1 Yohana 4:13), nayo itakuwa hivyo hata milele. Roho Mtakatifu haachi miili ya watakatifu aliyokaa ndani yake (Warumi 8:11). Yeye mwenyewe atashiriki katika kazi ya Mungu ya ufufuo na ya kubadilishwa kwa miili yenye kufa.

2.4.5 Safari na nyumbani

“Basi siku zote tuna moyo mkuu, nasi tvajua kwamba, maadamu tuko nyumbani katika mwili, tuko mbali na Bwana” (2 Wakorintho 5:6).

Kuwa na arabuni kunatufanya tuwe na moyo mkuu siku zote, kwa sababu ni dhamana kwamba kila kinachokufa ndani yetu kitamezwa upesi na uzima.

Hapa picha ya tatu inaletwa: kukaa ugenini na kukaa nyumbani. Tunajua kwamba, maadamu tuko katika mwili, hatuko pamoja na Bwana, mahali tunapostahili kuwa kwa kweli. Kwa hiyo kukaa kwetu ugenini kunaweza kuwa kwa muda mfupi tu. Neno “kuwa nyumbani” hapa linamaanisha kukaa ndani ya mwili, au kuwa na makao yetu katika mwili. Lakini kuwa mbali na Bwana kunamaanisha kwamba tuko ugenini, yaani ulimwenguni, ambako tu wageni na wasafiri (1 Petro 2:11).

Jambo hili linatufundisha mengi kuhusu hali baada ya kifo. Upinzani huu unamaanisha kwamba kuna hali hizi mbili tu, au mahali hapa pawili tu pa kukaa. Hapa haitajwi hatua yoyote ya katikati kati ya hali hizi mbili. Wengine wanadhani kwamba hatua hii haipitiwi kwa ufahamu, na kwa hiyo kwa mtu mwenyewe (yaani katika uzoefu wake mwenyewe) haipo. Lakini kutoka katika mistari hii inakuwa wazi kwamba hali ya kati isiyo na ufahamu, kwa namna yoyote ile ingeweza kuwa, haipo kweli kweli. Tena mtu angewezaje kuitamani hali kama hiyo?

Mwamini anaweza kuwa ama katika mwili ama pamoja na Bwana; *hakuna uwezekano mwingine*. Hiyo ndiyo hasa sababu tunaweza kuwa na moyo mkuu.

“(kwa maana twaenenda kwa imani, si kwa kuona)” (2 Wakorintho 5:7)

Kwa kuwa jambo linalozungumziwa ni mambo yasiyoonekana, na kwa hiyo ya milele, kweli hii (mstari wa 6) inaweza kutambuliwa na kueleweka kwa imani tu (Waebrania 11:1). Nyumbani mbinguni kunaweza kushikwa kwa imani tu (Waebrania 11:13-15). Kwa hiyo mstari huu unatuonyesha kanuni muhimu sana kwa maisha yetu kama Wakristo, tulio wageni njiani kuelekea nyumbani. Tumaini letu ni jambo la imani: “Kwa maana tuliokolewa katika tumaini. Lakini tumaini linaloonekana si tumaini; kwa maana mtu akiona kitu, atakitumainiaje tena?” (Warumi 8:24).

Mwamini hahitaji habari za uzoefu wa karibu na kifo, wala za yale ambayo wagonjwa waliyapitia walipokuwa wanakufa. Waumini wanajitegemeza juu ya Neno la Mungu la kuaminika peke yake. Hawahitaji kuchanganywa na habari hizo.

“lakini tuna moyo mkuu, nasi tungependa zaidi kuwa mbali na mwili na kuwa nyumbani kwa Bwana” (2 Wakorintho 5:8).

Katika mstari huu maneno ya mstari wa 6 yanageuzwa. Paulo alitaka zaidi sana kuwa mbali na mwili, kwa sababu alijua kwamba hapo mara moja tuko nyumbani, yaani nyumbani kwa Bwana. Mstari huu ni mstari wa ufunguo wa kuelewa hali baada ya kifo.

Kwa hiyo mtu akiwa amekufa, na hayuko tena katika mwili, yuko nyumbani kwa Bwana. Kwa hiyo mwili na roho-nafsi vimetengana. La sivyo, mtu angeweza kuwa nje ya mwili na wakati huohuo nyumbani kwa Bwana?

“Kuwa mbali na mwili” wakati huohuo ni hali ya ugeni, kwa sababu roho-nafsi, au utu wa ndani, imetengwa na mwili. Hii ni hali isiyo kamili, ambayo haikukusudiwa tangu mwanzo. Mungu alimwumba mwanadamu katika umoja, kama utu binafsi wenye roho, nafsi na mwili. Ingawa umoja huu haupo tena kwa sababu ya kifo, hata hivyo utarudishwa katika ufufuo. Kwa hiyo “kuwa mbali na mwili” hakuwahusu waumini waliofufuliwa, kwa sababu wana mwili wa ufufuo, na kwa hiyo hawako mbali na mwili. Hali inayoelezwa hapa inawahusu waumini waliolala peke yao.

Ikiwa ni suala la kuchagua kwa wakati huu kati ya ugenini na nyumbani, yaani kufika kwa Kristo kwa njia iliyo fupi kuliko zote, basi Paulo alipendelea kufa ili awe pamoja na Kristo (Wafilipi 1:23). Kama Paulo angeweza kuchagua kwa njia gani avikwe nyumba ya milele, bila shaka hakutaka kuvuliwa (kufa), bali kuvikwa juu yake (kubadilishwa) (mstari wa 4).

“Kwa hiyo tena tunajitahidi, kama tuko nyumbani au tuko mbali, kumpendeza Yeye. Kwa maana sisi sote lazima tudhihirishwe mbele ya kiti cha hukumu cha Kristo, ili kila mmoja apokee yale aliyoyatenda katika mwili, kwa kadiri alivyotenda, kwamba ni mema au mabaya” (2 Wakorintho 5:9-10).

Pamoja na shauku yote ya kufika nyumbani, na matarajio yote ya kuwa huko hivi karibuni, jambo moja muhimu lisisahauliwe. Katika umilele kitahesabiwa kile tu tulichokitenda katika mwili ili kumpendeza Bwana. Hilo litadhihirishwa mbele ya kiti cha hukumu cha Kristo. Kila kitu kingine, kisichokuwa na thamani Kwake, hakitasimama huko, wala hakitapata thawabu (1 Wakorintho 3:12-15). Katika nyakati hizo sisi wenyewe tutayaona maisha yetu yote kwa macho ya Kristo, na tutakubaliana kikamilifu na hukumu Yake juu ya matendo yetu. Suala la ukombozi halihitaji kushughulikiwa tena huko, kwa maana lilikwisha kutatuliwa zamani. Hapa jambo linalozungumziwa ni kupimwa kwa kazi zetu tu.

Paulo anasema kwamba tunapaswa kujitahidi kwa nguvu zetu zote kuishi kwa utukufu wa Mungu, kama tuko nyumbani katika mwili (mstari wa 6), au tuko mbali na Bwana (mstari wa 8). Yote mawili yanahusu maisha yetu duniani tu. Huko tunapaswa kujitahidi kutenda mema ili kumpendeza Mungu. Wakati unakuja ambapo jambo hili, kwa namna hii ya pekee isiyorudiwa, katika mwili, kama ilivyo sasa duniani, halitawezekana tena, wala halitaweza kufanywa baadaye.

2.4.6 Tafsiri nyingine

Msomaji asinyimwe habari kwamba kuna tafsiri mbalimbali za kifungu hiki, ambazo kwazo watu wanajaribu pia kuthibitisha mtazamo unaokanushwa katika kitabu hiki.

Jengo litokalo kwa Mungu – mwili wa ufufuo pekee yake

Tafsiri moja iliyoenea sana inasema kwamba jengo linamaanisha mwili wa ufufuo pekee yake, na si hali baada ya kifo na kabla ya ufufuo. Hapo hema la duniani linaeleweka kuwa ni mwili pekee yake. Mwili huo ukiharibiwa kwa kifo, Mungu atatupa mwili mpya, ambao Yeye mwenyewe ameuumba, na ambao hautaharibiwa tena kamwe. Zaidi ya hayo, mwili huu ni wa mbinguni, kwa sababu kwa mwili huo tutaishi mbinguni.

Kimsingi ninakubaliana na mtazamo huu, lakini hata hivyo katika maneno “tunalo jengo litokalo kwa Mungu” ninaona maandalizi ya Mungu kwa ajili ya

wakati ule ule tunapokufa. Mara tu baada ya hema kuharibiwa, nyumba mpya iko tayari. Hiyo bado si mwili wa ufufuo, kwa sababu ufufuo bado hautokei wakati huo. Ni hali baada ya kifo mpaka ufufuo, iliyo sehemu ya jengo litokalo kwa Mungu. Kwa hiyo inaeleweka pia kuijumuisha hapa hali hii ya kati, kwa sababu Paulo anaitaja moja kwa moja katika mstari wa 8, tena katika mazingira yaleyale: Nje ya mwili mwamini anaweza kuwa tu pamoja na Bwana; hakuna mahali wala hali nyingine. Kwa hiyo jambo linalozungumziwa si aina mbili za miili, bali aina mbili za maisha, aina mbili za kuwepo: ya duniani na ya mbinguni.

Jengo litokalo kwa Mungu – mwili wa kirobo kwa ajili ya hali ya kati

Je, “jengo litokalo kwa Mungu” ni mwili uliopo kwa ajili ya hali ya kati? Kuna angalau sababu mbili zinazopinga jambo hili: Kwanza, inasemwa juu ya jengo hili kwamba ni la milele. Lakini hali ya kati si ya milele; hakika itakomeshwa na ufufuo. Pili, hatupati mahali popote katika Maandiko panapozungumzia hali hii, maelezo ya mwili maalum kwa ajili ya wakati huo. Kwa ajili ya hali ya kati hakuhitajiki mwili, kwa maana katika wakati huo roho-nafsi inaonekana kama mwanadamu aliye katika mwili duniani (Ufunuo 6:9-11). Maandiko hayatuelezi zaidi juu ya hali yake wakati wa hali ya kati.

Jengo litokalo kwa Mungu – mbingu, nyumba ya Baba

Baadhi ya wafasiri wanalielewa “jengo litokalo kwa Mungu” kuwa ni nyumba ya Baba (Yohana 14:2), nchi yetu ya mbinguni (Wafilipi 3:20). Lakini “jengo litokalo kwa Mungu” na “mbinguni” vinatofautishwa waziwazi. Hapa mbingu ni mahali tutakapokaa; kwa maana hiyo mtu angeweza kuzizungumzia kama nyumba ya Baba. Lakini “jengo” – na neno hili linaleta uhusiano na nyumba ya Baba – linaeleza namna ya kuwepo ya mbinguni ya kila mwamini binafsi, kati ya kifo na ufufuo, na pia katika mwili wa ufufuo. Tukiwa na jengo hili litokalo kwa Mungu, tuko mbinguni. Kwa maneno mengine: Tukiwa na jengo hili, tuko katika nyumba ya Baba.

“Kuonekana kuwa uchi” – nafsi zisizo na mwili?

Kuwa uchi hakuelezi hali ya kifo cha mwili kama kubaki kwa nafsi bila ufahamu mpaka siku ya ufufuo. Kwa mujibu wa mstari wa 1, waumini baada ya kifo chao wana jengo litokalo kwa Mungu, na kwa mujibu wa mstari wa 8 wako nyumbani kwa Bwana. Ingawa kuna njia mbalimbali za kuieleza sentensi hii ya katikati, hata hivyo uwezekano wa hali ya kati isiyo na mwili haukubaliki. Haiwezekani kuihisi hali ya kati, kwa maana ya Wafilipi 1:23 au 2 Wakorintho 5:8, kama kuwa uchi kwa baridi na kwa kutisha.

Kuvuliwa au kuvikwa?

Swali hili linagusa tatizo la tafsiri. Idadi kubwa ya watafsiri wanapendelea “tukiwa tumevikwa”. Kama kweli ingekuwa “tukiwa tumevuliwa”, kimsingi tafsiri iliyoolezwa hapo juu isingebadilika. Hapo mwamini angevuliwa katika kifo, yaani angekuwa bila mwili, na hata hivyo asionekane kuwa uchi. “Kuonekana kuwa uchi” hakuhusu mwili, wala hema, wala mavazi. Ni matokeo ya kuchunguzwa kimahakama, nako kunalenga hali ya kiroho ya mwanadamu peke yake: Ama yuko ndani ya Kristo, na hapo haijalishi kama yuko katika mwili au nje ya mwili; ama yuko bila Kristo, na hapo yuko uchi milele, kama yuko katika mwili au katika kifo.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Kuna tofauti gani kati ya utu “wa nje” na utu “wa ndani”?
- Mtume Paulo anatumia picha gani tatu katika 2 Wakorintho 4–5?
- Tunaweza kupata onyo gani zito kutoka katika kifungu hiki?
- Ni nini kinachoweza kuathiri vibaya shauku yetu ya kufika nyumbani?

2.5 Kufa ni faida

Kufa ni faida! Maneno haya yanapindua kila kitu ambacho kifo kinamaanisha kwa mwanadamu: hahitaji tena kukiogopa. Kifo ni adui baridi, hata kama katika matangazo mengi ya vifo, hasa kwa sababu ya ugonjwa, kifo kinaonyeshwa kama kuwekwa huru. Kifo hakingekuwa faida hata kidogo, kama pasingekuwa na mtu aliyekishinda kifo. Ushindi Wake unakigeuza hata kifo kuwa faida.

Hii ndiyo hekima ya Mungu! Mungu anaweza kugeuza kila kitu na kukifanya kuwa baraka. Pale dhambi ilipozidi, neema ilizidi sana (Warumi 5:20)! Katika habari ya Samsoni tunapata mfano mzuri: alipomwua simba, kundi la nyuki likajenga makao ndani ya mzoga wake na kutengeneza asali: “Katika mlaji kulitoka chakula, na katika mwenye nguvu kulitoka utamu” (Waamuzi 14:14). Kifo ni kama mnyama mkali anayerarua na kula, lakini kutoka kwa mnyama mkali aliyeuawa inatoka asali, inayomburudisha na kumtia nguvu mwanadamu. Paulo alimjua Yule aliyekishinda kifo:

“Kwa maana kwangu mimi kuishi ni Kristo, na kufa ni faida. Lakini ikiwa kuishi katika mwili ndilo fungu langu – hilo kwangu linastabili taabu, nami sijui nichague lipi. Lakini ninasongwa na mambo yote mawili, nikitamani kuondoka nikae pamoja

na Kristo, kwa maana ni bora zaidi sana; lakini kudumu katika mwili ni lazima zaidi kwa ajili yenu” (Wafilipi 1:21-24).

Mistari hii ni miongoni mwa maneno yaliyo wazi zaidi katika Maandiko Matakatiifu kuhusu hali baada ya kifo.

Paulo alipoandika maneno haya, alikuwa gerezani (Wafilipi 1:13). Je, angetoka katika gereza hili akiwa hai tena? Ingewezekana kwamba angehukumikiwa kifo. Kutoka katika hali hii aliandika baadhi ya mawazo juu ya yale aliyoyasikia moyoni mbele ya kifo, aliyoyatarajia, na yaliyomgusa.

Mpaka wakati huu Kristo alikuwa lengo pekee na kiini cha maisha yake. Tangu wakati ule alipokutana Naye njiani kwenda Dameski (Matendo ya Mitume 9), kwake hapakuwa tena na kitu kingine ila Kristo na kazi Yake. Tangu kukutana huko Paulo hakuyajali tena maisha yake mwenyewe kama kitu chenye thamani kwake mwenyewe, bali alitaka kuimaliza huduma aliyopokea kutoka kwa Bwana Yesu (Matendo ya Mitume 20:24). Alikuwa tayari hata kufa kama shahidi aliyeuawa kwa ajili ya imani, ikiwa tu hilo lingesaidia Kristo atukuzwe (mstari wa 20).

Katika hili Paulo aligundua kwamba kifo cha kuuawa kwa ajili ya imani hakitumiki tu kumtukiza Kristo, bali zaidi ya hayo ni faida yake binafsi. Anaonyesha kile ambacho kufa kungemletea yeye binafsi. Maisha yake katika mwili yalikuwa tayari yamejazwa na Kristo. Lakini kifo chake kingemaanisha faida zaidi juu ya hiyo. Faida hii ingeipita hata kauli mbiu ya maisha yake, “kwangu mimi kuishi ni Kristo”. Kwake kifo hakikuwa tu mwisho wa maisha yaliyojazwa na Kristo, bali kuvuka kwenda kwenye jambo lililo bora zaidi sana.

Kifo ni faida kwetu ikiwa tu Kristo anayajaza maisha yetu. Kwa mwanadamu asiye na Kristo, kifo ni mwisho mchungu usioweza kuepukika, na kukoma kwa maisha yake mwenyewe aliyoyaongoza kwa matakwa yake. Kwa neno moja: hasara. Maisha yamepotea, kwa sababu bila Kristo hayadumu. Kristo katika maisha ya mwamini anahakikisha faida ya utukufu wa milele! Lakini bila Kristo mwanadamu amepotea milele – hasara isiyokwisha kamwe.

Paulo anawaza angendeleea lipi, kama angeweza kuamua yeye mwenyewe mwisho wa kifungo chake: ama kifo (hicho ni faida) ama uhuru (kuishi katika mwili). Hahuzuniki hata kidogo kubaki hapa, kwa sababu hapo anaweza kuendelea kumtumikia Bwana. Alipowafikiria Wafilipi na bidii yao kwa ajili ya Injili, alijazwa furaha na shukrani. Alitaka kufanya kila kitu ili imani yao isonge mbele.

Kwa hiyo Paulo alivutwa na njia zote mbili. Upande mmoja aliona faida kubwa ya binafsi, na upande mwingine huduma kwa Bwana na mema ya waumini. Anakiri waziwazi kwamba hawezi kuamua kwa urahisi.

Basi Paulo alimaanisha nini hasa kwa faida hii? Kwake faida ilikuwa hii: kuondoka na kukaa pamoja na Kristo. Kifo kingemletea si chini ya hilo. Hilo lilikuwa bora zaidi sana, wala halikuweza kulinganishwa kwa namna yoyote na yale aliyokuwa ameyapitia mpaka wakati huo. Wakati wa kifo chake angefika mara moja katika ukaribu wa moja kwa moja wa Mkombozi wake. Ukubwa wote wa faida hii umo katika maneno haya machache: “kukaa pamoja na Kristo”. Alitamani sana kumwona Mkombozi wake uso kwa uso. Kilichomvuta hakikuwa pumziko baada ya huduma yenye taabu – ingawa hilo nalo lilikuwepo⁷³ –, bali Mtu aliyekuwa tayari akiyajaza maisha yake duniani. Hapa alikuwa tayari amemjua Mtu huyu. Kwa bahati mbaya, mazingira ya maisha, na hasa asili ya zamani, yaani mwili wa dhambi, yaliweza kuuvuruga ushirika huu na ukaribu huu na Kristo. Lakini huko hata hilo lisingekuwepo tena; hakuna kitu ambacho kingeweza tena kumzuia kuishi pamoja na Kristo. Ushirika wa kina na Kristo, ambao alikuwa akiufurahia hapa tayari, ungefurahiwa huko kwa ukamilifu.

Kumjua Yeye (Wafilipi 3:8) kulimfanya atamani kufa, kwa sababu kifo, kama mtumishi (linganisheni 1 Wakorintho 3:22), kingemleta kwa Kristo. Kumjua Kristo Yesu peke yake ndiko kunakoweza hata leo kuamsha hamu hiyohiyo ndani ya waumini.

Lakini kisha Paulo anashikwa tena na kujali kwake kanisa, naye binafsi anafikia hakika kwamba atabaki kwa faida yao (mstari wa 25).

2.5.1 Maelezo mengine

Kwa bahati mbaya kuna pia mitazamo ya makosa juu ya mistari hii. Watu wanakana kwamba mwamini, baada ya kifo chake, yuko pamoja na Kristo mara moja.

2.5.1.1 Je, ni kurudi kwa Kristo?

Wengine wanasema kwamba hapa jambo linalozungumziwa si kifo na kufa kwa wanadamu, bali ni kurudi kwa Kristo. Kwa mujibu wa wazo hili, waumini wangeletwa kwa Kristo wakati wa kurudi Kwake tu, na wakati wa ufufuo unaohusiana nako, ili hapo wakae pamoja Naye. Lakini hiyo ni nusu ya kweli tu.

73. Ufunuo 14:13

Ni kweli kwamba Bwana atakapokuja tutaifikia hali kamili katika ufufuo. Lakini hapa jambo linalozungumziwa si kurudi kwa Bwana, wala kuifikia hali ya mwisho iliyo kamili. Paulo anazungumza juu ya kufa!

Kama hapa kweli jambo lingekuwa kuja kwa Bwana, ingekuwa na shaka kubwa kama Bwana angekuja kwa ajili ya Paulo peke yake. Matokeo yake yangukuwa kwamba Wafilipi wangebaki nyuma. Paulo angekwenda, nao wangebaki hapa. Hilo ndilo hitimisho, kama hapa jambo lingekuwa kuja kwa Bwana. Hatuhitaji kukazia sana kwamba Bwana atakapokuja hakuna mwamini hata mmoja atakayebaki nyuma.

2.5.1.2 Kuondoka

Sababu nyingine kwa nini hapa jambo linalozungumziwa si kurudi kwa Kristo na ufufuo ni neno “kuondoka”. Nomino inayolingana na “kuondoka” inapatikana kwa Paulo mara moja tu zaidi, yaani katika 2 Timotheo 4:6. Huko bila shaka anaitumia kwa ajili ya kifo chake cha kuuawa kwa ajili ya imani.

Katika lugha ya kila siku ya wakati ule neno “kuondoka”⁷⁴ lilitumika kueleza kufunguliwa kwa kamba na kuvutwa juu kwa nanga ya meli iliyokuwa bandarini, iliyokuwa karibu kuanza safari baharini. Kando ya hilo lilitumika pia kueleza kung’olewa kwa kambi ya mahema wakati wa kuondoka (linganisheni 2 Wakorintho 5:1, 4; 2 Petro 1:14). Neno hili lilikuwa na maana pia ya kutenganishwa kwa vitu vinavyopatana pamoja. Kuhusu kifo, ni kutengana kwa roho-nafsi na mwili. Matumizi haya ya mwisho ya neno “kuondoka” nayo yanaliunga mkono wazo kwamba hapa jambo linalozungumziwa ni kifo.

2.5.1.3 Usingizi wa nafsi?

Wengine wanadai pia kwamba kifo ni mwanzo wa usingizi wa nafsi. Tuchukulie kwamba Paulo, baada ya kifo chake, kweli angeingia katika usingizi wa nafsi, ambapo angekuwa katika nchi isiyo ya mtu yeyote, bila ufahamu wowote. Basi tungeyaeleweje maneno kwamba alitamani kuondoka? Je, Paulo alitaka kuikimbia hali yake, kuikimbia kazi yake? Lakini alikuwa na hamu ya kubaki kwa faida ya Wafilipi na ya waumini wote, badala ya kuondoka kwenda katika utupu wa muda. Hata kama, kwa mujibu wa mtazamo huu, wakati baada ya kifo usingekuwepo tena kwake (kwa uzoefu wake mwenyewe), na kwa hiyo hakuna

74. Hapa “kuondoka” kwa asili maana yake ni “*kufungua, kulegeza*”. Kwa hiyo wakati wa kifo, ni kana kwamba hema na vazi la mwili vinafunguliwa (2 Wakorintho 5:1, 4).

muda ambao ungepita kwake kutoka kifo mpaka ufufuo, angalau muda ungepita kwa Wafilipi, ambao katika muda huo walihitaji msaada na huduma ya Paulo. Kama Paulo angefundisha usingizi wa nafsi, bila shaka angesema kwamba alitaka kubaki, ili asipoteze hata saa moja katika usingizi wa nafsi usio na faida. Aliwahimiza waumini kuukomboa wakati, na si kuulalia (linganisheni Waefeso 5:16; Wakolosai 4:5)!

2.5.1.4 Je, ni haki ya Paulo peke yake?

Wengine wanapinga kwamba si kila mwamini anayeweza kujidai kwa ajili yake mwenyewe kile ambacho mtume Paulo alikidai. Hakika kuna mambo ambayo Paulo peke yake alistahili, na ambayo alipewa yeye peke yake kama mtume. Lakini hali baada ya kifo ni sawa kwa waumini wote, kwa sababu ni matokeo ya kazi iliyokamilika ya Kristo. Yeye ameupigania ushindi juu ya kifo kwa ajili ya wote. Baraka hizi hazitegemei cheo fulani au huduma fulani katika watu wa Mungu, wala uzoefu wa pekee, bali zimetolewa kwa waumini wote kwa namna moja na kwa ukamilifu wote.

2.5.2 Kukutana naye!

Tuimalize sura hii kwa mtazamo ambao tunataka kujifunza kutoka kwa Paulo. Basi ikiwa ni hakika kwamba waumini wote wanakwenda kwa Kristo wanapokufa, jambo hili lina matokeo gani kwetu? Je, tuko tayari kila wakati kuitwa na Bwana Yesu Kristo? Ni muhimu mwamini alitafakari jambo hili, ili atambue kama ameyashikilia maisha haya pamoja na mambo yake yote, au kama yuko tayari kuacha kila kitu wakati wowote kwa ajili ya Kristo. Hasa kulitafakari kifo kunaleta nuruni mambo mengi katika maisha yetu. Je, tungemwamini Bwana kwamba angeitunza familia yetu? Je, tungekuwa tayari kuachilia? Tusikatae kamwe, hata kama sisi ni watoto wa Mungu, kwamba wakati wowote, katika umri wowote, tunaweza kuitwa kwa njia ya kifo kuingia katika ufalme Wake wa mbinguni!

Je, tayari sasa tunamjua Mwokozi wetu kwa namna ambayo upande wa pili hatutakutana na mgeni, bali na mtu tunayemjua? Si kwamba tumekwisha kumwona kwa macho ya mwili. Hapana, lakini tunampenda, ingawa hatujamwona (1 Petro 1:8). Ushirika tunaoruhusiwa kuwa nao Naye tayari sasa unajenga uhusiano wa karibu Naye, ambao tutauendeleza huko. Ujuzi tuliopata

hapa, na yale tuliyoyaona hapa kwa macho ya imani, tutayachukua pamoja nasi huko.

Tutazidiwa na utukufu Wake, kwa sababu hapo hatutamwona tena kwa macho ya imani, bali kwa macho yetu wenyewe, katika uzuri Wake wote.⁷⁵ Kukaa pamoja na Kristo maana yake ni kumwona kama alivyo⁷⁶.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Elezeni kwa nini kufa kulikuwa faida kwa Paulo!
- Je, ninyi binafsi mnaweza kukubaliana na jambo hili?
- Sharti lake ni nini?
- Kumjua kwetu Yesu Kristo katika maisha haya kunaathirije ujuzi wetu katika umilele?
- Kwa nini ni kosa kuzungumza juu ya usingizi wa nafsi?

2.6 Waliolala

Usemi “waliolala” ni jina jingine la watu waliokufa. Kwa usahihi zaidi, AJ linatumia maelezo haya kwa watu walioungana na Kristo peke yao.⁷⁷

“Kulala” kwenyewe ni namna ya upole ya kukitaja kifo. Kwa hiyo kunawafaa hasa waumini, kwa kuwa kwao kifo ni adui aliyeshindwa kwa sababu ya ushindi wa Kristo juu ya kifo (Waebrania 2:14). Maelezo haya ni mazuri pia kwa sababu usingizi hudumu kwa muda fulani tu. Wakati wa kuamka, yaani wa kusimama (kufufuka), utakuja, na siku ya milele itapambazuka, isiyokuwa na jioni tena.

Kwamba kifo kinaitwa usingizi⁷⁸ kunatokana pia na kufanana kunakoonekana kwa nje kati ya mtu aliyelala usingizi na mtu aliyekufa. Lakini usingizi si picha tu ya kifo, inayokusudiwa kupunguza uzito wa ukweli wa kifo, bali unaeleza hali halisi ya wafu. Kwa hiyo usingizi huu unadokeza tayari kwamba kifo si mwisho wa mwanadamu, bali ni hali ya muda tu. Usingizi kama tunavyojua daima hudumu kwa muda fulani. Ndivyo ilivyo pia kwa wale waliolala. Wakati unakuja ambapo wataamka kutoka usingizini, yaani watafufuka.

Neno linalotumika kwa “kulala” linatokana na maana ya msingi “kulala chini”, “kujilaza ili kupumzika”, “kuzama usingizini”. Kinyume chake ni ufufuo,

75. Kwa maana ya mfano ya Zaburi 45:2; 1 Wafalme 10:7; Isaya 33:17.

76. 1 Yohana 3:2.

77. Neno “waliolala” linapatikana katika AJ mahali hapa: 1 Wakorintho 15:20; 1 Wathesalonike 4:13, 14, 15; neno “kulala” (mauti) mahali hapa: Mathayo 27:52; 1 Wakorintho 7:39; 11:30; 15:6, 18, 51; 2 Petro 3:4. Katika AK neno hili halibanwi kwa waumini peke yao: Yeremia 51:39, 57; Danieli 12:2.

78. Yeremia 51:39; Danieli 12:2; Mathayo 9:24; Marko 5:39; Luka 8:52; Yohana 11:11-14.

unaoeleza “kusimama” kutoka usingizini (1 Wakorintho 15:20, 51-52). Kwa hiyo usingizi huu unafanana na kuungoja ufufuo, unaoikomesha hali ya kati na kuanzisha hali ya mwisho.

Lakini kwa kweli “kulala” hakumaanishi kwamba, kifo kinapoingia, usingizi wa mauti unaanza, ingawa hilo lingeweza kuwemo katika neno hili. Badala yake usemi huu unaeleza tukio la kufa na la kuondoka. Aji linapotumia neno hili, halimaanishi kwamba wafu sasa wamelala usingizi, bali kwamba wanakufa, na kwa hiyo wanavuka kuingia katika hali nyingine. Kwa hiyo waliolala ni waumini waliokufa, ambao tangu wakati huo wako katika hali nyingine ya maisha.

2.6.1 Je, waliolala wamo katika usingizi wa nafsi?

Swali kuhusu hali ya mtu katika kifo ni hili: usingizi na ufufuo vinahusu nini? Je, usingizi huu unahusu mwili peke yake, au unahusu pia utu wa ndani, yaani roho-nafsi yake? Kile kinachoitwa usingizi wa nafsi ni hali ya kukosa ufahamu kabisa kwa mwanadamu mzima, kwa waumini na pia kwa wasioamini. Wengine wanadai kwamba usingizi huu unafanana na kuzimika kabisa kwa mtu katika usiku wa kifo. Lakini kwa njia hii usingizi wa waumini waliokufa na hali ya wafu haviwezi kuelezwa hata kidogo, kama mistari ifuatayo inavyoonyesha.

Kabla ya hapo tutambue kwamba mtu aliyelala, ambaye mwili wake umepumzika, wakati huohuo anaweza, kwa mfano katika ndoto, kupitia jambo fulani. Ingawa mwili haufanyi kazi, hata hivyo fahamu za ndani zinaweza kufanya kazi. Kwa hili tunataka tu kudokeza kwamba picha ya usingizi haimaanishi kwamba aliyelala hana ufahamu, kwa sababu anaweza kabisa kujiona yeye mwenyewe na mazingira yake kama mtu binafsi katika ndoto. Kama vile usingizi ni hali nyingine tu ya maisha kuliko kuwa macho, vivyo hivyo kifo ni hali nyingine ya maisha kuliko kuwepo duniani kwa mtu yuleyule. Kifo si kufutika kwa kuwepo kwa mtu anayekufa, kama vile usingizi wa mwili haumaanishi kwamba aliyelala hana uhai.

2.6.2 Usingizi unahusu nini?

Katika jambo hili linavutia tukio moja wakati wa kusulubiwa kwa Yesu: “... nchi ikatetemeka, na miamba ikapasuka, na makaburi yakafunuka, na miili mingi ya watakatifu waliolala ikafufuliwa; nao wakatoka makaburini baada ya kufufuka kwake, wakaingia katika mji mtakatifu, wakawatokea watu wengi” (Mathayo 27:51b-53).

Katika mstari huu maneno matatu tuliyoyachunguza – *ufufuo*, *waliolala* na *miili* – yanatajwa pamoja. Maneno haya matatu yanapatana, nayo yanaonyesha wazi kwamba ni mwili unaolala na unaofufuliwa. Inasemwa kwamba miili ya watakatifu waliolala ilifufuliwa, na matokeo yake bila shaka ni mwanadamu mzima, yaani pamoja na roho-nafsi, kwa maana baada ya kufufuka kwa Yesu walikwenda Yerusalemu.

Kuna ufufuo wa *mwili* tu (1 Wakorintho 15:35-44). Mahali pengine panaposemwa kwamba wafu watafufuka, na kwa hiyo bila shaka mtu mzima anamaanishwa, hilo linaonyesha kwamba katika ufufuo mwanadamu mzima analetwa tena kwa kuunganishwa kwa mwili wa ufufuo na roho-nafsi.⁷⁹

Kulala kwa watakatifu hawa kulikuwa ni kifo, kinachoupata mwili wenye kufa peke yake, lakini si roho-nafsi yao. Kwa hiyo ni mwili wao tu uliofufuliwa. Hapa pia hakuna hitimisho jingine, ila kwamba kulala na kufufuliwa kunahusu mwili peke yake.

Kwa hiyo katika kifungu hiki kuna kidokezo kilicho wazi kwamba hali ya usingizi katika kifo inahusiana na mwili wa watakatifu. Hakuna mahali popote katika AJ ambapo usingizi wa mauti unatumika kwa nafsi au kwa roho. Jambo hilo lingepingana pia na asili ya roho-nafsi, kwa sababu haikufungwa na mwili. Usingizi ni hali ya mwili peke yake.

2.6.3 Mfano wa kifo cha Stefano

Mfano wa kifo cha Stefano unaonyesha wazi jambo hili pia (Matendo ya Mitume 7). Aliuawa na watu wa taifa lake – kama Bwana wake muda fulani kabla. Katika dakika za mwisho za maisha yake aliona mbingu zimefunguka. Huko alimwona Kristo amesimama mkono wa kuume wa Mungu, akimtetea kama Kuhani Mkuu mwaminifu, yeye aliyekuwa katika dhiki kubwa. Kisha mawe ya wauaji wake yalipomnyeshea, aliomba: “Bwana Yesu, pokea roho yangu!” (Matendo ya Mitume 7:59; linganisheni Luka 23:46). Ingawa kifo hiki hakiwezi kulinganishwa na kulala usingizi kwa amani, hata hivyo inasemwa kwamba alilala. Roho yake ilipokelewa na Bwana Yesu mbinguni kwake. Kwa maelezo haya, ni nani atakayedai kwamba Stefano alizama katika usingizi wa nafsi usio na ufahamu? La sivyo, kwa nini mara tu kabla ya kifo chake alifunuliwa kuona mbinguni, kumwona Yeye aliyeshinda kifo, ikiwa baadaye

79. AJ linatofautisha waziwazi kati ya ufufuo wa mwili na ufufuo wa kiroho, ambapo wafu wa kiroho wanahuihwa pamoja na Kristo, kwa mfano Waefeso 2:5.

angeanguka katika usingizi wa nafsi usio na ufahamu? Basi ombi lake kwamba Bwana Yesu aipokee roho yake lingekuwa na maana gani?

Stefano (yaani roho-nafsi yake) alipokufa, alikwenda paradiso kama Bwana wake. Watakatifu na wapendwa wa Bwana Yesu wanalala ndani Yake, “katika Kristo” (1 Wakorintho 15:18). Kwa hiyo, kama Stefano, wanakaribishwa na kupokelewa na Yeye mwenyewe, ili wawe pamoja Naye milele – kwanza kama waliolala, na kisha siku moja kama waliofufuliwa.

2.6.4 Waliolala wakati wa unyakuo

Unyakuo mpaka mbinguni ni tumaini la waumini. Bwana Yesu anakuja Yeye mwenyewe kuwaingiza watu Wake mbinguni. Wathesalonike walikuwa wamelishika tumaini hili kwa saburi (1 Wathesalonike 1:3). Lakini kwa haki walilazimika kujiuliza nini kingewapata ndugu zao waumini waliolala, wakati wao, walio hai, watakaponyakuliwa. Paulo anawatia moyo na kusema kwamba wasihuzunike kama wengine wasio na tumaini, kwa maana:

“Kwa maana ikiwa tunaamini kwamba Yesu alikufa akafufuka, viiyo hivyo Mungu atawaleta pamoja naye wale waliolala kwa njia ya Yesu” (1 Wathesalonike 4:14).

Si mwingine ila Mungu aliye hai mwenyewe, ambaye walikuwa wamemgeukia, ndiye aliyewachukua waliolala chini ya ulinzi Wake. Atawakabidhi kwa Mwanawe, atakapokuja kutoka mbinguni kwa ajili ya unyakuo. Walikuwa wamelala ndani Yake, ndani ya Yesu, Mwana wa Mungu, na kwa hiyo wangekuja tena pamoja Naye. Hapo itatokea yale yanayosemwa katika mstari wa 16:

“Kwa maana Bwana mwenyewe atashuka kutoka mbinguni pamoja na mwaliko, na santi ya malaika mkuu, na parapanda ya Mungu; nao waliokufa katika Kristo watafufuliwa kwanza.”

Kwa maneno mengine: Yesu anawaleta pamoja Naye kutoka mbinguni waliolala, na kisha waliolala, yaani wafu waliokufa katika Kristo, watafufuka.⁸⁰ Hapa tunaona jinsi roho-nafsi ya waliolala

80. Maelezo mengine yanaeleza mstari huu hivi: Kristo, atakapokuja kwa nguvu na utukufu, “atawaleta pamoja naye” kutoka mbinguni waliolala, baada ya wao kunyakuliwa huko wakati wa ufufuo wao.

ilivyokuwa pamoja na Yesu Kristo mbinguni, kisha inaletwa pamoja Naye, ili katika ufufuo iunganishwe na mwili.⁸¹ Kwa hiyo neno hili nalo linathibitisha kwamba ufufuo ni kuunganishwa kwa roho-nafsi na mwili.

2.6.5 Waliolala kabla ya unyakuo

Basi Wathesalonike walipotulizwa mioyo kwamba ndugu zao waliolala, kama wao walio hai, wangekuwepo katika tukio kuu la unyakuo, sasa Paulo aliwajulisha pia mahali waliolala walipo mpaka unyakuo:

“Kwa maana Mungu hakutuweka tupate basira, bali tupate wokovu kwa Bwana wetu Yesu Kristo, aliyekufa kwa ajili yetu, ili kwamba, tukivua macho au tukivua tumelala, tuishi pamoja naye” (1 Wathesalonike 5:9-10).

Neno kuu, linaloeleza kwa ufupi utajiri wote wa Wakristo! Tumechaguliwa tangu kabla ya nyakati zote tupate wokovu, na kwa kazi ya Kristo hilo kweli litakuwa fungu letu. Wokovu umetuleta mpaka kuishi sasa pamoja na Kristo milele.

“Kuwa macho” katika mstari huu kunamaanisha kuishi duniani; na kwa hiyo “kulala” kunamaanisha kuwa umekufa kama mwamini⁸², au umelala.⁸³ Paulo anasema kwamba katika hali zote mbili ni hivi: tutaishi pamoja na Kristo. Hilo linamaanisha kwamba mwili unalala, wakati roho-nafsi iko pamoja na Kristo. Kwa hiyo kuhusu waliolala Paulo haachi swali lolote wazi.

Ndani ya Kristo hatuna uzima tu, bali pia tunaishi “pamoja naye”. Bila shaka la kwanza ni sharti la la pili. Hapa linamaanisha kuwa pamoja kwa ufahamu. Uhusiano huu na ushirika huu walio hai wanaupata kwa imani tayari leo, na waliolala vilevile, na hivi karibuni makundi haya mawili yataupata kama waliofufuliwa.

Mstari huu unaeleza upande wa milele ujao: walio hai na waliolala kwa namna ileile watakuwa pamoja na Bwana milele, yaani wataishi pamoja Naye, ili muda mfupi baadaye watokee pamoja Naye hadharani (2 Wathesalonike 1:10; Wakolosai 3:4).

81. Kwa namna hii tunaweza pia kuelewa jinsi mwanadamu anavyotokea. Kutungwa kwa mimba kunaleta mwili, yaani utu wa nje, lakini Mungu anaituma, au anaiumba, roho ndani yake (Zekaria 12:1; Zaburi 33:15; 104:30).

82. Hapa waliolala si wale watu wa 1 Wathesalonike 5:4-7, kwa sababu hao hawataishi kamwe pamoja na Kristo. Hawamjui Kristo, kwa sababu ni wana wa usiku, nao wako gizani. Atawajia kama mwivi, na kwa hiyo kuja Kwake kutamaanisha hukumu kwao.

83. Huenda hii ndiyo mara pekee ambapo “kulala” kunaeleza hali ya waumini waliokufa.

2.6.6 Hitimisho

Kwa hiyo kulala na usingizi wa waumini havimaanishi kamwe usingizi wa nafsi. Vinaeleza tu tukio la kufa na hali ya mwili wa kibinadamu wenye kufa mpaka wakati wa kufufuliwa.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Kwa nini neno “kulala” linahusu mwili peke yake?
- Wathesalonike walikuwa na wasiwasi gani kuhusu waliokufa wao, na Paulo anawatiaje moyo?

2.7 Kristo – Bwana wa walio hai na wafu

Ukweli kwamba Kristo anatawala juu ya walio hai na wafu ni neno la ufunguo katika Warumi 14. Huko jambo linalozungumziwa ni waumini wenye mitazamo na desturi tofauti katika mambo ambayo hakuna amri ya wazi ya Bwana juu yake, yaani ambapo kila mtoto wa Mungu binafsi anawajibika kwa Bwana wake. Kila kitu anachofanya mwamini kinaelekezwa kwa Bwana wake, ambaye yeye ni mali Yake. “Kwa maana hakuna hata mmoja wetu aishiye kwa nafsi yake”, anasema Paulo, na akikazia anaongeza: “wala hakuna afaye kwa nafsi yake” (mstari wa 7). Hata katika kifo, ambacho wakati wake hatuuamui sisi, mwamini ana lengo lake ndani ya Kristo. Paulo anarudia kweli hii tena:

“Kwa maana tukiishi, twaishi kwa Bwana; tukija, twaia kwa Bwana. Basi tukiishi au tukija, tu mali ya Bwana” (mstari wa 8).

Maisha yetu tunayaishi kwa ajili Yake, na katika kifo chetu tunakufa kwa ajili Yake. Jambo hili limejengwa juu ya ukweli kwamba sisi ni mali ya Bwana. Sisi ni mali Yake katika maisha yetu ya kila siku na katika kifo. Katika kifo hatumpotei, kwa maana hata humo sisi ni milki Yake. Jinsi gani ilivyo ya ajabu! Tumeingizwa katika shauri la Mungu linalojumuisha yote, ambalo kitovu chake ni Mwana Wake:

“Kwa maana kwa sababu hii Kristo alikufa akawa hai tena: ili atawale juu ya wafu na pia juu ya walio hai!” (Warumi 14:9).

Lilikuwa shauri la Mungu tangu kabla ya nyakati zote kutiisha vitu vyote chini ya Mwana Wake (Waefeso 1:9-10, 21-22). Kama Muumba wa vitu vyote, kwa lazima Mwana, aliye Mungu, alikuwa daima na vitu vyote chini Yake (Wakolosai

1:16; Waebrania 1:2-3). Hata hivyo, vitu vyote vilipaswa kutiishwa chini Yake pia kama Mwanadamu.⁸⁴ Kwa sababu Bwana Yesu alikamilisha kazi ya ukombozi, akaonja mauti kwa ajili ya kila kitu (Waebrania 2:9), na humo akamtukuza Mungu kikamilifu, aliinuliwa juu ya vitu vyote kama Mwanadamu. Sasa ameketi juu ya kiti cha enzi cha Mungu, mkono wa kuume wa Baba.⁸⁵ Huko anangoja wakati ambapo adui zake wote watawekwa chini ya miguu Yake, kwa maana bado hajaanza utawala Wake hadharani ulimwenguni (Waebrania 1:3; 10:12-13). Bado Yeye ndiye aliyekataliwa. Sasa bado Mungu anatoa wakati wa neema, na kwa hiyo nafasi ya kujitiisha chini ya Mwana wa Mungu katika wakati huu, kuyakubali mamlaka Yake na kumtumikia.

Watoto wa Mungu tayari sasa wanaukubali utawala wa Yesu. Wanamtumikia na kumfuata (2 Wakorintho 5:15; Matendo ya Mitume 17:7). Lakini wakati utakuja pia kwa wanadamu wengine wote, ambapo watalazimika kuukubali utawala wa Yesu. Hapo watalazimishwa kufanya hivyo, kwa sababu wakati wa kufanya hivyo kwa hiari utakuwa umepita. Hapo hakuna mtu atakayeyulizwa kama yuko tayari au la, kwa maana Mungu anataka Mwana Wake aheshimiwe na wote (Wafilipi 2:9-11; Yohana 5:23).

Haki na mamlaka ya Kristo ya kutawala yanapita mipaka ya eneo linaloonekana na wanadamu, na mipaka ya maisha ya duniani. Hata wafu hawawezi kujiepusha na utawala Wake. Hadesi (ulimwengu wa wafu) nalo limetiishwa chini Yake vilevile. Hivi ndivyo Kristo aliyetukuzwa anavyomtokea mtume Yohana:

“Nami nilipomwona, nalianguka miguuni pake kama mtu aliyekufa. Akaweka mkono wake wa kuume juu yangu, akisema: Usiogope! Mimi ni wa kwanza na wa mwisho, naye aliye bai; nami nalikuwa nimekufa, na tazama, ni bai bata milele na milele; nami nina funguo za mauti na za Hadesi” (Ufunuo 1:17-18).

Hapa Bwana Yesu anajitambulisha kama Yule ambaye mauti na Hadesi vimetiishwa chini Yake. Kwa maana mwenye funguo ana mamlaka (Isaya 22:22; Mathayo 16:19). Utawala wa Kristo juu ya walio hai na wafu unamaanisha nini? Kwa namna gani wametiishwa chini Yake, na tangu lini anawatawala?

Neno “kutawala” ni lilelile la Luka 22:25, ambapo inasemwa kwamba wafalme wa mataifa “huwatawala” na kuwatumikisha kwa nguvu. Utawala

84. Linganisheni kwa mfano Zaburi 8; Waebrania 2:5-9; 1 Wakorintho 15:25-28.

85. Waebrania 8:1; 12:2; Ufunuo 3:21.

unadai raia walio chini ya nguvu ya mtawala, na wanaolazimika kuinama mbele ya mamlaka hayo. Katika Warumi 14:9 raia hao ni walio hai na wafu.

Bwana Yesu alianza utawala Wake lini? Tumekwisha kudokeza kwamba utawala unaojumisha yote utanza katika wakati ujao tu, kwa maana bado hatuoni vitu vyote vimetiishwa chini Yake (Waebrania 2:8). Kwa walio hai, utawala wa Kristo unawahusu waumini peke yao, kwa maana wasioamini hawajitiishi chini ya Mwana wa Mungu. Kutokana na mazingira ya Warumi 14 inakuwa wazi kwamba kila mwamini (kwa kawaida) anayaweka maisha yake chini ya Bwana, na anawajibika Kwake peke Yake (mstari wa 7, 8, 12). Waumini ni mali ya Bwana wao katika maisha yao yote na pia katika kifo. Kwa hiyo utawala wa Kristo, kwa upande wa waumini, umekwisha kuanza tangu walipokuwepo waumini wanaojitiisha chini ya Kristo. Katika umbo la muda na la siri la ufalme wa Mungu, Mfalme ambaye sasa bado amekataliwa anatekeleza serikali Yake ya “uhamishoni” juu ya waumini (mstari wa 17; Wakolosai 1:13).

Lakini katika mstari wa 9 wafu wanatajwa kabla ya walio hai, na jambo hilihilo linawahusu wao pia. Anawatawala pia, kwa kuwa wako chini ya mamlaka Yake. Kila mwanadamu anayekufa, mara tu baada ya kifo chake anakabiliwa na ukweli kwamba Kristo ni Bwana. Inasemwa kwamba hata wale “walio chini ya nchi”, yaani wafu walio katika Hadesi, lazima wapige magoti ili wakiri kwamba Kristo ni Bwana (Wafilipi 2:10-11). Kwa asiyeamini jambo hili linamaanisha hukumu, kwa maana suala la dhambi halikutengenezwa. Wanaingia katika umilele bila kupatanishwa na Mungu (Waebrania 9:27). Wamepotea bila kurudi. Baada ya kifo, aliyekufa hawezi tena kuishi maisha yake mwenyewe; hapo lazima ainame kabisa chini ya mamlaka ya Kristo.

Utawala juu ya wafu, wawe waumini au wasioamini, bila shaka unaeleweka tu ikiwa unasikika na wao. Jambo hilo, kwa upande wake, linadai kabisa ufahamu kamili wa waliokufa na waliolala. Kama wasingekuwa na ufahamu, au kama wangukuwa katika usingizi wa nafsi usio na ufahamu, pasingekuwa na utawala wa Kristo juu ya wafu.

Ni katika maisha haya tu ambapo mtu anaweza kuupinga utawala wa Kristo. Baada ya kifo hakuna upinzani tena. Kila mwanadamu anayekufa anangojwa na Yeye aliye hai na wa kweli. Lakini kuna tofauti ya kuamua. Bwana huyu, aliye Mwamuzi kwa waliopotea, anawakaribisha waumini kama Yule anayewapenda na aliyekufa kwa ajili yao. Kwa hiyo waumini, kama Paulo, wanaweza kuutazamia

kwa moyo mkuu wakati ule ambapo kwa njia ya kifo watakwenda kwa Bwana wao mpendwa, ili wawe pamoja Naye paradiso (Wafilipi 1:23).

Tumaini lao si kifo, bali kurudi kwa Kristo (1 Wathesalonike 1:10; 4:13-18), lakini kifo kinawaleta kwa Bwana wao hata kabla ya hapo. Kwa waliolala, utawala wa Kristo unamaanisha furaha, amani na baraka isiyoweza kutamkwa. Bwana Yesu Kristo hawashiki mkononi Mwake waumini walio hai tu, bali pia waliolala mpaka ufufuo, ili asiwapoteze, kwa maana hayo ndiyo mapenzi ya Baba Yake (Yohana 6:39; 10:29). Hata kifo hakiwezi kumtenga mwamini na upendo wa Mungu na upendo wa Kristo (Warumi 8:38-39)!

Maandiko hayasemi mengi juu ya jinsi utawala wa Kristo juu ya wasioamini waliokufa ulivyo.⁸⁶ Petro anatoa kidokezo, anapoyaita makao ya wasioamini waliokufa “kifungo” (1 Petro 3:19-20). Kifungo kinadai watu na mamlaka yenye nguvu ya kuwaweka wanadamu kizuizini. Kifungo hiki, yaani Hadesi, kimewekwa chini ya mamlaka ya Kristo kama Mwanadamu aliyetukuzwa (Ufunuo 1:18). Wasioamini waliokufa wanashikiliwa huko na Yeye, na wanahifadhiwa mpaka siku ya hukumu (2 Petro 2:9) mbele ya kiti cha enzi kikubwa cheupe (Ufunuo 20:11-15).

Wengine wanahifadhiwa mbele ya Bwana wao mpaka ufufuo (kama Lazaro kifuani mwa Ibrahimu); wengine wanashikiliwa kifungoni mpaka kutangazwa kwa hukumu mbele ya kiti cha enzi kikubwa cheupe (kama yule tajiri katika Hadesi).

Utawala wa Bwana haubaki tu katika kutumia na kudhihirisha uweza Wake mara moja katika ufufuo, atakapowaita wafu kutoka makaburini mwao (Yohana 5:28-29). Unamaanisha kutiishwa kwa msingi na kwa kudumu, kulikoanza wakati Kristo alipopanda kwenye kiti cha enzi cha Mungu.

86. Tunaweza kwa haki kuuliza ilikuwaje katika Sheoli (ulimwengu wa wafu) kabla Kristo hajachukua utawala. Ni nini kilichokuwa tofauti? Je, kabla ya hapo hapakuwa na Hadesi wala paradiso? Kutokana na habari ya Lazaro na yule tajiri (Luka 16) inaonekana kwamba kabla ya kifo na ufufuo wa Kristo Hadesi na paradiso vilikuwepo tayari. Baada ya kifo cha Kristo tu ndipo inasemwa kwamba waumini wako pamoja Naye. Paradiso inaitwa “kifua cha Ibrahimu”, wala haina alama ya kuwepo kwa Mwanadamu Kristo aliyetukuzwa (wala haiwezi kuwa nayo). Hata hivyo ni mahali na hali ya baraka. Hatujui kama kwa waumini hao kulikuwa na badiliko kabla na baada ya kifo cha Kristo. Lakini waumini waliokufa wa nyakati zote wanakuwa mbele ya Kristo tangu kufa Kwake na kufufuka Kwake, kwa kuwa alikuwa paradiso alipokufa. Tangu wakati huo “kuwa paradiso” maana yake ni kuwa pamoja na Kristo (Wafilipi 1:23). Hatuwezi kusema zaidi juu ya swali hili, kwa sababu Maandiko hayasemi zaidi. Wasioamini hawatamwona Yesu Kristo (mpaka hukumu mbele ya kiti cha enzi cheupe). Hawako pamoja Naye. Lakini wafu wote waliokufa katika dhambi zao – hivyo ndivyo ninavyoamini – wataonyeshwa waziwazi, kwa namna wanayoisikia, kwamba hata sasa Kristo anawatawala wafu.

Kwa muhtasari tunaweza kuhitimisha kwamba utawala wa Kristo juu ya wafu unadai kwamba utu binafsi wa roho-nafsi unaendelea kuishi kwa ufahamu baada ya kifo.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Utawala wa Kristo unaweza kuelezwa au kutofautishwa namna gani?
- kwa waumini upande mmoja, na kwa wasioamini upande mwingine?
- kabla ya kifo na baada ya kifo?
- Maisha ya ufahamu chini ya utawala wa Kristo yanaonekanaje?

2.8 Nafsi chini ya madhabahu

Kitabu cha Ufunuo kinatufunulia jinsi Mungu atakavyozikamilisha njia Zake pamoja na uumbaji. Kinatupa pia mwanga kuhusu hali ya mwanadamu baada ya kifo. Katika jambo hili kitabu hiki kinapatana kabisa na yale ambayo tayari tumeyaona katika sehemu nyingine za AJ.

“Na alipoifungua muhuri ya tano, nikaona chini ya madhabahu nafsi za wale waliochinjwa kwa ajili ya neno la Mungu, na kwa ajili ya ushuhuda waliokuwa nao. Wakalia kwa santi kuu, wakisema: ‘Ee Mola, Mtakatifu, wa kweli, bata lini hutabukumu, wala hutailipizia kisasi damu yetu kwa hao wakaao juu ya nchi?’ Wakapewa kila mmoja wao vazi jeupe; wakaambiwa kwamba wapumzike bado muda mchache, bata watakapotimizwa wajoli wao na ndugu zao, ambao watauawa vilevile kama wao” (Ufunuo 6:9-11).

Katika kuchunguza kifungu hiki tunajiwekea mipaka kwa maswali yafuatayo:

- Nafsi zilizo chini ya madhabahu ni akina nani?
- Nafsi hizo ziko wapi?
- Tukio hili ni la wakati gani?

2.8.1 Nafsi za mashahidi waliouawa

Hapa Yohana anaona nafsi za wale waliochinjwa kwa ajili ya neno la Mungu, na kwa ajili ya ushuhuda waliokuwa nao. Kwa nini hapa anazungumza juu ya nafsi za mashahidi waliouawa, na si juu ya mashahidi waliouawa tu? Tofauti iko wapi?

Nafsi ni ile sehemu ya shahidi aliyeuawa inayoendelea kuishi baada ya kifo.⁸⁷ Wauaji wana uwezo wa kuua mwili tu, lakini si nafsi. Ukweli huu Bwana Yesu

87. Linganisheni sehemu ya 3.2.

anautoa kama faraja kwa wale wanaouawa kwa ajili ya jina Lake:

“Msinaogope wale wauuao mwili, wasiweze kuiua nafsi; afadhali mwogopeni yule anwezaye kuangamiza mwili na nafsi pia katika jebanamu” (Mathayo 10:28).

Hapa inawahusu watu wa namna hiyo. Wao wenyewe wameuawa kwa ajili ya neno la Mungu, lakini nafsi zao hazikuuawa. Bwana Yesu anatofautisha waziwazi kati ya nafsi na mwili. Nafsi haiwezi kufa, wala haiwezi kuuawa, tofauti na mwili, unaoweza kuuawa. Kwa hiyo neno “nafsi” hapa linamaanisha kwamba maisha katika mwili wa duniani yamekomeshwa na kifo. Lakini yanaendelea bila kukatika – nje ya mwili – katika ulimwengu mwingine. Yohana anazona nafsi, lakini haioni miili ya duniani ya nyama na damu, kwa maana hiyo imebaki duniani.⁸⁸

Katika Ufunuo 6:9 na 20:4 nafsi hizo kwa wazi zinasimama badala ya mashahidi wenyewe waliouawa. Jambo hili linaonekana kwa kuwa wanazungumza, na wanazungumziwa. Kuna mazungumzo halisi, wala si ya kiishara. Mazungumzo yanahitaji ufahamu kamili na uwezo wa akili unaofanya kazi. Ni wazi kwamba nafsi hizi zina uwezo huo. Kwa hiyo utu binafsi wa mashahidi hao baada ya kifo chao umebaki kikamilifu, pamoja na alama zote zilizo za lazima kwa utu binafsi wa mwanadamu.

Yohana *aliziona* nafsi hizo. Basi Yohana aliona nini, ikiwa nafsi hazina mwili tena? Ni wazi kwamba Yohana aliona maumbo ya kibinadamu, aliyoyatambua kuwa mashahidi waliouawa. Ni maumbo ya kibinadamu tu yanayoweza kupokea vazi (jeupe), wanaloweza kulivaa na kulitumia.⁸⁹

Basi nafsi hizo zina “mwili”, ulio tofauti na mwili wa duniani, na pia tofauti na mwili wa ufufuo (kwa maana ufufuo bado haujatokea). Kwa maneno haya hatumaanishi mwili maalum wa kiroho, uliumbwa hasa kwa ajili ya wakati wa hali ya kati. Tunamaanisha kwamba upekee wa mtu unahifadhiwa. Jambo hili linajumuisha pia kwamba mtu anaweza kutambulika tena baada ya kifo na kabla ya ufufuo. Nafsi ndiyo mwanadamu. Na katika hali hii ya kati yeye ni

88. Maana ya neno “nafsi” katika kitabu cha Ufunuo inatofautiana. Neno la Kigiriki *psyche* linatumika mara saba: 6:9 (mashahidi wenyewe waliouawa); 8:9; 12:11 (uhai, yaani maisha ya duniani); 16:3 (viumbe hai vyote vilivyo baharini); 18:13, 14 (nafsi za wanadamu, nafsi); 20:4 (maana sawa na 6:9). Kanuni muhimu ya kufasiri Maandiko ni kwamba muktadha wa kifungu ndio unaoamua maana ya neno. Kama hatua ya kwanza, bila shaka inafaa kuchunguza jinsi waandishi wenyewe walivyoyatumia maneno hayo, kabla ya kuchunguza jinsi waandishi wengine walivyoyatumia.

89. Kitabu cha Ufunuo kimejaa ishara, lakini si kila kitu kinapaswa kufasiriwa kwa njia ya kiishara. Hapa inawahusu watu halisi, waliouawa na walio mahali halisi.

mwanadamu kwa namna ambayo katika ulimwengu ujao anajionyesha katika umbo linaloonekana. “Sura” ya nafsi katika ulimwengu ujao inahusiana na umbo la mwili wa duniani; la sivyo mtu asingeweza kutambulika tena mbinguni. Kwetu sisi tulio katika ulimwengu huu jambo hili haliwezekani kulifikiria. Tunashika tu ukweli kwamba hapa wafu wana ufahamu kamili, na hata wanaonekana kama watu.

Uwezo wa kutambulika tena unaonekana pia katika kutokea kwa Musa na Eliya juu ya mlima wa kugeuka sura (Mathayo 17:1-8). Huko watu hawa wawili wanatokea wao wenyewe katika umbo la kibinadamu (la sivyo Petro asingepata wazo la kuwajengea vibanda). Hapa tukumbuke kwamba Musa na Eliya hawakuwa na mwili wa ufufuo, kwa sababu ufufuo ulikuwa bado haujatokea. Sura yao inalingana na hali ya baada ya kifo mpaka ufufuo.⁹⁰

Hapa tunataja tena kwamba neno “nafsi” hapa haliwezi kutafsiriwa kwa “uhai” wa mwili. La sivyo Yohana angeona nini chini ya madhabahu? Basi neno “nafsi” linapotumika katika muktadha huu, linahusu uwezo wa kumtambua mtu. Ndiyo maana katika Ufunuo 6:9 na 20:4 neno “nafsi” ndilo linalotumika: kwa sababu jambo kuu ni kwamba watu hawa walioondoka wanaweza kutambulika, na jambo hilo linategemea pia umbo la kimwili. Baada ya kifo utu binafsi wa mwanadamu na umbo lake vinabaki – yaani ile sura iliyo yake mwenyewe na inayomtambulisha.

Tunafupisha: Nafsi hapa ni watu waliokufa. Wako nje ya mwili, wakiwa na ufahamu kamili (yaani si katika usingizi wa nafsi), mbinguni.

Katika sehemu inayofuata tutaonyesha kwamba mbingu ndipo mahali nafsi hizo zinapokaa.

2.8.2 Chini ya madhabahu

Nafsi zinaonekana “chini ya madhabahu”. Maneno haya yanahusiana kwa karibu na ukweli kwamba walitoa maisha yao kama sadaka kwa ajili ya neno la Mungu. Kule kuwa “chini” ya madhabahu kunakumbusha jambo linalofanana katika AK. Huko damu ya baadhi ya wanyama wa dhabihu ilimwagwa chini ya madhabahu ya shaba ya sadaka ya kuteketezwa (Kutoka 29:12; Mambo ya Walawi 4:7-34). Nafsi imo katika damu (Mambo ya Walawi 17:10-14). Kwa hiyo

90. Ninajua kwamba kutokea huku ni jambo la pekee. Kwa hiyo haiwezekani kutoa ndani yake kanuni inayowahusu watu wote. Ninaonyesha tu kwamba jambo hili la pekee linaweza kuelezwa kwa namna inayoeleweka kwa msingi wa maneno mengine yote ya Biblia.

kifo cha mwanadamu kinaweza pia kuitwa kumiminwa kwa nafsi (Zaburi 141:8; Isaya 53:12). Katika AJ dhabihu ni picha inayojulikana ya kuyatoa maisha kwa ajili ya Mungu (Wafilipi 2:17; 2 Timotheo 4:6; Warumi 12:1).

Madhabahu inatajwa mara nane katika kitabu cha Ufunuo: Ufunuo 6:9; 8:3, 3, 5; 9:13; 11:1; 14:18; 16:7. Katika Ufunuo hazitofautishwi madhabahu mbili kama katika AK (madhabahu ya shaba ya sadaka ya kuteketezwa na madhabahu ya kufukizia uvumba). Hata hivyo, katika baadhi ya mistari mtu anaweza kufikiria madhabahu ya shaba ya sadaka ya kuteketezwa (6:9; 16:7), na katika mingine madhabahu ya dhahabu ya kufukizia uvumba (8:3; 9:13).

Mahali madhabahu ilipo panaelezwa kwa usahihi mkubwa.

- Iko ndani ya hekalu lililo mbinguni: “Na malaika mwingine akatoka katika hekalu lililo mbinguni ... Na malaika mwingine, mwenye mamlaka juu ya moto, akatoka katika madhabahu” (Ufunuo 14:17-18).
- Iko mbele ya kiti cha enzi cha Mungu: “Kisha nikawaona wale malaika saba wasimamao mbele za Mungu ... Na malaika mwingine akaja akasimama mbele ya madhabahu, mwenye chetezo cha dhahabu; naye akapewa uvumba mwingi, ili autie pamoja na maombi ya watakatifu wote juu ya madhabahu ya dhahabu iliyo mbele ya kile kiti cha enzi” (Ufunuo 8:2-3).
- Iko karibu kabisa na Mungu: “Nikasikia sauti kutoka katika zile pembe nne za madhabahu ya dhahabu, iliyo mbele za Mungu” (Ufunuo 9:13).

Kwa hiyo ni wazi mahali nafsi za mashahidi waliouawa zilipo. Zinakaa karibu kabisa na Mungu. Mahali hapa panalingana na paradiso, ambako Bwana Yesu alikwenda alipoiweka roho Yake mikononi mwa Baba, baada ya kufa msalabani (Luka 23:43, 46). Bwana alikwenda karibu kabisa na Mungu, kwa Baba Yake. Paulo alinyakuliwa mpaka “paradiso ya mbinguni” hiyohiyo, ambako alisikia maneno yasiyotamkika (2 Wakorintho 12:2-4).

Nafsi zilizo chini ya madhabahu zinafanya nini? Ziliambiwa zipumzike muda mchache. Huku si kupumzika kwa usingizi wa nafsi, wala si kuwepo bila ufahamu. Ni hali yenye ufahamu, ambamo pumziko linafurahiwa kama heri inayoburudisha. Imeandikwa waziwazi:

“Heri wafu wafao katika Bwana tangu sasa! Naam, asema Roho, ili wapate kupumzika baada ya taabu zao; kwa kuwa matendo yao yafuatana nao” (Ufunuo 14:13).

Kwa watu hawa wakati wa taabu na kazi umepita. Wanafurahia kuruhusiwa kupumzika mbele za Mungu. Uhusiano wa nafsi hizo na madhabahu unaturuhusu pia kuhitimisha kwamba ni mahali pa kuabudu (Ufunuo 8:3). Watakatifu wataabudu kwa mshangao, wakiutazama utukufu wa Mungu katika uso wa Kristo.

Tunarudia: Nafsi hizo ziko mbele ya kiti cha enzi cha Mungu, karibu kabisa Naye, na zinapumzika baada ya kazi zao. Zinautazama utukufu wa Mungu na kumwabudu.

Hapa tunaona upatanifu wa kushangaza kati ya mahali watakatifu waliolala wanapokaa na maneno mengine ya AJ. Kwa kuwa Maandiko ni kitu kimoja, hatungetarajia vinginevyo. Watakatifu wote waliolala, bila kubakiza hata mmoja, tunawakuta mahali ambapo Bwana Yesu anapaita paradiso. Wako pamoja na Kristo na huko ndiko nyumbani kwao – yaani wako nyumbani kwa Bwana.

2.8.3 Tukio hili ni la wakati gani?

Tunarudi tena kwenye ukweli kwamba nafsi hizo ni watu waliokufa, ambao bado wako katika hali ya kifo. Imeandikwa kwamba walikuwa wamechinjwa (mstari wa 9), kwamba damu yao ilimwagika (mstari wa 10) na kwamba walikuwa wameuawa (mstari wa 11). Wako chini ya madhabahu. Hawaitwi “ndugu” kama wajoli wao ambao bado wako hai (mstari wa 11b), bali wanaitwa “nafsi”, kwa sababu bado hawajafufuka. Ufufuo wa mashahidi hawa ulikuwa bado haujatokea wakati muhuri ya tano ilipofunguliwa (6:9).

Kwa nini tunaamini kwamba ufufuo ulikuwa bado haujatokea? Wanaomba walipiziwe kisasi kwa ajili ya uovu waliotendewa. Ombi hili halijibiwi mara moja. Wanaambiwa wangoje muda mchache, mpaka ndugu zao walio bado duniani nao watakapomaliza maisha yao kwa kuuawa kwa ajili ya imani. Kisasi kwa ajili ya damu ya watumishi Wake (19:2) Bwana Yesu Kristo mwenyewe atakilipa wakati wa kutokea Kwake kwa nguvu. Ufufuo utatokea wakati wa kutokea kwa Kristo tu (20:4). Kwa hiyo ufufuo huo ulikuwa bado haujatokea mpaka wakati huo, kwa kuwa ndugu bado wako duniani na wanateswa.

Basi kutokana na dalili hizi chache zinazotajwa chini ya muhuri ya tano, tunaweza kuhitimisha kwamba ufufuo wa ndugu hao na kuja kwa Kristo bado havijatokea. Tukio la Ufunuo 6:9-11 linaeleza hali ya nafsi baada ya kifo.

2.8.4 Kilio cha kulipiziwa kisasi

Sasa tunarudi tena kwenye kilio cha nafsi hizo cha kulipiziwa kisasi. Wale wanaokana maisha yenye ufahamu baada ya kifo hawayaelewi maneno haya kama yaliyosemwa na watu halisi. Wanayaeleza kuwa ya kiishara tu (linganisheni Mwanzo 4:10; Yakobo 5:4; Luka 19:40). Zaidi ya hayo wanasema kwamba Wakristo kamwe hawali ili walipiziwe kisasi, kwa sababu wanataka kumwiga Kristo, aliyewaomba wauaji Wake hata akiwa msalabani. Kwa hiyo, wanasema, damu hiyo inaweza kudai kisasi kwa njia ya kiishara tu, kama damu ya Habili.

Kweli ni jambo la kuzingatiwa kwamba nafsi hizo zinadai kisasi, na kwa hiyo kwa kweli haziendani na moyo wa Kikristo. Lakini zingeukana moyo wa Kikristo ikiwa tu zingekuwa Wakristo. Jibu la swali hili linategemea jinsi mtu anavyokifasiri kitabu cha Ufunuo kihistoria. Hasa linahusu swali hili: Je, sisi Wakristo, kihistoria, tuko mwanzoni mwa kitabu cha Ufunuo, katikati yake, au tayari mwishoni mwake? Bila kuweza kuleleza jambo hili kwa urefu hapa, nitaeleza kwa ufupi mpangilio wa kihistoria, au wa kinabii, kama ninavyoelewa.

Kufuatana na mgawanyo wa Ufunuo 1:19, zile barua saba zinatoa muhtasari wa kinabii wa historia ya kanisa la Kikristo tangu mwanzo wake mpaka mwisho wake. Kwa hiyo, kuanzia sura ya 4 Wakristo waliozaliwa mara ya pili hawako tena duniani, bali wako mbinguni. Huko Wakristo, pamoja na waumini wa wakati wa AK, wanaonyeshwa kama waumini waliotukuzwa katika wale wazee 24.

Baada ya Wakristo kuwa mbinguni, watu kutoka Israeli (Ufunuo 7:3-8) na pia kutoka mataifa (Ufunuo 7:9-12) watakuja kwenye imani. Kwa hiyo hii inamaanisha kwamba nafsi zilizo chini ya madhabahu si Wakristo, wala si sehemu ya kanisa la Mungu. Nafsi zilizo chini ya madhabahu ziliamini mahubiri ya Injili ya ufalme, itakayohubiriwa baada ya unyakuo wa kanisa (Mathayo 24:14). Wanauawa kwa sababu ya imani yao. Kilio chao cha kulipiziwa kisasi ni cha kawaida katika AK (Kumbukumbu la Torati 32:43; 2 Wafalme 9:7; Zaburi 79:10), wala si cha Kikristo. Kwa hiyo si lazima kukielewa kilio cha kulipiziwa kisasi kwa njia ya kiishara, kwa maana kinalingana na ufahamu na nafasi ya waumini katika wakati wa dhiki.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Habari ya “nafsi chini ya madhabahu” inaweza kutufariji kwa namna gani?
- Kwa nini hapa inawahusu watakatifu waliokufa?

- Wana mwili wa namna gani?

2.9 Uzima wa milele

Mtu anapojishughulisha na hali ya mwanadamu baada ya kifo, katika ufufuo au katika umilele, karibu kwa lazima anakutana na kile ambacho Biblia inakiita “uzima wa milele”.⁹¹ Zaidi ya hayo, uzima wa milele, kama sehemu ya pekee ya ujumbe wa Kikristo, unasimama kinyume cha kifo na upito. Mwanadamu angelipa kiasi gani kama angeweza kuupata uzima huu! Asingetoa nini ili aumiliki! Kupitia Mwana wa Mungu kweli tunaweza kuupokea uzima huu – tena bila kulipa. Kwa hiyo, tunapozungumza juu ya uzima wa milele, tunaweza kuzungumza juu ya waumini tu. Wao peke yao wana uzima wa milele, kwa sababu wanamwamini Mwana wa Mungu na kujitiisha chini Yake.⁹² Wanaumiliki uzima wa milele kama karama ya neema ya Mungu (Warumi 6:23).

Uzima wa milele una maana gani kuhusiana na kifo cha muumini? Je, inawezekana kwamba anauacha au anaupoteza uzima wa milele wakati wa kufa, na kuupokea tena upya katika ufufuo?

Kabla ya kulichunguza swali hili, ni lazima kwanza tufafanue uzima wa milele ni nini hasa.

2.9.1 Uzima wa milele ni nini?

Hakuna kitu wala mtu aliye wa milele isipokuwa Mungu. Yeye ndiye wa Milele, asiye na mwanzo wala mwisho (Mwanzo 21:33; Isaya 40:28; Warumi 16:26). Kwa hiyo uzima wa milele ni uzima wa Mungu wa milele mwenyewe. Juu ya Mwana wa Mungu wa milele, Yesu Kristo, imeandikwa: “Huyu ndiye Mungu wa kweli, na uzima wa milele” (1 Yohana 5:20). Yeye mwenyewe anashuhudia juu Yake: “Mimi ndimi njia, na kweli, na uzima” (Yohana 14:6; linganisheni 11:25). Uzima wa milele ni Mwana mwenyewe, kama mtu halisi. Yeye ana uzima ndani Yake mwenyewe (Yohana 1:4). Kwa hiyo Yeye peke yake ndiye aliyeweza kuufunua. “Uzima wa milele ni uzima wa Mungu mwenyewe, wenye ufahamu, unaofikiri, unaotaka, unaohisi, unaojua na kupenda”.⁹³

91. Mistari yote ya Agano Jipya inayozungumza juu ya uzima wa milele ni: Mathayo 19:16, 29; 25:46; Marko 10:17, 30; Luka 10:25; 18:30; Yohana 3:15, 16, 36; 4:14, 36; 5:24, 39; 6:27, 40, 47, 54, 68; 10:28; 12:25, 50; 17:2, 3; Matendo ya Mitume 13:46, 48; Warumi 2:7; 5:21; 6:22, 23; Wagalatia 6:8; 1 Timotheo 1:16; 6:12; Tito 1:2; 3:7; 1 Yohana 1:2; 2:25; 3:15; 5:11, 13, 20; Yuda 21.

92. Yohana 3:16, 36; 6:40, 47, 54; 10:28; 11:25; 1 Yohana 5:13.

93. W.J. Ouweeneel, *Das ewige Leben*, Neustadt (Ernst-Paulus Verlag), 1980; uk. 9.

Sifa nyingine ya Mungu inahusiana kwa karibu na uzima huu: Mungu anakaa mbinguni (Zaburi 115:3; Mathayo 6:9 n.k.). Kwa hiyo uzima wa milele ni uzima wa mbinguni. Huko ndiko nyumbani kwake. Uzima huu si sehemu ya ulimwengu wa maisha ya kawaida ya uumbaji huu. Ni sehemu ya ulimwengu mwingine, ulio nje ya uwezo wa hisia za mwanadamu (2 Wakorintho 4:18).

Kwa maana hii Yesu anazungumza na Nikodemo juu ya uzima wa milele. Anaita “mambo ya mbinguni” (Yohana 3:12). Uzima wa milele ni uzima katika nyumba ya Baba (Yohana 14:3). Alama zake ni ushirika (1 Yohana 1:2-3) na upendo (Yohana 17:24) wa Baba na Mwana.

Uzima wa milele ni jumla ya baraka zote za mbinguni (Waefeso 1:3) na ya utajiri wa kiroho, waliopewa waumini ndani ya Kristo. Jambo mojawapo ni kwamba wameingizwa katika ushirika wa Baba na Mwana (1 Yohana 1:1-4; Yohana 14:23; 1 Wakorintho 1:9). Waumini wanaumiliki uzima wa milele tayari sasa; hawangoji kuupokea wakati ujao (Yohana 3:36; 5:24).

2.9.2 Uzima wa milele na kutokufa

Mara nyingi maneno haya yanachanganywa, kana kwamba uzima wa milele na kutokufa ni kitu kimoja. Hili ni kosa kubwa. Kutokana na maelezo yaliyotangulia ni wazi kwamba uzima wa milele kimsingi haumaanishi muda au urefu wa maisha (wingi). Bali unaeleza “ubora” wa maisha. Ubora wa uzima wa milele ni kwamba ni uzima wa Mungu wa milele, anayekaa mbinguni. Uzima huu unaleta pamoja nao utimilifu wote wa Mungu ulio ndani ya Mwana. Ni uzima unaofurahiwa katika nyumba ya Baba, ambako Mungu wa Utatu amekaa tangu milele.

Kwa hiyo haitoshi kusema kwamba uzima wa milele ni sawa na kutokufa au na kuwepo milele.⁹⁴ Bila shaka uzima wa milele unajumuisha pia kutokufa; la siyo usingekuwa uzima “wa milele”. Lakini maana ya uzima wa milele inakwenda mbali zaidi ya upande wa muda.

Mtu akitumia “uzima wa milele” na “kutokufa” kama maneno yenye maana moja, kwa urahisi anaweza kufikia hitimisho lisilo sahihi: kwamba wasioamini, wasio na uzima wa milele, hawana kuwepo kwa milele. Lakini kuwepo kwa milele hakutegemei kuwa na uzima wa milele.

94. Msomaji anaweza mwenyewe kujaribu kusoma “kutokufa” mahali pa “uzima wa milele”. Ataona haraka kwamba ni mara chache sana maneno haya yanaweza kubadilishana.

Tunasema tena: Uzima wa milele si tu maisha yasiyokwisha kamwe, bali ni maisha tofauti kabisa. Asiyeamini hana uzima huu. Yohana analieleza jambo hili wazi anapozungumza juu ya wale ambao “hawataona [uzima wa milele]”. Ghadhabu ya Mungu inakaa juu yao (Yohana 3:36). Lakini ghadhabu ya Mungu haiishi katika mwanadamu kuangamizwa kabisa, na matokeo yake kuwa mauti ya milele. Ghadhabu ya Mungu inaelekezwa kwa viumbe wanaowajibika. Kwa hiyo inaweza “kukaa” milele tu juu ya watu wanaoendelea kuwepo daima, yaani milele. Mstari huu unaonyesha wazi kwamba kuna tofauti kubwa kati ya uzima wa milele na kuwepo kwa milele.

2.9.3 Mwanadamu anawezaje kupokea uzima wa Mungu?

Wanadamu wasingeweza kupokea uzima wa milele, yaani uzima wa Mungu, isipokuwa Mungu mwenyewe awe mwanadamu. Hivyo ndivyo ilivyotokea. Mtume Yohana anasema kuhusu Neno la uzima, ambaye ni Kristo mwenyewe: “na huo uzima ulidhihirika, nasi tumeona, na tunashuhudia, tena tunawahubiri ninyi uzima wa milele, ambao ulikuwa kwa Baba, ukadhihirishwa kwetu” (1 Yohana 1:2).

Kristo ndiye Neno (*logos*) la uzima, yaani udhihirisho na ufunuo kamili wa uzima, kwa sababu ndani Yake mna uzima (Yohana 1:4; 14:6). Ana uzima ndani Yake mwenyewe kama mwanadamu, na kwa hiyo anaweza kuwapa wanadamu (Yohana 5:26). Neno alifanyika mwili ili kuuletea ulimwengu uzima, kwa sababu wanadamu walikuwa wamo katika mauti (Yohana 5:24; Waefeso 2:1). Kifo cha kiroho kilikuwa matokeo ya dhambi. Kwa hiyo ilibidi Mwana wa Mungu awe upatanisho kwa ajili ya dhambi zetu (1 Yohana 4:9-10), ili tupate kupokea uzima.

Ni uzima “wa kiroho” unaopokelewa na wale walio wafu kiroho katika dhambi zao (Wakolosai 2:13). Wanaupokea uzima kama zawadi ya Mungu wanapoliamini jina la Mwana wa Mungu (1 Yohana 5:13). Kwa jambo hili ni lazima Mungu mwenyewe aingilie kati kwa kuzaliwa mara ya pili, kwa kuwa mwanadamu hawezi kujizalisha mwenyewe kwa namna hii (Yohana 1:13). Kuzaliwa mara ya pili ndio mwanzo wa historia ya uzima wa kiroho wa watu hao – historia isiyokwisha kamwe.

Uzima huu nakuwa mali yao, hata wanakuwa nao ndani yao wenyewe (Yohana 6:53; 1 Yohana 3:15). Wakati huohuo imeandikwa kwamba wanao ndani ya Mwana (1 Yohana 5:11), kwa sababu wanaweza kuwa nao tu wakimtegemea Yeye, aliye chanzo cha uzima. Hawawezi kuwa nao nje Yake.

Kwa njia hii wanakuwa “washirika” wa tabia ya uungu (2 Petro 1:4), kama vile jani linavyoweza kuwa bichi na kijani tu likiwa juu ya tawi.

2.9.4 Waumini wanaumilikije uzima wa milele?

Uzima ambao waumini wameupokea kwa kuzaliwa mara ya pili (Yohana 3; 1 Petro 1:23-25), na ambao wanao mbele za Mungu, ndio “uzima wa milele”. Hii inamaanisha kwamba uzima huu si sehemu tu ya waumini, ambayo ingeweza tena (kwa sababu yoyote ile) kutengana nao. Si kama zawadi ya thamani, ambayo pengine mtu anaweza kuipoteza tena. Uzima wa milele umekuwa uzima wa waumini. Ndio hali yao na kuwepo kwao kupya mbele za Mungu ndani ya Kristo. Kuwepo huku kupya, kama watu walio hai kutoka kwa wafu, Paulo anakueleza kuwa kiumbe kipya,⁹⁵ kazi ya Mungu.⁹⁶ Kwa kuupokea uzima mpya, mwenye dhambi anakuwa mtu mpya.

Mfano wa kueleza yaliyosemwa hapo juu: Maisha yetu ya kawaida (Kigiriki *bios*) hatuyabebi kama kifurushi, ambacho mtu anaweza kukipoteza bila madhara. Anayeyapoteza anakufa. Maisha ya kawaida ndiyo kuwepo kwetu kote duniani, kunakokomeshwa na kifo cha mwili. Namna tunavyoumiliki uzima wa milele inaweza kulinganishwa na hilo. Kama mtu angeweza kuipoteza uzima wa milele, basi kiumbe kipya kingeharibiwa. Lakini ukweli ni kinyume kabisa. Kiumbe kipya hakiwezi kuharibiwa tena, kwa sababu ni kazi ya Mungu ndani ya Kristo Yesu.

Maisha duniani yanajumuisha kuwepo kwenye ufahamu, kunakomfanya mwanadamu kuwa mtu mwenye utu binafsi. Ni uwezo wa kujieleza, nguvu ya kufikiri, kuhisi, kujua na kupenda. Alama hizi za maisha ya duniani tunaweza kuzihamishia kwenye uzima wa milele. Kama maisha ya kawaida yanavyomfanya mwanadamu kuwa mtu mwenye utu binafsi, vivyo hivyo Paulo anazungumza juu ya utu binafsi mpya, juu ya “mimi” mpya: “... wala si mimi tena ninayeishi, bali ni Kristo aishiye ndani yangu” (Wagalatia 2:20). Muumini anao uzima mpya kwa namna inayomfanya kuwa mtu mpya mwenye utu binafsi mpya. Kwa hiyo sasa tunaweza kuwa wafuasi wa Mungu, kwa sababu tuna uzima Wake na tabia Yake. Nguvu ya uzima huu ni Roho Mtakatifu, ambaye tumepewa kama vile tulivyopewa uzima wa milele.

95. Bila shaka uzima wa milele si kiumbe. Lakini ukweli kwamba waumini wanao sasa, na kwamba ni alama ya hali yao mpya, unaweza kuhesabiwa kuwa sehemu ya kiumbe kipya.

96. 2 Wakorintha 5:17; Wagalatia 6:15; Wafeso 2:5, 10; 4:23-24; Wakolosai 3:9-11.

Juu ya hali hii na kuwepo huku kifo hakina mamlaka tena, kwa sababu bila shaka uzima wa milele hauwezi kufa.

Baada ya kueleza aina, maana na upana wa uzima wa milele, sasa tunarudi kwenye swali letu la mwanzo.

2.9.5 Uzima wa milele na kifo

Nini kinatokea kwa uzima wa milele muumini anapokufa? Uzima wa milele una maana gani kwa waliolala? Hili ndilo swali la msingi kuhusu hali ya waumini baada ya kifo.

Bwana Yesu analijibu swali hili waziwazi: “Mimi ndimi huo ufufuo na uzima; yeye aniaminiye mimi, ajapokufa, atakuwa anaishi; na kila aishiye na kuniamini hatakuwa kamwe hata milele” (Yohana 11:25-26). Ukweli kwamba Bwana Yesu Kristo, Yeye mwenyewe, ndiye ufufuo na uzima, una matokeo mapana na yenye baraka kwa waumini – kwa walio hai na pia kwa waliokufa.

2.9.6 Waumini waliokufa

Neno hili la Bwana lina maana gani kwa waumini waliokufa, kwamba Yeye

- ndiye ufufuo?
- ndiye uzima?

Wataishi kwa sababu siku moja watafufuka. Tumshaona hapo awali kwamba hapa inamaanishwa ufufuo wa mwili. Kwa kuwa Yeye ndiye ufufuo, ufufuo huo unamaanisha mwisho wa kifo chao cha mwili na kuingia tena katika maisha. Hili ndilo tumaini la ufufuo, lililojengwa juu Yake mwenyewe, juu ya kazi Yake ya upatanisho kwa ajili ya dhambi na juu ya ufufuo Wake. Uzima wa milele ndio dhamana kwamba mwili utafufuliwa. Ndipo mwili nao utashiriki kikamilifu katika uzima wa milele.

Wataishi, ijapokuwa wanakufa: Hapa inaelezwa hali ya muumini mara tu baada ya kifo. Muumini anapokufa, uzima unabaki pamoja na alama zote za uzima wa milele (taz. sehemu ya 2.9.4). Uzima wa milele haudhuriwi na kifo; unapita bila kuguswa kupitia “lango la kifo”. Kwa vitendo hii inamaanisha kwamba uzima mpya, yaani “mimi” mpya wa muumini, ufahamu wa mtu mpya kuwa mtu binafsi, unaendelea kuwepo hata baada ya kifo. Uzima wa milele umeunganishwa na muumini kwa namna isiyoweza kutenganishwa.

Katika muktadha huu inaonekana wazi tena kwamba uzima wa milele hauwezi kamwe kutenganishwa na muumini. Hata akifa, anaendelea kuishi katika nguvu na ufahamu wa uzima huu. Ushirika na Baba na Mwana, uliowezekana kwa njia ya uzima wa milele tu, haukatizwi.

2.9.7 Waumini walio hai

Katika Yohana 11:26 Bwana anasema maana yake kwa walio hai kwamba Yeye ndiye ufufuo na uzima: Walio hai hawatakufa kamwe hata milele. Kweli hii Bwana anaitaja mara mbili zaidi mahali pengine: “Hiki ndicho chakula kilichoshuka kutoka mbinguni; si kama mababa walivyokula, wakafa; yeye akilaye chakula hiki ataishi milele” (Yohana 6:58); na: “Mtu akilishika neno langu, hataiona mauti milele” (Yohana 8:51).

Ni jambo la kuzingatiwa kwamba katika sehemu ya kwanza ya Yohana 11:26 Bwana anazungumza juu ya waumini waliokufa, ingawa katika sehemu ya pili anasema kwamba waumini hawafi tena kabisa. Lakini muumini bado anakufa vilevile kama asiyeamini. Je, huku ni kujipinga? Katika sehemu ya pili ya mstari, kifo kina upande mwingine. Kifo cha waumini na kifo cha wasioamini si kitu kimoja. Muumini anayekufa hataiona mauti ya milele, ambayo asiyeamini anaiendea baada ya kifo chake cha mwili. Kifo cha mwili kinampeleka mwenye dhambi kwenye hukumu ya milele, yaani mauti ya milele (Ufunuo 20:14), kwa maana “watu wamewekewa kufa mara moja, na baada ya kufa hukumu” (Waebrania 9:27). Mwenye dhambi hana kitu kingine kilichobaki ila kifo na hukumu. Kwake hakuna tumaini wala msaada tena. Hiki ndicho kifo cha asiyeamini!

Kifo hiki cha mwenye dhambi muumini hatakifa. Matokeo ya dhambi juu ya mwanadamu (yaani kifo) yameondolewa kabisa kwa waumini kwa njia ya ufufuo wa Kristo. Tayari sasa wana tabia mpya isiyoweza kufa tena – hata kama bado wanapaswa kupita katika kifo cha mwili. Ni uzima wa Yule aliyeshinda kifo katika nguvu ya uzima wa kiungu. Kwa kuwa Yeye ndiye ufufuo, ni uzima ambao kifo hakina mamlaka juu yake tena.

Muumini, akiwa hai au amekufa, anaishi *daima* katika nguvu na ufahamu wa uzima wa milele. Kwa njia ya kifo mwili tu ndio unaotengwa nao kwa muda fulani.

Muhtasari: Uzima wa milele ni mali ya muumini katika vipindi vitatu tofauti vya maisha yake. Unaanza wakati wa maisha yake duniani, anapozaliwa mara ya

pili. Kisha ni mali yake pia baada ya kifo. Mwishowe unaelekea kwenye ukamilifu wa milele katika ufufuo.

2.9.8 Hali ya baadaye ya uzima wa milele

Mtume Paulo (katika Warumi 5:21 na 6:22) na pia waandishi wa Injili tatu za kwanza (katika Mathayo 18:8; 25:46; Marko 10:30; Luka 18:30) wanazungumza juu ya uzima wa milele katika hali yake ya baadaye. Hawaelezi kama mali ya sasa, kama Yohana anavyofanya.

Paulo anahusisha kuumiliki na kuufurahia uzima wa milele kikamilifu na kutokuharibika katika ufufuo. Anasema kwamba malipo kwa wale “ambao kwa saburi katika kutenda mema hutafuta utukufu na heshima na kutokuharibika [kwa mwili katika ufufuo]” yatakuwa uzima wa milele (Warumi 2:7). Kwa Paulo, uzima wa milele katika maana yake kamili ni kufanana na Kristo aliyefufuka katika utukufu. Hayo ndiyo mazingira ambamo uzima wa milele uko nyumbani.

Bado sisi tulio hai duniani tunao uzima wa milele katika mwili wa kufa. Katika ufufuo tutavikwa “nyumba ya milele” (2 Wakorintho 5:1). Huo ni mwili utakaolingana kabisa na uzima wa milele, yaani hali ya ukamilifu. Yohana naye anaujua upande huu wa uzima wa milele.⁹⁷

Tumaini na matarajio ya uzima wa milele (Tito 1:2; 3:7; Warumi 6:22) ni kwamba hivi karibuni tutaweza kuyaona na kuyafurahia mambo ya mbinguni, ya nyumba ya Baba, katika mazingira yaliyo ya uzima huo.

2.9.9 Roho Mtakatifu

Tumepewa Roho Mtakatifu.⁹⁸ Bila kuingia hapa katika maelezo zaidi, ninaonyesha kwamba, kama Yesu anavyosema, atakuwa pamoja nasi hata milele:

“... nami nitamwomba Baba, naye atawapa Msaidizi mwingine, ili akae nanyi hata milele; ndiye Robo wa kweli; ambaye ulimwengu hauwezi kumpokea, kwa kuwa haumvoni wala haumtambui; bali ninyi mnamtambua, kwa maana anakaa kweni, naye atakuwa ndani yenu” (Yohana 14:16-17).

Kwa hiyo Roho wa Mungu yuko pamoja nasi hata katika kifo. Hata wakati huo Yeye ni nguvu yetu. Kama uzima wa milele, katika wakati huu wa kati Yeye

97. Yohana 4:36; 12:25; linganisheni 1 Yohana 3:1-2.

98. Yohana 7:39; 14:16; 15:26; Matendo ya Mitume 1:8; 19:2; Warumi 8:9, 11, 14-16; 1 Wakorintho 2:12; 3:16; 6:19; 2 Wakorintho 1:22; Waefeso 4:30; 1 Wathesalonike 4:8; 2 Timotheo 1:14; Yakobo 4:5.

ndiye dhamana kwamba tutakuwa pamoja na Yesu tukiwa na ufahamu kamili, nguvu kamili na maarifa kamili. Kwa kusudi hilohilo tumepeewa Roho wa Mungu kama arbuni, kama hakikisho kwa ajili ya wakati huo:

“Basi yeye aliyetufanya kwa ajili ya jambo lilo hilo ni Mungu, aliyetupa arbuni ya Robo” (2 Wakorinto 5:5).

Kile tulichopewa na Mungu katika maisha yetu kitakuwa chetu hata katika kifo!

2.9.10 Hitimisho

Mwishoni tunaweza kushika yafuatayo kuhusu swali kuu “Hali ya waumini baada ya kifo ni ipi?": Uzima wa milele na Roho Mtakatifu, vyote viwili, ni dhamana kwamba muumini anaendelea kuishi baada ya kifo katika ushirika wenye ufahamu pamoja na Kristo.

Uzima ulio ndani ya muumini hauwezi kufa (hata utu wa nje unapokufa), kwa sababu muumini anao ndani ya Mwana, aishiye milele na milele. Wala muumini hawezi kuupoteza tena, kwa sababu la siyo angepoteza kuwepo kwake kote, alichonacho kama mtu aliyezaliwa na Mungu. Kuwepo huku kupya ni kazi ya Mungu, kiumbe kipya, kisichoweza kuharibiwa wala hakitakuwa na mwisho kamwe.

Vivyo hivyo alama zote za Roho Mtakatifu tulizopewa zitatawala kuwepo kwetu katika kifo.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Tofautisheni “uzima wa milele” na “kutokufa”!
- Kifo cha muumini kinatofautianaje na kifo cha asiyeamini? Angalieni kwa ajili ya jambo hili maneno ya Yohana 11:26!
- Roho Mtakatifu ana maana gani kwa ajili ya hali ya kati?

2.10 Roho waliokaa kifungoni

“Roho waliokaa kifungoni” ni maneno yanayohusiana moja kwa moja na somo letu. Yanapatikana mara moja tu katika Maandiko Matakatifu, yaani katika barua ya kwanza ya Petro peke yake. Hapo ndipo ilipo shida ya kuyaelewa vizuri. Katika barua yake ya pili Petro anaandika kwamba baadhi ya barua za Paulo ni ngumu kuelewa (2 Petro 3:16). Lakini hapa jambo hilo huenda linahusu pia barua yake mwenyewe, kwa maana kifungu kinachowataja roho hao (1 Petro 3:19-20) ni mojawapo ya vifungu vigumu zaidi katika AJ. Ndiyo sababu katika

historia ya kanisa kumekuwa na tafsiri nyingi zinazotofautiana sana, na hata leo bado zipo.⁹⁹

Ni Petro mwenyewe anayetaja kanuni muhimu zaidi ya kufasiri Maandiko, yaani “ya kwamba hakuna unabii katika maandiko upatao kufasiriwa kama apendavyo mtu fulani tu” (2 Petro 1:20). Kwa hiyo tutakichunguza kifungu hiki pia katika nuru ya mistari yote ya AJ tuliyokwisha kuishughulikia katika sehemu za 2.1–2.9. Mistari hiyo imetupa picha kamili ya hali kati ya kifo na ufufuo, ya wenye haki na ya wasio haki pia.

Petro anawaandikia *wageni wa Utawanyiko*:

“Kwa maana Kristo naye aliteswa mara moja kwa ajili ya dhambi, mwenye haki kwa ajili yao wasio haki, ili atulete kwa Mungu; aliuawa katika mwili, bali akabuishwa katika robo; ambayo kwa hiyo alivaaenda robo waliokaa kifungoni akawabubiri, waliokuwa wasiotii hapo zamani, uvumilivu wa Mungu ulipokuwa ukingoja siku za Nuhu, safina ilipokuwa ikitengenezwa; ambamo ndani yake watu wachache, yaani, nafsi nane, waliingia na kuokoka kwa maji” (1 Petro 3:18-20).

2.10.1 Kusudi la Petro

Petro hashughulikii swali la hali baada ya kifo ni ipi. Hakuna mtu aliyekuwa amemwuliza juu ya jambo hilo, wala aliyeleta fundisho la uongo lililohitaji kukanushwa.¹⁰⁰ Waumini ambao Petro aliwaandikia walikuwa wakiteswa vikali kwa ajili ya Yesu.¹⁰¹ Alitaka kuwatia moyo katika hali hiyo ngumu. Kwa hiyo alilinganisha hali yao na hali ya Nuhu katika siku zilizotangulia gharika. Nuhu pamoja na jamaa yake walikuwa kikundi kidogo cha nafsi nane tu. Kwa neno la Bwana alijenga merikebu pamoja na wanawe juu ya nchi kavu. Hakuna mtu mwingine aliyemfuata. Kama vile Nuhu hakumwona Mungu, vivyo hivyo waumini hawakumwona Kristo (1:8); lilikuwa jambo la imani. Mfano wa Nuhu, na kazi na kuwepo kwa Kristo kwa njia ya Roho Wake, vilikusudiwa kuwatia moyo wavumilie, hata kama ujumbe wao ulikataliwa na walitendewa vibaya kwa udhalimu.

99. Taz. kuhusu jambo hili: William Kelly, *Christ Preaching to the Spirits in Prison*, The Bible Treasury, Vol. 9, 1872; na: Jürgen Kuberski, *Eine Höllenfahrt Jesu?*, Bibel und Gemeinde, 2/1988; na: H.L. Heijkoop, *Der erste Brief des Petrus*, Neustadt (Schriftenverlag Ernst Paulus) 1978. Taz. pia Kiambatisho.

100. Paulo alifanya hivyo, kwa mfano, katika 1 Wakorintho 15, anapopinga kukanwa kwa ufufuo.

101. 1 Petro 1:6; 2:12, 19-21; 3:14, 17; 4:1, 4, 12, 16; 5:8-9.

2.10.2 Maelezo yangu kuhusu kifungu hiki

Kristo anayeteseka ni kielelezo kwa waumini, ambao kama Yeye walilazimika kuteswa kwa kutenda mema. Katika mstari huu inahusu mateso ya Kristo kwa ajili ya dhambi. Yeye, Mwenye haki, alikufa kwa ajili ya wasio haki, ili awaleta kwa Mungu. Haya ndiyo mateso ya Kristo yaliyoleta upatanisho kwa ajili ya dhambi, ambayo waumini hawakuhitaji kuyavumilia. Upatanisho huu kwa ajili ya dhambi ulimletea Kristo kifo; “aliuawa katika mwili”. Lakini huo haukuwa mwisho, kwa maana alifufuka kutoka kwa wafu katika nguvu ya Roho wa Mungu (Warumi 1:4; 8:11).

Katika Roho huyo – si kama mwanadamu duniani – alikwenda akawahubiri roho waliokaa kifungoni, waliokuwa wasiotii hapo zamani. Roho Mtakatifu, kwa maneno mengine Roho wa Kristo (1 Petro 1:11), alifanya kazi ndani ya Nuhu, mhubiri wa haki (2 Petro 2:5). Mahubiri kwa watu wa wakati wa Nuhu yaliendelea muda wote safina ilipokuwa ikijengwa. Hakuna hata mmoja wao aliyetubu; wote walikufa katika maji ya gharika kwa sababu ya kutotii kwao. Sasa Roho wa Kristo alifanya kazi kwa kusudi lililelele ndani ya waumini (1 Petro 4:14; linganisheni 1:11) ambao Petro aliwaandikia, ili kupitia wao ushuhuda wa neema ya Mungu uenezwe.

Petro anawaita watu waliokufa wakati wa Nuhu “roho waliokaa kifungoni”. Hawakuuamini habari njema (1 Petro 4:6), wakaacha uvumilivu wa Mungu upite kwa miaka mingi, safina ilipokuwa ikijengwa. Kwa hiyo hukumu yao inaanza katika kifo (Waebrania 9:27), na wanajikuta katika Hadesi, mahali pa mateso (Luka 16:23), panapoitwa hapa kifungo. Hata katika jambo hili kuna kitu cha kuwatia moyo waumini. Ujumbe wao na tumaini lao, ambalo walipaswa kulitolea jibu (1 Petro 3:15), vilikuwa sahihi kabisa. Wote wasioufuata ujumbe wao wangepika mahali palepale. Hata wao kifungo kiliwangoja baada ya kifo. Huko ndiko ingekuwa mahali pao mpaka siku ya ufufuo na mpaka siku kuu ya hukumu, kama Petro anavyoandika muda mfupi baadaye:

“... nao watatoa hesabu kwake yeye aliye tayari kumabukumu walio hai na waliokufa” (1 Petro 4:5).

Nuhu alikolewa ndani ya safina kupitia maji ya gharika. Mfano wake, yaani ubatizo, unawaokoa waumini hata sasa, kwa kuwa wao pia, kama Nuhu, wanawekwa duniani katika hali mpya. Wakiwa wametengwa na ulimwengu na

watu wa wakati wao (Matendo ya Mitume 2:40-41), sasa walimtumikia Kristo aliyefufuka na kutukuzwa, ambaye amepewa mamlaka yote.

Chini ya vichwa vifuatavyo nitaeleza kwa undani zaidi baadhi ya maneno na maelezo ambayo siyaoni kuwa ya kibiblia.

2.10.3 Aliuawa katika mwili – akahuishwa katika roho

Ingawa maelezo ya maneno haya mawili yametolewa hapo juu, hapa ninataja pande nyingine kadhaa. Hakuna mitazamo inayotofautiana kuhusu maneno “aliuawa katika mwili”. Bila shaka hapa inamaanishwa kifo cha upatanisho cha Kristo. Kifo Chake kinasimama kinyume na kile kilichokuja baadaye, yaani ufufuo Wake. Ufufuo unaitwa “akahuishwa katika roho”. “Akahuishwa” ni neno lilelile kama katika Warumi 4:17; 8:11; 1 Wakorintho 15:22, 36, 45. Lakini ufufuo haumaanishi “kuhuishwa” kwa roho ya Bwana, bali ufufuo wa mwili (Yohana 2:19-22).

Ni Roho Mtakatifu wa Mungu anayefanya kazi katika ufufuo, kwa maana imeandikwa juu Yake: “Roho ndiye atiaye uzima” (Yohana 6:63). Paulo anazungumza juu ya Roho Mtakatifu kuhusiana na ufufuo wa Bwana, na pia wa waumini:

“... na kudhibirishwa ... kuwa Mwana wa Mungu kwa nguvu, kwa jinsi ya Roho wa utakatifu, kwa ufufuo wa wafu; yaani, Yesu Kristo Bwana wetu” (Warumi 1:4).

“Lakini, ikiwa Roho yake yeye aliyemfufua Yesu katika wafu anakaa ndani yenu, yeye aliyemfufua Kristo Yesu katika wafu ataihuisha na miili yenu iliyo katika hali ya kufa, kwa Roho wake anayekaa ndani yenu” (Warumi 8:11).

Ndani ya Bwana Yesu unakaa utimilifu wote wa Uungu kwa jinsi ya kimwili (Wakolosai 1:19-20; 2:9), yaani Mungu wa Utatu. Baba, Mwana na Roho Mtakatifu wote walishiriki katika kazi ya ukombozi, na kwa hiyo pia katika ufufuo Wake.

Katika Roho huyo alikwenda akahubiri. Kwa hiyo hakufanya hivyo Yeye mwenyewe, yaani kama mwanadamu mwenye nyama na damu. Alikuwa Roho wa Kristo,¹⁰² aliyekuwa akifanya kazi tayari kabla Kristo hajawa mwanadamu,

102. Maneno “Roho wa Kristo” au “Roho wa Yesu” yanapatikana katika Matendo ya Mitume 16:7; Warumi 8:9; Wafilipi 1:19; 1 Petro 1:11; “Roho wa Bwana” katika Matendo ya Mitume 5:9; 8:39; 2 Wakorintho 3:17. Katika mistari yote hii ni Roho Mtakatifu wa Mungu.

ndani ya manabii wa AK (1 Petro 1:11). Huyo ndiye anayefanya kazi hata sasa katika kuhubiriwa kwa Injili, na hapo anaitwa “Roho Mtakatifu” (1 Petro 1:12).

Katika siku za Nuhu, Roho wa Mungu alifanya kazi kupitia Nuhu, ambaye Petro anamwita “mhubiri wa haki” (2 Petro 2:5). Musa naye anazungumza juu ya kazi ya Roho wa Mungu wakati wa Nuhu (Mwanzo 6:3), kuhusiana na hukumu kwa gharika. Hata katika AJ tunapata jambo linalofanana, mahali imeandikwa kwamba Kristo alihubiri kwa kutangaza amani (Waefeso 2:17). Lakini hata hapo hakufanya hivyo Yeye mwenyewe, bali kupitia watumishi Wake. Alikuwa amepaa mbinguni, wala hakuwepo tena Yeye mwenyewe.

2.10.4 Kuwahubiri roho waliokaa kifungoni

Kati ya tafsiri zinazotofautiana sana, kuna makubaliano mapana kwamba Kristo, katika muda mfupi kati ya kifo Chake na ufufuo Wake, aliwahubiri Yeye mwenyewe roho waliokuwa katika Hadesi. Jambo hili linaleta maswali yenye uzito mkubwa.

2.10.5 Maudhui ya mahubiri hayo

Wingi wa maelezo unaonyesha kwamba maudhui ya mahubiri hayo, yaani ujumbe wenyewe, hayajulikani. Hata hivyo, mimi naweza kuelewa mahubiri tu kama yenye kusudi la kuwaleta watu kwenye toba, ili waokolewe. Hiyo kwa kawaida ndiyo maana ya “kuhubiri”.¹⁰³ Mahubiri haya yanaelezwa na Petro mwenyewe. Anasema kwamba wafu walihubiriwa habari njema (4:6). Kwa hiyo mahubiri ya namna hiyo katika Hadesi yangemaanisha kwamba waliokufa walipewa nafasi ya pili ya kutubu.

Maelezo kuhusu maudhui ya mahubiri hayo yanaanzia kwenye kutangazwa kwa ushindi wa Kristo mpaka kwenye kuhubiriwa kwa habari njema. Wazo kwamba waliokufa walitangaziwa ushindi wa Kristo halitajwi popote katika Maandiko. Tena halina maana kubwa, kwa sababu hata hivyo wakati utafika ambapo wote – wala si wale tu waliokufa kabla ya kifo cha Kristo – watakubali utawala wa Kristo. Paulo anasema kwamba walio duniani (yaani walio hai) na walio chini ya nchi (yaani wafu) wamo katika jambo hilo:

“... ili kwa jina la Yesu kila goti lipigwe, la vitu vya mbinguni, na vya duniani, na vya chini ya nchi; na kila ulimi ukiri ya kuwa Yesu Kristo ni Bwana, kwa utukufu

103. Kwa mfano Mathayo 26:13; 1 Wakorintho 1:23; Wagalatia 2:2; Wafilipi 1:15.

wa Mungu Baba” (Wafilipi 2:10-11).¹⁰⁴

Mahubiri kama mwito wa toba kwa roho waliokaa kifungoni, kati ya kifo na ufufuo wa Kristo, yanapaswa kukataliwa pia kwa sababu zifuatazo:

- Hatuna dalili nyingine katika Maandiko inayounga mkono mtazamo huu. Kinyume chake, Kristo alikwenda paradiso kwa waumini, wala si Hadesi, kama Yeye mwenyewe alivyosema katika Luka 23:43.
- Petro anasema kwamba alihuishwa baada ya kufa. Hazungumzi juu ya yaliyotokea kati ya kifo na ufufuo.
- Haieleweki kwa nini wahubiriwe tena watu wale hasa, ambao imesemwa waziwazi kwamba wakati wa maisha yao waliuona uvumilivu wa Mungu na kuukataa. Ushuhuda wa Maandiko uko wazi kwamba baada ya kifo hakuna tena nafasi ya kutubu.
- Ingemaanisha kwamba aliwahubiri watu waliokufa katika gharika peke yao. Hapa ni wazi kwamba inawahusu watu hao. Lakini je, wale waliokufa kabla au baadaye, ambao kwa jumla bila shaka ni wengi zaidi kuliko hao? Basi waliokufa wote wangepaswa kuweza kusikia mahubiri.

Hata jambo hilo halina maana, na linafungua mlango wa toba baada ya kifo. Lakini hilo si sahihi, wala si fundisho la Maandiko Matakatifu. Mafundisho ya Yesu katika Luka 16 kuhusu Hadesi yanaonyesha wazi kwamba baada ya kifo hakuna mabadiliko tena. Shimo kubwa lisiloweza kuvukwa linatenganisha mahali pa baraka na mahali pa mateso.

2.10.6 Nafsi na roho

Watu wanane waliookolewa ndani ya safina wanaitwa “nafsi”. Katika barua yake ya kwanza Petro analitumia neno “nafsi” mara sita.¹⁰⁵ Mara tano kwa “nafsi” anamaanisha sehemu ya utu wa muumini; mara moja tu – katika kifungu chetu – anamaanisha mwanadamu mzima. Kama angesema hapa “watu” badala ya “nafsi”, maana ingekuwa ileile, kwa maana ndivyo neno “nafsi” linavyotumika

104. Kutoka Wafilipi 2:11 haiwezekani kujua jambo hili litatokea lini, wala kama litakuwa wakati mmoja kwa wote waliotajwa. Lakini kwa kupatana na maneno mengine ya Maandiko – hasa yale kuhusu vikao vya hukumu – tunaweza kuhitimisha kwamba ni hukumu ya walio hai na ya wafu mbele ya kiti kikubwa cha enzi, itakayowapata wote kwa pamoja wakati huo. Kwa maana hii Bwana Yesu anazungumza pia juu ya “siku ya hukumu” (Mathayo 10:15; 11:22, 24; Luka 10:14).

105. 1 Petro 1:9, 22; 2:11, 25; 3:20; 4:19.

mara nyingi katika Maandiko.¹⁰⁶ Maana hii ya “nafsi” inapatikana hata katika lugha yetu ya leo.

Basi ikiwa “nafsi” inamtaja mwanadamu kama alivyoishi duniani wakati wa Nuhu, nini maana ya “roho” waliokaa kifungoni? Je, neno “roho” linasimama badala ya watu waliokufa? Jambo lililo wazi kabisa ni kwamba “roho” halitumiki popote kwa ajili ya mwanadamu anayeishi duniani – tofauti na “nafsi”. Bila shaka neno “roho” linatumika mara nyingi sana kuhusiana na mwanadamu, lakini hapo daima kama sehemu ya utu wa mwanadamu, kama ilivyo pia kwa nafsi. Kinyume chake, neno “roho” linatumika kwa ajili ya malaika, kwa wale wanaomtumikia Mungu na pia kwa mapepo, yaani malaika walioanguka (kwa mfano Mathayo 10:1; Ufunuo 12:8).

2.10.7 Je, roho hao ni malaika walioanguka?

Hata hivyo, kwa jambo hilo haithibitishwi ile dhana kwamba hapa inawahusu malaika, ambao sasa wamefungiwa katika shimo lenye kina kirefu kabisa.¹⁰⁷ Wenye dhana hiyo wanategemea mistari ifuatayo ya Biblia:

“Kwa maana ikiwa Mungu bakuwaachilia malaika walipokosa, bali aliwatupa katika shimo lenye kina kirefu kabisa [Kigiriki Tartarus], akawatia katika vifungo vya giza, walindwe hata ije hukumu ...” (2 Petro 2:4; linganishehi Yuda 6),

pamoja na Mwanzo 6:2-4:

“... wana wa Mungu wakawaona binti za wanadamu kuwa ni wazuri, wakajitwalia wake wowote waliowachagua. BWANA akasema: ‘Roho yangu baitashindana na mwanadamu milele, kwa kuwa yeye naye ni nyama; basi siku zake zitakuwa miaka 120.’ Nyakati zile walikuwako majitu duniani, na baadaye pia, wana wa Mungu walipoingia kwa binti za wanadamu, nao wakawazalia watoto.”

Wanaona katika vifungo anavyoandika Yuda jambo linalofanana na kifungo anachoandika Petro. Tukio la Mwanzo 6, ambapo malaika wanajiunga na wanawake, bila shaka linahusu wakati wa Nuhu. Kwa mtazamo huo, Kristo angewaleta ujumbe malaika hao walioanguka, ambao sasa wamefungwa na kulindwa kwa ajili ya hukumu. Lakini hauwezi kuwa ujumbe wa neema na

106. Kwa mfano Mwanzo 12:5; Kutoka 1:5; Hesabu 31:35; Matendo ya Mitume 2:41; 7:14.

107. Taz. Kenneth S. Wuest, *First Peter in Greek New Testament*, Michigan (Eerdmans Publishing), 1942.

wokovu, kwa sababu kulingana na Waebrania 2:16 Bwana hawasaidii malaika ili awaweke huru.

Hakuna dalili yoyote katika Maandiko kwamba Kristo aliwatangazia malaika ushindi Wake wa Golgotha. Tena halina maana, kwa sababu wao wana siku ya hukumu iliyokwisha kuwekwa. Kristo atakuwa Mwamuzi (linganisheni 1 Wakorintho 6:3). Wakati huo hata hivyo mamlaka na ukuu Wake vitadhihirishwa.

Hatimaye hakuna haja ya kutangaza nguvu za Kristo, kwa sababu malaika walioanguka, yaani mapepo au pepo wachafu, waliijua nguvu ya Kristo hata kabla ya Golgotha – hata kuhusiana na hukumu – nao waliogopa nguvu Yake (Luka 8:27-33; Mathayo 8:29). Mapepo yanaamini na kutetemeka (Yakobo 2:19), hata bila ujumbe ambao Kristo angewahubiri.

Kutoka Mwanzo 6 tunaweza kuona kwamba malaika walijiunga na wanawake *kabla* ya wakati wa Nuhu. Kwa hiyo si lazima tukio hilo liwe katika siku za Nuhu.

Si sahihi kuelewa “roho” hapa kuwa malaika, hata kama inaonekana kuna mambo yanayofanana. Tena tunapaswa kuzingatia muktadha wa kifungu na ushuhuda wote wa Maandiko.

2.10.8 Roho – watu waliokufa

Hapa watu wa wakati wa Nuhu wanaitwa “roho”, kwa sababu sasa, wakati barua hii ilipoandikwa, walikuwa kifungoni. Neno “kifungo” linaonyesha matokeo ya kutotii kwao, kwa maana hukumu yao haina mwisho. Kuwepo kwao baada ya kifo si katika mwili wa nyama na damu. Wako “mbali na mwili”, tukitumia maneno ya Paulo (2 Wakorintho 5:8). Ndiyo sababu wanaitwa roho. Petro anatumia jina lingine kwa ajili ya watu wanaoitwa hapa roho, mistari michache baadaye. Mistari hiyo bado ni sehemu ya mistari iliyonukuliwa hapo juu, na kwa kweli inahitimisha mfuatano wa mawazo:

“Maana kwa ajili ya hayo wafu nao walibubirirwa habari njema, ili wahukumiwe kwa jinsi ya wanadamu katika mwili, bali wawe hai kwa jinsi ya Mungu katika roho” (1 Petro 4:6).

Sasa – kwa upande wa roho-nafsi – wao ni roho waliokaa kifungoni. Kwa upande wa mwili wao, sasa wao ni wafu. Maelezo yote mawili yanaeleza hali ileile, lakini kutoka pande mbili. Upande mmoja ni wa kimwili (“wafu”), na

upande mwingine ni wa roho-nafsi. Habari njema haikuhubiriwa kwa wale waliokuwa wafu wakati ule, bali kwa wale walio wafu sasa. Wakati ule, baada ya kuusikia ujumbe wakiwa watu walio hai, waliangamia katika gharika.¹⁰⁸

Hii ndiyo maana ya neno “roho”, inayoweza kutambuliwa kutokana na muktadha wa kifungu – hata bila kuijua lugha ya asili.

Kuna mstari mwingine unaozungumza juu ya roho, yaani juu ya watu baada ya kifo chao:

“Bali ninyi mmefika mlima Sayuni, na mji wa Mungu aliye hai, Yerusalemu wa mbinguni; na kwa majeshi ya malaika elfu nyingi, mkutano mkuu; na kwa kanisa la wazaliwa wa kwanza walioandikwa mbinguni; na kwa Mungu mwamuzi wa wote; na kwa roho za wenye haki waliokamilishwa” (Waebrania 12:22-23).

Katika orodha hii tukufu, mwishoni linasimama neno linalotuvutia katika muktadha huu: “roho za wenye haki waliokamilishwa”.¹⁰⁹ Kwa hiyo hapa roho zimetengwa na mwili wao, na ni sehemu ya kanisa la wazaliwa wa kwanza. Neno hili linawahusu hao tu, kwa maana ni wenye dhambi tu waliohesabiwa haki kwa damu ya Yesu. Damu ya Yesu haiwahusu malaika. Roho hizi haziwezi kuwa malaika, kwa sababu malaika wanatajwa peke yao katika orodha hii.

2.10.9 Kifungu

Je, kweli kifungu ni Hadesi? Jibu la swali hili si rahisi, kwa kuwa neno “kifungu” kuhusiana na roho tunalipata mara moja tu katika Maandiko.

Neno “kifungu” hapa halitumiki kwa maana nyingine yoyote isipokuwa ile tunayoiujua pia kutoka mistari mingine ya AJ.¹¹⁰ Mhalifu anawekwa chini ya ulinzi, wala hawezi kutoka mahali hapo¹¹¹ mpaka swali la hatia yake limeamuliwa. Neno

108. Baadhi ya wafasiri wanakieleza kifo hiki kwa maana ya kiroho (linganisheni Waefeso 2:1, 5; Wakolosai 2:13; Luka 15:24, 32). Lakini kwa maoni yangu kifo cha kiroho hakitajwi kamwe katika AK, wala hakihushishiwa na watu wa wakati wa AK.

109. Tofauti kati ya maneno ya 1 Petro na ya Waebrania 12 ni hii: kwa Petro “roho” zinamtaja mtu mzima, na katika Waebrania 12 roho zinaonekana kama sehemu ya utu wa waumini; kwa hiyo inaonekana wazi kwamba kando ya roho kuna mwili. Kimsingi maneno haya yana maana moja. Katika muktadha huu ninaonyesha neno “wingu la mashahidi”, wanaomzunguka mshindani wa imani kama katika uwanja wa michezo. Mashahidi hao ni mashujaa wa imani wa Waebrania 11, walio sasa katika paradiso ya mbinguni. Wengine wamedokeza kwamba wao wanawaona Wakristo kama watazamaji wa mashindano. Kwa maoni yangu hilo haliwezekani. Wangeona maisha yetu yote, hata mambo ya faragha. Hatuwezi kusema lolote kwa uhakika kuhusu jambo hili, kwa kuwa Maandiko yanakaa kimya juu yake.

110. Kwa mfano Mathayo 14:10; Luka 3:20; Matendo ya Mitume 5:19; 2 Wakorintho 6:5.

111. Labda katika Matendo ya Mitume 1:25 tuna dalili pia ya mahali hapa.

“kifungo” linaweza kuelezwa vizuri kwa kusema kwamba wasio haki wanashikiliwa baada ya kifo chao mpaka siku ya hukumu. Ni Petro anayelitaja jambo hili pia katika barua yake ya pili:

“Bwana anajua kuwaokoa wataumwa na majaribu, na kumaweka akiba wasio haki hata siku ya hukumu, ili waadhibiwe” (2 Petro 2:9).

Kweli hii inalingana pia na ufahamu wetu wa leo, kwa kuwa mpaka kesi isikilizwe mahakamani kuna kuwekwa rumande. Maelezo haya hayapingani hata kidogo na vifungu vingine vyote ambavyo tumekwisha kuvichunguza kuhusiana na somo letu. Kinyume chake, yanakamilisha picha ya hali ya wasio haki baada ya kifo.¹¹²

Hata kwa baadhi ya malaika ni kweli kwamba wako “kifungoni”, wakilindwa. Huko wanashikiliwa mpaka siku ya hukumu. Wako gerezeni mpaka siku ya kutolewa kwa hukumu.

Neno “kifungo” linaeleweka pia kwa maana ya “kifungo cha dhambi”. Ndivyo Isaya (42:7; 49:9; 61:1) na Luka (4:18-19) wanavyolitumia neno hili. Lakini kwa maoni yangu matumizi haya hayawezekani hapa, kwa sababu roho hao si watu walio hai sasa, bali walikuwa hai zamani. Kama kifungo cha dhambi kingetajwa kuhusiana na roho, ingekuwa tu kwa maana kwamba sasa wamefungwa na dhambi yao, kwa sababu hawana msamaha.

2.10.10 Je, waumini wa Agano la Kale waliwekwa huru kutoka Sheoli?

Dhana nyingine iliyoenea sana ni kwamba waumini wa AK, waliokuwa katika Sheoli, walikuwa ama mahali pa mateso, ama katika hali fulani ya kungoja, isiyoweza kuitwa heri. Kristo, alipofika mahali hapo baada ya kifo Chake, aliwaweka huru waumini hao na kuwapeleka paradiso, au kwa kuwepo Kwake alipafanya mahali hapo kuwa paradiso.

Msingi wa dhana hii, miongoni mwa mambo mengine, ni maana ya neno “Sheoli” katika AK. Miongoni mwa mambo mengine, Sheoli ni mahali pabaya penye giza, wanapofika wafu. Lakini paradiso haitajwi katika AK kama mahali pa waumini waliokufa. Hata hivyo, ukweli kwamba paradiso ilikuwa bado haijafunuliwa haumaanishi kwamba hapakuwa na paradiso. Je, kweli Ibrahimu

112. Inaonekana karibu haina haja kutaja kwamba wale walio kifungoni wana ufahamu kamili, kwa maana watu waliolala hawahitaji kulindwa gerezeni.

aliingia katika hofu na kitisho baada ya kifo? Tayari yeye alikuwa akiutazamia mji wenye misingi, ambao mwenye kuubuni na kuujenga ni Mungu, na nchi ya mbinguni isiyo ya ulimwengu huu (Waebrania 11:10, 14, 16).

Vivyo hivyo mtu angepaswa kuuliza: Je, aliuja au alikuwa nao msamaha wa dhambi kweli, kwa kuwa Kristo alikuwa bado hajaja?¹¹³

Sitaki kulijibu swali la kama palikuwa na kuwekwa huru kutoka Sheoli kwa maswali ya kupinga tu. Lakini hatuna kifungu cha Biblia kuhusu jambo hili kinachoweza kujadiliwa. Kwa maoni yangu wazo hili halina maana. Wala hakuna jambo linalofanana nalo katika Maandiko linalotaja tendo la namna hiyo la Kristo, hata kwa kudokeza tu.

Ibrahimi alikusanywa pamoja na baba zake.¹¹⁴ Tunaweza kudhani kwamba aliwakuta tena katika ulimwengu ujao. Mungu wake, aliyemjua kama Mwenyezi, ndiye Mungu wa walio hai (Luka 20:38). Kutokana na hilo tunaweza kuhitimisha kwamba Ibrahimi, anayeitwa rafiki wa Mungu (Yakobo 2:23), sasa anaishi maisha ya heri, yasiyohitaji kuwekwa huru wala kuboreshwa mpaka ufufuo.

Bwana Yesu alipozungumza juu ya mahali pa heri kama “kifua cha Ibrahimi”, alitumia neno ambalo Wayahudi walikuwa wakilijua tayari, au ambalo waliweza kulielewa vizuri: Palikuwa mahali pa baraka kwa wenye haki baada ya kifo chao. Haiwezekani kuhitimisha kutokana na hilo kwamba Ibrahimi alikuwa kitovu cha waumini wa AK katika kifo, mpaka Kristo, baada ya kifo Chake, alipofungua mlango wa paradiso – hata kwa ajili ya Ibrahimi. Paradiso ilikuwa – tukisema hivyo – wazi kwa waumini wa nyakati zote. Paradiso imekuwepo siku zote, kwa maana ni kuwako mbele za Mungu, mbele ya kiti Chake cha enzi cha mbinguni.

2.10.11 Je, Yesu alishuka kuzimu?

Kwa kweli swali la kama Bwana Yesu alishuka kuzimu halina haja tena, kwa sababu limekwisha kujibiwa kwa pande mbalimbali. Baadhi ya kanuni za imani – nazo zenyewe zimebadilishwa mara kwa mara – zinamkiri Yesu kuwa yule aliyeshuka kuzimu, au kwenye ufalme wa mauti. Luther na wengine pamoja naye wanatafsiri “Hadesi” kwa “jehanamu” (Kijerumani *Hölle*), na kwa njia hiyo limezuka wazo la Kristo “kushuka kuzimu”.

113. Kwa msingi wa Warumi 3:25-26 tunaweza kudhani kwamba Mungu hakuwahesabia waumini wa AK dhambi zao kwa kuitazamia dhambi ya Yesu, kana kwamba mapema. Kwa hiyo hapakuwa na sababu yoyote kwamba Ibrahimi angepata mateso fulani, au hata utakaso, baada ya kifo chake.

114. Mwanzo 25:8; linganisheni Musa katika Hesabu 27:13 (taz. schemu ya 1.5.3).

Ili kuthibitisha “kushuka kuzimu”, kwa mfano Waefeso 4:8-10 inatajwa:

“Hiyo husema: ‘Alipopaa juu aliteka mateka, akawapa wanadamu vipawa.’ Basi neno hilo, ‘Alipaa,’ ni nini, isipokuwa ni kusema kwamba yeye alishuka pia mpaka pande za chini za nchi? Yeye aliyeshuka ndiye yeye aliyepaa juu sana kupita mbingu zote, ili aviijaze vitu vyote.”

Hapa inahusu kutukuzwa kwa Yesu na kina cha kujinyenyekeza Kwake. Kina cha chini kabisa cha kujinyenyekeza Kwake kilikuwa kifo. Tayari ilikuwa kujishusha kwamba Yeye, Mungu Mwana, alikuwa *juu ya* nchi kama mwanadamu (linganisheni Wafilipi 2:5-11). Lakini kwa ajili yetu alikwenda hata katika kifo, akazikwa. Hiyo ndiyo maana ya “*pande za chini za nchi*”, kama mstari unaofuata unavyosema pia.

Katika Mathayo 12:40 inahusu kifo cha kimwili, si kukaa katika ulimwengu wa wafu.

“Kwa sababu kama vile Yona alivyokuwa siku tatu mchana na usiku katika tumbo la nyangumi, hivyo ndiyo Mwana wa Adamu atakavyokuwa siku tatu mchana na usiku katika moyo wa nchi.”

Kutokana na nukuu ya Zaburi 16:10 katika Matendo ya Mitume 2:27, mtu angeweza kuhitimisha kwamba Bwana Yesu alikuwa katika Hadesi:

“... kwa maana butaiacha nafsi yangu katika Hadesi, wala butamwacha Mtakatifu wako aone uharibifu.”

Lakini mstari huu si uthibitisho kwamba Bwana kweli alikuwa katika Hadesi. Taz. kuhusu jambo hili maelezo katika sehemu ya 2.1.8 (na pia Kiambatisho).

2.10.12 Hitimisho

Sitachoka kusisitiza kwamba Bwana Yesu, baada ya kifo Chake, hakwenda Hadesi, na hasa hakwenda jehanamu. Alikwenda paradiso, kama Yeye mwenyewe alivyomwambia yule mnyang’anyi msalabani.

Kushuka Hadesi kwa kusudi la kuhubiri huko hakuna msingi mwingine wowote katika Maandiko. Tena, mahubiri huko hayana maana, yawe na maudhui yoyote yale. Wafu wote, pamoja na malaika walioanguka, wanalindwa bila nafasi ya kutubu mpaka hukumu yao. Wakati huo watakutana na mamlaka ya Kristo kama Mwamuzi.

Hatima ya mwenye dhambi asiyetubu ni kichocheo kwa waumini: wasinyamaze licha ya shida, bali wawe wahubiri wa haki kama Nuhu.

Maswali ya kutafakari zaidi

- “Roho” katika 1 Petro 3 ni akina nani?
- Ni nani aliyewahubiri, na jambo hilo lilitokea lini?
- Bwana Yesu alikuwa wapi kati ya kifo Chake na ufufuo Wake – na hakuwa wapi?
- Kwa nini?
- Petro anautumiaje mstari huu ili kuwatia moyo waumini wa wakati ule (na sisi leo)?

2.11 Matukio ya wakati wa kufa na uzoefu wa karibu na kifo

Kwa ushuhuda wa Maandiko Matakatiifu tumepata picha iliyo wazi kuhusu maisha baada ya kifo. Lakini katika wakati wetu picha hii haikabiliwi tu na mitazamo ya uongo ya kitheolojia au ya kimafundisho, bali pia na matukio ya karibu na kifo, yaani matukio ya wakati wa kufa na uzoefu wa karibu na kifo. Hapa inahusu watu waliokuwa wamekufa “kitabibu” (kliniki) na wakarudishiwa uhai, lakini hawakuwa wamekufa “kibiolojia”. Walikuwa “mahali fulani” katika eneo kati ya kifo na uhai. Hawakuwa wamekufa kwa maana ambayo siku zote nimeitumia kwa kifo katika maelezo yangu, yaani kama jambo lisiloweza kurudishwa nyuma na la mwisho kabisa.

Ili kuelewa vizuri zaidi kifo cha kitabibu ni nini, ninamnukuu daktari mmoja: “Kifo cha kitabibu kinamaanisha kwanza kusimama kwa kupumua, yaani kukoma kabisa kwa kuchukua oksijeni kutoka hewa inayozunguka na kutoa hewa ya kaboni nje. Tena kinamaanisha kusimama kwa moyo, yaani kusimama kabisa kwa mzunguko wa damu. Kifo cha kitabibu kinapotokea, kipimo cha moyo (EKG) kinaonyesha katika skrini kile kinachoitwa mstari wa sifuri, yaani hakuna tena mapigo ya moyo yoyote. Kifo cha kitabibu kinaweza kurudishwa nyuma katika muda mfupi sana, kwa mfano kwa mishtuko mikali sana ya umeme. Kama kumrudishia mtu uhai hakufanikiwi, baada ya dakika chache ‘kifo cha kibiolojia’ kinatokea. Kifo cha kibiolojia kinamaanisha kwamba mifumo ya viungo mmoja mmoja, hasa ubongo, inaacha kufanya kazi ... Ng’ambo ya kizingiti cha kifo cha kibiolojia, kwa kawaida hakuna kurudi tena.”¹¹⁵

115. Dr. med. Hartmut Maier-Gerber, *Sterben – Der Höhepunkt des Lebens*, Wuppertal, 1994, uk. 20 na kuendelea; imenukuliwa katika R. Moeckel, *Ist Sterben doch ganz anders*, Sehnde.

Katika eneo hili kati ya uhai na kifo “cha mwisho” yametokea mambo ambayo sasa nataka kuyaeleza.¹¹⁶ Hapa haiwahusu watu waliorudi kwenye uhai kwa ufufuo, bali wale waliokuwa wamekufa *kitabibu* kwa muda mfupi sana tu. Katika muda huo nafsi yao – yaani ufahamu wao – iliua cha mwili. Kwa mfano, waliona jinsi madaktari walivyopigania maisha yao katika chumba cha upasuaji. Wanasimulia juu ya kukutana na viumbe wa nuru wenye upole na watu waliowajua zamani, katika mazingira mazuri. Hawakutaka tena kurudi katika mwili wao. Matukio haya mazuri hayasimuliwi na Wakristo tu, bali pia na watu wasio na uhusiano wowote na imani katika Kristo. Kwao, baada ya tukio la namna hiyo, kifo hakina tena kitu cha kutisha, nao wanausimulia uzoefu huo kama habari njema.

Wakristo wanapaswa kuweza kutoa msimamo ulio wazi kuhusu mambo haya, kwa kuwa habari hizi zinakionyesha kifo katika jamii yetu katika nuru mpya, hata ya kuvutia. Adui wa mwisho wa mwanadamu anaonekana kuwa ameshindwa, kwa maana kwa uzoefu huu kifo ni kuvuka kwenda katika ulimwengu mkamilifu, uliojaa upendo. Hapo “Sote, sote tutaingia mbinguni” (wimbo wa Kijerumani: *Wir kommen alle, alle in den Himmel*) unakuwa wimbo ambao mtu anaweza kuuimba kwa haki. Au inabaki hivi: “Kila kitu kitakuwa sawa.”

Tangu kuchapishwa kwa vitabu vya Dkt. Raymond Moody, Robert A. Monroe, E. Kübler-Ross na wengine, mawazo haya kuhusu kifo yameenea sana. Bi. Kübler-Ross anafupisha ujumbe wa watafiti wa kifo hivi: “Mungu si kiumbe kinachoadhibu na kuhukumu. Tunachojifunza kutoka kwa watu waliorudi ni hakikisho kwamba kila mwanadamu, baada ya kuvuka kwake, angeweza kupata hisia ya amani, ya utulivu na ya ukamilifu”¹¹⁷.

Je, haya si maarifa ya kushangaza? Kweli ni muhimu zaidi kufunua siri ya kifo na ya maisha baada ya kifo kuliko mwanadamu kutua mwezini au kwenye sayari ya Mihiri. Hatimaye, inaonekana, kuna njia ya kutazama upande wa pili. Jambo hili linatuondolea hofu ya kifo, kwa sababu huko hakuna Mungu ambaye mtu anapaswa kumtolea hesabu ya maisha yake. Haya yote yanapakwa rangi ya kisayansi, ili maarifa haya yaonekane kuwa ya kuaminika na ya uhakika.

116. Mimi mwenyewe sijapata tukio la wakati wa kufa, wala simjui mtu yeyote binafsi aliyepata tukio kama hilo. Kwa hiyo tathmini ya mambo haya inafanywa kwa msingi wa maandishi tu yaliyopo kwangu, ambayo kila mtu anaweza kuyapata.

117. Elisabeth Kübler-Ross, *Über den Tod und das Leben danach*, Berlin, 1994, uk. 44.

2.11.1 Je, taarifa hizi zina ukweli kiasi gani?

Taarifa hizi zinapaswa kutazamwa kwa tahadhari kubwa. Maelezo ya waandishi waliotajwa hayawezi kuchukuliwa kwa uzito neno kwa neno. Mara nyingi yameathiriwa na mtazamo wa kipagani kuhusu ulimwengu, na uwasiliani na pepo (spiritism) na vuguvugu la New Age, na mambo hayo yanafasiriwa pia kulingana na mtazamo huo. Hata hivyo kuna sababu za kutosha za kuyachukua kwa uzito mambo haya yasiyo ya kawaida, na kutotilia shaka ukweli wake. Wapo watu wengi mno, Wakristo na wasio Wakristo pia, waliopata matukio kama haya. Kuzikataa taarifa hizi kama mizuka na mawazo ya kubuni tu, kungekuwa hitimisho jepesi mno, hata hitimisho lisilo sahihi. Lakini kwa kweli tunapaswa kuyaonaje mambo haya? Na taarifa hizi zinawezaje kupangwa na kupimwa kibiblia?

2.11.2 Matukio ya wakati wa kufa katika Biblia?

Swali la kwanza daima ni kama tunapata mambo ya aina hii katika Neno la Mungu. Kwa kuwa tuna habari za watu waliofufuliwa, hebu tuwatazame watu hao.

Habari inayojulikana zaidi ni kufufuliwa kwa Lazaro na Yesu (Yohana 11). Habari hii inasema kwamba Lazaro alikuwa amekwisha kufa siku nne, na mwili wake ulikuwa umeanza kuoza. Hapa tunapaswa kuchukulia kwamba ni kifo cha kibiolojia. Bwana wa uzima na mauti alimwita Lazaro arudi kwenye uhai. Huo ulikuwa muujiza na ishara ya ushuhuda kwa Wayahudi.

Ni jambo la kuzingatiwa kwamba hakuna kinachosimuliwa kuhusu yale ambayo Lazaro aliyapata wakati wa kifo chake. Kwa jumla karibu hakuna kinachosimuliwa kuhusu Lazaro. Lakini hapa bila shaka kungekuwa na jambo la kusimulia. Maneno yake kuhusu maisha baada ya kifo yangekuwa ya kiwango tofauti kabisa na yale tunayoyasikia leo.

Matukio mengine mawili ya ufufuo yaliyofanywa na Yesu hayashangazi kidogo kuliko hilo. Kuna binti ya Yairo (Marko 5:22; Luka 8:41) na kijana wa Naini (Luka 7:11). Wao pia walikuwa wamekufa kibiolojia, nao walifufuliwa na Bwana Yesu, Mkuu wa uzima (Matendo ya Mitume 3:15). Hata juu yao hakuna kinachosimuliwa kuhusu uzoefu wa maisha baada ya kifo.

Tena ndivyo ilivyo pia kwa ufufuo mwingine wote unaosimuliwa katika AK au katika AJ.

Hata Yesu, ambaye kwa maneno Yake mwenyewe alikuwa paradiso wakati wa kifo Chake, hakusimulia lolote kuhusu kukaa huko. Je, asingeweza kusimulia jinsi paradiso ilivyo tukufu, na furaha iliyokuwako huko alipowakuta waumini wa nyakati zote?

Inashangaza kwamba katika Neno Lake Mungu anazungumza juu ya tukio moja tu linalotuthibitishia kuwepo kwa paradiso kwa msingi wa taarifa ya mtu aliyeliona. Alikuwa Paulo, aliyenyakuliwa mpaka mbingu ya tatu, mpaka paradiso (2 Wakorintho 12:1-4).

Kwa upande mwingine, ukweli kwamba Biblia haisimulii lolote kuhusu uzofu wa namna hiyo (isipokuwa mara moja) bado si uthibitisho kwamba haupo. Lakini unaweka wazi jambo moja la msingi. Mungu hatoi uthibitisho, kwa sababu hahitaji kufanya hivyo. Katika Neno Lake anaonyesha kwa kutosha na bila shaka yoyote kwamba kuna paradiso na Hadesi, na mbinguni na jehanamu pia.

Jambo hili linaonekana wazi sana katika habari ya Lazaro maskini na yule tajiri katika Luka 16. Tajiri alikuwa katika Hadesi akiteseka, naye alijua kwamba ndugu zake, wasipotubu, siku moja wangemfuata mahali hapo pa kutisha. Waliishi kama yeye alivyoishi. Aliona njia moja tu ya wao kutubu: kwamba mtu atumwe nyumbani kwao ili awaonye kwa bidii: “Akasema: ‘Basi, nakuomba, baba, umtume nyumbani kwa baba yangu, kwa kuwa nina ndugu watano, ili awaonye kwa bidii, wasije nao wakafika mahali hapa pa mateso.’ Lakini Ibrahimu akamwambia: ‘Wanao Musa na manabii; na wawasikilize hao.’ Akasema: ‘Hapana, baba Ibrahimu; *lakini mtu akawaenda kutoka kwa wafu, watatubu.*’ Akamwambia: ‘Tkiwa hawawasikilizi Musa na manabii, hawatashawishika hata mtu akifufuka kutoka kwa wafu’” (Luka 16:27-31).

Mungu anamjua mwanadamu na kutoamini kwake. Anajua kwamba mwenye dhambi hatajibu hata mtu akifufuka kutoka kwa wafu. Mungu anadai kwa mwenye dhambi toba na utii wa imani. Mwenye dhambi ana ushuhuda wa uumbaji na dhamiri. Zaidi ya hayo Mungu amempa Neno Lake na mahubiri ya Injili. Kimsingi ushuhuda wa Maandiko Matakatifu unatosha. Wanadamu wanadai uthibitisho na ishara. Lakini kazi ya Yesu, kwa miujiza mingi ya kila aina, imeonyesha kwamba hata uthibitisho mkubwa mno wa Uungu Wake haukuleta toba ya mwanadamu, bali chuki kubwa zaidi tu.

Bwana Yesu Kristo alisema kwamba alikwenda paradiso, na kutoka huko alirudi katika ufufuo. Kuhusu wakati Wake katika paradiso hakutuambia lolote.

Hitimisho langu ni kwamba si muhimu kwetu kujua jambo lolote juu ya hilo. Jambo lililomhusu halikuwa maisha baada ya kifo, bali maisha ya dunia hii, yaani ufalme wa Mungu duniani. Wanafunzi walitaka kujua ni lini Bwana angesimamisha ufalme wa Mungu. Katika zile siku 40 baada ya ufufuo, Bwana Yesu alizungumza nao kwa saa nyingi juu ya jambo hilo (Matendo ya Mitume 1:3). Hata hapa inaonekana wazi kwamba kwa jumla Maandiko hayana maisha baada ya kifo au hali ya kati kama jambo kuu. Daima jambo kuu ni ukamilifu katika ufufuo, na kukamilika kwa njia za Mungu pamoja na uumbaji wote.

2.11.3 Mitume Paulo na Yohana

Mambo tuliyoyaona hapo juu hayatoi jibu la mwisho kwa maswali magumu kuhusu matukio ya wakati wa kufa. Lakini tumeonyesha kanuni ambayo tunapaswa kuitumia tunapokabiliana na mambo haya.

Kwa Paulo na Yohana, na pia kwa waumini wengine, tunaona kwamba wanasimulia juu ya mbinguni na paradiso. Mwishoni mwa maisha yake Yohana alikuwa kifungoni katika kisiwa cha Patmo (Ufunuo 1). Huko alipokea maono, aliyoyaandika katika kitabu cha Ufunuo. Kitabu cha Ufunuo ni taarifa ya mtu aliyeona mambo ya mbinguni. Yohana alikuwa katika Roho siku ya Bwana. Hii inamaanisha kwamba Roho wa Mungu alimjia, naye akaingia katika ulimwengu mwingine, ambako alikutana na Yeye aliyefufuka. Imeandikwa hata kwamba aliitwa apande mbinguni. Haikuwa ndoto; ilikuwa kweli halisi, iliyomgusa kiasi kwamba aliandika kwa undani kila kitu alichokiona. Hilo halikuwa tukio la wakati wa kufa, wala uzoefu wa karibu na kifo. Lakini linaonyesha wazi kwamba Mungu aliwapa watu uzoefu ambao kwa huo waligusana na mbingu, na malaika na Bwana Yesu mwenyewe. Manabii kama Isaya (kwa mfano sura ya 6), Danieli, Ezekieli na wengine walipata uzoefu uleule. Lakini kwa watu hawa inahusu kutimiza huduma yao maalum kama manabii, walioandika maandiko ya AK na AJ. Kwa hiyo hayo si matukio “ya kawaida” ya wakati wa kufa.

Ndivyo ilivyokuwa pia kwa Paulo: “Sina budi kujisifu, ingawa haifai; lakini nitakuja kwenye maono na mafunuo ya Bwana. Namjua mtu mmoja katika Kristo, miaka kumi na minne iliyopita (kama ni katika mwili, sijui, au kama ni nje ya mwili, sijui; Mungu ajua), mtu huyo *alinyakulima hata mbingu ya tatu*. Namjua mtu huyo (kama ni katika mwili, au nje ya mwili, sijui; Mungu ajua), ya kuwa *alinyakulima hata paradiso*, akasikia maneno yasiyotamkika, ambayo haijuzu mwanadamu kuyanena” (2 Wakorintho 12:1-4).

Kwa Paulo huenda ilikuwa tukio la wakati wa kufa na ufufuo. Kati ya kuandikwa kwa barua ya pili kwa Wakorintho na kupigwa mawe kwa Paulo huko Listra, kama inavyosimuliwa katika Matendo ya Mitume 14:19, kuna miaka 14. Kumpiga mtu mawe hakukukomeshwa kabla ya kuhakikisha kwamba aliyepigwa mawe amekufa kweli. Walimkokota Paulo nje ya mji kwa sababu walisadiki kwamba amekufa. Lakini kisha Paulo alinuka tu – hakuna habari ya wanafunzi kujaribu kumrudishia uhai – akarudi tena mjini. Huo ni muujiza. Ama Paulo alifufuliwa, ama alipata fahamu tena mwenyewe. Je, wakati wa tukio hilo alinyakuliwa mpaka paradiso? Hatuwezi kulithibitisha, lakini pia hatuwezi kulikataa kabisa. Mfano wa mtume unaonyesha wazi kwamba kimsingi kunaweza kuwa na uzoefu usio wa kawaida katika maisha baada ya kifo – katika habari hii, uzoefu wa waumini.

Vivyo hivyo shahidi Stefano aliona mbingu zimefunguka – kihalisi, si katika ndoto (Matendo ya Mitume 7:55-56). Halikuwa tukio la wakati wa kufa, ingawa kifo chake kwa kupigwa mawe kilitokea muda mfupi baadaye. Hatupaswi kukataa kabisa ufunuo wa namna hiyo hata leo.

2.11.4 Matukio ya wakati wa kufa – mbinguni na jehanamu

Wingi wa matukio ya wakati wa kufa katika wakati wetu mara nyingi unatokana na vifaa vya kisasa vya kitaalamu vinavyowezesha kumrudishia mtu uhai. Kiwango kikubwa cha teknolojia katika jamii yetu kinaleta maswali yasiyoshughulikiwa moja kwa moja katika Maandiko. Hapa tunapaswa kutafuta majibu au kanuni, ambazo tunaweza kuzipata tu katika Neno la Mungu kwa msaada wa Roho Wake. Neno la Mungu bado ni la wakati huu na lina mamlaka hata katika siku zetu, hata kama wakati mwingine si rahisi kulitumia kwa maswali ya wakati wetu. Ufahamu wa Maandiko ulio hai na unaotokana na kazi ya Roho unaonekana hasa katika jambo hili: mtu analitumia Neno la Mungu katika wakati wetu, na kuzitambua na kuzipima nyakati katika upande wake wa kiroho (1 Mambo ya Nyakati 12:32).

Jambo muhimu kuhusu matukio ya wakati wa kufa ni kwamba kuna pia matukio mabaya kupita kiasi. Kama vile mbinguni na jehanamu zilivyo tofauti, ndivyo uzoefu katika matukio ya wakati wa kufa ulivyo tofauti pia. Watu wanasimulia juu ya matukio ya jehanamu, juu ya mateso na juu ya mapepo. Matukio haya ya kutisha hayasimuliwi katika vitabu vinavyouzwa sana, kwa kuwa yanaiharibu ile picha nzuri ya kifo pamoja na matukio yake mazuri, na

yanaonyesha uwezekano kwamba kweli kuna jahanamu na adhabu kwa ajili ya dhambi. Baadhi ya watu wanayasukuma kando na kuyasahau haraka yale waliyoyapata; wengine wanatafuta wokovu katika Kristo.

Kwa habari hizi, zinazoelezwa kwa urefu na Dkt. Rawlings,¹¹⁸ kwa maana yenyewe haiwezekani tena kusema kwamba kuna mbingu kwa watu wote, na kwamba jahanamu ni uvumbuzi wa kanisa tu. Kwa hiyo yale maneno ya Bi. Kübler-Ross yalinyukuliwa hapo juu si kweli!

Tunaweza kuhitimisha kwamba matukio ya wakati wa kufa yanalingana na picha ya Maandiko, kwa kuwa yanaonyesha mahali au hali zote mbili za maisha baada ya kifo. Ni kana kwamba Hadesi na paradiso zinatupa vivuli vyao mbele, katika eneo hili kati ya uhai na kifo.

2.11.5 Udanganyifu wa giza

Inatushtua kwamba watu wasiotaka kuhusika na Yesu Kristo na Biblia wanapata matukio mazuri ya wakati wa kufa. Wanakutana na viumbe kama malaika na watu waliowajua, ambao ni wazi wako vizuri sana katika ulimwengu ujao. Hawakutani na mwamuzi anayewadai hesabu; badala yake wanatetewa na kutolewa udhuru hata kuhusu maovu waliyoyatenda.

Viumbe wanaokutana nao ni viumbe wapole, wanaong'aa kwa mwanga mkali, wanaotoa upendo. Tathmini yetu ya viumbe hao iko wazi, kwa sababu wanasema uongo: Ni mapopo, yanayoiga mbinu ya kiongozi wao mkuu, Ibilisi (2 Wakorintho 12:7; Ufunuo 12:8). Yeye anajigeuza kuwa malaika wa nuru (2 Wakorintho 11:14), na kwa njia hiyo anamdanganya mwanadamu kwamba makusudi yake maovu ni mema.

Kwenye mpaka wa maisha baada ya kifo, roho hao wanangoja tu ili watumie nguvu yao mbaya. Jambo hili linatuonyesha wazi jinsi roho hao walivyo karibu na wanadamu – na si kwenye kizingiti cha kifo tu. Kuwepo kwa roho wabaya kunaonekana wazi zaidi kwa taarifa hizi. Wako angani, na kwa hiyo wanakaa kati ya wanadamu. Tena wamewamiliki baadhi ya watu na kukaa ndani yao. Jambo hili lilidhihirika hasa wakati Bwana Yesu Kristo alipokuwepo duniani, kwa njia ya uponyaji Wake na kuwaweka watu huru. Paulo anawaandikia Waefeso: “ambayo mliyaenenda zamani kwa kufuata kawaida ya ulimwengu huu, na kwa kufuata *mfalme wa uwezo wa anga, roho* yule atendaye kazi sasa katika wana wa

118. Dr. med. Maurice S. Rawlings, *Zur Hölle und zurück, Leben nach dem Tod – überraschende Beweise*, Hamburg (Verlag C.M. Fließ), 1996.

uasi” (Waefeso 2:2), na: “Kwa maana kushindana kwetu sisi si juu ya damu na nyama; bali ni juu ya falme na mamlaka, juu ya wakuu wa giza hili, juu ya majeshi ya pepo wabaya katika ulimwengu wa roho” (Waefeso 6:12).

Ninahofia kwamba mara nyingi Wakristo wanadharau kazi na nguvu ya mapepo. Kwa sababu hiyo, kwa masikitiko, baadhi yao tayari wameangukia katika hila ya adui. Ni shambulio la kishetani lenye nguvu mno dhidi ya fikira za wanadamu. Hofu ya kifo inaondolewa. Lakini ni uongo usio na haya. Ni nani mwingine isipokuwa Ibilisi anayetaka kukionyesha kifo kama kitu kisicho na madhara, na kama mlango wa kuingia katika ulimwengu mzuri usio na mwisho?

Lazaro maskini, wakati wa kufa kwake, alichukuliwa na malaika wa Mungu mpaka kifuani mwa Ibrahimu. Juu ya malaika hao tunasoma: “Je! Hao wote si roho watumikao, wakitumwa kuhudumu kwa ajili yao watakaourithi wokovu?” (Waebrania 1:14). Kwa hiyo wapo kwenye mpaka kati ya maisha ya dunia hii na maisha baada ya kifo.

2.11.6 Wanaowaita wafu ni chukizo kwa Bwana

Mungu ameweka mpaka ulio wazi kati ya walio hai na wafu. Anakataza kila jaribio la kuwasiliana na wafu. Wanaowaita wafu wanavuka mpaka huu ulio wazi. Kwa hiyo hukumu ya Mungu juu ya wanaume na wanawake hao ni kali sana: “Mtu mume au mtu mke aliye na pepo wa kuwaita wafu, au wa uaguzi, hakika atauawa; watawapiga kwa mawe; damu yao itakuwa juu yao” (Mambo ya Walawi 20:27).¹¹⁹

Neno hili linaonyesha wazi pia kwamba uwezo – au tuseme vizuri zaidi, majaribio – ya kuwasiliana na wafu yanaongozwa na pepo wabaya, waliowamiliki wanaowaita wafu (1 Samweli 28:7-8). Si kwa sababu ndogo kwamba Mungu anawahukumu watu hao vikali hivyo. Kwa hiyo hapa hatuoni uwezo wa kibinadamu, bali nguvu zisizo za kawaida, ambazo chanzo chake ni ufalme wa uovu. Ni wazi kabisa kwamba ni nguvu ya mamlaka maovu.

Kwa hiyo ni wazi pia kwamba pepo hao wanadanganya, kwa maana hawawezi kuzileta roho za wafu. Ni uongo kwamba malaika walioanguka, waliomfuata Shetani katika uasi wake, wana uwezo wa kuwatawala wafu. Uwezo wao ni kumwiga mtu yule kwa namna inayodanganya, kana kwamba ni yeye kweli. Wanawadanganya wote wanaotaka kuwasiliana na wafu kupitia wanaowaita

119. Taz. pia Mambo ya Walawi 19:31; 20:6; Kumbukumbu la Torati 18:11-12; 1 Samweli 28:3; 2 Wafalme 21:6; 1 Mambo ya Nyakati 10:13.

wafu, ili wajue mambo ambayo vinginevyo wasingeweza kuyajua. Kwa njia hii Ibilisi anaongeza nguvu yake kama mungu wa ulimwengu huu.

Kupitia Isaya, Mungu aliwaita watu Wake wamtafute Mungu wao: “Nao watakapowaambia: ‘Tafuteni habari kwa wanaowaita wafu, na kwa waaguzi, wanaonong’ona na kunung’unika,’ semeni: ‘Je, haiwapasi watu kutafuta habari kwa Mungu wao? Je, wawatafute wafu kwa ajili ya walio hai?’” (Isaya 8:19).

Katika muktadha huu ni muhimu kuona kwamba watafiti wengi wa kifo, kama kwa mfano Bi. Kübler-Ross, walikuwa na mawasiliano ya karibu sana na ulimwengu wa roho. Yeye anasimulia juu ya roho zake, alizowasiliana nazo mara nyingi. Ibilisi, aliye na nguvu za mauti, anaijua hofu ya mwanadamu kuhusu kifo. Anaitumia ili kumdanganya mwanadamu kwamba kifo si hukumu, wala si matokeo ya dhambi. Kwa hiyo, anasema, mwanadamu hahitaji ukombozi – ingawa Yeye aliyeshinda kifo ameuleta. “Hakika hamtakufa”, ndio uongo wa mdanganyifu tangu mwanzo (Mwanzo 3:4). Naye anapata tena na tena hoja mpya za kuuficha uongo huu.

Watafiti wengi wa kifo ni watu wanaowasiliana na pepo (spiritists) na wanahusiana na vuguvugu la New Age. Kwa hiyo wao wenyewe hawawezi kuwa ila watu waliodanganywa.

2.11.7 Sauli na Samweli

Tukio la Sauli na mwanamke mwenye pepo wa utambuzi wa Endori katika 1 Samweli 28 ni jambo la pekee la kuzingatiwa. Ingawa hapa Sauli alifanya kosa kubwa, na ingawa wanaowaita wafu hawawezi kuwapandisha wafu, katika habari hii Samweli kweli alitokea. Mambo mawili yanaonyesha hilo wazi: Kwanza, hakuwa yule mwanamke aliyemwita Samweli. Samweli alitokea bila kazi ya mwanamke huyo. Hofu kuu ya mwanamke inaonyesha kwamba hapa lilitokea jambo tofauti kabisa na lile lililolizoea. Hakuwa na uwezo juu ya hali hiyo. Nabii wa Mungu kamwe asingelewa na pepo wa uaguzi. Pili, Samweli kwa wazi alisema kweli, ambayo Sauli alikuwa akijua tayari. Kwa hiyo haikuwa roho yoyote tu iliyojifanya kuwa Samweli na kumdanganya Sauli. Samweli alitokea hapa kama vile baadaye Musa na Eliya walivyotokea juu ya mlima wa kugeuka sura.

Kwa hiyo tukio hili linathibitisha kwamba wafu hawawezi kuletwa na wanaowaita wafu wala na pepo. Ni Mungu peke yake anayeweza kufanya hivyo, na kwa kadiri Maandiko yanavyosimulia, amefanya hivyo hapa tu. Hakuna kabisa

mawasiliano kati ya ulimwengu huu wa walio hai na ulimwengu ujao wa wafu. Kati ya walio hai na waliokufa kuna utengano usioweza kuvunjwa. Kwa maneno haya simaanishi ulimwengu wa mapeto, ambao kweli unajaribu kugusana na ulimwengu huu. Lakini mapeto hayana uhusiano wowote tena na waliokufa.

2.11.8 Udanganyifu wa mpinga-Kristo katika nyakati za mwisho

Matatizo ya kimaadili yanayotokana na maendeleo ya teknolojia yanayokwenda kwa kasi kubwa ni ishara ya nyakati za mwisho. Matukio ya wakati wa kufa, yaliyowezekana kwa wingi kwa sababu ya teknolojia tu, yanafungua pia mlango kwa mapeto na mafundisho yao: “Lakini Roho anena waziwazi kwamba nyakati za mwisho wengine watajitenga na imani, wakisikiliza roho zidanganyazo, na mafundisho ya mashetani” (1 Timotheo 4:1).

Tayari leo matukio ya nyakati za mwisho, kama yanavyoelezwa katika kitabu cha Ufunuo, yanatupa vivuli vyao mbele: “*kwa maana ni robo za mashetani, zifanyazo ishara, ...*” (Ufunuo 16:14). Roho ya mpinga-Kristo tayari inafanya kazi sasa, na baada ya unyakuo wa kanisa itajidhihirisha kikamilifu kwa kiwango kisichojulikana kamwe kabla. Atafanya ishara na maajabu, nasi hatujui Mungu atampa Shetani nafasi kiasi gani ya kufanya miujiza ambayo watu wangeihesabu kuwa ya Mungu peke yake. Paulo aliwaandikia Wathesalonike: “Hapo ndipo atakapofunuliwa yule asiye na sheria, ambaye Bwana Yesu atamwua kwa pumzi ya kinywa chake, na kumwangamiza kwa ufunuo wa kuwapo kwake; yule ambaye kuja kwake ni kwa *kutenda kazi kwa Shetani, kwa uwezo wote, na ishara, na ajabu za uongo*, na katika madanganyo yote ya udhalimu kwa hao wanaopotea, kwa sababu hawakukubali kuipenda ile kweli, wapate kuokolewa” (2 Wathesalonike 2:8-10).

Ninataja mistari hii kwa sababu inaeleza hasa hali ya leo. Hata matukio ya wakati wa kufa yasiyolingana hata kidogo na Neno la Mungu ni sehemu ya mpango wa Shetani wa nyakati za mwisho. Haachi nafasi yoyote bila kuitumia, na huu ni mwanzo tu.

2.11.9 Hitimisho¹²⁰

Basi tuyaoneje matukio ya wakati wa kufa? Swali hili haliwezi kujibiwa kwa sentensi moja. Baadhi ya pande za matukio ya wakati wa kufa ni tata sana, na

120. Kwa kujifunza zaidi kuhusu matukio ya wakati wa kufa, ninapendekeza vitabu vya John Ankerberg & John Weldon (taz. Orodha ya vitabu).

zinagusa maswali ya saikolojia, ya parasaikolojia na ya mambo ya uchawi na ya siri. Kwa hiyo ninamaliza sura hii kwa maelezo kadhaa ya msingi, yanayoweza kumsaidia mtu kufikia uamuzi ulio wazi.

Kwa watu waliopata matukio ya wakati wa kufa, yaani kwa watu “waliorudi”, kifo hakikuwa kifo kisichoweza kurudishwa nyuma. Kwa hiyo matukio yao kwa kweli hayatoi habari kuhusu maisha baada ya kifo.

Hawakuwa mbinguni wala jehanamu. “Kufa” si sawa na “kuwa umekufa”. Kusafiri kwenda mji wa München na kugeuka njiani kwa njia ileile haimaanishi kwamba umefika München, wala kwamba unaishi huko.

Ikiwa yale waliyoyapata yalilingana na mbinguni au jehanamu,¹²¹ basi tunashughulika na eneo kati ya uhai na kifo, ambalo Maandiko Matakatifu hayasemi lolote juu yake. Lakini kwa msingi wa shuhuda nyingi kuhusu matukio kama hayo tunahitimisha kwamba katika eneo hilo, ambapo nafsi inauacha mwili kwa muda mfupi,¹²² roho zinaweza kuikaribia nafsi – malaika wa Mungu, lakini pia mapepo, yaani malaika wa Shetani (2 Wakorintho 12:7). Udanganyifu wa Shetani ni kuwaonyesha watu hao mbingu ya uongo, ingawa wamepotea. Habari zilizoletwa kutoka “ulimwengu ujao” katika visa vingi sana hazilingani na kweli ya Biblia.

Nyakati za mwisho zina alama ya udanganyifu wa kipepo, usiowaacha hata Wakristo. Mengi yanayosimuliwa yamechanganywa na matamanio ya waandishi na ya wale wanaojitua watafiti; mengine ni udanganyifu mtupu. Katika visa vingi mtazamo kuhusu ulimwengu wa wale wanaoitwa watafiti wa kifo unalingana na vuguvugu la New Age, na imani ya mafumbo (mysticism), na dini na falsafa za Mashariki. Kwa sababu hiyo peke yake watu hao wamekabidhiwa kwa udanganyifu wa kishetani bila kinga yoyote.

Wakristo wanaokiri imani wakipata matukio ya wakati wa kufa, jambo moja lazima libaki daima: Kanuni ya Maandiko Matakatifu (orodha ya vitabu vyake) imekamilika. Hakutakuwa na maarifa mapya yanayoweza kutufunulia jambo ambalo hatulijui tayari kutoka Biblia. Wakristo waliopata matukio kama hayo hawapaswi kutoa mahitimisho ya kitheolojia. Bali wajiulize Mungu anataka kuwaambia nini, kupitia yale waliyoyapata, kuhusu maisha yao binafsi ya kiroho.

121. Kuna pia watu waliokufa kitabibu bila kupata tukio lolote.

122. Uzoefu unaofanana unaweza kuletwa na dawa za kulevya, na kwa hiyo hauhusiani lazima na kifo. Kuna taarifa nyingi mno za watu waliopata uzoefu wa kuwa nje ya mwili wao bila kupata tukio la kifo.

Tuombe ili tuweze kupambanua roho (1 Wakorintho 12:10; 1 Yohana 4:1), na kushika msimamo ulio wazi na wa kibiblia.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Mngemjibu nini mtu anayedai kwamba alikufa na kurudi tena?
- Kwa upande mwingine, mnalijibuje pingamizi hili: “Hatimaye hakuna mtu aliyewahi kurudi!”?
- Kwa nini matukio ya wakati wa kufa hayasimulii juu ya mbinguni na jehanamu?
- Mkristo aliyepata tukio la wakati wa kufa anapaswa kulichukuliaje?
- Kwa nini matukio ya wakati wa kufa hayawezi kuleta maarifa mapya?

3 Mtazamo wa Biblia kuhusu mwanadamu

Matumizi ya neno “roho-nafsi” yanatulazimu kuchunguza mtazamo wa Biblia kuhusu mwanadamu. Kwa jumla somo la “kifo” na la “kutokufa kwa nafsi” haliwezi kueleweka kweli bila kumchunguza mwanadamu na kile kinachomfanya kuwa mwanadamu. Hapa jambo hili litafanywa kwa kiasi kidogo, kwa kuangalia somo letu. Lakini Biblia si kitabu cha kufundishia anthropolojia,¹²³ kinachozungumza juu ya mwanadamu kwa ukamilifu mahali pamoja. Zaidi ya hayo, haizungumzi juu ya mwanadamu kwa lugha ya wanatheolojia au ya wanasaikolojia, bali kwa lugha ya kila siku. Lugha ya Biblia ina sura nyingi, na mara nyingi inatumia neno lilile kwa maana mbalimbali. Hii si sababu pekee inayofanya somo hili kuwa gumu na pana; kwa hiyo kupata picha ya jumla kunahitaji juhudi. Hata kama somo ni gumu na kuna maoni mbalimbali juu yake, muumini hapaswi kuacha kujishughulisha nalo. Hatimaye linamhusu yeye mwenyewe: jinsi Mungu alivyomuumba, jinsi Mungu alivyomkusudia awe! Katika jambo hili ukuu na hekima ya Mungu vinaonekana.

Anayechukua Neno la Mungu ili kujifunza somo hili atapata maneno kadhaa yanayoeleza sehemu za utu wa mwanadamu. Ni maneno kama “moyo, roho, nafsi, figo, mifupa, nyama, mwili, mawazo, dhamiri, akili, mapenzi” n.k. Maneno haya yanapaswa kuchunguzwa katika muktadha wa kifungu chake.

Katika kufanya hivyo mtu ataona kwamba maneno haya yanatumika kwa maana na tafsiri nyingi mbalimbali. Kwa hiyo mwishoni mwa uchunguzi hatutakuwa na jibu lenye maelezo safi kabisa na yasiyo na shaka. Lakini maneno makuu yatakuwa wazi zaidi, na tutaweza kuyapanga mengi vizuri zaidi. Utaonekana mpangilio au utaratibu wa jumla, ambao tunaweza kuuita mtazamo wa Biblia kuhusu mwanadamu.¹²⁴

Uchunguzi wangu pia si utafiti mpana unaojitegemea, nje ya muktadha wowote. Unafanywa hasa kwa kuangalia ule mtazamo usio sahihi kwamba baada

123. Fundisho kuhusu mwanadamu.

124. Kimsingi katika uchunguzi huu tunapaswa kuanza na ukweli kwamba mwanadamu katika umbile lake lote, yaani sehemu zote za utu wake, ameathiriwa na dhambi. Kwa hiyo hakuna sehemu yoyote inayoweza kutazamwa kama isiyo na upande wowote, au isiyoathiriwa na dhambi. Hapa inaonekana wazi kwamba kwa jumla mitazamo mingine kuhusu mwanadamu inapingana kabisa na mtazamo wa Biblia kuhusu mwanadamu. Kwa wanasaikolojia na wanafalsafa wasiomjua Muumbaji, na kwa hiyo wanaokataa ufunuo Wake, hatutapata majibu yanayozingatia anguko la mwanadamu au wajibu wake mbele ya Muumbaji.

ya kifo mwanadamu hayupo tena kwa namna yoyote. Watu wanadai kwamba mwanadamu hana nafsi wala roho kama sehemu zilizo tofauti na mwili. Mwanadamu anaonekana katika ujumla wake na umoja wake *tu*, unaoharibiwa na kifo. Kwa hiyo, wanasema, kifo kinamaanisha kutokuwepo mpaka uumbaji mpya katika ufufuo. Basi roho na nafsi, ambazo ni kiti na kitovu cha utu binafsi wa mwanadamu, zingekuwa za muda tu na za kupita kama mwili.

Kwa kuwa tayari nimeonyesha kwa urefu kwamba kuna ufahamu baada ya kifo, haishangazi kwamba mitazamo hii isiyo sahihi imejengwa juu ya mtazamo kuhusu mwanadamu usiolingana na ule wa Biblia.

3.1 Mwanadamu ameundwa na nini?

Kama ilivyokwisha kudokezwa, katika AK na AJ kuna maneno kadhaa yanayotaja sehemu za utu wa mwanadamu. Maneno yaliyo ya kwanza si “roho” na “nafsi”. Bali ni “moyo” unaoeleza utu wa mwanadamu kuliko maneno mengine yote. Neno “moyo” linapatikana katika Biblia zaidi ya mara elfu moja, kwa maana mbalimbali. Moyo wa mwanadamu – si msuli mtupu unaosukuma damu – kwa maana ya picha ni kitovu cha mwanadamu, utu wake wa ndani kabisa, na kwa hiyo pia uliofichika.

Mwanadamu, kama taji la uumbaji na mfano wa Mungu, ni kiumbe tata sana. Ingekuwa rahisi mno kumgawa katika sehemu mbili au tatu. Mwanadamu hajaundwa kwa “vitu” vinavyoweza kutenganishwa. Bali yeye ni kitu kimoja chenye pande mbalimbali. Upande mmoja¹²⁵ unamweleza mwanadamu kutoka mahali fulani pa kutazama au kwa mtazamo fulani. Sisi tunamtazama mwanadamu kwa upande wa kuwepo kwake kupita mipaka ya wakati. Swali letu ni: Nini kinamtokea mwanadamu katika kifo?

Ni jambo la kuzingatiwa kwamba mara nyingi swali hili linagusa sehemu au pande za utu wa mwanadamu zinazoitwa “roho” na “nafsi”.¹²⁶ Moyo, ambao kuliko maneno mengine yote ndilo *neni* kuu la Biblia kuhusu mwanadamu, karibu hautajwi kabisa katika muktadha huu, au hautajwi hata kidogo.

Mistari miwili ya Maandiko itatumika kama mwanzo wa uchunguzi wangu. Mmoja unarudi nyuma kwenye kuumbwa kwa mwanadamu, mwingine unaelekeza kwenye wakati ujao:

125. Taz. kwa urefu kuhusu jambo hili W.J. Ouwenel, *Psychologie, Ein Bibelorientiert-Wissenschaftlicher Entwurf*, Dillenburg (CVD), 1993, uk. 61–67.

126. Kwa mfano Mwanzo 8:21; Kumbukumbu la Torati 6:5; 26:16; Mithali 4:23; Mathayo 22:37; Marko 7:21; Warumi 1:21; 2:15; 10:9.

“BWANA Mungu akamfanya mtu kwa mavumbi ya ardhi, akampulizia puani pumzi ya ubai; mtu akawa nafsi hai” (Mwanzo 2:7), na:

“Na Mungu wa amani mwenyewe awatakase kabisa; na roho yenu na nafsi na mwili wenu, vyote pia, vihifadhive bila lawama wakati wa kuja kwake Bwana wetu Yesu Kristo” (1 Wathesalonike 5:23).

Katika mistari hii tunapata maneno “roho”, “nafsi” na “mwili” kuhusiana na asili, yaani kuumbwa, kwa mwanadamu, na kuhusiana na wakati wake ujao. Paulo anazungumza juu ya kuja kwa Bwana. Kwake, katika mistari huu, mwanadamu mzima ana roho, nafsi na mwili. Maneno “awatakase kabisa” yanasisitiza waziwazi kweli hii. “Mpangilio” huu wa sehemu za utu wa mwanadamu kwa kweli tunaupata mara moja tu katika Neno la Mungu, yaani hapa. Kutokana na mistari huu wengi wanahitimisha kwamba mwanadamu amegawanyika katika sehemu tatu tu.¹²⁷ Kama ingekuwa hivyo, moyo wa mwanadamu ungekuwa wapi? Na maneno mengine yote yaliyotajwa hapo juu yangeelezwaje? Kwa jumla Paulo hamfungi mwanadamu katika pande hizi tatu tu, kwa maana yeye pia anatumia maneno mengine katika barua zake. Hapa ana wakati ujao mbele ya macho yake. Anasema kwamba mwanadamu mzima, pamoja na pande zake zote nyingi, atahifadhiwa mpaka siku ya Kristo.

Kwa Paulo ni muhimu kuwa na mtazamo huu kuhusu mwanadamu, kwa kuangalia wakati ujao. Na mtazamo wake si kitu kingine ila kuchukua na kufupisha mistari yote ya AK inayosema jambo kuhusu jinsi mwanadamu alivyoumbwa, kuanzia Mwanzo 2:7. Haiwezi kuwa vinginevyo, kwa kuwa Maandiko Matakatifu, yenye AK na AJ, ni kitu kimoja kilichounganishwa na Mungu. Kwa hiyo mtazamo wa Paulo kuhusu mwanadamu unalingana kabisa na ufunuo wa Mungu, kama ulivyokwisha kutolewa katika AK. Kwa hiyo si mtazamo mpya, wala si mtazamo wa Kigiriki kuhusu mwanadamu. Bali,

127. Mabishano ya zamani, kama mwanadamu kwa maana ya Biblia ana sehemu mbili (dichotomy) au sehemu tatu (trichotomy), siyafuatili hapa. Ninapendelea mtazamo usio na mpaka huo ulio wazi kati ya nafsi na roho, kwa sababu ya maana zao nyingi. Kwa hiyo maelezo haya yanasaidia: “Kwa kuangalia kazi zake, basi, kwa mwanadamu aliye hai, tukizingatia ujumla wake, kweli tunaweza kuzungumza juu ya roho, nafsi na mwili, kama inavyofanyika kwa mfano katika 1 Wathesalonike 5:23. Lakini kwa kuangalia kiini chake, inabaki kwamba mwanadamu ana ‘sehemu’ mbili tu: sehemu inayopita ulimwengu huu, yaani roho-nafsi, na sehemu iliyo ndani ya ulimwengu huu, yaani mwili. Kwa hiyo mtu angeweza kuzungumza juu ya sehemu mbili kwa kiini na sehemu tatu kwa kazi. Kwa hiyo nafsi haina kuwepo kunakojitegemea, bila mwili na roho, ingawa pia si sawa kabisa na roho, bali daima – hata baada ya kifo cha mwanadamu – inabaki kuweza kutofautishwa” (Roland Antholzer, *Geist, Seele und Leib – der Mensch in seiner Beschaffenheit*).

tukipenda kusema hivyo, ni mtazamo wa Kiebrania au wa Kiyahudi kuhusu mwanadamu.

Paulo anataja mfuatano maalum, ambao ndani yake anaiweka roho ya mwanadamu mahali pa kwanza. Hata hivyo, kwa jambo hili mwili haudharauliwi kwa sababu unakaa mahali pa mwisho.¹²⁸ Sababu ya kuchagua mfuatano huu inaonekana katika kuumbwa kwa mwanadamu. Huko roho (pumzi ya uhai) ndiyo sehemu kuu inayomfanya mwanadamu kuwa mwanadamu kweli, kama mfano wa Mungu.

3.2 Roho ya mwanadamu

Maneno makuu ya AK kuhusu kuumbwa kwa mwanadamu ni haya:

“Mungu akasema: ‘Na tumfanye mtu kwa mfano wetu, kwa sura yetu ...’ Mungu akaumba mtu kwa mfano wake, kwa mfano wa Mungu alimwumba” (Mwanzo 1:26-27).

“BWANA Mungu akamfanya mtu kwa mavumbi ya ardhi, akampulizia puani pumzi ya uhai; mtu akawa nafsi hai” (Mwanzo 2:7).

Hapa tunamwona mwanadamu wa kwanza, kwanza bila uhai, akiwa ameumbwa kwa mavumbi ya ardhi. Kisha linakuja tendo la kutia uhai, lililo la pekee katika habari ya uumbaji: Mungu anampulizia puani pumzi ya uhai. Matokeo yake ni mwanadamu aliye hai, mwenye mwili wa kimaada uliombwa kwa udongo. Yeye peke yake kati ya viumbe vyote ana ndani yake pumzi ya uhai ya Mungu. Pumzi ya uhai inaingia ndani yake na kubaki huko; kwa hiyo ni sehemu ya umbile lake.¹²⁹ Inamfanya kuwa mwanadamu, mfano wa Mungu.

3.2.1 Pumzi ya uhai

Pumzi ya uhai, ambayo Mungu ameitoa kutoka Kwake mwenyewe, inalingana na roho ya mwanadamu, kama Paulo anavyoita pia katika 1 Wathesalonike 5.¹³⁰ Neno “pumzi” linatafsiriwa kwa namna mbalimbali. Neno hili lina wigo mpana

128. Hata hivyo ni mfuatano ambao Mkristo anapaswa kuuzingatia: Mahitaji ya mwili yanaweza kuwa mzigo usio wa lazima, na kwa hiyo kizuizi kwa ukuaji wa kiroho. Ndiyo maana Paulo alisema: “Nautesa mwili wangu na kuutumikisha” (1 Wakorintho 9:27). Hakutaka “kutawaliwa na mwili”, bali kutawaliwa na roho yake, inayofanywa upya na Roho Mtakatifu. Mwili wake ulipaswa kuwa chombo cha roho yake na kufuata mawazo yake, wala si kinyume chake.

129. Muundo, umbile, mpangilio.

130. Jambo hili linathibitishwa mara kadhaa katika AK: Ayubu 27:3; 32:8; 33:4, 6; 34:14-15; Isaya 42:5; 57:16; 1 Wafalme 17:17, 21 pamoja na Zaburi 104:29-30 na Ezekieli 37:1-14.

wa maana. Linamhusu Mungu, mwanadamu na wanyama. Maana mojawapo ni kwamba pumzi ya uhai ni roho aliyopewa mwanadamu na Mungu. Mwanadamu anapuliziwa pumzi hiyo kama sehemu kuu kabisa ya umbile lake, tofauti na mnyama.

Kwa njia ya roho ambayo Mungu anampa kila mwanadamu,¹³¹ mwanadamu anakuwa mtu binafsi anayejitegemea, yaani “mimi”, na kwa hiyo pia “wewe” kwa Mungu. Neno “mtu binafsi” (Kijerumani *Person*), tulilolizoea sana, lina chanzo chake hasa hapa. Mungu ni Mungu asiye na mipaka, lakini hata hivyo ni Mungu mwenye utu binafsi. Yeye ndiye Muumbaji na Mhifadhi wa mwanadamu.

Mwanadamu aliyeumbwa kwa mfano wa Mungu ni mtu binafsi, ambaye utu wake unatokana na utu wa Mungu.

3.2.2 Roho itokayo kwa Mungu na roho ya mwanadamu

Ikiwa roho anayoitoa Mungu inamfanya mwanadamu kuwa mtu binafsi, kwa kuwa Mungu anaiunda roho ya mwanadamu, basi tunapaswa kutofautisha wazi pande mbili za roho hiyo, zilizo na maana kubwa kwa somo letu. Upande wa kwanza: ni roho itokayo kwa Mungu, na inabaki kuwa hivyo. Jambo hili halimfanyi mwanadamu kuwa sawa na Mungu. Bali anayo roho hiyo kama *zawadi*, akimtegemea Mtoaji, kama vile majani ya mti yanavyokuwa na nguvu na uhai tu yakiwa yameunganishwa na mti. Kwa maana hii tunapaswa pia kuyaelewa maneno ya Paulo, anapowaambia Wagiriki katika Arcopago kwamba sisi tu “wazao wa Mungu” (Matendo ya Mitume 17:28-29; linganisheni orodha ya ukoo wa Yesu katika Luka 3:38, ambapo Mungu yuko mwanzoni kama chanzo cha jamii ya wanadamu: “wa Adamu, *wa Mungu*”).

Upande wa pili ni kwamba roho hiyo ina kuwepo kwake yenyewe ndani ya mwanadamu. Ndani ya mwanadamu, roho itokayo kwa Mungu ilifanyika kuwa *roho ya mwanadamu*, inayomfanya kuwa mtu binafsi (Warumi 1:9; 1 Wakorintho 16:18; 2 Wakorintho 2:13; 7:13; Wafilipi 4:23; 2 Timotheo 4:22; Filemoni 25).

Ndivyo inavyozungumzwa pia juu ya roho (pumzi) “yao” – yaani ya wanadamu – inayozimia mbele za Mungu (Isaya 57:16). Hapa ni roho ya mwanadamu katika udhaifu wake na upito wake, tofauti na roho itokayo kwa Mungu, isiyoweza kuzimia.

131. “Roho itokayo kwa Mungu” isichanganywe na Roho Mtakatifu, ambaye tunamwita wa tatu katika Uungu (Baba, Mwana na Roho Mtakatifu). Ni roho itokayo kwa Mungu, lakini si kama mtu, bali kama nguvu inayotia uhai. Ni kile ambacho Mungu amempa mwanadamu kutoka Kwake mwenyewe.

Roho ni utu wa ndani kabisa wa mwanadamu (Zaburi 32:2; unaoitwa pia moyo: Marko 7:20-23; Isaya 57:15; 1 Wakorintho 7:34).¹³² Ni kitovu cha mtu kama mtendaji, yaani “mimi” kama mtu binafsi (Isaya 26:9). Roho hii itokayo kwa Mungu inampa mwanadamu kufanana na Mungu (“Mungu ni Roho”; Yohana 4:24), nayo ndiyo inayomfanya kuwa mwanadamu kama Mungu alivyokusudia.

Roho si akili ya mwanadamu, kama inavyodhaniwa mara nyingi. Mtazamo huu una chanzo chake katika falsafa ya Kigiriki, ambamo roho ni sawa na “akili” na “maarifa”. Mtazamo huu unaficha mtazamo wa pekee wa Biblia kuhusu mwanadamu. Biblia yenyewe inaonyesha tofauti kati ya “roho” na “akili”, ingawa roho inafikiri na pia kuhisi. Kufikiri, tunakokuhusisha na akili, ni kazi moja tu ya roho (Mithali 20:27; 1 Wakorintho 2:11; 14:14; Isaya 29:24).

Roho ya mwanadamu ni pia “mahali” ndani yetu ambapo Mungu anaweza kuzungumza. Ni mahali pa kuanzia, na kama antena, kwa ajili ya kazi ya Mungu ndani ya mwanadamu (Mithali 20:27). Kwa mfano, Roho Mtakatifu anashuhudia pamoja na roho zetu (yaani roho ya mwanadamu) kwamba sisi tu watoto wa Mungu (Warumi 8:16). Hata hivyo, Mungu anamzungumzia mwanadamu mzima. Roho ndiyo mlango wa kuingilia kwa maneno ya Mungu; lakini mwanadamu anapojinyenyekeza kwa Mungu, ni mwanadamu mzima anayejitoa kwa ajili ya kumtumikia Mungu.

Roho ya mwanadamu ni kiini cha utu wa mwanadamu, kwa muumini na pia kwa asiyeamini (Mwanzo 41:8; 45:27; Ezra 1:1, 5; Danieli 6:3). Lakini bila Roho Mtakatifu roho ya mwanadamu ni ya mwili (Warumi 8:4-8), haiwezi kuwasiliana na Mungu.

Kwamba mwanadamu aliyeanguka dhambini, pamoja na roho yake ya kibinadamu, bado anamwelekea Mungu, kunaonekana wazi katika dini. Katika kumwelekea Mungu huko, mwanadamu hamgeukii Muumbaji wake, bali sanamu, ambazo nyuma yake kuna mapepo.

Jambo kuu kwa ajili ya uchunguzi wetu ni kwamba roho aliyopewa mwanadamu na Mungu ina sifa ya kutokufa. Kutokufa kwa roho ya mwanadamu hakutajwi waziwazi. Lakini kunatokana na ukweli kwamba pumzi ya Mungu haiwezi kufa. Ni pumzi, yaani roho, ya Mungu wa milele (Warumi 16:26). Lakini pumzi ya Mungu, alio nayo kila mwanadamu tangu mwanzo, si Roho Mtakatifu kama mmoja wa Utatu. Ni juu ya watoto wa Mungu tu

132. Linganisheni “*utu wa ndani*” katika 2 Wakorintho 4:16, ingawa hapo unaeleza uzima mpya wa muumini.

imeandikwa kwamba Roho Mtakatifu anakaa ndani yao. Kwa pumzi ya Mungu haimaanishwi Roho wa Mungu kama mtu, bali pumzi ya Mungu kama kitu kinacholingana na uzima wa Mungu, na kwa hiyo ndiyo nguvu inayompa mwanadamu uhai. Kwa asili yake na “kiini” chake, pumzi hii ya Mungu inatoka kwa Mungu. Ikiwa mwanadamu ana roho hii, basi roho yake – daima akimtegemea Mungu wa milele – lazima nayo isiweze kufa, yaani iwe ya kupita mipaka ya wakati.

Hapa ninarudia: Mwanadamu ana pumzi ya Mungu kama zawadi, iliyo ya lazima ili awe mwanadamu. Kwa kuwepo kwake yenyewe, pumzi hiyo wakati huohuo ndiyo inayomfanya mwanadamu kuwa mtu binafsi. Kwa hiyo inavutia kujua yale yanayosemwa kuhusu roho ya mwanadamu kuhusiana na kifo.¹³³ Mstari unaojulikana sana katika kitabu cha Mhubiri, unaotajwa mara nyingi, unasema kwamba mavumbi, yaani mwili wa mwanadamu, yanarudi ardhini, na roho inamrudia Mungu aliyeitoa (Mhubiri 12:7). Hapa roho inaonekana katika hali yake ya kutokuharibika, jinsi inavyodumu kupita kifo na kuoza kwa mwili. Lakini roho hii si roho itokayo kwa Mungu peke yake, kama inavyompa mwanadamu uhai. Wakati huohuo ni roho ya mwanadamu, ambamo utu wake binafsi na ufahamu wake wa “mimi” vimo. Roho inapomrudia Mungu, basi roho ya mwanadamu, yaani mtu mwenyewe (si uhai wa mwili tu), inamrudia Mungu, na Mungu anaipokea – iwe kwa hukumu au kwa baraka.

Roho ya mwanadamu haifungamani na mwili, wala haitoweki katika kifo kama mwili. Mtunga Zaburi anaposema kwamba roho inatoka na kurudi ardhini (Zaburi 146:4),¹³⁴ hatuwezi kuhitimisha kutokana na hilo kwamba mtu amefungamana na mwili, na kwamba kile kinachomfanya kuwa “mimi” kinakuwa udongo. Mtu mwenyewe amefungamana na roho yake (1 Wakorintho 5:5), na mwili unapokufa na kuoza, haachi kuwepo.

AJ linatuonyesha jinsi roho ya binti ya Yairo ilivyomrudia yule msichana aliyekufa (Luka 8:55; Yakobo 2:26), na jinsi Stefano alivyoikabidhi roho yake mikononi mwa Bwana Yesu (Matendo ya Mitume 7:59; linganisheni Luka 23:46; Zaburi 31:5). Kwa maana hii Petro anazungumza pia juu ya roho walio sasa kifungoni (1 Petro 3:19). Kwa upande mmoja ni watu wenyewe; kwa upande

133. Linganisheni sehemu ya 1.7.1.

134. Mstari huu katika Zaburi ni uthibitisho kwamba neno “roho” lina maana mbalimbali, na hapa kwa mfano linamaanisha “pumzi” tu.

mwingine, kwa kuwa wamekufa, wako katika hali ya kiroho, yaani isiyo ya kimaada (Waebrania 12:23).

3.2.3 Muhtasari

Maana ya neno “roho” katika Biblia inatofautiana kimsingi na maana yake katika mitazamo mingine kuhusu mwanadamu. Roho inaiinua nafsi ya mwanadamu kuwa roho-nafsi, na inamfanya mwanadamu kuwa mtu binafsi. Ndiyo dhamana ya utambulisho wa mwanadamu. Roho inamtofautisha mwanadamu, aliye mfano wa Mungu, na mnyama. Kwa kuwa mwanadamu ana roho, Mungu anaweza kumzungumzia, na mwanadamu anaweza kumzungumzia Mungu. Roho ina kuwepo kwa milele, kwa sababu ni roho itokayo kwa Mungu. Kwa hiyo mwanadamu ni kiumbe cha milele, kinachoelekea ulimwengu wa juu zaidi, usioonekana.

3.3 Nafsi ya mwanadamu

Kati ya roho na mwili wa mwanadamu Paulo anaitaja nafsi. Katika Maandiko roho na nafsi mara kadhaa zinasimama kwa uhusiano wa karibu sana, hivi kwamba kila neno peke yake (1 Petro 2:11; Wafilipi 1:27) linaweza kumtaja utu wa ndani (2 Wakorintho 4:16; Zaburi 103:1), yaani upande wa mwanadamu usio wa kimaada na usioonekana. Hata hivyo maneno haya mawili yanatofautishwa pia (Waebrania 4:12; 1 Wathesalonike 5:23).

Mara nyingi imesemwa, bila haki, kwamba *nafsi* inamaanisha tu uhai unaoupa uhai mwili wa kimaada wa mwanadamu na wa mnyama (taz. Mathayo 2:20; 16:25-26; Luka 12:22). Neno *nafsi* lina maana hii pia, lakini lina wingi wa maana unaolingana na ule wa neno *roho*.

Mara nyingi *nafsi* inatofautishwa na maana tupu ya “uhai”. Kwa maana *nafsi* nayo, kama roho ya mwanadamu, ni sehemu yake ya msingi (Ayubu 19:2; Mithali 3:21-22; Mathayo 10:28; Luka 12:20; 2 Petro 2:8).

Kwa mfano, kufanikiwa kwa nafsi kunalinganishwa na afya ya mwili na ya maisha yake, na kwa hiyo kunatofautishwa wazi nayo (3 Yohana 2). Wanadamu wanaweza kuua mwili, lakini hawawezi kuua nafsi (Mathayo 10:28). Kama nafsi katika mstari huu ingekuwa uhai, ingeuawa pamoja na uhai wa mwili. Hapa Bwana Yesu anaionyesha nafsi waziwazi kuwa sehemu ya utu wa mwanadamu isiyokufa kwa kifo cha mwili. Kwa maneno ya Bwana Yesu nafsi inatofautishwa

wazi, kama sehemu ya mwanadamu, na roho yake na mwili wake (Luka 17:33; linganisheni 1 Petro 2:25; Matendo ya Mitume 14:22).

Kama sehemu ya mwanadamu, nafsi – kando ya roho – ni pia neno la kumtaja mwanadamu katika ujumla wake. Kwa hiyo Biblia inatumia neno “nafsi” inapohesabu watu (linganisheni Mwanzo 46:25-27; Matendo ya Mitume 2:41).

Ndani ya mwanadamu nafsi, pamoja na roho, ndiyo utu binafsi (Luka 9:24; Waebrania 6:19; 10:39). Kama roho, nafsi inasimama badala ya “mimi” wa mwanadamu (2 Wakorintho 1:23; Isaya 53:11; Maombolezo 3:24).

Ikiwa nafsi iko katika nafasi fulani ya kati, kati ya roho na mwili, basi kwa upande mmoja inahusiana na roho; ndiyo maana tunaita pia “roho-nafsi”. Kwa upande mwingine ina uhusiano wa karibu na mwili, yaani utu wa nje.

Uhusiano wa nafsi na mwili unaonekana wazi tunaposoma kwamba nafsi ya mwili imo katika damu (Mambo ya Walawi 17:11; Kumbukumbu la Torati 12:23). Nafsi ya mwanadamu na ya mnyama inahusishwa na damu (Mwanzo 9:4-5). Kwa hiyo kifo cha mwanadamu kinaitwa pia kumiminwa kwa nafsi (Zaburi 141:8; Isaya 53:12). Ingawa nafsi ni tofauti na mwili, inahusiana nao kwa karibu sana – jambo lisilo hivyo kwa roho kwa namna hii. Ndiyo maana katika kuumbwa kwa mwanadamu imeandikwa kwamba alikuwa nafsi hai, kama vile mnyama naye anavyoitwa nafsi hai (Mwanzo 1:20-21, 24; 2:19; 9:10).

Kwamba mwanadamu katika ujumla wake alikuwa nafsi hai, kunaonyesha uhusiano wa karibu kati ya nafsi na mwili, kwa maana hapo inahusu kuupa uhai udongo, yaani maada isiyo na uhai. Kwa maana hii, wala si kwa maana nyingine, mnyama naye anaitwa “nafsi hai”. Nafsi ya mnyama haikupuliziwa na Muumbaji, kama ilivyofanyika kwa mwanadamu. Hapo ndipo ilipo tofauti kuu kati ya mnyama na mwanadamu (Mambo ya Walawi 24:17-18).

Katika AK hata maiti (kwa Kiebrania) inaitwa “nafsi” (Hesabu 5:2; 6:6, 11; 19:11, 13). Hapa nafsi inautaja mwili na umbo la mwanadamu. Kwa hiyo mwili wakati huohuo ni umbo la nje la nafsi, lakini si kiini chake; yaani maiti si nafsi. Haiwezi kuwa nafsi, kwa sababu nafsi inatoka mwanadamu anapokufa (Mwanzo 35:18). Kuhusiana na mwili wa mwanadamu uliokufa, neno “nafsi” linamaanisha umbo la nafsi la kimwili tu, la kimaada, lakini bila nafsi.

Uhusiano huu wa karibu wa mwili na nafsi unadokeza kwamba nafsi, hata baada ya kifo cha mwanadamu, imefungamana na umbo na sura ya mwili wa kibinadamu ulio “wake”. Kwa hiyo nafsi inatokea katika “umbo la kimwili” (kwa

maana ya Luka 3:22). Lakini “mwili” huu wa hali ya kati si wa kimaada tena. Kwa hiyo baada ya kifo nafsi inatokea pia kama umbo la kibinadamu, nayo inaweza kutambuliwa hivyo.

Katika nuru hii inaeleweka kwamba Yohana anazona nafsi za wale waliochinjwa kwa ajili ya neno la Mungu (Ufunuo 6:9; 20:4). Kama nafsi ingekuwa uhai tu, basi angeona nini? Ni wazi kwamba aliona maumbo ya kibinadamu, aliyoyatambua kuwa hivyo. Zaidi ya hilo – yaani kwamba Yohana alizitambua nafsi kama maumbo ya kibinadamu – hatuwezi kuhitimisha lolote kuhusu umbo lao la kiroho katika ulimwengu usioonekana kwetu. Hapa tunataka kuonyesha wazi kwamba uwezo wa kutambulika baada ya kifo unahusiana na sura ya nje ya mwanadamu, kama inavyotokea duniani kwa njia ya mwili wa kimaada.

Mawazo haya kuhusu nafsi kuendelea kuwepo baada ya kifo yanagusa pia swali la kutokufa. Imeonyeshwa wazi kwamba nafsi inadumu baada ya kifo cha mwili. Swali la kama haiwezi kufa, yaani kama ina kuwepo kwa milele, linaweza kujibiwa tu kwa kuangalia uhusiano wake na roho. Roho, isiyoweza kufa, inakaa ndani ya nafsi, na katika umbile la mwanadamu imeunganishwa nayo bila kutenganishwa; tena mara nyingi maneno haya mawili yanaeleza jambo moja. Kwa hiyo nafsi ya mwanadamu nayo, kama roho-nafsi, lazima isiweze kufa. Haiko hivyo ndani yake yenyewe, kwa sababu ni Mungu peke yake asiyeweza kufa ndani Yake mwenyewe. Haiwezi kufa kwa sababu Mungu anaihidhi, na kwa sababu anataka iishi, wala isife.

3.3.1 Muhtasari

Kwa sababu ya maana nyingi za neno “nafsi” (mara 755 katika AK) haiwezekani kutoa maelezo kamili ya maana yake. Hata hivyo, kutokana na utajiri huo hasa tunaweza kuhitimisha hivi: Nafsi ya mwanadamu ni mojawapo ya sehemu za utu wake. Ni roho-nafsi, na kwa hiyo inatofautiana na nafsi ya mnyama, isiyo *roho*-nafsi. Ni kiungo kati ya roho na mwili. Ni kiti cha utu binafsi na cha maisha ya “mimi” ya kila mtu. Kwa njia ya roho inayokaa ndani yake haiwezi kufa, nayo inamhifadhi mwanadamu kama mtu binafsi kupita kifo cha mwili. Hata hapa – kama kwa roho ya mwanadamu – inaonekana wazi kwamba mwanadamu ni kiumbe cha milele.

3.4 Mwili wa mwanadamu

Mwili nao ni sehemu ya utu wa mwanadamu. Sehemu ya mwanadamu inayoonekana ni rahisi zaidi kwetu kuielewa kuliko sehemu yake isiyoonekana, na kwa hiyo inaleta shida chache zaidi kwa ufahamu wetu. Mungu ametoa mwili kama alivyopenda (1 Wakorintho 15:38). Mwili ni udhihirisho wa hekima ya Mungu – hata baada ya anguko – na unatushangaza tena na tena kwa jinsi ya ajabu tulivyoumbwa (Zaburi 139). Mwili wa nyama na damu (Waebrania 2:14) unawezesha na kuamua kuwepo kwetu katika ulimwengu unaoonekana. Kwa mwili tunauona, tunaupitia na kuuhisi ulimwengu.

Kwa njia ya kifo, kilichoingia katika ulimwengu huu kwa sababu ya dhambi, mwili, yaani nyama, umewekwa chini ya kifo na upito (Warumi 6:23; Isaya 40:6-8; 1 Petro 1:24). Kwa mtazamo wa mwanadamu wa kawaida, usiofika ng'ambo ya kifo, mwanadamu – kama Mhubiri anavyosema – anapata hatima ileile kama mnyama: anarudi tena kuwa mavumbi (Mhubiri 3:19). Utu wa nje unachakaa (2 Wakorintho 4:16), kama vile sura ya ulimwengu inavyopita (1 Wakorintho 7:31; Isaya 51:6), yaani kama vitu vyote vinavyoonekana vinavyopita (2 Wakorintho 4:18).

Mwili umekuwa pia chombo cha dhambi (Warumi 6). Ndiyo maana Paulo, anapozungumza juu ya kutokuwa na nguvu kwa mwanadamu aliyefanywa mtumwa wa dhambi, anasema: “Ni nani atakayeniokoa na mwili huu wa mauti?” (Warumi 7:24).

Lakini hii haimaanishi kwamba mwili ni gereza, ambalo mtu anawekwa huru kutoka kwake kwa njia ya kifo tu. Huo ni mtazamo wa falsafa ya Kigiriki, unaopingana kabisa na mtazamo wa Biblia kuhusu mwili (linganisheni sura ya 4). Thamani ya mwili machoni pa Mungu inaonekana wazi katika siri kuu kuliko zote katika historia ya ulimwengu: Mungu mwenyewe alifanyika mwanadamu, Mungu alidhihirishwa katika mwili (1 Timotheo 3:16).

Yohana anasema kwamba Neno alifanyika mwili, akakaa kwetu (Yohana 1:14). Bwana Yesu aliandaliwa mwili (Waebrania 10:5), ili autoe kama dhabihu msalabani hata kufa (Waebrania 10:10). Alipokufa, hakuuacha milele mwili Wake, alioutoa kama dhabihu. Katika ufufuo, kwa kuwa Yeye ni mwanadamu kamili na anabaki hivyo milele, alipokea mwili uliotukuzwa. Mwili huo wakati huohuo ni kielelezo kwa waumini wote, watakapovikwa mwili uleule wa utukufu wakati wa kubadilishwa na wa ufufuo (Wafilipi 3:21; Warumi 8:23).

Kwa njia ya ukombozi, mwili wa waumini umekuwa makao ya Mungu (1 Wakorintho 6:19), kwa sababu Mungu Roho Mtakatifu anakaa ndani yake. Kwa hiyo mwili, ingawa ni wa kufa kwa sababu ya dhambi, ndio chombo ambacho kwa hicho Mungu anatumizwa sasa duniani (Warumi 12:1-2; 1 Wakorintho 6:20). Mwanadamu mzima amewekwa katika huduma ya Mungu.

Ufufuo wa waumini ndio uthibitisho kwamba Mungu haukatai mwili, wala hauachi nyuma kwa sababu labda angependelea namna nyingine ya kuwepo. Kile kilichotoka zamani kikiwa kamili mikononi mwa Mungu, lakini kikaharibiwa na kuchafuliwa na dhambi, siku moja kitarudishwa katika hali yake kwa utukufu wa Mungu, kwa msingi wa kifo na ufufuo wa Kristo.

Kufanywa wana kwa waumini kunafikia ukamilifu wake pale tu mwili utakapokombolewa (Warumi 8:23).

Roho na nafsi na mwili, yaani mwanadamu mzima, tangu uumbaji vimeandaliwa kwa ajili ya umilele. Mwili utashiriki katika kutokufa wakati wa ufufuo tu. Neno “kutokufa”, kama kinyume cha “hali ya kufa”, linahusu pia mwili *uliofufuliwa* tu (Warumi 8:11), kwa sababu mwili huu umekuwa mwili “wa kufa” kwa sababu ya dhambi. Ndiyo maana Maandiko hayazungumzi juu ya “kutokufa kwa nafsi”: kwa sababu nafsi haikuwa ya kufa, wala haikuwa hivyo baadaye – jambo ambalo kwa hakika ni kweli kuhusu mwili.

3.5 Hitimisho

Haiwezi kukanwa: Biblia inamjua mwanadamu katika *umoja* wa roho, nafsi na mwili. Hata kama mwanadamu ameanguka kutoka katika kusudi lake la kuishi katika ushirika na Mungu, mtazamo wa Biblia kuhusu mwanadamu, kama unavyoonekana tangu uumbaji, unabaki (Yakobo 3:9).

Hapa ninasisitiza kwamba pande hizi tatu ni umoja usioweza kutenganishwa, unaomwonyesha mwanadamu katika ujumla wake, unaodumu mpaka kifo. Kifo kinaleta utengano wa muda kati ya mwili na roho-nafsi. Kwa njia ya ufufuo umoja huu wa mwanadamu unarudishwa.

Mwanadamu ni kiumbe cha milele. Kwa maneno haya haimaanishwi sehemu moja tu ya mwanadamu, bali mwanadamu mzima katika umoja wake na, wakati huohuo, katika wingi wa pande zake mbalimbali, kama Mungu alivyokusudia na kufanya tangu mwanzo.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Kwa nini mtazamo wa Biblia kuhusu mwanadamu ni wa pekee?

- Tajeni maneno ambayo Biblia inayatumia kwa ajili ya mtazamo wake kuhusu mwanadamu!
- Neno lipi ndilo kuu, na kwa nini?
- Kwa nini roho ya mwanadamu haiwezi kufa?
- Tajeni baadhi ya alama kuu za roho ya mwanadamu!
- Tajeni baadhi ya alama kuu za nafsi!
- Tajeni baadhi ya alama kuu za mwili wa mwanadamu!

4 Kutokufa kwa nafsi

Kwa kuwa nimekwisha kulitumia mara nyingi neno “kutokufa kwa nafsi” (kwa Kijerumani kwa kifupi: UdS), sasa nataka kuliwekea sura yake mwenyewe, ili kutoelewana kusiko na msingi, na kwa masikitiko pia shutuma, viweze kuondolewa.

Neno hili linawagawa Wakristo wengi. Katika historia ya kanisa mpaka siku za leo limeleta mijadala mipana na mikali. Hata hivyo limekubalika kwa jumla katika Ukristo – jambo ambalo lenyewe bado halithibitishi kwamba ni sahihi. Ingekuwa somo pana na la kuvutia kufuatilia jinsi kutokufa kwa nafsi kulivyoeleweka katika historia ya kanisa. Lakini hilo si kusudi langu, kwa sababu mitazamo inayotofautiana, kama ilivyojitokeza mapema, kimsingi imebaki ileile mpaka leo.¹³⁵

Ni jambo la kuzingatiwa kwamba Biblia haitumii neno “kutokufa kwa nafsi”, wala haizungumzi moja kwa moja juu ya jambo hilo. Lakini kukosekana kwa neno hili, au kwa maelezo yake, si sababu ya kukataa kweli iliyomo ndani yake. Vivyo hivyo watu wanazungumza juu ya Utatu wa Mungu, juu ya Kristo kusimama mahali petu, au juu ya utu wa kale, ingawa Maandiko hayayataji maneno hayo pia. Hata hivyo maneno hayo yanaeleza kweli kwa namna iliyo sahihi, na pia yenye manufaa.

Wale wanaokataa kutokufa kwa nafsi wanaonyesha kwa haki kwamba hapa tunashughulika na neno la kipagani – katika habari hii, la Wagiriki. Wagiriki walikuwa na wazo la kutokufa kwa nafsi katika fikira zao. Aidha, walitumia pia neno “Hadesi” kwa ajili ya mahali pa wafu na kwa ajili ya mungu wa ulimwengu wa wafu.

Lakini anayekataa maisha yenye ufahamu baada ya kifo na katika umilele kwa sababu tu ya asili ya neno “kutokufa kwa nafsi”, anaanguka upande mwingine. Mapambano dhidi ya mvuto wa fikira za Kigiriki wakati mwingine ni makali kiasi kwamba mara moja kutokufa kwa aina yoyote kunakanwa, isipokuwa kutokufa kwa Mungu mwenyewe. Hapo mtu anamwaga mtoto pamoja na maji ya kuogea.

135. Kwa mfano *Texte der Kirchenväter*, München (Kösel Verlag), 1966, Juzuu 1, 4, 5.

Hapa sitaki kulishikilia neno hili, wala kutetea istilahi yake, wala hata kulifanya la Kikristo. Jambo kuu ni jinsi tunavyopaswa kuelewa kutokufa kwa nafsi kwa maana ya Biblia.¹³⁶ Kwa vyovyote vile hatupaswi kufungua mlango kwa falsafa ya kipagani, hata kidogo tu.

“Kutokufa kwa nafsi?” kunamaanisha kwamba nafsi, tofauti na mwili, haifi (Mathayo 10:28). Je, haiwezekani kwamba Wagiriki walikuwa na kiasi fulani cha kweli, kwa sababu Mungu ameiweka milele ndani ya mioyo ya wanadamu (Mhubiri 3:11)? Imani katika maisha baada ya kifo ilikuwa sehemu ya tamaduni zote za kale. Wanadamu wanaijua kweli, lakini wanaishikilia katika udhalimu na kuizuia, kwa sababu mioyo yao imetiwa giza (Warumi 1:18-32).¹³⁷

4.1 Uzima wa milele na kutokufa kwa nafsi

Pingamizi moja dhidi ya kutokufa kwa nafsi linatolewa kwa swali hili: Kwa nini mwanadamu bado anahitaji uzima wa milele, ikiwa ana kutokufa kwa nafsi *kwa asili*?

Swali hili linaonyesha wazi kwamba uzima wa milele na kutokufa kwa nafsi vinaeleweka kama kitu kimoja. Huo ni ufahamu usio sahihi, kwa maana mambo haya mawili yanatofautiana kimsingi (linganisheni sehemu ya 2.9.2). Kila mwanadamu anazaliwa na nafsi isiyoweza kufa. Lakini kwa kuwa, kama mzao wa Adamu, yeye ni mwenye dhambi, kuwepo kwake kote kumejaa dhambi. Kwa hiyo anahitaji uzima “mpya”. Jibu langu kwa swali hili ni: Mwanadamu anahitaji uzima wa milele “zaidi ya” nafsi yake isiyoweza kufa, yaani zaidi ya kuwepo kwake kwa milele. Kwa kuwa kwa asili, kama kiumbe, tayari ana kuwepo kwa milele, hahitaji tena maisha yasiyo na mwisho, kwa maana hayo tayari anayo. Anahitaji “uzima wa milele”, ulio zaidi sana kuliko kuwepo kwa milele tu. Anahitaji kuwepo “kupya”, anakokupata pamoja na uzima wa milele. Anakuwa mtoto wa Mungu, kwa sababu anazaliwa mara ya pili ili awe hivyo (Yohana 1:12-13; 3:1-21).

Mwanadamu asiye na uzima wa milele hata hivyo ana kuwepo kwa milele. Lakini huko ni kuwepo kwa milele bila Mungu. Katika maisha yake duniani

136. Msomaji wa Biblia asiyejua mawazo ya Wagiriki, wala asiye na ujuzi wa lugha za asili, ataeleweke mistari ya Maandiko tuliyoichunguza katika sura ya 2? Kwake “kutokufa kwa nafsi” si farasi wa Troya, wala si kupenyeza kwa siri mawazo ya kipagani. Bali anaweza kulielewa neno hili kwa njia ya kibiblia, ndani ya mipaka ya yale yaliyoonyeshwa katika sura ya 2, na kulitumia kwa maana hiyo. Katika nuru ya AJ neno hili lina haki yake; si lazima lilete mawazo ya kipagani.

137. Taz. pia Don Richardson, *Evangelical in ihren Herzen*, Lahr (Verlag der Liebenzeller Mission), 1999.

anaishi bila Mungu, anakufa bila Mungu, na baada ya kufufuliwa kwake ataendelea kuishi milele bila Mungu. Kwa hiyo swali si kama mwanadamu yupo milele, bali yupo milele katika uhusiano gani na Mungu. Kila mwanadamu ana kuwepo kwa milele. Muumini, akiwa mtoto wa Mungu, kwa njia ya uzima wa milele ana kuwepo kupya na kwa milele katika ushirika na Mungu. Asiyeamini ana kuwepo kwa milele bila Mungu, kwa sababu dhambi inamtenga na Mungu.

4.2 Kutokufa katika Agano Jipya

Neno “kutokufa” (Kigiriki *atanasia*) linapatikana katika AJ mara tatu tu. Katika 1 Timotheo 6:16 imeandikwa juu ya Mungu: “ambaye yeye peke yake ana kutokufa”. Mungu ana kutokufa ndani Yake mwenyewe kwa maana kamili. Kutokufa ni sifa ambayo kwa namna hii Mungu peke yake anayo.¹³⁸ Hakuna aliyempa, wala hakuna anayeweza kumnyang’anya. Ni mali Yake ya asili, kwa sababu Yeye ndiye “aliyeko milele” (Kutoka 3:13-14) na Mungu asiyebadilika (Warumi 16:26). Kwa hiyo kutokufa kote kunatokana Naye; ni Yeye peke yake anayeweza kukutoa.

Kutokana na hilo mtu angeweza kuhitimisha kwamba hakuna asiyeweza kufa isipokuwa Mungu. Lakini Bwana Yesu anasema juu ya malaika kwamba hawafi (Luka 20:36); kwa maneno mengine: hawawezi kufa. Je, kuna mtu yeyote isipokuwa Mungu anayeweza kuwa na kutokufa? Je, huku si kupingana na maneno kwamba Mungu “peke yake” ana kutokufa? Hapana; malaika hawawezi kufa, lakini si kwa maana ileile kama Mungu. Hawana sifa hii ndani yao wenyewe, wala bila kumtegemea Mungu. Wao pia wanahifadhiwa hai na Mungu, kama ilivyo kwa kila kitu kilicho hai. Vitu vyote vinachukuliwa kwa neno la uweza Wake (Waebrania 1:3). Kwa maana hii uhai wote, na kwa hiyo pia “kutokufa”, vinatokana na Mungu na vinamtegemea Yeye. Kila kilicho hai kiko hai kwa sababu Yeye anapenda hivyo (Ufunuo 4:11; 1 Timotheo 6:13; Matendo ya Mitume 17:25). Hii inahusu pia roho-nafsi ya mwanadamu. Swali si kama mtu yeyote isipokuwa Mungu anaweza kuwa asiyeweza kufa, bali ni kwa namna gani yuko hivyo.

Mtume Paulo analitumia neno hili mara mbili zaidi katika sura yake kuhusu ufufuo (1 Wakorintho 15:53-54). Hapo kutokufa kunahusu mwili mpya peke

138. Ni jambo la kuzingatiwa kwamba haikuandikwa kwamba Mungu hawezi kufa. Inakuwa na maana kuzungumza juu ya kutokufa pale tu kifo kilipoingia katika uumbaji. Ni kinyume cha “-a kufa”. Huenda haifai kusema kwamba Mungu hawezi kufa, kwa maana Yeye hakuwahi kuhusika na kifo. Yeye “ana” kutokufa, si kwa sababu hiyo ndiyo asili Yake, bali kwa sababu anakutoa kwa viumbe wenye kufa.

yake, ambao waumini wanaupokea katika ufufuo au wakati wa kubadilishwa. Ni pale tu wanapoupokea mwili huu mpya ndipo waumini wanapata kutokufa kwa maana yake ya kibiblia.

Kwa hiyo katika Maandiko kutokufa daima kunamhusu mwanadamu mzima. Lakini kunaanza wakati wa ufufuo tu. Wakati huo kunamhusu mwanadamu mzima, wala si nafsi yake tu. Ili kusema waziwazi: Maandiko hayalitumii neno “kutokufa” kuhusiana na nafsi. Lakini kwa upande mwingine, hakuna mahali popote panaposema kwamba nafsi inakufa, inapoelezwa kama sehemu ya utu wa mwanadamu. Kwa kuwa kutokufa kunahusu mwili tu, hali ya kufa nayo inahusu mwili tu. Lakini kwa kuwa nafsi si ya kufa, hakuna pia “kutokufa kwa nafsi”. Wala nafsi haikupokea kutokufa baadaye, kwa kuupokea uzima wa milele, kama wengine wanavyodai.

Katika AJ hali ya kufa inahusu mwili tu (Warumi 6:12; 8:11; 1 Wakorintho 15:53-54; 2 Wakorintho 4:11; 5:4). Mwili ni wa kufa, na kwa hiyo ni sehemu ya uumbaji unaoonekana, na hivyo unaopita (2 Wakorintho 4:18). Kuhusu nafsi, tusiyoiona, ni kweli kwamba, tofauti na mwili, ni ya milele.

Kwa hiyo neno “kutokufa kwa nafsi” si sahihi kabisa. Sitaki kulitetea neno hili, bali kuitetea kweli inayoelezwa nalo. Ingekuwa bora kuzungumza juu ya “kuwepo kwa milele kwa nafsi”. Ikiwa ninaendelea kulitumia neno “kutokufa kwa nafsi”, na hata kulitumia kama jina la kitabu hiki, ninafanya hivyo ili tuelewane vizuri zaidi.

Kuwepo kwa milele kwa mwanadamu hakujumuishi tu kuwepo kwa milele kwa nafsi, bali pia kwa mwili (katika ufufuo). Mwanadamu katika ujumla wake ameandaliwa kwa ajili ya umilele. Neno “kutokufa kwa nafsi” linagusa upande mmoja tu, yaani nafsi, kati ya ujumla wa mwanadamu, kwa sababu linahusu tu wakati kati ya kifo na ufufuo. Kwa hiyo, katika mipaka ya Biblia, neno hili linafaa kwa kipindi hicho tu. Kila maana inayokwenda zaidi ya hapo ingekuwa kuchukua wazo la Kigiriki, linalopaswa kukataliwa kabisa.

4.3 Kati ya kifo na ufufuo

Katika kipindi kati ya kifo na ufufuo, roho-nafsi iko bila mwili. Mwili huharibika, na utarudishwa tena katika ufufuo tu. Hapa wengine wanapinga wakisema kwamba nafsi haiwezi kuwepo yenyewe bila mwili, kwa sababu bila mwili na milango yake ya fahamu hakuwezi kuwa na ufahamu. Wanasema umoja wa mwanadamu uko hivi kwamba kifo kinakomesha kazi *zote* za mwanadamu.

4.3.1 Ufahamu wa nafsi bila mwili

Hali ya mwanadamu baada ya kifo si ya kawaida hata kidogo, kwa sababu kifo huvunja umoja wa mwanadamu. Kifo hutenganisha roho-nafsi na mwili. Sasa roho-nafsi inapaswa “kujikimu” bila mwili. Ni wazi kwamba hali hii si kamilifu. Lakini hilo halithibitishi kwamba roho-nafsi bila mwili haina ufahamu. Katika ulimwengu unaoonekana tunahitaji mwili na milango ya fahamu ili tuwe na ufahamu. Lakini hatuwezi kuliamishia jambo hilo kwenye ulimwengu ulio ng'ambo ya kifo, usioonekana kwetu na ulio tofauti kabisa.

Kutoka katika maandiko yaliyoshughulikiwa katika sehemu ya 2 imekuwa wazi kwamba baada ya kifo hakuna vizuizi kwa nafsi na ufahamu wake bila mwili. Ufahamu wa nafsi baada ya kifo haufungamani na mwili. Kazi kama vile kusema na kusikia, ambazo kwa kawaida zinaweza kuhusishwa na mwili tu, zinahusu pia “nafsi” za wale waliochinjwa (Ufunuo 6:9; taz. sehemu ya 2.9). Hata kama hatuwezi kuiwazia hali ya nafsi bila mwili, hatupaswi kwa sababu hiyo kukataa kwamba hali kama hiyo ipo. Hebu tuwafikirie malaika tu: Wao ni roho (Waebrania 1:7, 14) wasio na mwili. Na bado wana ufahamu wa kuwa watu binafsi.

Mtume Paulo aliona kuwa inawezekana kwamba alikuwa “nje ya mwili” aliponyakuliwa hadi mbingu ya tatu (2 Wakorintho 12:1-4).

4.3.2 Je, nafsi bado inahitaji mwili?

Hoja nyingine inasema: “Ikiwa nafsi ya mwanadamu inaendelea kuishi baada ya kifo, na nafsi ya muumini inaingia paradiso, basi ufufuo unahitajika kwa ajili ya nini tena? Tunahitaji mwili kwa ajili ya nini, ikiwa hata bila mwili tunafikia hali ya maisha yenye heri?”

Hapa pia ninasisitiza kwamba kipindi kati ya kifo na ufufuo ni hali ya pekee kabisa. Mtu angeweza kusema kwamba mwanadamu hakuumbwa kwa ajili ya kipindi hiki. Kwa lugha ya kibinadamu, kifo hakikupangwa. Halikuwa mapenzi ya Mungu kwamba mwanadamu afe. Kwa hiyo hali baada ya kifo haiwezi kuitwa kamilifu, hata kama waumini wako paradiso. Mwili wao umeangukia mikononi mwa kifo.

Hoja hii inaturudisha tena kwenye kweli ambayo tumeshaishughulikia mara kadhaa, kuhusu thamani ya mwili uliombwa na Mungu na kuhusu umoja wa

mwanadamu. Kazi hii ya Mungu imeharibiwa na kifo. Lakini kifo kinaweza kushindwa na kuondolewa kwa njia ya ufufuo tu.

Kama vile kazi ya Yesu Kristo ingekuwa pungufu bila ufufuo Wake (Warumi 4:25), vivyo hivyo ukombozi (Warumi 8:23) ungekuwa pungufu, kama mwili wa waumini waliokufa ungebaki kaburini. Kifo kingekuwa kimeshinda kama kusingekuwa na ufufuo. Katika ufufuo jambo kuu ni heshima na kutukuzwa kwa Mungu, ambavyo vingepungua bila ufufuo.

Baada ya kufa Kwake, Kristo alikwenda paradiso (taz. sehemu ya 2.3). Lakini hakubaki huko, ingawa ni mahali pa heri kuu kabisa. Alifufuka kutoka kwa wafu. Wokovu wetu unasimama au kuanguka pamoja na ufufuo Wake. Bila ufufuo Wake kusingekuwa na kuhesabiwa haki wala amani na Mungu. Jambo hilo halipingani na ukweli kwamba Yeye alikwenda paradiso na roho-nafsi Yake haikufa. Hapa tunaona kwamba kutokufa kwa nafsi na ufufuo havitengani wala havibatilishani. Kwa hiyo kutokufa kwa nafsi kwa maana ya kibiblia hakuufanyi ufufuo kuwa bure. Lakini mtu akiamini kutokufa kwa nafsi kwa maana ya Kigiriki, kweli hahitaji ufufuo. Dhana ya kutokufa katika falsafa ya Kigiriki haina kitu chochote cha pamoja na kutokufa kwa kibiblia, kama ulinganisho ufuatao unavyoonyesha.

4.4 Kutokufa katika Biblia na katika falsafa ya Kigiriki

Hoja yenye nguvu zaidi inayotolewa dhidi ya fundisho la kutokufa kwa nafsi ni chanzo chake cha kipagani. Wazo la Wagiriki kuhusu kutokufa lilipata umbo lake linalojulikana zaidi kwa Plato, ingawa imani katika kutokufa kwa nafsi ilikuwepo muda mrefu kabla ya Wagiriki, kwa mfano kwa Wababeli.

Je, Ukristo uliyapokea mawazo ya Wagiriki kuhusu kutokufa na kuyachanganya na mafundisho ya Biblia? Kwa bahati mbaya tunapaswa kukiri kwamba kweli ndivyo ilivyokuwa. Hapa ni lazima niwape haki wale wanaokataa kutokufa kwa nafsi. Kwa hiyo mstari wa wazi wa kutenganisha unapaswa kuchorwa, na kila mchanganyiko unapaswa kukataliwa.

Kwa kuonyesha tofauti kati ya mawazo ya Kigiriki na tumaini la Kikristo la ufufuo, pamoja na dhana ya *kibiblia* ya kutokufa, nitaweka wazi kwamba sifanyi mapatano yoyote na upagani. Tofauti zinazoorodheshwa katika mambo manne (bila shaka si zote zilizo) zinapaswa kutosha kuonyesha jinsi mawazo haya mawili yasiyopatana. Yana mahali pa kuanzia na mahali pa kufikia palipo kinyume kabisa.

4.4.1 Uwili

Falsafa ya Kigiriki inamgawa mwanadamu katika vitu viwili: mwili na nafsi, au maada na roho. Kwa mtazamo wa Biblia mgawanyo huu ungeweza kukubalika,¹³⁹ kama ungekuwa mgawanyo wa thamani sawa. Lakini sivyo ulivyo, kwa sababu Wagiriki waliiona nafsi na mambo ya kiroho kuwa juu zaidi kuliko mwili, nao waliuona mwili kuwa gereza la nafsi. Kwa hiyo kwao kifo kilikuwa kufunguliwa kutoka gerezani, na kwa njia hiyo nafsi ilipata uhai wa kweli. Kwao kulikuwa na mgawanyiko kati ya roho na maada.

Katika Biblia, kuanzia uumbaji wa mwanadamu, mwili kamwe si wa daraja la pili, kwa sababu ni kiumbe cha Mungu na kwa hiyo ni mwema (taz. sehemu ya 3.3). Hata kama dhambi imeleta kifo, bado inabaki kweli kwamba mwili wa muumini ni hekalu ambamo Mungu mwenyewe anakaa (1 Wakorintho 6:19). Kwa mwili wake, muumini ni kiungo cha mwili wa Kristo.

4.4.2 Ufufuo

Wagiriki hawakujua ufufuo wa mwili, kwa sababu haukuendana na mawazo yao (Matendo ya Mitume 17:32-34). Kwa maana ufufuo wa mwili ungeirudisha nafsi ndani ya gereza la mwili.

Mwili si kitu ambacho nafsi inapaswa kuwekwa huru kutoka kwake. Jambo hilo linaonekana wazi kwa ukweli wa ufufuo. Mungu mwenyewe atauhuisha upya mwili katika ufufuo.

Wakristo wakiambiwa kwamba roho-nafsi inaishi milele, kwa hilo hawauachi ufufuo. Ufufuo haubadilishwi wala hauondolewi na kutokufa kwa nafsi kwa maana yake ya kibiblia. Mambo haya mawili ni lazima yaende pamoja, kiasi kwamba hakuna kimoja bila kingine.

Kwa sababu Mungu aliumba roho-nafsi ya mwanadamu kuwa isiyoweza kufa, Yeye amewezesha ufufuo wa mwili ambapo mtu anabaki yule yule. Kwa hiyo ufufuo si uumbaji mpya kutoka katika utupu ambao mwanadamu anaangukia wakati wa kifo chake, bali ni kuunganishwa tena kwa roho-nafsi na mwili. Ni mapenzi ya Mungu kwamba utambulisho binafsi wa kila mwanadamu uhifadhiwe na kuendelea katika ufufuo.

Hivyo ufufuo wa wafu ni sharti la kutokufa kwa nafsi. Kama kusingekuwa na ufufuo, kusingekuwa pia na kutokufa kwa nafsi. Mpango wa Mungu unamhusu

139. Kama utu wa “ndani” na utu wa “nje”.

mwanadamu kwa ukamilifu wake. Kwa hiyo hakuwezi kuwa na kuwepo kwa milele kwa nafsi bila mwili. Mungu atarejesha umoja wa mwanadamu.

Kutoka katika vyanzo ambavyo tumeshavitaja tunajua kwamba Mafarisayo walikuwa na hakika ya kutokufa kwa nafsi na waliamini ufufuo. Wao pia waliathiriwa na mawazo ya Kiyunani (Kigiriki), lakini ufufuo ulikuwa sehemu ya imani yao iliyojengwa juu ya AK. Kwao halikuwa tatizo wala mgongano kuona uhusiano kati ya kutokufa kwa nafsi na ufufuo.

Kutokufa kwa nafsi na ufufuo wa wafu si vitu vinavyopingana. Kwa mujibu wa mafundisho ya Biblia vinakwenda pamoja (taz. sehemu ya 2.2); kimoja kinategemea kingine. Hayo si mapatano wala mchanganyiko wa mafundisho ya Kikristo na mawazo ya kipagani.

4.4.3 Kutokufa kwa nafsi si hali ya mwisho

Kwa Wagiriki, nafsi hufikia hatima yake ya mwisho baada ya kifo; ni “kitu cha kiungu” ndani ya mwanadamu kinachorudi kwa Mungu. Kwa kuwa kwa mujibu wa Biblia kuna ufufuo, baada ya kifo nafsi bado haijafikia hatima yake ya mwisho. Fundisho la kutokufa kwa nafsi kwa mtazamo wa Biblia halielezi hali ya mwisho ya milele. Baada ya kifo jambo linalohusika ni hali ya muda ya nafsi, inayodumu mpaka ufufuo tu. Kifo kimeleta “hali ya pekee” yenye mipaka ya wakati, ambayo itaondolewa kwa sababu ya ufufuo wa Yesu Kristo.

4.4.4 Utu binafsi

Wagiriki waliamini kwamba nafsi ilikuwepo kabla ya mtu kuzaliwa: Kama vile nafsi, kama cheche ya kiungu, inavyorudi kwa Mungu baada ya kifo, ndivyo ilivyokuwepo ndani ya Mungu hata kabla mwanadamu hajatungwa mimba. Waliiona nafsi kuwa sehemu ya “nafsi-kuu ya ulimwengu wote” iliyo juu ya maumbile. Baada ya kuliacha gereza la mwili, nafsi hiyo iliacha tena upekee wake binafsi.

Hapa ndipo ilipo tofauti ya msingi na dhana ya Biblia kuhusu nafsi. Katika Biblia, kwa uumbaji wa Mungu, nafsi ni makao na kielelezo cha utu binafsi wa kila mwanadamu. Nafsi ni roho-nafsi ya mtu binafsi na itabaki hivyo milele. Kuwepo kwake hakuanzi kabla ya historia ya mtu mmoja mmoja, bali pamoja nayo, na hakuishi kamwe.

Je, kwa tofauti hizi nzito mtu bado anaweza kushikilia shutuma kwamba Wakristo wanamaanisha jambo lile lile kama Wagiriki wanaposema juu ya

kutokufa kwa nafsi? Je, wamepokea tu mawazo ya kipagani? Tofauti zilizotajwa zinapaswa kuonyesha wazi vya kutosha kwamba sivyo ilivyo.

4.5 Hitimisho

Hapa chini ninafupisha katika mambo matatu kwa nini ninaamini kwamba kila mwanadamu ana kuwepo kwa milele, ambako – kwa mujibu wa mafundisho ya Biblia – kunahusisha pia roho-nafsi ya milele.

- Roho ya mwanadamu ni roho ya uhai ambayo Mungu mwenyewe aliipulizia (taz. sehemu ya 3.1). Kwa sababu roho hii inatoka kwa Mungu na wakati huo huo inaunda roho ya mwanadamu, roho-nafsi ya mwanadamu lazima iwepo milele kama Roho wa Mungu mwenyewe. Kuwepo huku kunategemea mapenzi ya Mungu peke yake, Yeye anayekiweka kila kitu hai.
- Kisha tumeichunguza kwa kina shuhuda za Maandiko kuhusu hali baada ya kifo (sehemu ya 2.1-10). Ilionekana wazi kwamba mwanadamu anapokufa hakomi kuwepo, bali anaendelea kuishi. Tunapaswa kulieleza jambo hili? Maelezo yanayoshawishi zaidi ni kwamba roho-nafsi ya mwanadamu haiko chini ya kifo cha mwili.
- Mbali na watu walio na uzima wa milele, kuna wale wasio nao. Hao ni wasioamini, ambao Bwana Yesu anasema kwamba wataingia katika mateso ya milele. Mateso haya, kama vile furaha ya milele ya waumini, hayana mwisho, yaani ni ya milele (Mathayo 18:8; 25:41, 46; 2 Wathesalonike 1:9; Waebrania 6:2). Ghadhabu ya Mungu inabaki milele juu ya waliopotea (Yohana 3:36; taz. sehemu ya 6.2).

René Pache¹⁴⁰ analifupisha somo hili kwa usahihi:

Mwanadamu hupokea

- wakati wa kuzaliwa kwake, pamoja na nafsi yake, kuwepo kusiko na mwisho
- wakati wa kuzaliwa kwake upya ... uzima wa milele
- wakati wa ufufuo wake, pamoja na mwili wake, kutokufa

Kutokufa kwa nafsi si kuukwepa ukweli wa kifo, bali ni sehemu ya asili ya kuwepo kwa mwanadamu, kama Maandiko Matakatifu yanavyokueleza.

140. René Pache, *Das Jenseits*, Wuppertal (Verlag Sonne und Schild), 1957.

4.6 Maana ya kweli hii

Kweli hii muhimu ina maana kubwa kwa kuhubiri Injili. Ukweli wenyewe kwamba kila mwanadamu ana nafsi isiyoweza kufa ndio unaotusukuma kuwafikia watu kwa Injili. Paulo anasema: “Basi kwa kuwa tunajua kuogopwa kwa Bwana, twawavuta wanadamu” (2 Wakorintho 5:11). Kiti cha hukumu cha Kristo kitakuwa, kwa wasioamini na kwa watu wasiotubu, wakati ambapo hukumu inayotia muhuri hatima yao ya milele itatamkwa juu yao (Warumi 14:10-12; Ufunuo 20:11-15). Kwa hiyo kila Mkristo anapaswa kuguswa kwa kina na ulazima wa kuhubiri Injili: “maana, ole wangu nisipoihubiri Injili!” (1 Wakorintho 9:16).

Masmali ya kutafakari zaidi

- Kwa nini kutokufa kwa nafsi mara nyingi hukataliwa?
- Je, kukataa huko kuna msingi wa haki?
- Kutokufa kwa nafsi kuna maana gani kwa mujibu wa Biblia?
- Kuna tofauti gani kati ya uzima wa milele na kutokufa kwa nafsi?
- Ni watu gani walio na nafsi isiyoweza kufa?
- Ni watu gani walio na uzima wa milele?
- Je, nafsi inaweza kuwa na ufahamu bila mwili, na kwa nini?
- Je, kweli nafsi inahitaji mwili, na kwa nini?
- Kuna tofauti gani kati ya uelewa wa Kigiriki na uelewa wa Biblia kuhusu kutokufa kwa nafsi?

5 Wakati ujao wa wafu

Katika sura zilizotangulia imekuwa wazi kwamba mwanadamu, awe muumini au la, wakati wa kifo chake bado hajafikia hali ya mwisho. Hali inayofuata mara baada ya kifo, ambayo mwanadamu anaipitia akiwa na ufahamu, ina muda wenye mipaka. Kwa hiyo ni hali ya kati, kituo cha katikati njiani kuelekea umilele. Hata hivyo, mwanzoni mwa hali ya kati wafu wanatambua tayari mahali watakapoishi milele, kwa sababu kipindi hiki tayari kina alama ya kile kitakachokuwa sehemu yao katika umilele: mateso upande mmoja na furaha upande mwingine.

Mungu ana jambo kuu sana kwa ajili ya waumini, watoto wa Mungu. Kusudi Lake ni kuwatukuza na kuwafananisha na mfano wa Mwana Wake (Warumi 8:17, 29-30). Hilo linawahusu waumini wote – sawa kama bado watakuwa hai Kristo atakaporudi, au kama wamekwisha kufa. Kifo hakiwezi kulizuia kusudi la Mungu, kwa sababu kifo kimebatilishwa katika ufufuo wa Kristo.

Ni tofauti kwa wale waliokufa bila kupatanishwa na Mungu na bila amani pamoja Naye. Wao pia wana wakati ujao. Hawaangamizwi katika kifo, kwa sababu wana roho-nafsi isiyoweza kufa. Lakini wakati wao ujao utakuwa wa kutisha. Kwa maneno ya Biblia wao “wamepotea”. Kwao pia hali ya kati itakwisha, na kisha wataletwa mbele ya Mhukumu wa dunia yote (Mwanzo 18:25) ili kusikia hukumu yao.

Wakati ujao wa waumini na wa wasioamini ni tofauti kimsingi. Hilo linahusu pia mfuatano wa matukio kwa wakati. Kwa hiyo tutafuatilia mistari miwili, ili tuone jinsi Mungu anavyolifikia lengo Lake kwa waumini na kwa wasioamini.

Hali ya kati ina alama ya kutenganishwa kwa roho-nafsi na mwili. Kwa sababu Mungu daima anamwangalia mwanadamu mzima, hii haiwezi kuwa hali ya mwisho. Kwa hiyo ufufuo – yaani kurejeshwa kwa umoja wa mwanadamu – ndilo tukio kuu linalofuata ambalo wafu watalipitia.

5.1 Ufufuo

Ufufuo unakomesha hali ya kifo, yaani kutenganishwa kwa mwili na roho-nafsi. Ni kusudi la Mungu, lenye msingi wake katika uumbaji, kumrejesha mwanadamu katika ukamilifu wake, yaani akiwa na roho, nafsi na mwili (1 Wathesalonike 5:23).

Kurejeshwa huku katika ufufuo si uumbaji mpya kutoka katika utupu, kana kwamba mwanadamu katika kifo chake alitoweka na kufutwa kabisa. Adamu alipogeuka tena kuwa mavumbi baada ya kifo chake, jambo hilo halikumhusu Adamu “mzima”, bali mwili wake wa kufa tu, uliofanywa kwa mavumbi ya ardhi. Roho-nafsi yake haikutoweka kama mwili wa kufa. Wala haingeweza, kwa sababu ndani yake kulikuwa na pumzi ya uhai wa Mungu.

Hivyo roho-nafsi ya mwanadamu, ikiwa imetengwa na mwili, inaendelea kuishi baada ya kifo, hadi wakati ule ambapo Mungu ataiunganisha tena na mwili wake katika ufufuo (2 Wakorintho 5:1-4).

Kuendelea kuwepo kwa roho-nafsi hadi ufufuo ndio msingi na sharti la utambulisho binafsi wa kila mwanadamu kuhifadhiwa pia katika ufufuo. Maana yake ni kwamba katika ufufuo mwanadamu atakuwa hasa yule yule aliyewahi kuishi duniani. Utu binafsi wa mwanadamu – unaohusisha roho, nafsi na mwili – kama Mungu alivyompa kila mwanadamu (taz. Zaburi 33:15; Isaya 45:9; Warumi 9:20-21), haupotei. Haubadilishwi wala hauumbwi upya, bali unahifadhiwa. Kwa hiyo hatatoka kaburini mtu mwingine, ingawa mwili utakuwa mpya. Je, si ajabu jinsi kila mwanadamu alivyo na thamani kwa Mungu kama mtu binafsi!?

Ushahidi wa jambo hili ni ufufuo wa Bwana Yesu Kristo. Bwana aliyefufuka kutoka kwa wafu alikuwa yule yule aliyekufa msalabani. Kifo Chake kama mwanadamu kilikuwa pia kutenganishwa kwa roho-nafsi Yake na mwili. Yeye – yaani roho-nafsi Yake (Matendo ya Mitume 2:27, 31) – alikwenda paradiso wakati wa kifo Chake, mbinguni kwa Baba Yake (Luka 23:43, 46). Mwili Wake ulikaa kaburini siku tatu. Kwa hiyo hapakuwa na shaka kwamba kweli alikufa. Katika ufufuo Wake kutengana huku kuliondolewa tena, hivi kwamba sasa, kama mwanadamu katika ufufuo, anashika nafasi ya kwanza akiwa mzaliwa wa kwanza miongoni mwa ndugu wengi (Warumi 8:29).

Hata hivyo, kwa upande wa mwili, ufufuo ni kama uumbaji mpya. Ni Mungu peke yake, aliye Bwana wa uhai na mauti, anayeweza kulitimiza jambo hilo. Ni kama ilivyokuwa katika uumbaji: “Maana Yeye alisema, ikawa; na Yeye aliamuru, ikasimama” (Zaburi 33:9). Ni Mungu “ambaye huwahuisha wafu, na kuyataja yasiyokuwako kana kwamba yamekuwako” (Warumi 4:17). Ni Yeye peke yake anayeweza kuuleta tena mwili ulioharibika ukiwa na sifa zile zilizokuwa za kila mwanadamu mmoja mmoja. Hapo ndipo ukuu wa nguvu za Mungu na uweza wa nguvu Zake unapoonekana wazi (Waefeso 1:19-20).

5.1.1 Ufufuo katika Agano la Kale

Ufufuo wa wafu ulikuwa tumaini la watu tangu wakati wa AK. Ndivyo Ibrahimu alivyopata ujasiri wa kumtii Mungu na kumtoa mwanawe wa pekee kuwa sadaka, kwa sababu “alihesabu ya kuwa Mungu aweza hata kumfufua katika wafu” (Waebrania 11:19; taz. Mwanzo 22; Warumi 4:17). Isaya anasema: “Wafu wako wataishi, maiti zangu zitafufuka. Amkeni, kaimbeni, ninyi mkaao mavumbini” (Isaya 26:19). Danieli anasema: “Na wengi wa hao walalao katika mavumbi ya nchi wataamka, wengine wapate uzima wa milele, na wengine wapate aibu na kudharauliwa milele” (Danieli 12:2). Ezekieli anasema: “Bwana MUNGU asema hivi: Tazama, nitayafunua makaburi yenu, na kuwapandisha kutoka katika makaburi yenu, enyi watu wangu, nami nitawaingiza katika nchi ya Israeli” (Ezekieli 37:12; taz. pia mstari wa 5 na 6).

Ufufuo (uwe ufufuo wa taifa zima la watu au ufufuo wa mwili) ulikuwa sehemu ya imani ya Mwisraeli aliyeamini (Waebrania 6:2; Matendo ya Mitume 26:6-8; Ayubu 19:25-27). Kwa tumaini hili la ufufuo – tofauti na Masadukayo – walijulikana hasa Mafarisayo, walioamini kwamba Masihi atakapokuja na kuusimamisha ufalme Wake, kutakuwa na ufufuo wa wafu (Matendo ya Mitume 23:6).

Lakini ukweli wa ufufuo unapata umbo halisi kwa ufufuo wa Yesu Kristo tu, kwa sababu ufufuo Wake ndio msingi wa ufufuo wa wafu kwa ujumla: “Kwa maana kwa kuwa mauti ililetwa na mtu, kadhalika na ufufuo wa wafu ulikuja kwa mtu” (1 Wakorintho 15:21). Kwa sababu alikufa kama mwanadamu na kufufuka kama mwanadamu, ufufuo wa mwanadamu umehakikishwa. Jambo hili linawahusu hasa waumini, kwa sababu wameunganishwa na Kristo, Yeye aliyefufuka, katika uhai na pia katika kifo (Warumi 14:8-9).

Hata hivyo ufufuo haukuwekewa mipaka waziwazi kwa waliokombolewa peke yao, bali ni sehemu ya kila mwanadamu, hata ya yule ambaye hakuamini (Yohana 5:29; Matendo ya Mitume 24:15).¹⁴¹ Lakini ufufuo wa wenye haki na ufufuo wa wasio haki ni tofauti kimsingi, kwa wakati wake na kwa tabia yake. Maandiko yanafundisha waziwazi kwamba kuna ufufuo wa kwanza, ufufuo wa uzima, unaowahusu waliokombolewa tu, na kwa ajili ya “wafu waliosalia” kuna ufufuo wa mwisho, ufufuo wa hukumu (Ufunuo 20:5). Kwa hiyo hakutakuwa na

141. Hata hivyo, ni kuhusu waumini tu ndipo inasemwa kwamba watahuishwa.

ufufuo wa “jumla” katika “siku ya mwisho” (Yohana 11:24), ambapo wanadamu wote bila kubaguliwa watafufuka kwa wakati mmoja.

5.1.2 Ufufuo wa uzima

Ufufuo wa uzima unamaanisha ufufuo wa waumini, kwa sababu unatokea na una alama ya uzima wa ufufuo wa Mwana wa Mungu (Warumi 6:9-10). Kwenye kaburi la Lazaro aliyekufa Yeye alisema: “Mimi ndimi huo ufufuo, na uzima” (Yohana 11:25). Yeye mwenyewe ndiye ufufuo na uzima. Bila Yeye kusingekuwa na ufufuo wala uzima ulio ng’ambo ya kifo! Waumini watafufuka kwa sababu wana uzima wa Bwana Yesu kama uzima wao.

Sababu nyingine ya waumini waliokufa kufufuka ni kwamba Roho Mtakatifu anakaa ndani yao: “Lakini, ikiwa Roho wake yeye aliyemfufua Yesu katika wafu anakaa ndani yenu, yeye aliyemfufua Kristo katika wafu ataihuisha na miili yenu iliyo katika hali ya kufa, kwa Roho wake anayekaa ndani yenu” (Warumi 8:11).

Roho yule yule aliyekuwa ndani ya Yesu (Wakolosai 2:9; Waebrania 9:14), na aliyejidhihirisha kwa nguvu Yesu alipofufuka (Warumi 1:4; 1 Petro 3:18), anakaa pia ndani yetu (1 Wakorintho 6:19; 1 Wathesalonike 4:8; 1 Yohana 4:13). Kwa hiyo Roho wa uzima (Warumi 8:2) atafanya kazi pia katika kufufuliwa kwa waumini waliokufa. Roho Mtakatifu ni arabuni, na kwa hiyo ni hakikisho, kwamba waumini watafufuliwa (2 Wakorintho 5:5) na hawataachwa nyuma Bwana atakapokuja (1 Wathesalonike 4:13-17).

Katika ufufuo na katika kubadilishwa, kazi ya ukombozi kwa waumini itakamilika (Warumi 8:23; Wafilipi 1:6; 1 Wathesalonike 5:23). Bwana Yesu atakaporudi kama Mwokozi kwa ajili ya waumini (1 Wathesalonike 1:10; 4:15-16; Yohana 14:3), ili aubadili mwili wetu wa unyonge, sisi, tulio wenye dhambi waliokombolewa, tutaivaa pia sura ya yule wa mbinguni (Wafilipi 3:20-21; Tito 2:13; 1 Wakorintho 15:49). Hata sasa Yeye tayari ni Mwokozi wetu (Mwokoaji; Yohana 4:42), kwa maana dhambi zetu zimesamehewa, naye ametuleta kwa Mungu (1 Petro 1:19; 2:24; 3:18). Lakini kabla ya kuja kwa Bwana mwili wetu bado hauna sehemu katika wokovu huu, na bado umekufa kwa sababu ya dhambi (Warumi 8:10; taz. 6:12). Mwili wa muumini bado uko chini ya hali ya kufa. Kwa hiyo sisi tulio hai tunamngoja Yeye kama Mwokozi wa mwili wetu.

Jambo hili linawahusu pia wale waliolala katika Kristo; kwao nguvu ile ile ya Mwokozi itajidhihirisha bila kuzuilika katika kufufuliwa kwao. Hapo ndipo litakapotimia kwa kweli lile ambalo katika shauri la Mungu linaonekana tangu

zamani kuwa limekamilika. Tutakuwa tumetukuzwa, na Kristo atashika nafasi ya mzaliwa wa kwanza kati ya ndugu (Warumi 8:29-30). Yeye ndiye kichwa cha uumbaji mpya (Wakolosai 1:18), ambao ni tunda la ufufuo Wake.

Ufufuo wa uzima unaitwa na mtume Yohana katika kitabu cha Ufunuo kuwa ufufuo wa “kwanza”: “Huu ndio ufufuo wa kwanza. Heri na mtakatifu ni yeye aliye na sehemu katika ufufuo wa kwanza; juu ya hao mauti ya pili haina nguvu, bali watakuwa makuhani wa Mungu na wa Kristo, nao watatawala pamoja naye miaka elfu” (Ufunuo 20:5-6).

Yeye aliye na sehemu katika ufufuo wa kwanza anaitwa heri, kwa sababu mauti ya pili, yaani kifo cha milele katika jehanamu, haina nguvu juu yake. Kwa hiyo wasio haki hawatashiriki katika ufufuo wa kwanza, kwa sababu hawawezi kuitwa heri na watakatifu. Huu ndio ufufuo wa wenye haki, ambapo watalipwa kwa matendo yao ya haki (Luka 14:14; 20:35-36; Matendo ya Mitume 24:15). Mtume Paulo analishughulikia kwa kina suala la ufufuo wa wafu, na hasa ufufuo wa waumini, katika 1 Wakorintho 15. Sababu ya maelezo hayo ilikuwa kwamba baadhi ya watu huko Korintho walidai kwamba hakuna ufufuo wa wafu (mstari wa 12). Hawakuona kwamba jambo hilo lingemaanisha kwamba hata Kristo hangeweza kufufuka kutoka kwa wafu – na hivyo imani yao ingekuwa haina maana. Baada ya Paulo kuutetea ufufuo wa Kristo kama msingi wa imani ya Kikristo na kuwakanusha walimu wa uongo, aliendelea kueleza asili ya ufufuo.

“Lakini sasa Kristo amefufuka katika wafu, limbuko lao waliolala” (1 Wakorintho 15:20). Kristo anaonyeshwa kuwa chanzo cha ufufuo wa walio Wake. Ameunganishwa nao milele. Yeye ndiye kichwa cha familia mpya (Warumi 5:12-21). Yeye ndiye mtangulizi wao na mwandaaji wa njia yao, kwa kuwa amewafungulia mlango kutoka mautini kuingia uzimani. Sasa Yeye yuko upande wa pili wa kifo, na mauti haimtawali tena (Warumi 6:9).

Neno “limbuko” linaonyesha nafasi ya kwanza ya heshima. Kwa upande wa wakati Yeye ndiye wa kwanza wa aina fulani ya ufufuo. Kwa maana hata kabla ya ufufuo Wake kulikuwa na watu waliofufuliwa. Lakini wao hawakupokea mwili wa ufufuo, bali walikufa tena baadaye. Katika ufufuo Wake kifo kimeshindwa kabisa. Atakapowafufua waumini, hawatakufa tena.

Paulo anaieleza nafasi hii ya kwanza ya Bwana Yesu pia mahali pengine: “Naye ndiye ... mzaliwa wa kwanza wa wafu, ili awe mtangulizi katika yote” (Wakolosai 1:18). Kufufuliwa Kwake kulitokea “kutoka katika” wafu (Marko 9:9; 1 Petro 1:3, 21). Waumini pia watafufuliwa “kutoka katika” wafu, yaani wengine

– wasioamini – kwa sasa watabaki nyuma. Hao hawashiriki katika ufufuo wa kwanza, bali wataitwa kutoka makaburini mwao katika ufufuo wa “mwisho” tu. Kwa hiyo Maandiko yanatofautisha waziwazi “ufufuo wa wafu” na “ufufuo kutoka [katikati ya] wafu” (Luka 20:35; Matendo ya Mitume 4:2; Wafilipi 3:11).

Kwa mtu mmoja, Adamu, mauti iliingia ulimwenguni na kuwafikia wanadamu wote, hivi kwamba wote wanakufa (Warumi 5:12, 21). Lakini katika Kristo mauti inabatilishwa, kwa sababu Yeye, kama mwanadamu, aliishinda mauti kwa ufufuo Wake – mauti ambayo kwanza ilimbidi Yeye mwenyewe kuionja (Waebrania 2:9). Ufufuo wa Kristo kutoka kwa wafu ndiyo iliyokuwa njia pekee ya kuishinda mauti.

1 Wakorintho 15 inashughulikia ufufuo wa waumini tu. Inawahusu wale walio wa Kristo (mstari wa 23), yaani walio mali Yake, walio ndani Yake (mstari wa 22), na watakaoipata nguvu ya kutoa uzima ya yule mtu wa pili (mstari ya 45-47). Lakini wasioamini nao watafufuliwa. Wao hawana uhusiano wowote na Kristo. Atadhihirisha kwao uweza Wake kama Yeye aliyefufuka, kwa kuwaita kutoka makaburini ili wahukumiwe (Yohana 5:29). Udhahirisho huu wa uweza wa Mwana wa Adamu ni sehemu ya kukamilika kwa njia za Mungu pamoja na uumbaji wa kwanza (Ufunuo 21:4). Mwishoni atamwondoa milele hata adui wa mwisho, yaani mauti.

Tukio hili linahusisha pia ufufuo wa wasio haki, kwa sababu katika kuondolewa kwa mauti, kifo chao (cha kimwili) nacho kinakomeshwa. Kwa hiyo ufufuo wa wasioamini umo katika 1 Wakorintho 15, ingawa hautajwi moja kwa moja. Ufufuo huu unabaki nyuma ya pazia kama tukio la lazima. Wasioamini hawana sehemu katika ushindi wa Bwana Yesu juu ya mauti, unaoelezwa kwa namna ya ajabu sana katika sura hii.

Maswali ya kutafakari zaidi

- Tajeni sababu kwa nini waumini wana sehemu katika “ufufuo wa uzima”!
- Tofautisheni jambo hili na ufufuo wa wasioamini!

5.1.3 Mwili katika ufufuo

Ni vigumu kueleza hali ya mwili wa ufufuo, kwa sababu hakuna kitu kinachofanana nao ambacho tungeweza kukitumia kuuwazia mwili huu mpya. Tunaujua tu mwili tulio nao sasa. Huu ni “nyama na damu”; ni mwili wa asili, uliofanywa kwa mavumbi ya ardhi. Kwa sababu ya dhambi uko chini ya hali ya kufa na ya kuharibika.

Paulo anasema kwamba “nyama na damu” haziwezi kuurithi ufalme wa Mungu ulio mbinguni (1 Wakorintho 15:50). Kwa hiyo mwili wa duniani unahitaji kubadilishwa. Mungu anawapa waumini – waliolala kwa kufufuliwa, na walio hai kwa kubadilishwa – mwili wa mbinguni (1 Wakorintho 15:40, 48-50). Mwili huu utalingana na hali ya maisha ya mbinguni.

Kwa hiyo bila shaka ni lazima uwe mwili tofauti na huu wa sasa. Hata hivyo utafanana na huu wa sasa. Kutakuwa na mwendelezo, ambapo umbo la mwanadamu linabaki. Hebu tumfikirie Bwana alipokuwa amefufuka. Wanafunzi walimtambua. Alikuwa ni Yeye waliyekuwa wakimfuata. Hata majeraha ya kusulibiwa Kwake yalikuwa bado yanaonekana.¹⁴²

Mfanano huu unaonekana pia kwa Paulo. Anasema kwamba miili yetu iliyo katika hali ya kufa itahuishwa. Mwili wa kufa tulio nao sasa utahuishwa tena, na katika ufufuo utapokea kutokufa.

Vivyo hivyo Maandiko yanasisitiza kwamba utakuwa mwili mwingine. Kutokana na kulinganisha ufufuo na kupanda mbegu inakuwa wazi kwamba kinachoota kutoka ardhini ni kitu kingine kuliko mbegu iliyowekwa ardhini. Mfano huu pia unaonyesha tena kwamba kuna mfanano na mwendelezo: Mbegu na tunda linalotokana nayo ni sawa “kiasili”, kwa sababu ni mmea mmoja na ule ule.

Tunapaswa kuyaweka mambo haya mawili (mfanano na tofauti) mbele ya macho yetu. Mtu aliyefungamana na mwili tulio nao sasa anahifadhiwa na atatambulika kuwa ni yeye yule. Lakini aina ya mwili itakuwa mpya kabisa. Mtu anaweza kulilinganisha jambo hili na uumbaji wa zamani na uumbaji mpya. Uumbaji mpya nao utafanana na uumbaji wa zamani, ingawa wakati huo huo utakuwa mpya kabisa (Ufunuo 21:1).

Jambo kuu kabisa kuhusu mwili huu mpya ni ukweli kwamba tutafanana na Yeye, Mwana wa Mungu (1 Yohana 3:2). Paulo anasema: “hufufuliwa katika utukufu” (1 Wakorintho 15:43). Kila kitu kitakuwa na muhuri wa utukufu wa Kristo. Huo ndio utukufu aliopokea alipopaa mbinguni na kutukuzwa. Kufanana na Bwana kunahusu utukufu Wake wa nje. Kwa hiyo, tutakapodhihirishwa pamoja Naye, tutaivaa sura ya yule wa *mbinguni* (1

142. Bila shaka hii itakuwa hali ya pekee, kwa kuwa ni majeraha ya kazi Yake ya ukombozi (taz. Mwana-Kondoo kama aliyechinjwa, yaani mwenye jeraha la mauti; Ufunuo 5). Kwa maoni yangu, waumini hawatakuwa na alama za majeraha katika mwili wao wa ufufuo.

Wakorintho 15:49; Wafilipi 3:20-21). Kwa hiyo Yeye ataweza kustaajabiwa katika wale walioamini (2 Wathesalonike 1:10).

Kwa sababu mauti imeshindwa, mwili mpya hautakuwa tena wa kufa (1 Wakorintho 15:54-55). Kuhusu mwili uliokufa inasemwa kwamba huo utavaa *kutokuharibika*. Mwili uliokufa umeoza. Jambo hilo halitokea tena kamwe kwa mwili mpya. Kuhusu mwili wa walio hai ambao bado haujafa inasemwa kwamba huo utavaa kutokufa. Mauti haitakuwapo tena (Ufunuo 21:4)!

Alama hizi pia, yaani kutokuharibika na kutokufa kwa mwili mpya, ni alama za Mwana wa Mungu aliyefufuka: “tukijua ya kuwa Kristo akiisha kufufuka katika wafu hafi tena” (Warumi 6:9). Bwana Yesu anasema kwamba wenye haki hawatakufa tena katika ufufuo. Wao ni sawasawa na malaika, ambao hawafi (Luka 20:36).

Katika muktadha huu Bwana anasema pia kwamba katika ufufuo hakutakuwa na uhusiano wa ndoa, na kwa hiyo hakutakuwa tena na kuzaa. Hilo halimaanishi kwamba tofauti ya jinsia nayo inatoweka. Tofauti hii inabaki kwa sababu Mungu anauhifadhi utu binafsi wa mwanadamu, ambao kuwa mwanamume au mwanamke ni sehemu yake.

Mwili wa asili umeumbwa kwa ajili ya dunia. Kwa hiyo umeundwa na kuongozwa na uhusiano wake na dunia. Ulikuwa chini ya sheria na hali ya maisha ya dunia. Lakini katika ufufuo tutapokea “mwili wa kiroho” (1 Wakorintho 15:44). Mwili huu hautakuwa tena chini ya hali za dunia. Jambo hili linaonekana wazi katika mwili wa Bwana Yesu katika ufufuo. Haukufungwa na mahali wala wakati. Bwana aliingia milango ikiwa imefungwa. Kwa maoni ya wanafunzi, huyo angeweza kuwa roho tu. Lakini Bwana anasema kwamba roho haina sifa za mwili wenye nyama na mifupa. Wanafunzi waliweza kumgusa, naye hata alikula samaki wa kuokwa (Luka 24:36-43).

Swali la kutafakari zaidi

- Orodhesheni baadhi ya sifa za mwili wa ufufuo!

5.1.4 Wakati wa ufufuo

Kwa hiyo hakutakuwa na ufufuo wa jumla wa wafu wote kwa wakati mmoja mwishoni mwa siku. Maandiko yanatofautisha waziwazi wakati wa ufufuo wa wenye haki na wakati wa ufufuo wa wasio haki. Jambo hili linaonekana tayari katika ukweli kwamba kuna ufufuo wa waumini “kutoka katika” wafu, ambapo wafu wengine hawafufuliwi kwa wakati huo. Pia jina “ufufuo wa kwanza”

(Ufunuo 20:5) linaonyesha wazi kwamba baadaye kutakuwa bado na ufufuo wa “pili”, au wa “mwisho”.

Dhana kwamba kuna ufufuo *mmoja* tu wa jumla mwishoni mwa siku, ukifuatwa na hukumu, inatolewa kutokana na maneno ya Bwana Yesu: “Msistaajabie maneno haya; kwa maana saa inakuja, ambayo watu wote walio makaburini wataisikia sauti yake, nao watatoka; wale waliofanya mema kwa ufufuo wa uzima, na wale waliofanya mabaya kwa ufufuo wa hukumu” (Yohana 5:28-29).

Kutokana na neno “saa” watu wanahitimisha kwamba kunaweza kuwa na ufufuo *mmoja* tu wa jumla. Kwa kufanya hivyo wanaielewa saa hiyo kuwa ni wakati mmoja maalum. Lakini hapa tunapaswa kufikiria kipindi cha wakati kinachoelea kwa muda mrefu zaidi. Kwa maana hii Yohana mara nyingi anasema juu ya “saa” (Yohana 4:21, 23; 5:25; 16:2, 25; 1 Yohana 2:18; Ufunuo 3:10; 14:7; 17:12). Kutoka katika mistari hii inaonekana wazi kwamba saa haimaanishi wakati mmoja maalum wala kipimo cha wakati cha dakika 60, bali kipindi ambacho kwa upande mmoja kinadumu muda mrefu zaidi sana kuliko saa moja, na kwa upande mwingine kina alama na matukio fulani.

Katika Yohana 5:25 Bwana anasema juu ya saa isiyoweza kuwekewa mipaka ya dakika 60, bali inayohusisha kipindi cha neema ambacho sasa kimekwisha kudumu miaka 2,000, ambapo sauti ya Mwana wa Mungu inawaita watu watoke katika kifo chao cha kiroho. Kuhusiana na ufufuo, “saa” hiyo inaenea katika kipindi cha angalau miaka 1,000. Maana hii ya picha ya saa inahusu pia “siku ya mwisho” (Yohana 6:39 na kuendelea; 11:24). Siku hii haimaanishi wakati mmoja maalum unaoonyesha mwisho wa ulimwengu, bali, kama saa, ni kipindi, enzi ambamo aina mbalimbali za ufufuo zitatokea.

Ufufuo wa uzima, yaani ufufuo wa waumini, unatokea Kristo atakaporudi. Jambo hili ni sehemu ya utaratibu ulioamriwa na Mungu: “Lakini kila mmoja kwa mpango wake; limbuko ni Kristo; baadaye walio wake Kristo, wakati wa kuja kwake” (1 Wakorintho 15:23). Hapa wakati wa ufufuo wa wenye haki unalinganishwa na wakati wa kuja kwa Kristo. Kwa hiyo tarehe imewekwa wazi kabisa. Na kuja (Kigiriki *parousia*) kwa Kristo kunatokea kwa nyakati mbili tofauti. Kwa hiyo kuna hatua mbili, au tatu, za ufufuo katika ule ufufuo wa “kwanza”: 1. Kristo, 2. waumini wakati wa unyakuo, 3. mashahidi waliouawa mwanzoni mwa utawala wa amani.

Kwanza Bwana Yesu atarudi ili awachukue waumini wote walio hai kwake mbinguni (Yohana 17:24; Wafilipi 3:20-21), katika nyumba ya Baba (Yohana 14:2-3). Huku ndiko kuja Kwake kwa ajili ya unyakuo wa waumini, ambapo waliokufa katika Kristo watafufuliwa na waumini walio hai watabadilishwa (1 Wakorintho 15:51-52; 1 Wathesalonike 4:13-17). Kuja huku kwa kwanza kunawahusu waumini tu. Wakati huo hatakuja kwa namna inayoonekana kwa watu wote, kama itakavyokuwa baadaye.

Kuja huku kwa kwanza kwa Kristo ndilo tumaini la waumini. Wanamngoja Mwana wa Mungu kutoka mbinguni, atakayewaokoa na ghadhabu inayokuja, ile itakayoiitia dunia wakati wao watakapokuwa mbinguni (1 Wathesalonike 1:10). Katika ufufuo huu watakuwemo pia waumini wa wakati wa AK (Waebrania 11:35, 39-40). Baada ya ufufuo wao wanaonekana, pamoja na waumini wa kanisa, katika wale wazee 24 watakaokizunguka kiti cha enzi cha Mungu na Mwana-Kondoo mbinguni (Ufunuo 4:4 na kuendelea). Waliofufuliwa wako mbinguni wakati ghadhabu na hukumu ya Mungu itakapoiitia dunia (Ufunuo 6–19).

Kisha Bwana Yesu Kristo atadhihirika mara ya pili kwa uweza na utukufu, akionekana na watu wote (2 Wathesalonike 1:7-8; Waebrania 1:6; Ufunuo 1:7; 19:11-16). Wakati huo pia waumini watafufuka. Hao ni wale waliokufa baada ya unyakuo. Yohana anasema juu yao kwamba walikatwa vichwa kwa ajili ya Neno la Mungu na ushuhuda wa Yesu, na kwamba hawakumsujudia yule mnyama; watahuishwa (Ufunuo 20:4).

Kwa hiyo ufufuo wa kwanza unatokea kwa hatua mbili:

- kwanza waumini wa kanisa na wa AK
- kisha waumini waliokufa baada ya unyakuo hadi utawala wa amani

Waumini wa ufufuo wa kwanza wataingizwa mbinguni wakiwa na miili iliyotukuzwa. Huko watakaa milele. Wanapokea mwili wa mbinguni, ambao kwa huo makao yao ya milele hayatakuwa duniani, bali mbinguni.

Kwa waumini waliofufuliwa hakutakuwa tena na hukumu. Swali la hukumu kwao lilishughulikiwa msalabani Golgotha. Ni wazi pia kwamba wale waliokwisha kufanywa kuwa wakamilifu na wanaovaa mwili wa utukufu hawatahukumiwa tena, kana kwamba bado wanaweza kupotea.

Hata hivyo waumini watasimama mbele ya kiti cha hukumu cha Kristo (2 Wakorintho 5:10). Lakini hapo swali si la wokovu. Huko ni kuhusu kupimwa

kwa kazi zao na kuhusu thawabu (1 Wakorintho 3:12-15). Huko wataona na kupima maisha yao kwa mtazamo wa Mungu, ili wajue kama wao wenyewe walivyojulikana (1 Wakorintho 13:12). Wataitambua na kuisifu neema iliyowafikisha salama hadi mwisho wa safari.

5.1.5 Ufufuo wa hukumu

Maandiko yanasema machache juu ya ufufuo wa wasio haki (Matendo ya Mitume 24:15). Mambo kadhaa yameshatajwa tulipoulinganisha na ufufuo wa uzima. Maandiko yanauzungumzia ufufuo huu kama tukio muhimu litakalotokea, ambalo kwa hilo Mungu ataikamilisha historia ya uumbaji wa kwanza.

Ufufuo huu utatokea kwa mara moja na utawahusu wafu wote ambao hawakuwa na sehemu katika ufufuo wa kwanza, yaani wale waliosalia (Ufunuo 20:5). Kwa maana hii tu mtu angeweza kusema juu ya ufufuo wa jumla katika siku ya mwisho.

Bwana Yesu atawaita wasio haki kutoka makaburini mwao (Yohana 5:28-29). Ufufuo huu Yeye anauita “ufufuo wa hukumu”, kwa sababu una alama ya hukumu. Wasio haki wamekwisha kuhukumiwa wakati wa maisha yao, kwa sababu hawakuamini (Yohana 3:18). Baada ya ufufuo wao wanaingia katika hukumu ya milele, inayoanza na kikao cha hukumu cha kiti cha enzi kikubwa cheupe (Ufunuo 20:11).

Mtume Yohana anasema juu ya tukio hili katika Ufunuo 20:11-15. Anawataja wale wafu *waliosalia* (Ufunuo 20:5), ambao hawahuishwi mpaka ile miaka 1,000 ya utawala wa Kristo itakapotimia. Kwa hiyo hata wakati wa ufufuo wa mwisho umewekwa wazi kabisa. Mwishoni mwa kipindi hiki cha utawala (1 Wakorintho 15:24) wafu wataitwa. Watafufuka ili waletwe mbele ya Mhukumu wa walio hai na wafu (Waebrania 12:23; Warumi 2:16; 2 Timotheo 4:1).

Yohana analieleza tukio hili la wakati ujao kwa namna inayogusa sana: Kwanza anaona kiti cha enzi kikubwa cheupe. Mara moja kinaonyesha mamlaka ya juu kabisa na haki kamili na utakatifu (1 Yohana 1:5). Kisha anamwona yule aketiye juu ya kiti cha enzi. Mbele ya Mtu huyu mbingu na nchi zinakimbia. Huo ndio mwisho wa uumbaji wa kwanza (1 Wakorintho 15:24). Nchi na mbingu zinakimbia (Ufunuo 20:11) na kuyeyushwa kwa moto (2 Petro 3:7, 11). Sasa uumbaji wa zamani unapaswa kuupisha uumbaji mpya. Mtu huyu

anayesababisha tukio kama hili lazima awe Mtu wa namna gani! Na watu watakaosimama mbele Yake watajisikiaje!?

Ni nani aketiye juu ya kiti cha enzi? Ni Bwana Yesu Kristo, Mwana wa Adamu, ambaye Mungu Baba amempa hukumu yote (Yohana 5:22, 27; Matendo ya Mitume 10:42; 17:31; 2 Wakorintho 5:10). Mhukumu ni mwanadamu aliyeishi mwenyewe duniani na anayejua hali ya kuwa mwanadamu kikamilifu. Kwa hiyo hakuna mtu atakayeweza kumshutumu kwamba havezi kupima hali fulani ya kibinadamu kwa uzoefu.

Kisha macho ya Yohana yanaendelea kutazama, naye anaona umati mkubwa wa watu umesimama mbele ya kiti cha enzi. Ni wafu wote wasioamini waliowahi kuishi duniani. Hakuna hata mmoja aliyesahauliwa. Kuanzia mdogo kabisa hadi mkubwa kabisa, wote watatokea hapo. Katika saa hii ya ukweli hakuna tofauti zitakazofanywa.

Inashangaza kwamba watu hawa wanaendelea kuitwa “wafu” hata baada ya kufufuliwa kwao. Hilo si mgongano, kwa sababu imekwisha kuwa wazi kwamba mbele ya kiti cha enzi kikubwa cheupe watasimama wasio haki tu. Ufufuo wa kwanza, yaani ufufuo wa wenye haki, ulikwisha kutokea angalau miaka 1,000 kabla. Ikiwa watu walio mbele ya kiti cha enzi wanaitwa “wafu” licha ya kufufuliwa, basi hilo linaeleza hali yao ya kupotea: Wamekufa kiroho katika dhambi zao (Waefeso 2:1), walikufa kifo cha kimwili kama mshahara wa dhambi, na baada ya hukumu kutamkwa wanaingia katika mauti ya milele wakiwa na ufahamu kamili wa hatia yao na wa hali yao ya dhambi (Ufunuo 20:6, 14).

Ushahidi kwa ajili ya hukumu ni kitabu cha uzima¹⁴³ na vile vitabu ambamo matendo yote yameandikwa (Danieli 7:10). Katika kitabu cha uzima wameandikwa wote waliokuwa na sehemu katika ufufuo wa uzima. Kwa hiyo hao hawatasimama kabisa mbele ya kiti hiki cha enzi, kwa sababu ufufuo wao ulikwisha kutokea miaka 1,000 kabla. Imeandikwa kwamba wote ambao katika hukumu hii hawakuonekana wameandikwa katika kitabu cha uzima walitupwa katika ziwa la moto. Kwa hiyo hapa wanasimama wale tu watakaotupwa katika ziwa la moto!

Lakini kutokana na maelezo ya Yohana mtu angeweza kudhani kwamba mbele ya kiti cha enzi wamo pia wale wasioingia katika ziwa la moto, kwa sababu tunakikuta kitabu cha uzima hapo. Kwa nini kinaletwa? Sababu ni

143. Luka 10:20; Wafilipi 4:3; Waebrania 12:23; Ufunuo 3:5; 13:8; 17:8; 20:12, 15; 21:27; 22:19.

kwamba hukumu hii inaendeshwa kwa usahihi mkubwa kabisa. Kila shaka ambayo ingeweza kutokea hapo kuhusu hali ya mtu fulani itaondolewa. Uchunguzi wa kitabu utaondoa kila uwezekano wa kukosea. Hakuna hata mmoja aliye na uzima na aliyeandikwa katika kitabu hiki atakayetupwa katika ziwa la moto bila haki.

Hapo mwanadamu atathibitishwa kikamilifu kuwa na hatia, na ataonyeshwa ukweli kuhusu yeye mwenyewe. Kwa ajili hiyo vinatumika pia vile vitabu vingine ambamo matendo yote yameandikwa. Hapa tunapaswa kuzingatia hasa kwamba wasioamini wanahukumiwa kwa kadiri ya matendo yao. Matendo yote – yale yanayodhaniwa kuwa mema na yale mabaya – yanaangaliwa, kuchunguzwa na kupimwa. Mbele ya Mhukumu huyu mwanadamu analazimika kukiri jinsi maisha yake mwenyewe yalivyokuwa yameharibika. Kutambua jambo hili ni jambo la kutisha, kwa sababu huko hakuna kurekebisha, wala hakuna mwombezi atakayemtetea.

Hakutatolewa hukumu ya juu juu au ya jumla tu. Hukumu itakuwa ya haki kabisa na isiyoweza kuhongwa, hadi katika mambo madogo kabisa, kwa sababu Mhukumu mwenye haki, ajuaye yote, ndiye anayehukumu (2 Timotheo 4:8; Zaburi 7:11; 9:4).

Kwa mara nyingine Yohana anaonekana kutafakari wafu hawa wengi wanatoka wapi. Aliona jinsi bahari, mauti na Hadesi zilivyowatoa wafu waliokuwa ndani yake. Kwa hiyo hakuna mahali wala hali yoyote inayobaki, ambapo wafu wangeweza bado kuwa. Mauti na Hadesi zinatupwa katika ziwa la moto, na kwa hilo adui wa mwisho, yaani mauti, anafikia mwisho wake (1 Wakorintho 15:26).

Kisha mauti ya kwanza, yaani kifo cha kimwili, haipo tena, kwa sababu baada ya ufufuo wa mwisho hakutakuwa tena na wafu kwa maana ya kutenganishwa kwa roho-nafsi na mwili. Kwa hiyo Hadesi kama mahali pa wafu haitahitajika tena. Hitimisho la kutisha kutokana na ukweli huu ni kwamba wasio haki, yaani waliopotea, wataipata mauti ya pili, yaani ziwa la moto, pamoja na mwili wao. Bwana Yesu anasema kwamba tunapaswa kumwogopa yule “aweza yeye kuangamiza nafsi na mwili pia katika jehanamu” (Mathayo 10:28). Kutokana na maneno haya inaonekana wazi bila shaka yoyote kwamba mwanadamu, pamoja na nafsi na mwili, ataingia jehanamu, yaani ziwa la moto.

Kwa hiyo ufufuo huu wa pili unatokea kwa kusudi hili moja tu: kwamba wasio haki watupwe jehanamu pamoja na mwili wao. Uharibifu wao hautaipata

nafsi yao peke yake, bali pia mwili wao. Kwa hiyo baada ya ufufuo wao na hukumu, wafu wanaingia katika hali ya mwisho na ya milele.

Swali la kutafakari zaidi

- Tofautisheni hatua mbalimbali (au nyakati) za ufufuo wa waumini na wa wasioamini!

6 Mwanadamu katika umilele

Mwanzo wa hali ya milele, mwanzo wa uumbaji mpya kabisa (Ufunuo 21:1), ni ukamilisho wa njia za Mungu pamoja na ulimwengu. Historia ya wokovu inakamilika baada ya muda mrefu. Mwishowe Mungu amelifikia lengo Lake na kulikamilisha shauri Lake la milele. Atajitukuza katika jambo hilo. Amefanya kila kitu na ametoa kila kitu, ili mwanadamu, kiumbe Wake na mfano Wake, aweze kuipata heri na furaha ya milele.

Ikiwa kuhusu maisha baada ya kifo tunategemea kabisa ufunuo wa Neno la Mungu, jambo hilo linahusu pia swali la mwanadamu katika umilele. Hata katika swali hili tunahitaji ufunuo wa Mungu. Ni kwa sababu ya neema kuu ya Mungu kwamba ametufunulia hata jambo hili kwa kiwango kikubwa namna hii, hivi kwamba tunaweza kutoa kutoka humo mafundisho muhimu kwa maisha yetu. Daima ni lengo la Mungu kwamba kujishughulisha na mambo yajayo kusiishie kuridhisha udadisi wetu tu, bali kuwe na matokeo katika maisha yetu ya kila siku.

Katika umilele, sawa na leo, kutakuwa na makundi mawili ya watu: Wale walio na uzima utokao kwa Mungu, na wale wasio na uzima utokao kwa Mungu. Hapa ndipo ulipo uhusiano na somo letu, yaani kuwepo kwa milele kwa mwanadamu, au kwa maneno mengine, kutokufa kwa nafsi. Mtu akidhani kwamba mwanadamu baada ya kifo anapoteza kuwepo kwake – hata kama ni kwa muda tu – basi hitimisho lingeweza kutolewa kwamba siku moja atapoteza kuwepo kwake kabisa. Kwa hiyo kwa wale wanaoamini kwamba nafsi inakufa, tunakuta maoni kwamba wasioamini siku moja wataangamizwa kabisa. Mafundisho ya kwamba nafsi inakufa na ya kwamba mwanadamu ataangamizwa kabisa mara nyingi hupatikana pamoja, kwa sababu kufa kwa nafsi bila shaka ndiko sharti la kuangamizwa kabisa kwa mwanadamu. Lakini sasa, kwa msingi wa Maandiko Matakatifu, tumeona kwamba mwanadamu ana kuwepo kwa milele, na kwa hiyo wasioamini hawataangamizwa kabisa kamwe.

Angalau katika uchunguzi unaofuata itakuwa wazi kwamba kweli ya kutokufa kwa nafsi, au ya kuwepo kwa milele kwa mwanadamu, si jambo dogo wala la daraja la pili. Hatupaswi kuificha chini ya zulia kwa ajili ya umoja kati ya Wakristo. Kweli hii ikiachwa, picha ya mafundisho ya Biblia inapotoshwa (Warumi 6:17) na ujumbe wa Injili unapunguza.

6.1 Waumini katika umilele

Ni waumini wachache sana wanaotilia shaka kwamba wana wakati ujao wa milele. Hata kama kuna maoni tofauti kuhusu “wapi” na “jinsi gani”, wote wanaukaribia umilele wakiwa na matarajio ya furaha. Tunatazamia kuja kwa siku ya Mungu, na mbingu mpya na nchi mpya (2 Petro 3:11-13).

Mungu ametuita katika Kristo Yesu tuingie katika utukufu Wake wa milele (1 Petro 5:10). Tumeitwa tuingie katika utukufu Wake mwenyewe na katika ufalme Wake mwenyewe (1 Wathesalonike 2:12). Utukufu usioweza kuelezwa umeandaliwa kwa ajili yetu, nao utapita mawazo yetu kwa mbali sana (kwa mfano Warumi 8:18, 21, 29-30; 2 Timotheo 2:10).

“Mbinguni, kila kitu kinachoyafanya maisha yetu kuwa magumu hapa duniani kitakuwa kimeshindwa milele. Wakazi wa mahali hapo hawatalazimika tena kamwe kuvumilia maumivu, huzuni, kukata tamaa, ugonjwa, mauti, dhambi, ubinafsi, uchovu au mateso, kwa sababu ‘mambo ya kwanza yamekwisha kupita’ (taz. Ufunuo 21:4; 22:3). Mbingu itakuwa mahali pa upendo usioweza kuelezwa, pa uzuri, pa amani, pa furaha, pa mambo mapya ya kusisimua na pa ushirika na Mungu (Ufunuo 21:4). Ni vigumu kwetu kuwazia kile ambacho Mungu mwenye upendo usio na mwisho, mwenyezi na ajuaye yote, atawatendea katika umilele wale ambao kwa ajili yao alimtoa kwa hiari Mwanawe wa pekee (taz. Warumi 8:32; 1 Wakorintho 2:9; 3:21-23). Maisha huko yatapita mawazo yetu kwa mbali sana. Ikiwa mbinguni hakuna kitu chochote kibaya, basi mahali hapo lazima pawe pamejaa kila kitu kilicho kipya na chema: ‘Na yeye aketiye juu ya kile kiti cha enzi akasema: Tazama, nayafanya yote kuwa mapya! Akaniambia: Andika, kwa kuwa maneno haya ni ya kweli, na ya hakika!’ (Ufunuo 21:5).”¹⁴⁴

Inafaa kuendelea kutafakari juu ya utukufu huu na baraka hizi za mbinguni za Mkristo, nami ningependa sasa kuendelea kujishughulisha nazo. Lakini hapa hatushughulikii swali la kuwepo kwa milele kwa waumini. Hakuna anayetilia shaka jambo hilo. Ni tofauti kwa wasioamini na wakati wao ujao. Hapa maoni yanatofautiana kimsingi.

144. John Ankerberg na John Weldon, *Fakten über Sterbeerlebnisse*, Pfäffikon (Verlag Mitternachtsruf), 2001, uk. 67.

6.2 Wasioamini katika umilele

Wasioamini, ambao hawajatubu na hawana msamaha wa dhambi zao, watakufa katika dhambi yao (Yohana 8:21). Baada ya hapo hukumu inawangoja (Waebrania 9:27). Wanaanguka mikononi mwa Mungu aliye hai (Waebrania 10:31), aliye mtakatifu kabisa, na kwa hiyo anaichukia dhambi na kuiona kuwa chukizo. Kwa hiyo ufufuo wa wasioamini unatokea kwa ajili ya hukumu tu (Yohana 5:29). Huu ni ukweli usioweza kukanushwa, wenye msingi katika maneno ya Neno la Mungu: Ghadhabu ya Mungu mtakatifu itakaa juu ya wasioamini milele (Yohana 3:36).

Tunauliza pamoja na mtume Petro: “mwisho wao wasioitii Injili ya Mungu utakuwaje?” (1 Petro 4:17-18). Neno la Mungu halituachi gizani kuhusu jambo hili. Lakini kabla sijatoa jibu la swali hili, ningependa kuwakumbusha tena kwamba Mungu Mwokozi, kwa kumtoa Mwanawe pekee kuwa sadaka, amefanya kila kitu ili kuwaokoa wenye dhambi waliopotea. Si mapenzi ya Mungu kwamba mwenye dhambi apotee (1 Timotheo 2:4; 2 Petro 3:9), bali kwamba aishi na kuokolewa kutoka katika mauti ya milele. Mungu anajitahidi kwa ajili ya kila mwanadamu na anajaribu kumfikia kwa upendo Wake wa kiungu. Hakuna mwanadamu hata mmoja atakayeweza kamwe kumlaumu Mungu kwa ajili ya hatima yake ya milele. Hukumu ya milele itawapata watu wote wale ambao hawakumheshimu Mungu, Muumba, na waliomkataa Mwanawe.

Mtume Paulo anasema juu ya matendo ya haki ya Mungu, katika neema na pia katika hukumu: “Au je, unaudharau utajiri wa wema wake, na uvumilivu wake, na saburi yake, bila kujua kwamba wema wa Mungu unakuvuta upate kutubu? Lakini kwa ukaidi wako na moyo wako usiotaka kutubu unajiwekea akiba ya ghadhabu kwa ajili ya siku ya ghadhabu na ya kufunuliwa kwa hukumu ya haki ya Mungu, atakayemlipa kila mtu kwa kadiri ya matendo yake: wale ambao kwa kudumu katika kutenda mema wanatafuta utukufu na heshima na kutokuharibika, atawapa uzima wa milele; lakini wale walio wagomvi na wasioitii kweli, bali wanaitii dhuluma, watakata ghadhabu na hasira kali. Dhiki na shida itakaa juu ya kila nafsi ya mwanadamu atendaye mabaya” (Warumi 2:4-9; imetafsiriwa kutoka Biblia ya Kijerumani ya Elberfelder).

Ghadhabu, hasira kali, dhiki na shida hapa ni maneno yanayoeleza hukumu ya haki ya Mungu juu ya mwenye dhambi asiyetubu. Maandiko Matakafu yanasema waziwazi juu ya hukumu ijayo na ya milele. Hayaufichi ukweli wa ghadhabu ya Mungu juu ya dhambi, kama inavyofanyika mara nyingi leo kwa bahati mbaya. Utakatifu na haki ya Mungu, vinavyomtoa mwenye dhambi kwa jehanamu, haviendani na mawazo ya watu wengi, na kwa bahati mbaya pia haviendani na mawazo ya Wakristo wengi. Mara nyingi mno watu wanaamini, au wanatumaini, kwamba Mungu yuko tayari kufanya mapatano na kwamba kwa neema angeipuuza dhambi. Lakini dhana hii haimsaidii mtu yeyote, kwa sababu inampotosha mwanadamu kuhusu asili ya Mungu na asili ya dhambi, na kwa hiyo pia kuhusu hatima yake mwenyewe ya milele.¹⁴⁵

Maandiko Matakafu yanatumia majina mbalimbali na picha kali au mifano, ili kueleza hukumu ya milele kwa namna inayogusa kadiri iwezekanavyo. Yanakusudiwa kumwonyesha mwanadamu jinsi Mungu anavyoichukulia dhambi kwa uzito, na jinsi anavyopaswa kuogopwa katika hukumu. Biblia inasema juu ya mbingu na jehanamu kama mahali halisi panapokuwepo, na inatumia lugha ya picha kupaeleza. Hatutilii shaka uhalisi wa mbingu kwa sababu inaelezwa kwa picha (taz. Ufunuo wa Yohana), na kwa hiyo hatuwezi pia kutilia shaka uhalisi wa jehanamu.

Hebu tuchunguze maneno na picha tatu kuu zinazosema juu ya hukumu hii. Nazo ni jehanamu, ziwa la moto na mauti ya pili.

6.2.1 Jehanamu (Gehena)

Bwana Yesu Kristo mwenyewe anasema juu ya jehanamu mara kumi na moja katika Injili (Mathayo 5:22, 29-30; 10:28; 18:9; 23:15, 33; Marko 9:43, 45, 47; Luka 12:5; katika AJ ni mara moja tu zaidi, Yakobo 3:6). Jehanamu ni mahali ambapo wasio haki wataachwa peke yao milele wakiwa na ufahamu kamili wa hatia yao, na kuhukumiwa na Mungu.

Inastahili kuzingatiwa kwamba ni Bwana Yesu Kristo mwenyewe anayesema zaidi kuliko wote juu ya jehanamu, mahali pa hukumu ya kutisha, ingawa Yeye

145. Kudharau na kukataa mateso ya milele kunaonekana katika namna mbalimbali: 1. Ukombozi wa wote (universalism) na upatanisho wa vitu vyote: Watu wote wataokolewa mwishowe 2. Fundisho la kutokufa kwa masharti (Konditionalismus): Wasiokombolewa wataangamizwa kabisa – pia huitwa “annihilationism” (fundisho la kuangamizwa kabisa) 3. Uwezekano wa kutubu na kuokolewa baada ya kifo (fundisho la kutokufa kwa masharti la kidhahania). Kila mojawapo ya mafundisho haya lazima likataliwe kuwa si la kibiblia na kuwa linaidhoofisha imani.

mwenyewe ndiye ufunuo wa upendo wa Mungu. Hakuna aliyeujua upendo wa Mungu kama Yeye, naye alikuja ili kuufunua. Lakini inawezekana je upendo wa Mungu upatane na hukumu ya kutisha namna hii? Ni kwa sababu hakuna pia aliyeujua utakatifu wa Mungu kama Yeye. Mtume Yohana anasema: “Na hii ndiyo habari tuliyoisikia kwake na kuihubiri kwenu, ya kwamba Mungu ni nuru, wala giza lolote halimo ndani yake” (1 Yohana 1:5). Neno *nuru* hapa linamaanisha utakatifu wa Mungu, kinyume cha giza, ambalo ni neno la kueleza dhambi na kila kitu kinachohusiana nayo.

Wayahudi wa wakati wa Yesu walikuwa na wazo fulani kuhusu maana ya “jehnamu” (Kigiriki *gehenna*). Wazo hili lilitokana na mahali palipojulikana na historia yake. Neno la Kigiriki linalingana na neno la Kiebrania “ge-hinnom”. Linamaanisha Bonde la Hinomu, linaloshuka upande wa kusini wa mji wa Yerusalemu (Yoshua 15:8; 18:16). Katika historia ya Israeli, chini ya wafalme Ahazi (2 Wafalme 16:3) na Manase (2 Wafalme 21:6), mahali hapa palikuwa mahali pa ibada ya sanamu yenye machukizo makubwa kabisa. Huko watu walimtolea sanamu Moleki watoto kama sadaka (2 Mambo ya Nyakati 28:3; 33:6). Waliwachoma huku ngoma zikipigwa, ili kuzima vilio vyao. Mungu alitangaza hukumu ya kutisha kwa ajili ya machukizo haya (Yeremia 7:32; 19:5-9; 32:35).

Wakati wa uamsho chini ya mfalme Yosia mahali hapa paliharibiwa na kufanywa kuwa rundo la magofu (2 Wafalme 23:10). Baadaye mahali hapa pakawa jalala la vifusi na takataka. Takataka na uchafu wa mji wa Yerusalemu vilipelekwa huko. Hata maiti za wahalifu waliouawa zilipelekwa huko ili zichomwe. Lilikuwa jalala ambalo moto uliwaka juu yake daima ili kuteketeza takataka. Funza walipata chakula cha kutosha katika takataka, hivi kwamba waliweza kuishi huko. Kwa hiyo, kuhusiana na jehnamu, mara nyingi kunatajwa pia funza wasiokufa na moto usiozimika (Marko 9:43-48; Isaya 30:33; 66:24).

Katika maandiko ya Wayahudi, yaliyokuwa yakitokea mahali hapa yanalinganishwa na hukumu ya adhabu ya milele ya wasio haki katika nyakati za mwisho.¹⁴⁶ Bwana Yesu Kristo hapa anaunganisha maneno Yake na wazo la Kiyahudi la siku zile. Lakini maneno Yake, tofauti na wazo la Wayahudi, ni ufunuo wa kweli ya Mungu. Anasisitiza hasa mambo mawili:

146. Strack / Billerbeck, *Eckkurs: Scheol, Gehinnom u. Garten Eden*, München (Verlag C.H. Beck) uk. 1029-1037. G.W. Bromiley, *Theological Dictionary of the NT*, Grand Rapids (Eerdmans) 1985, uk. 113.

- Mwanadamu mzima atatolewa kwa hukumu ya jehanamu: “bali mwogopeni yule awezaye kuangamiza nafsi na mwili pia katika jehanamu” (Mathayo 10:28; taz. Luka 12:5). Hukumu ya jehanamu (Mathayo 5:29-30) itaipata nafsi sawa na mwili (Luka 12:47).
- Jehanamu haiwezi kutenganishwa na moto: “na mtu atakayemwambia: Wewe mpumbavu!, itampasa jehanamu ya moto” (Mathayo 5:22). “Ni afadhali kwako kuingia katika uzima hali ya kilema, kuliko kuwa na mikono miwili na kwenda zako jehanamu, katika moto usiozimika, ambamo funza wao hawafi, wala moto hauzimiki” (Marko 9:43-44; taz. Mathayo 5:29).

Mwanadamu huogopa moto. Katika jehanamu hukumu inaupata mwili, nafsi na roho. Picha ya moto inasema juu ya mateso na hofu. Hatuwezi kulelewa jambo hili kwa mawazo yetu. Picha hii inagusa vya kutosha. Ni onyo ambalo haliwezi kuwa kali zaidi ya hapo. Moto mara nyingi unatumika kama kielelezo cha hukumu ya Mungu, ambayo siku ya hukumu inaelekezwa dhidi ya kila kitu kisichopatana na Mungu (Mwanzo 19:24; Mambo ya Walawi 10:2; Hesabu 16:35; 1 Wakorintho 3:13; 2 Wathesalonike 1:8; Waebrania 10:27; 2 Petro 3:7; Ufunuo 20:9; 21:8).

Mistari mingine ambayo haitaji neno “jehanamu”, lakini inaeleza hukumu ile ile, ni hii:

“Ni afadhali kwako kuingia katika uzima u kilema au kiwete, kuliko kuwa na mikono miwili au miguu miwili, ukatupwa katika moto wa milele” (Mathayo 18:8).

“... nao watawatupa [wana wa yule mworu] katika tanuru la moto; ndiko kutakuwa na kilio na kusaga meno” (Mathayo 13:42; taz. 8:12).

Yuda anasema: “wakiadhibiwa kwa adhabu ya moto wa milele” (Yuda 7).

6.2.2 Ziwa la moto

Kwa kupatana na mistari iliyo hapo juu, ziwa la moto ni jina jingine la jehanamu (Ufunuo 19:20; 20:10, 14-15). Kuhusu mahali hapa yanatajwa mambo machache tu kwa undani. Ni mahali ambapo mwenye dhambi hatapata pumziko milele. Ziwa, kama vile bahari, linaashiria hali ya kutokuwa na utulivu isiyokoma (Ufunuo 14:11).

Kwanza yule mnyama na yule nabii wa uongo (watu wawili wa nyakati za mwisho, taz. Ufunuo 13) watatupwa katika ziwa la moto (Ufunuo 19:20). Wakiwa hai na miili yao wanaingia mahali hapa paliwakapo kwa moto na kiberiti.

Miaka 1,000 baadaye Ibilisi atatupwa katika ziwa la moto, ili ateswe mchana na usiku hata milele na milele (20:10).

Ziwa la moto, yaani moto wa milele, limewekwa tayari kwa ajili ya Ibilisi na malaika zake – si kwa ajili ya mwanadamu! (Mathayo 25:41). Lakini kwa sababu mwanadamu alimfuata Ibilisi, akashika njia ile ile ya kutotii na hakutaka kujinyenyekeza kwa Mungu, yeye pia ataipata hatima yake ya milele huko (Ufunuo 20:10, 14-15; 14:10).

Moto upo ili kuchoma kitu na kukiondoa, kama ilivyotokea pia kwa takataka katika Bonde la Hinomu. Lakini katika hukumu ya jehanamu si suala la kuchomwa kwa maana ya kuangamizwa kabisa.

Mbali na fundisho la kwamba mwanadamu atangamizwa kabisa, kuna pia maoni kwamba watu watakaa jehanamu kwa muda fulani tu. Lengo lake ni kulipa adhabu yenye kipimo kilichowekwa mipaka, au hata kutakaswa kwa maana ya toharani. Kama picha ya moto ingefasiriwa kwa maana hii, waovu wote wangeungua mara moja na papo hapo wanapowekwa katika moto huu. Hawana uzima mpya wala kitu chochote chema kinachoweza kubaki baada ya kutakaswa. Hakuna kuponyoka kutoka jehanamu; ina mlango wa kuingilia tu, lakini haina mlango wa kutokea.

Moto, kama ulivyowaka katika Bonde la Hinomu, ni picha ya uhalisi wa jehanamu, kwa kuwa unaeleza mateso ya mwenye dhambi.

6.2.3 Mauti ya pili

Tumekwisha kuona kwamba kifo si mwisho wa kuwepo kwa mwanadamu, bali kimsingi ni mabadiliko ya hali ya kuwepo. Zaidi ya hayo, kifo daima huleta kutengana. Mauti ya pili, na kwa hiyo ya mwisho (Ufunuo 20:6, 14), ni kutengwa kwa mwisho kwa mwenye dhambi na Mungu. Hiyo ndiyo hukumu ya milele ya mwenye dhambi. Kwa hiyo Paulo anaiita hukumu hii “uharibifu wa milele *mbali na uso wa Bwana*” (2 Wathesalonike 1:9). Kwa kuwa Mungu hawezi kuitazama dhambi, ni lazima amfukuze mwenye dhambi milele mbali na uwepo Wake (Mathayo 7:23; 25:12), kwa kuwa nuru na giza haviwezi kuwa na ushirika (2 Wakorintho 6:14). Mwenye dhambi atafukuzwa hadi giza la nje. Hapo atajua kwamba Mungu hawezi kumpokea pamoja na dhambi yake (Mathayo 22:13; Luka 13:22-28; 2 Petro 2:17; Yuda 13). Watu wengi hawataki kuwa na uhusiano wowote na Mungu – basi watakuwa bila Mungu milele. Ukweli huu unatufanya

tutetemeke, tunapofikiria kile kitakachokuwa sehemu ya wenye dhambi milele na bila mwisho.

Kugeuka mbali kwa mwisho na kutokuwepo kwa Mungu kunamaanisha kuwa katika giza la nje kabisa la mauti – kupotea kusikoisha kamwe.

Swali la kutafakari zaidi

- AJ linaieleza hatima ya milele ya wasioamini kwa picha zipi?

6.3 Adhabu hudumu kwa muda gani?

Hili ni swali muhimu, ambalo limejadiliwa sana katika karne zote za historia ya kanisa hadi leo. Hapa maoni ya Wakristo wengi yanatofautiana. Baadhi wanadai kwamba adhabu ina mipaka ya wakati. Wanasema kwamba mwanadamu akishamaliza kulipa kipimo cha adhabu yake, ataangamizwa kabisa milele au ataingia mbinguni. Wengine, akiwemo mwandishi, kwa msingi wa Neno la Mungu wana hakika kwamba adhabu haitakwisha kamwe.

Swali hili haliwezi kujibiwa bila upendeleo ikiwa mawazo ya kibinadamu (na matamano yetu) pamoja na hisia zetu yanapewa nafasi ya kuamua. Maandiko Matakatifu lazima yawe mamlaka pekee. Maneno ya Biblia yanaonyesha wazi bila shaka yoyote kwamba adhabu na mateso ya waovu yatakuwa ya milele, yaani yasiyo na mipaka ya wakati. Jambo hili linaonekana wazi katika mistari ifuatayo ya Maandiko:

“Ni afadhali kwako kuingia katika uzima hali ya kilema, kuliko kuwa na mikono mivili na kuvenda ziko jehanamu, katika moto usiozimika” (Marko 9:43; taz. Mathayo 3:12; Isaya 66:24; Yereimia 17:4).

“Ni afadhali kwako kuingia katika uzima u kilema au kiwete, kuliko kuwa na mikono mivili au miguu mivili, ukatupwa katika moto wa milele” (Mathayo 18:8).

“Wakiadhibiwa kwa adhabu ya moto wa milele” (Yuda 7).

“Yeye naye atakunywa katika mnyo wa ghadhabu ya Mungu, uliotengenezwa bila kuchanganywa katika kikombe cha hasira yake; naye atateswa kwa moto na kiberiti mbele ya malaika watakatifu na mbele ya Mvana-Kondoo. Na moshi wa mateso yao hupanda juu hata milele na milele; wala havana raba mchana wala usiku ...” (Ufunuo 14:10-11; taz. 20:10).

Moto unawaka milele, yaani hauwezi kuzimika. Muda wa umilele (“hata milele na milele”), ambao wanadamu hawawezi kuuwazia, hapa unalinganishwa – ili

tuuelewe vizuri zaidi – na mfuatano usio na mwisho, usiokoma, wa mchana na usiku.

“Na hao watakwenda zao kuingia katika mateso ya milele; bali wenye haki watakwenda katika uzima wa milele” (Mathayo 25:46). “Mafundisho ya ... hukumu ya milele” (Waebrania 6:2). “Uharibifu wa milele mbali na uso wa Bwana” (2 Wathesalonike 1:9). “Ambao wengi wa giza ndio akiba yao milele” (Yuda 13; taz. 2 Petro 2:17). “Bali ghadhabu ya Mungu inamkalia” (Yohana 3:36).

“Bali mtu yeyote atakayemkufuru Roho Mtakatifu hana msamaha *milele*, bali ana hatia ya dhambi *ya milele*” (Marko 3:29; Mathayo 6:15; 12:32). Pale ambapo milele hakutakuwa na msamaha wa dhambi, hukumu ya Mungu juu ya dhambi nayo itakuwepo milele. Hata tukiliacha swali la ni watu gani wanaohusika hapa wanaomkufuru Roho Mtakatifu, mistari huu pia unaonyesha wazi kwamba katika umilele kutakuwa na watu wasio na msamaha wa dhambi, ambao ghadhabu ya Mungu itabaki juu yao milele.

Hata hivyo watu wanapinga kwamba maneno “-a milele” na “umilele” si kila mara yanaeleza kipindi kisicho na mwisho, bali yanaweza pia kueleza kipindi chenye mwisho. Kwa hiyo tunapaswa kuchunguza maneno haya yana maana gani katika AJ yanapohusu hukumu.

6.3.1 “*Milele*” na “-a milele” katika Agano Jipya

Neno “umilele” linalingana na neno la Kigiriki “*aion*”. Neno hili linaweza kuwa na maana ya kipindi fulani cha wakati au cha enzi yenye mipaka: taz. Mathayo 12:32; 24:3; 28:20; Luka 16:8; 20:34; Warumi 12:2; 1 Wakorintho 1:20; 2 Wakorintho 4:4; Wagalatia 1:4; 1 Timotheo 6:17; 2 Timotheo 4:10; Tito 2:12; Waebrania 9:26.

Mistari hii inaonyesha wazi kwamba si suala la wakati wenyewe tu, bali la alama za kimaadili zinazoitambulisha enzi hiyo au mwendo huo wa wakati.

“Umilele” pia – na hivyo ndivyo katika sehemu nyingi zaidi – ni kipindi kisicho na mwisho:

- “Hata milele” (Kigiriki *eis ton aiona*). Usemi huu unapatikana katika mistari ifuatayo: Mathayo 21:19; Marko 3:29; 11:14; Luka 1:55; Yohana 4:14; 6:51, 58; 8:35, 51-52; 10:28; 11:26; 12:34; 13:8; 14:16; 1 Wakorintho 8:13; 2 Wakorintho 9:9; Waebrania 5:6; 6:20; 7:17, 21, 24, 28; 1 Petro 1:25; 1 Yohana 2:17; 2 Yohana 2.

- “Hata nyakati za milele” (*eis tous aionas*). Taz. mistari ifuatayo: Luka 1:33; Warumi 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; 2 Wakorintho 11:31; Waebrania 13:8.
- “Hata nyakati zote za milele” (*eis pantas tous aionas*): Yuda 25
- “Hata milele ya milele” (*eis ton aiona tou aionos*): Waebrania 1:8.
- “Hata nyakati za milele za milele” (*eis tous aionas ton aionon*). Usemi huu unapatikana mara nyingi: Warumi 16:27; Wagalatia 1:5; Wafilipi 4:20; 1 Timotheo 1:17; 2 Timotheo 4:18; Waebrania 13:21; 1 Petro 4:11; 5:11; Ufunuo 1:6, 18; 4:9-10; 5:13; 7:12; 10:6; 11:15; 14:11; 15:7; 19:3; 20:10; 22:5.

Katika Ufunuo 14:11 na 20:10 tunakuta usemi usioweza kuzidishwa tena wa kueleza kutokuwa na mwisho kwa adhabu, itakayowapata Ibilisi, yule mnyama na yule nabii wa uongo, lakini pia wanadamu waliomfuata yule mnyama. Watateswa “hata milele na milele”. Katika Kigiriki neno umilele liko katika wingi. Kwa hiyo kwa neno kwa neno inasema: “hata nyakati za milele za milele”.

Kivumishi “-a milele” nacho kinaonyesha kutokuwa na mipaka ya wakati. Jambo hili linaweza kuonekana wazi katika baraka “za milele” za waumini. Waumini wana:

- “wokovu wa milele” (Waebrania 5:9)
- “ukombozi wa milele” (Waebrania 9:12)
- “urithi wa milele” (Waebrania 9:15)
- “utukufu wa milele” (2 Timotheo 2:10; 1 Petro 5:10)
- “nyumba ya milele” (2 Wakorintho 5:1)
- “ufalme wa milele” (2 Petro 1:11).

Hakuna mtoto wa Mungu anayefikiri kwamba mambo haya yana mipaka ya wakati. Kwa kweli yanasimama kinyume cha mambo ya muda na yanayopita (2 Wakorintho 4:17-18).

Kinyume cha baraka za waumini ni hatima ya wasioamini:

- “mateso ya milele” (Mathayo 25:46)
- “moto wa milele” (Mathayo 18:8; 25:41; Yuda 7)
- “hukumu ya milele” (Waebrania 6:2)
- “uharibifu wa milele” (2 Wathesalonike 1:9).

Baraka za waumini na adhabu ya waovu vyote viwili ni vya milele kwa namna ile ile, yaani bila mwisho, kama Mathayo anavyofupisha kwa maneno machache na

wazi: “Na hao watakwenda zao kuingia katika mateso ya milele; bali wenye haki watakwenda katika uzima wa milele” (Mathayo 25:46).

Hoja nyingine dhidi ya mateso ya milele ni kwamba kivumishi “-a milele” hakihusu kuwepo kwa mwenye dhambi na muda wa hukumu yake, bali kinapaswa kuwekewa mipaka kwa matokeo ya hukumu, au matokeo yake ya baadaye, tu. Kwa hiyo mauti ya pili, ya milele, ingekuwa ni kuangamizwa kabisa kwa waovu. Lakini je, tunaweza kweli kusema juu ya *kuangamizwa kabisa* kwa mwanadamu? Je, “uharibifu” unamaanisha kukoma kwa kuwepo kwa mwanadamu?

6.3.2 “Uharibifu”

Ikiwa neno “uharibifu” linaeleweka kuwa ni kuangamizwa kabisa, yaani mwisho wa kuwepo kwa mwanadamu, basi adhabu ya jehanamu isingekuwa isiyo na mwisho, bali yenye mwisho. Lakini maoni haya yanapingana na mistari ya Maandiko ambayo tumekwisha kuinukuu. Ikiwa mwanadamu kweli anaangamizwa kabisa, basi moshi wa mateso na maumivu yake unawezaje kupanda juu hata milele na milele (Ufunuo 14:11; 20:10)? Adhabu ya moto wa milele ni kwa ajili ya nini, ikiwa hakuna tena mtu yeyote ambaye moto huu “unamwakia” (Yuda 7)? Kwa nini moto wa hukumu hauzimiki (Marko 9:43)?

Maneno haya ya Maandiko yanaonyesha wazi kwamba *uharibifu* hauwezi kuwa na maana ya *kuangamizwa kabisa*. Jambo hili linaonyeshwa pia na mistari mingine katika AJ. AJ la Kigiriki lina maneno kadhaa yanayomaanisha uharibifu. Hapa ninayataja yale muhimu zaidi, yanayotumika pia kwa hukumu ya waovu katika umilele.

Nomino “uharibifu” (apoleia)

Neno hili linapatikana mara 19 na linatafsiriwa kwa namna mbalimbali (katika Biblia ya Kijerumani):

- “upotevu” au “ubadhirifu” (Mathayo 26:8; Marko 14:4)
- “kumtoa mtu” (Matendo ya Mitume 25:16)
- “mwana wa uharibifu” (Yohana 17:12; 2 Wathesalonike 2:3)
- “uharibifu” (Mathayo 7:13; Warumi 9:22; Wafilipi 1:28; 3:19; 1 Timotheo 6:9; Waebrania 10:39; 2 Petro 2:1; 3:7; 3:16; Ufunuo 17:8, 11)

Kitenzi “kuharibu” (apollymai)

Vivyo hivyo kwa kitenzi “kuharibu” (kinapatikana mara 86 katika AJ):

- “kuangamia” kwa dunia katika gharika (2 Petro 3:6; taz. Waebrania 1:11)
- “kupita” (1 Petro 1:8 n.k.)
- “kuua” (Mathayo 2:13; 12:24; 21:41; 27:26 n.k.)
- “kuangamia” (Mathayo 5:29-30; 8:26; 26:52; Yuda 11 n.k.)
- “kupotea” kuhusu watu, wanyama na vitu (Mathayo 10:6; 15:24; 16:25; 18:11, 14; 2 Wakorintho 2:15; 2 Wathesalonike 2:10; 2 Yohana 8 n.k.)
- “kuangamiza” nafsi na mwili katika jehanamu (Mathayo 10:28)
- “kuharibika” kwa viriba vya divai (Mathayo 9:17)
- “kuwaangamiza” (Yuda 5)

Nomino “uharibifu” (olethros)

Neno hili linapatikana mara nne katika AJ: 1 Wakorintho 5:5; 1 Wathesalonike 5:3; 2 Wathesalonike 1:9; 1 Timotheo 6:9.

Katika 2 Wathesalonike 1:7-9 tuna maelezo yanayogusa sana ya hukumu ya Bwana wakati wa kudhibirika Kwake, lakini wakati huo huo pia ya hukumu ya milele: “na ninyi mnaoteseka kuwapa raba pamoja nasi, wakati wa kufunuliwa kwa Bwana Yesu kutoka mbinguni pamoja na malaika wa uweza wake, katika mwali wa moto, atakapowapa malipizi wale wasiomjua Mungu, na wale wasioitii Injili ya Bwana wetu Yesu Kristo; hao wataadhibiwa kwa uharibifu wa milele kutoka kwa [au: mbali na] uso wa Bwana na utukufu wa uweza wake” (imetafsiriwa kutoka Biblia ya Kijerumani ya Elberfelder).

6.3.3 Muhtasari

Maneno haya pia, kama *uzima wa milele*, yana maana mbalimbali. Katika mistari michache yanaweza kumaanisha kuangamizwa kabisa kwa kitu fulani, au kuondolewa kwa watu kutoka duniani. Lakini kamwe *uharibifu* haumaanishi kuangamizwa kabisa au kufutwa kabisa kwa mwanadamu. Unaweza kumaanisha kupoteza maisha ya duniani. Lakini huo si mwisho wa kuwepo, bali ni kuhamia tu katika hali nyingine ya kuwepo.

Uharibifu ni anguko na kuporomoka kwa kimaadili, ambalo si kuangamizwa kabisa, bali ni kuzorota kabisa kwa hali fulani. Uharibifu kamwe si kupoteza kuwepo, bali ni kupoteza kila kitu kinachoyapa maisha thamani. Mtu akiweka katika mistari hii neno “kuangamiza kabisa” au “maangamizi kamili” badala ya “uharibifu”, si tu kwamba maana inapotoshwa – mistari hiyo pia inakuwa haieleweki kabisa.

Uharibifu wa milele wa waovu ni kwamba watatengwa na Mungu milele na kuwa chini ya hukumu. Wamepotea, nao wako katika giza la nje kabisa (Mathayo 8:12; 22:13; 25:30; Yuda 13)

Maswali ya kutafakari zaidi

- Mtu anawezaje kujibu maoni yasiyo sahihi kwamba ...
- wasioamini, au nafsi zao, wataangamizwa kabisa?
- adhabu yao ina mipaka ya wakati?

6.3.4 Haki na utakatifu wa Mungu

Kwa uelewa na hisia za kibinadamu ni vigumu kuwazia kwamba kuna hukumu ya milele na adhabu isiyokoma kwa mwenye dhambi. Lakini mara nyingi watu wanaona mwisho tu, bila kuzingatia jinsi mambo yalivyofikia hapo. Mawazo yetu wenyewe yasiuongoze. Hasa katika swali hili la mwisho kabisa watu huelekea kuyapa mawazo yao wenyewe nafasi ya kwanza kuliko Neno la Mungu. Lakini Neno la Mungu ndicho kipimo pekee, ambacho katika maswali yote tunaweza tu kujinyenyekeza chini yake kwa unyenyekevu wa moyo.

Hebu tukumbuke tena kwamba Mungu hafurahii kumhukumu mwenye dhambi: “Maana yeye hamteshi mtu kwa kupenda, wala hawahuzunishi wanadamu” (Maombolezo 3:33). Lakini basi kwa nini kuna hukumu ya milele? Jibu ni hili: Kwa sababu Mungu si upendo tu, bali pia ni nuru: Yeye ni Mungu wa haki kamili na utakatifu kamili. Haki ya Mungu inadai kulipwa kwa deni la dhambi, yaani kuadhibiwa kwa mwenye dhambi. Utakatifu wa Mungu hauwezi kuvumilia dhambi, na ni lazima uondoe na kuteketeza kila kitu kinachohusiana nayo (Yoshua 24:19).

Nabii Isaya anasema: “Bali BWANA wa majeshi ametukuzwa katika hukumu, na Mungu, aliye Mtakatifu, amejionyesha kuwa mtakatifu katika haki” (Isaya 5:16).

Mtu akiikana hukumu ya milele, kwa hilo anaitilia shaka asili ya Mungu mwenyewe. Mungu habadiliki katika asili Yake, wala haachi kamwe haki Yake na utakatifu Wake. Mbali na kutobadilika kwa Mungu, watu wanadharau pia asili ya dhambi na uzito wake. Dhambi ndiyo sababu ya hukumu ya milele. Na dhambi ni nini machoni pa Mungu? Dhambi si udhaifu wala kosa dogo la kupuuzwa; “dhambi ni *uasi dhidi ya sheria*” (1 Yohana 3:4). Uasi dhidi ya sheria si kuvunja amri moja tu, bali ni kukataa sheria yoyote ya Mungu, yaani kufuata mapenzi ya

mtu mwenyewe na kuikana mamlaka ya Mungu. Mwishowe huu ni uasi kamili usio na utawala wowote, ni kudharau haki ya Muumba juu ya viumbe Wake. Dhambi ni uadui na uasi dhidi ya Mungu.

Dhambi si lazima ijionyeshe kama uadui wa wazi dhidi ya Mungu, bali inajitokeza kwa namna nyingi. Kwa dhambi, ukuu na heshima ya Mungu vinatukanwa. Kwa hiyo Mungu hataiacha dhambi bila adhabu. Atairejesha heshima Yake na kuyatimiza madai ya utakatifu Wake. Watoto wa Mungu wanahusika na Mungu yule yule, lakini madai ya Mungu juu yao Mwana wa Mungu ameyatimiza msalabani.

Hata hisia zetu kama watoto wa Mungu, kwa bahati mbaya, zimeathiriwa na kutiwa giza na dhambi. Sisi wenyewe kwa asili tulikuwa wenye dhambi. Kwa hiyo hatuko katikati bila upendeleo katika hukumu yetu,¹⁴⁷ na hatuwezi kuirekebisha ghadhabu ya Mungu juu ya dhambi ili ilingane na kipimo chetu. Tuna wazo gani kuhusu jinsi Mungu anavyoiona dhambi? Je, tunataka kumwamuru kwamba asimwadhibu mwenye dhambi milele kwa ajili ya dhambi yake? Jinsi Mungu anavyomtendea mwenye dhambi ni jambo Lake peke yake. Kamwe ahitaji kujitetea kwa matendo Yake, lakini hata hivyo anatueleza mambo haya katika Neno Lake.

Hukumu ya milele haiutilii shaka upendo wa Mungu. Amefanya kila kitu na ameonyesha kwamba mbingu na utukufu wa milele viko wazi kwa kila mwanadamu. Kwa hiyo Mungu mtakatifu na mwenye haki¹⁴⁸ si dhalimu anapomhukumu mwenye dhambi milele. Mungu atajitukuza hata katika jambo hilo. Mungu ni mtukufu katika utakatifu (Kutoka 15:11)!

Mtume Paulo anasema: “Mungu aonekane kuwa kweli, na kila mtu mwongo; kama ilivyoandikwa: ‘Upate kubesabwa baki katika maneno yako, ukashinde uingiapo katika hukumu.’ Lakini ikiwa udhalimu wetu unaitibitisha baki ya Mungu, tuseme nini? Je, Mungu ni dhalimu aletapo ghadhabu?” (Warumi 3:4-5).

6.3.5 Msalaba wa Golgotha

Kwa kuwa sasa tumefika mwisho wa kitabu hiki, tukiwa bado tumeguswa na hukumu ya kutisha inayomngoja mwenye dhambi, hebu tutazame saa zilizo muhimu kuliko zote katika historia ya wanadamu.

147. Ni juhudi ya daima ya Roho Mtakatifu kwamba tuelewe dhambi ni nini, ili tuichukie na kuiona kama Mungu anavyoiona (taz. 1 Yohana 1:5-2:2).

148. Ufunuo 16:5; Zaburi 47:8; 119:137; Isaya 6:3.

Tumeona kwamba Mungu kamwe haachi haki Yake na utakatifu Wake kwa ajili ya upendo Wake na neema Yake. Msalaba wa Golgotha unatupa ushahidi unaogusa kuliko wote wa jambo hili. Msalaba unatukumbusha utakatifu na haki ya Mungu, ambavyo havikumwachilia hata Mwana wa Mungu, alipojitoa mwenyewe kwa ajili ya dhambi zetu: Kazi kamilifu ya kiungu, iliyotimizwa na Mtu wa kiungu, ili kutuweka huru kutoka katika hukumu isiyo na mwisho.

Mwana wa Mungu, asiye na dhambi, aliichukua hukumu mahali petu. Akiwa na dhambi yetu alikutana na Mungu mtakatifu, aliyemwadhibu kwa ajili yake msalabani. Alizichukua dhambi zetu katika mwili Wake juu ya mti (1 Petro 2:24), alifanywa kuwa dhambi mahali petu (2 Wakorintho 5:21), alifanywa laana kwa ajili yetu juu ya mti (Wagalatia 3:13).

Marc Tapernoux analieleza jambo hili kwa usahihi: “Hili lilitokea ili upatanisho ufanyike kwa ajili ya dhambi, na madai ya haki, ya utakatifu na ya utukufu wa Mungu yatimizwe, na kwa upande mwingine ili Mungu aweze kuwasamehe wenye dhambi. Ukuu wa dhabihu hii [Waebrania 10:1-18], thamani isiyo na mwisho ya Yeye [Mathayo 3:17; 17:5] aliyefanya upatanisho kwa ajili ya hatia [1 Yohana 2:2; 4:10], uzito wa hukumu iliyompata [Mathayo 27:46; Zaburi 22; 42; 69], vinatufanya tuelewe uzito wa dhambi iliyohitaji kufunikwa kwa upatanisho, na ukubwa wa uharibifu ambao dhambi imemtumbukiza mwanadamu ndani yake: Ni uharibifu wa milele.”¹⁴⁹

Yeyote anayesema kwamba adhabu ina mipaka ya wakati, kwa hilo anadai kwamba machoni pa Mungu dhambi si nzito kiasi cha kustahili adhabu ya milele. Lakini ikiwa dhambi si kitu kibaya namna hiyo, basi kwa nini Mungu alimhukumu Mwanawe mwenyewe msalabani kwa namna ya kutisha namna hii? Kwa nini alimwacha huko katika zile saa tatu za giza? Kwa nini alimpiga kwa namna ya kutisha hivyo (Isaya 53; Zekaria 13:7)?

Je, kazi hii ya kutisha ilihitajika, ikiwa tulihitaji tu kuwekwa huru kutoka kwa kiasi fulani cha mateso ya muda? Hakika sivyo. Hakutuweka huru kutoka kwa kiasi cha mateso yenye mipaka ya wakati, bali kutoka kwa ghadhabu takatifu ya Mungu, iliyokuwa ya kutisha kiasi kwamba hata Mwana wa Mungu mwenyewe hakuachiliwa (Warumi 5:8-10; 8:32).

Mtu akidai kwamba mwenye dhambi aliyepotea hataadhibiwa milele, bali siku moja ataangamizwa kabisa, basi anayadharau mateso ya Mwana wa Mungu! Hili ndilo tokeo baya linalofuata bila kuepukika kutoka kwa mtazamo huu. Kama

149. Marc Tapernoux, *Das ewige Gericht*, Zürich (Beröa-Verlag), 1962, uk. 5.

ingekuwa ni suala la kutuweka huru kutoka kwa mateso ya muda tu, isingekuwa lazima Mwana wa Mungu aje kwetu na kujitoa mwenyewe kuwa dhabihu kwa ajili yetu. Lakini kwa sababu ghadhabu ya Mungu na hukumu ni za milele, ni Mtu wa kiungu peke yake aliyeweza kuzichukua mahali petu na kutuweka huru kutoka kwazo.

Mtu akiyakana mateso ya milele, matokeo yake yanafika mbali kiasi kwamba kwa hilo anaigusa hata kazi ya ukombozi ya Yesu Kristo na kuishusha thamani. Mungu atulinde tusiipunguze kwa namna yoyote thamani kuu isiyo na mwisho ya dhabihu hii kuu ya kiungu! Hebu tushike kwa uthabiti kwamba huko Mwana wa Mungu aliichukua juu Yake, kwa ukubwa wake wote, adhabu ambayo ingetupata milele.

Huu ndio ushahidi mkuu kuliko yote wa upendo usio na mwisho wa Mungu, na wakati huo huo wa utakatifu usiobadilika wa Mungu.

Ni rehema ya milele,
ipitayo kila wazo;
ya Yeye ambaye kwa mikono ya upendo iliyo wazi
huinama chini kwa mwenye dhambi;
anayetuweka huru kutoka laana na mauti,
na kutuongoza kwenye utukufu wa Yesu.

Hatukupaswa kupotea,
Mungu anataka tusaidiwe;
ndiyo maana Mwana alikuja duniani
na baadaye akarudi mbinguni.
Basi njooni sasa, kutoka kiti cha neema,
mpokee utimilifu wa neema kwa njia ya Mwana.

Ee neema, iwezayo sasa kufuta
dhambi zote kwa damu ya Kristo,
na sasa inatangazwa kila mahali:
msamaha na amani kwa kila mtu.
Wokovu wa milele uko tayari sasa,
ee wakati wa ajabu wa neema!

7 Kiambatisho

7.1 Maandiko Matakatifu yanafundisha nini kuhusu Sheoli na Hadesi?

Majibu ya maswali katika jarida la Bible Treasury, Juzuu N 9, uk. 79

Maswali

Je, usemi “kadhalika Mwana wa Adamu atakuwa siku tatu mchana na usiku katika moyo wa nchi” (Mathayo 12:40) unamaanisha zaidi ya kaburi, na usemi “alishuka pande za chini za nchi” (Waefeso 4:9) unamaanisha zaidi ya kifo na kaburi?

Je, inapatana na Maandiko tukisema kwamba Sheoli au Hadesi (pamoja na kifua cha Ibrahimu na paradiso) viko chini ya ardhi, na kwamba Bwana Yesu alishuka huko na kuwachukua baadhi pamoja Naye juu? Au je, paradiso, yaani kifua cha Ibrahimu, ilikuwa daima mbinguni na kamwe haikuwa chini ya ardhi, hata wakati wa Agano la Kale?

Usemi “kushuka Sheoli” una maana gani?

Je, “shimo lisilo na mwisho” ni kitu tofauti na “Hadesi”?

Je, maneno Sheoli au Hadesi yanaweza kutumika kwa mbingu, ambayo ni sehemu ya ulimwengu usioonekana?

J.C.B.

Jibu

Neno la Agano la Kale “Sheoli” linapatikana mara 65, na katika “Authorised Version” linatafsiriwa mara 31 kwa “kaburi”, mara 3 kwa “shimo” na mara 31 kwa “jehanamu”. Hilo linaonyesha kwamba neno hili linaweza kuwa na maana mbalimbali. Katika Septuaginta (tafsiri ya Kigiriki ya AK) neno hilo hilo limetafsiriwa mara 31 kwa “Hadesi”, mara mbili kwa “mauti” (*thanatos*) (2 Samweli 22:6; Mithali 23:14), na mahali pawili (Ayubu 24:19; Ezekieli 32:21) halikutafsiriwa kabisa, kwa sababu lugha ya Kigiriki haina neno linaloweza kueleza maana yake mahali hapo.

Katika mistari ifuatayo – kutaja michache tu – Mwanzo 37:35; 42:38; 44:29, 31; Hesabu 16:30-31; 1 Wafalme 2:6, 9; Zaburi 49:15; 141:7, “Sheoli” inamaanisha “kaburi” tu, na ndivyo ilivyotafsiriwa pia katika toleo la Kiingereza, isipokuwa Hesabu 16, ambapo imeandikwa “shimo”, ilhali katika mistari

mingine yote neno “Sheoli” linamaanisha mahali pa roho zilizoondoka. Kaburi hupokea mwili usio na uhai. Kwa ufupi tunaweza kusema kwamba neno la Agano la Kale “Sheoli” linatumika kwa kaburi na pia kwa makao ya roho zilizoondoka.

Tukigeukia sasa Agano Jipya, maana hii ya pande mbili inatoweka, kwa sababu uzima na kutokuharibika vimeletwa nuruni kwa njia ya Injili. Neno “Hadesi”, ambalo kwa kweli ni tafsiri ya Kigiriki ya neno la Kiebrania “Sheoli”, katika AJ linahusu ulimwengu wa roho zilizoondoka tu, sawa kabisa na maneno “mauti” na “kaburi” (Ufunuo 20) yanavyohusu mwili tu, na si nafsi wala roho. Ni mwili unaokufa, ilhali roho inarudi kwa Mungu aliyetoa. Roho na nafsi havikomi kamwe kuwepo. Hadesi inapokea wafu wasioamini tu. Muumini anapoitwa nyumbani, haendi Hadesi, bali anaingia paradiso.

Wengine wanadhani kwamba Hadesi inawapokea waumini na wasioamini kwa namna ile ile wakati wa kifo, na kwamba hata hivyo makundi hayo mawili yanatenganishwa na shimo kubwa. Mahali popote Maandiko hayasemi kwamba waumini wanakwenda Hadesi, bali yanasema kwamba wako mbali nayo (Luka 16:23). Kama mstari wa 10 wa Zaburi 16 – mstari unaonukuliwa mara mbili katika Matendo ya Mitume 2 – ungekuwa msingi wa fundisho kwamba Bwana baada ya kifo Chake alishuka Sheoli, yaani Hadesi, na nafsi Yake haikuachwa huko – lakini tunajua kwamba alikwenda paradiso, bustani ya furaha na si ya giza, ambako pia yule mhalifu wa msalabani alikuwa – basi huko kungepaswa kuwa na sehemu mbili kwa ajili ya waumini na wasioamini. Lakini kosa hili limetokea kwa sababu ya tafsiri isiyo sahihi ya mstari huu katika toleo la Kiingereza. Mstari huu unasema: “Hutaiachilia nafsi yangu iende [si: ‘ibaki katika’] Sheoli (yaani hutaitoa au kuipeleka huko)”. Tafsiri hii sahihi inathibitishwa na “maandiko yaliyosahihishwa” ya Matendo ya Mitume 2:27, 31, yaliyokubaliwa na Lachmann, Tischendorf, Tregelles, Westcott, Hort na watafsiri wengine.

Katika AJ neno “Hadesi” halitumiki kamwe kwa maana nzuri. Kama kungekuwa na sehemu kwa ajili ya waumini na pia kwa ajili ya wasioamini katika Hadesi, kwa nini bila kubagua tunasoma juu ya Hadesi kila mara kuhusiana na wasioamini, wala hatupati hata dalili moja kwamba muumini yeyote anakaa huko?

Kwa maneno “katika moyo” au “pande za chini za nchi” kaburi ndilo linalokusudiwa. Bwana wetu hakufa tu, bali pia alizikwa na kufufuliwa siku ya

tatu. Yona ni mfano wa jambo hili. Zaburi 139:15 inaweza kutulinda tusiyaifasiri maneno haya kihalisi mno. Bila shaka hapa “pande za chini za nchi” zinamaanisha kitu kisichoonekana au kilichofichika. Kaburi lililindwa na walinzi baada ya kutiwa muhuri kwa jiwe (Mathayo 27:66). Hakuna jicho la mwanadamu lililoweza kuchungulia ndani ya mahali patakatifu ambapo mwili wa Yesu ulilala.

Kabla Kristo hajaja, usemi “katika kifua cha Ibrahimu” ulikuwa kwa Myahudi mcha Mungu ndio kilele cha heri, kwa sababu alijua kwamba Ibrahimu aliitwa “rafiki wa Mungu”. Kuwa pamoja na Kristo ndilo tumaini lenye heri la Mkristo. Hilo ni juu katika paradiso ya Mungu. Paradiso si sawa na Hadesi. Ibrahimu hakuwa Hadesi, bali ile nafsi iliyoteseka, iliyokuwa Hadesi, ilimwona “kwa mbali”. Ni uvumbuzi wa mwanadamu kwamba Bwana alikuwa Hadesi na akamweka mtu yeyote huru kutoka huko. Bwana hakwenda Hadesi, bali alikwenda paradiso. Maandiko hayatoi hata dalili moja ya kuwekwa huru kutoka Hadesi. Mistari ya Waamuzi 5:12; Zaburi 68:18; Waefeso 4:8 haisemi juu ya kuwaachilia mateka, bali juu ya kuzikamata nguvu ovu, ambazo hapa zinaitwa “mateka”. Kristo aliziondolea enzi falme na mamlaka, akazifanya kuwa mkogo kwa ujasiri, akizishangilia (Wakolosai 2:15). Aliwachukua mateka utumwani. Jambo hili halihusu kuwaachilia mateka kutoka jehanamu, kama wengine wanavyolifasiri.

“Kushuka Sheoli” kunahusu kaburi au shimo. Vyote viwili viko chini ya ardhi.

Shimo lisilo na mwisho (Ufunuo 20) ni mahali ambapo hakuna mwanadamu anayefika, bali ambapo Shetani atafungwa kwa miaka elfu, kabla hajatupwa hatimaye katika ziwa la moto milele na milele. Kinyume chake, Hadesi inapokea nafsi na roho za wale waliokufa bila kupatanishwa na Mungu, yaani wafu wasioamini, ambao roho yao iliwahi kukaa katika mwili wa kufa. Nafsi na roho vinakwenda Hadesi, ilhali mwili, uliofanywa kwa mavumbi, unapata mahali kaburini (baharini au nchi kavu) na kungojea ufufuo wa hukumu. Mwanadamu atakapofufuliwa – wakati huo mbingu na nchi hazitakuwepo tena – hatatupwa Hadesi (ambayo haitakuwepo tena wakati huo), bali katika ziwa la moto, ambalo halikuwekwa tayari kwa ajili ya wanadamu, bali kwa ajili ya Ibilisi na malaika zake (Mathayo 25:41). Muumini aliyelala hafufuliwi kwa ajili ya hukumu, bali kwa ajili ya utukufu (Wafilipi 3:20-21).

Maneno “Sheoli” au “Hadesi” hayawezi kuhusishwa na mbingu, kwa sababu yako kinyume chake.

Maelezo ya mtafsiri

Neno Hadesi linapatikana katika AJ katika mistari ifuatayo:

Mathayo 11:23 (Luka 10:15): Katika mistari hii miwili Hadesi iko kinyume kabisa cha mbingu. Bwana anasema kwamba Kapernaumu itashushwa hadi Hadesi. Maana mbaya ni wazi.

Mathayo 16:18: Hapa Bwana anasema kwamba yule ambaye, kwa kuzaliwa upya na kwa imani, amekuwa jiwe lililo hai katika nyumba ya Mungu, hawezi kushindwa na malango ya Hadesi, yaani hataingia Hadesi kamwe. Mistari huu nao ni wazi kuwa na maana mbaya, kwa kuwa Bwana anasema kile kisichoweza kutokea.

Luka 16:23: Yule tajiri anainua macho yake akiwa Hadesi, naye yuko huko katika mateso. Haisemwi kwamba Lazaro naye alikuwa Hadesi. Kinyume chake, yule tajiri anamwona Lazaro katika kifua cha Ibrahimu. Kifua cha Ibrahimu, yaani paradiso, si sehemu ya Hadesi, bali ni mahali pawili palipotofautishwa waziwazi, na haiwezekani kutoka mahali pamoja kwenda pengine. “Tena, zaidi ya hayo yote, kati yetu na ninyi kumewekwa shimo kubwa.”

Matendo ya Mitume 2:27, 31: Kwa maoni yangu, tafsiri ya nukuu kutoka Zaburi 16:10 katika Matendo ya Mitume 2:27, 31 si sahihi. Katika Septuaginta, kwa neno kwa neno, imeandikwa *enkataleiphes eis baden* (“kuachilia iende Hadesi”). Umbo la msingi la kitenzi ni *enkataleipo*, na mahali pengine linatafsiriwa vizuri zaidi kwa “kukabidhi” (au: “kuacha”). Neno hili *enkataleipo* linapatikana katika AJ, mbali na Matendo ya Mitume 2:27, 31, mara 8 zaidi, na limetafsiriwa mara 6 kwa “kuacha” (Mathayo 27:46; Marko 15:34; 2 Wakorintho 4:9; 2 Timotheo 4:10, 16; Waebrania 13:5), mara moja kwa “kubakiza” (Warumi 9:29) na mara moja kwa “kuacha kufanya” au “kuacha kabisa” (Waebrania 10:25). Jambo la msingi ni kwamba hapa haikuandikwa *en baden* (kisa cha mahali, kama katika Luka 16:23), bali *eis baden* (“kuingia Hadesi”, kisa cha mtendwa). Kihusishi *eis* (“kuingia”) kinatumika pamoja na kisa cha mtendwa tu. Katika Kigiriki, kama katika Kijerumani, kisa cha mtendwa kinaonyesha mwendo au mwelekeo. Kama katika maandishi ya asili ingeandikwa *en baden*, *enkataleiphes* lingeweza kutafsiriwa kwa “kuacha nyuma”. Usemi *eis baden* unaondoa uwezekano huo. Hapa si suala la maandishi tofauti ya nakala za kale, bali ni wazi

kabisa suala la tafsiri¹⁵⁰ (taz. maelezo marefu ya W. Kelly katika vitabu vyake *An Exposition of the Acts of the Apostles* na *The Preaching to the Spirits in Prison*).¹⁵¹

Kihusishi *eis* kinapatikana, kwa mfano, katika Mathayo 18:20: “wamekusanyika kwa (kwa neno kwa neno: kuelekea) jina langu”; kisha kuhusiana na ubatizo, kwa mfano Warumi 6:3-4; 1 Wakorintho 10:2 n.k. (taz. dibaji ya tafsiri ya Elberfelder [tafsiri ya Biblia ya Kijerumani] kuhusu ubatizo).

Petro ananukuu Zaburi 16:10 katika Matendo ya Mitume 2 kwa sababu hii hasa: ili kuthibitisha kwamba Mungu amemfufua yule aliyesulibiwa na kuuawa kwa mikono ya watu wasio na sheria. Haikuwezekana Bwana abaki katika mauti na kushikwa nayo. Kwa nukuu hii katika mistari ya 25-27 Petro anataka kusema kwamba Bwana hakuwa Hadesi kamwe. Mungu hakuweza kuruhusu nafsi ya Bwana iwe Hadesi wakati mwili Wake ulipolala kaburini. Kama vile mwili Wake haukuona uharibifu, vivyo hivyo nafsi Yake haikupelekwa Hadesi. Watu wasio na sheria wangepanya hivyo kama ingekuwa katika uwezo wao. Lakini Mungu aliliona jambo hilo kwa namna nyingine, kwa sababu Bwana Yesu alikuwa na kibali chote cha Mungu. Jambo hilo Mungu alilithibitisha waziwazi kabisa kwa kumfufua Bwana. Je, kuna mstari mwingine unaoonyesha wazi zaidi tabia mbaya ya Hadesi?

Ufunuo 1:18: Hapa tunaona kwamba Bwana anazo funguo za mauti na za Hadesi. Katika mstari huu Bwana anaonyeshwa kwetu kama Mhukumu, kama

150. Hata hivyo, maoni haya yanatofautiana na mtazamo wa J.N. Darby, aliyetafsiri mistari hii kwa namna nyingine (taz. dibaji ya tafsiri ya Elberfelder kuhusu Hadesi na jehanamu, iliyoandikwa na J.N. Darby, *Coll. Writings*, Juzuu 13).

151. W. Kelly, *The Preaching to the Spirits in Prison*, 1 Peter III. 18-20, Sunbury (Belivers Bookshelf), uk. 133, 134: “Neno la Kiebrania katika Zaburi 16:10 halimaanishi ‘katika’, bali ‘kwenda’ Sheoli; halihusishi kushuka chini, sawa na jinsi Matendo ya Mitume 2:27 isivyohusisha hivyo katika maandiko ya kihakiki (*eis haden*) ya Alford, Lachmann, Tischendorf, Tregelles, Wordsworth, Westcott na Hort. Kwa hiyo Revised Version inatafsiri Kiebrania kwa usahihi: ‘Hutaichilia nafsi yangu iende Sheoli [hutaikabidhi kwa Sheoli]’ n.k., ingawa kwa makosa inatafsiri Kigiriki kwa ‘katika’ badala ya ‘kwenda’. Bwana wetu alipokufa, alikabidhi roho Yake mikononi mwa Baba Yake, aliye hakika mbinguni; na yule mnyang’anyi aliyeongoka, hata kama ilitokea kwa kuchelewa, alikuwa pamoja Naye paradiso siku ile ile (Luka 23). Sasa tumekwisha kuona kwamba paradiso, badala ya kuwa Hadesi, iko mbinguni, na kama ilivyosemwa, ni sehemu yake tukufu kuliko zote. Mtume mmoja anaiunganisha na ‘mbingu ya tatu’ (2 Wakorintho 12:3-4); na Bwana wetu anasema kwa njia ya mtume mwingine kwamba yeye ashindaye (katika kutukuzwa) atampa kula matunda ya mti wa uzima, hakika si katika Hadesi (Ufunuo 2:7). Katika Agano la Kale Hadesi, kama vile mauti, uzima na kutokuharibika, ilibaki bila kuelezwa wazi; lakini mambo haya na mengi zaidi yameletwa nuruni kwa njia ya Injili. Kwa hiyo Bwana wetu, katika mfano wa mwisho wa Luka 16, anamweleza yule tajiri, asiyekuwa na imani wala upendo, jinsi alivyoinua macho yake akiwa Hadesi baada ya kifo – lakini Lazaro aliyeamini anaelezwa kuwa amebarikiwa pamoja na Ibrahimu mwaminifu. Shimo kubwa namna hiyo liliwekwa ili kuzuia kuvuka kutoka upande wowote. Kwa kweli Hadesi ilikuwa ‘mbali’; na kukaa huko kunamaanisha kuwa ‘katika mateso’. Hakuna hata neno moja linalosemwa kwamba Lazaro alikuwa huko; alikuwa katika kifua cha Ibrahimu.

tunavyomwona pia katika Ufunuo 20:11-15, ambapo anawahukumu wafu wote. Huko mauti na Hadesi lazima ziwatoe wafu wote, ili wahukumiwe. Shetani hawarudishi wafu kwa hiari. Lakini Bwana ana mamlaka ya mwisho hata juu ya mauti na Hadesi.

Ufunuo 6:8: Hadesi inafuatana na farasi wa rangi ya kijivujivu, ambaye mauti imempanda. Mstari huu unahusiana na hukumu zitakazoipata dunia baada ya unyakuo. Wale ambao mauti inawaua, Hadesi inawapokea mara moja – bila shaka nafsi na roho za wafu tu. Kinyume chake, Wayahudi waaminifu wanaouawa wakati huo wako chini ya madhabahu (sura ya 6:9).

Ufunuo 20:13-14: Hapa mauti na Hadesi zinatupwa katika ziwa la moto. Mauti na Hadesi ndivyo vitu vya mwisho vilivyo kinyume cha Mungu, na kwa hiyo vinatupwa katika ziwa la moto. Je, Mungu angeweza kuzipeleka roho na nafsi ya muumini, ambazo tayari zimeokolewa, mahali palipo kinyume Chake? Haiwezekani kabisa! Ni kweli kwamba mauti nayo iko kinyume cha Mungu, lakini kwa muumini ni mlango wa kuingia katika ulimwengu usioonekana. Bwana asipokuja kabla, sisi nasi tutalazimika kupita katika mauti, kwa sababu mwili wa dhambi bado haujaokolewa. Lakini tumaini letu ni kwamba Bwana anakuja, na kwamba anakuja upesi, naye “ataubadili mwili wetu wa unyonge, upate kufanana na mwili wake wa utukufu, kwa kadiri ya utendaji wa nguvu zake, ambazo kwa hizo aweza hata kuvitiisha vitu vyote viwe chini yake” (Wafilipi 3:21).

Werner Mücher

7.2 Jedwali la maneno mbalimbali

Neno	Mistari ya Biblia	Maana
Sheoli (Kiebrania)	Mara 65 katika AK; kwa mfano Mwanzo 37:35; 42:38; 44:29, 31; Hesabu 16:30-33; 1 Wafalme 2:6, 9; Zaburi 49:15; 141:7 n.k.	Kwanza kabisa ni kaburi, shimo la kuzikia ardhini. Lakini pia ni ulimwengu wa wafu, bila kutofautisha makao ya watu walioamini na wasioamini
Hadesi (Kigiriki)	Mathayo 11:23; 16:18; Luka 10:15; 16:23; Matendo ya Mitume 2:27, 31; Ufunuo 1:18; 6:8; 20:13-14	Makao ya wafu wasioamini. Mahali pa mateso. Katika AJ Hadesi daima ina maana mbaya
Paradiso	Luka 23:43; 2 Wakorintho 12:4; Ufunuo 2:7	Mahali pa waumini waliolala, wakiwa katika furaha yenye ufahamu
Kifua cha Ibrahimu	Luka 16:22-23	Jina jingine la paradiso
Ziwa la moto – ziwa liwakalo kwa moto na kiberiti	Ufunuo 19:20; 20:14-15; 21:8 (taz. “mateso ya milele” katika Mathayo 25:46)	Makao ya wanadamu, ya Shetani na ya mapepo yake, watakaopata mateso ya hukumu bila kukoma hata milele yote. Hadi leo hakuna mtu yeyote katika ziwa la moto. Wa kwanza kupelekwa huko ni yule mnyama na yule nabii wa uongo, Shetani miaka 1,000 baadaye tu; na pamoja naye, wakati huo, wasioamini wote.
Jehanamu (Kigiriki <i>gehenna</i>)	Mathayo 5:22, 29-30; 10:28; 18:9; 23:15, 33; Marko 9:43, 45, 47; Luka 12:5; Yakobo 3:6	Jina jingine la ziwa la moto
Shimo lisilo na mwisho (Kiebrania <i>abbaddon</i>)	Ayubu 26:6; 28:22; 31:12; Zaburi 88:11; Mithali 15:11; 27:20; Luka 8:31; Warumi 10:7; 2 Petro 2:4; Ufunuo 9:1, 11; 11:7; 17:8; 20:1, 3	Shimo lisilo na mwisho ni, miongoni mwa mambo mengine, mahali pa kuwaweka malaika walioanguka, ambao Mungu amewafunga hadi hukumu ya mwisho.
Mbingu	Zaidi ya mara 700 katika Biblia	Biblia inatofautisha mbingu ya 1 (= anga linalozunguka dunia), mbingu ya 2 (ulimwengu wote, anga kati ya nyota) na mbingu ya 3, ambako kuna kiti cha enzi cha Mungu na paradiso (2 Wakorintho 12)

Nyumba ya Baba	Yohana 14:2	Mbingu isiyoubwa, ambamo Baba, Mwana na Roho Mtakatifu wamekaa tangu milele, na ambamo waumini wote wa kusanyiko la Mungu (kanisa) wataingia
----------------	-------------	--

8 Orodha ya vitabu

Ankerberg, J., *Fakten über das Leben nach dem Tod*, Pfäffikon (Verlag Mitternachtsruf) 2001

Ankerberg, J., *Fakten über Sterbeerlebnisse*, Pfäffikon (Verlag Mitternachtsruf) 2001

Bergmann, G., *Leben nach dem Tod?*, Gladbeck 1960

Brand, Reinhard, Godzik, Peter *Die gemeinsame christliche Hoffnung über den Tod hinaus und ihre unterschiedliche Auslegung*, 1992

Brinke, G. R., *Jenseitiges und Zukünftiges*, Frutigen

Brockhaus, R., *Botschafter des Heils in Christo*, “Unsterblichkeit der Seele, Seelenschlaf und Verdammnis”, 1919

Bouter, H., *Onnaspeurlijke Rijkdom, Bijbelstudies over het Paradijs van God*, Gouda, 2003

Cremer, H., *Jenseits des Grabes*, 1886, Gießen (TVG) 1987

Darby, J. N., *Die ewige Pein*, Neustadt (E.-P. Verlag)

Fijnvandraat, J. G., *Wiedergeboren – in Ewigkeit?*, Schwelm 1980

Grant, F. W., *Facts and Theories as to a future state*, North Carolina 1889

Hallesby, O., *Himmel, Tod und Hölle*, Wuppertal (Rudolf Brockhaus Verlag)

Hauke, Dr., Rainer, *Wo sind unsere Toten? Ein vernachlässigter Aspekt der individuellen Eschatologie* (hotuba ya kupata sifa ya uprofesa – Habilitationsvortrag)

Heidler, F., *Die biblische Lehre von der Unsterblichkeit der Seele* (Beiträge zur systematischen Theologie), Vandenhoeck & Ruprecht

Hole, F. B., *Das Feuer, das nicht erlischt*, Hückeswagen (CSV) 1987

Ironside, H. A., *Death and afterwards*, Neptune (Loizeaux Brothers) 1924

Jennings, F. C., *The Human Body, Its Source, History and Destiny*, Essex 1927

Lockyer, H., *Was geschieht nach dem Tod*, Wetzlar (Verlag Hermann Schulte) 1976

Lutzer, E. W., *Fünf Minuten nach dem Tod*, Dillenburg (CVD) 1999

Ouweneel, W. J., *Das ewige Leben*, Neustadt (E.-P. Verlag) 1980

Ouweneel, W. J., *Herz und Seele*, Dillenburg (CVD) 1991

Ouweneel, W. J., *De leer van de mens*, Buiten & Schipperheijn, 1986

Ouweneel, W. J., *Ende gut – alle(s) gut?*, Bielefeld (CLV) 1993

- Pache, R., *Das Jenseits*, Wuppertal (Verlag Sonne und Schild) 1957
 Pfannmüller, G., *Tod, Jenseits und Unsterblichkeit*
 Pollock, A. J., *Eternal Life*, London
 Rawlings, M., *Zur Hölle und zurück*, Hamburg (C. M. Fliß) 1996
 Rienecker, F., *Das Schönste kommt noch I, II*, Wuppertal (Verlag Sonne und Schild) 1964
 Rincke, H. W., *Vom Zustand nach dem Tode*, Basel, 1885
 Schwengeler, B., mhariri, *Sterbeerlebnisse, Ufo, Anthroposophie*, Berneck, 1981
 Steinmeister, A., *Auferstehung – Realität oder Illusion*, Wuppertal (Telos) 1989
 Swihart, P. J., *Der Tod – wirklich anders?*, Bad Liebenzell, 1979
 Tapernoux, Marc, *Das ewige Gericht*, Zürich (Beröa Verlag) 1962
 Zodhiates, S., *Leben nach dem Tod*, Dillenburg (CVD) 1978

Vitabu vifuatavyo vinatetea, kwa ujumla au kwa sehemu, msimamo unaopingana

- Cullmann, O., *Unsterblichkeit der Seele oder Auferstehung der Toten*, Stuttgart (Quell Verlag) 1986
 Custance, A. C., *Journey out of time*, A study of the interval between death and resurrection of the body, Ontario (Doorway Publication)
 Le Seur, P., *Die Zukunft der Toten*, Wuppertal (Aussaat Verlag) 1974
 Jukes, A., *Der zweite Tod und die Wiederbringung aller Dinge*, 1912 (1987)
 Magner, J., *Zukunft ohne Tod*, Hamburg (Saatkorn Verlag)
 Petry, P., *Allaussöhnung, Tod und letzte Dinge*, Pforzheim (Konkordanter Verlag) 1986
 Raiber, H., *Wir werden was wir sind* (Chiron Verlag) 1986
 Tobler, G., *Wann beginnt das ewige Leben*, Zürich (Advent-Verlag)
Tod und Leben, Studien zur christlichen Anthropologie, Genf (Edition Oikumene) 1840
 Tomasi, M., *Tod und Auferstehung, Himmel und Hölle*, Zürich (Advent Verlag)
77 Fragen an die Gemeinschaft der Siebenten-Tags-Adventisten, 1988

Vitabu vya marejeo

- Handreichungen aus dem Worte Gottes*, jarida la kila mwezi 1913-1938, Bielefeld (CLV)

Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, C. H. Beck, München (Strack & Billerbeck),

Texte der Kirchenväter, München (Kösel Verlag) 1963

The Bible Treasury, edited by William Kelly 1856-1920, Winschoten (H. L. Heijkop Verlag)

The Collected Writings of John Nelson Darby, Winschoten, (H.L. Heijkoop Verlag) chapa mpya (reprint) 1972

Majorida

An Outline of Sound Words, W. C. Reid, Edingburgh

Bibel und Gemeinde, jarida la Bibelbund

De Bode van het heil in Christus, Vassen (Uitgeverij H. P. Medema)

Maelezo ya Biblia (fasiri)

Best, E., *Second Corinthians, A Bible Commentary for Teaching and Preaching*, Atlanta (John Knox Press)

de Boor, W., *Der zweite Brief des Paulus an die Korinther*, Wuppertal (R. Brockhaus Verlag) 1972

Godet, F., *Kommentar zu dem Evangelium des Lukas*, TVG

Godet, F., *Kommentar zum 1. Brief an die Korinther*, TVG

Grosheide, F.W., *Paulus eerste Brief aan de Kerke te Korinthe*, Korte Verklaring der Heilige Schrift, Kampen

Kelly, W., *Notes on the second Epistle of Paul the Apostle to the Corinthians with a new Translation*, London

McDonald, W., *2 Corinthians* (Emmaus Bible School), 1961,

Ouweneel, W. J., *Wij zien Jezus, Bijbelstudies over de Brief aan de Hebreë*

Ouweneel, W. J., *De Openbaring van Jezus Christus, deel 1 en 2*

Rienecker, F. *Lukas, Wuppertaler Studienbibel*, Wuppertal (Brockhaus Verlag)

Zahn, T., *Das Evangelium des Lukas*, TVG

Vitabu vya kusaidia kujifunza Biblia

Begriffslexikon zum Neuen Testament, TVG

Bibleworkshop, Biblia ya kompyuta, media C

Bromiley, G. W., *Theological Dictionary of the New Testament*, Eerdmans

Metzger, B. M., *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, London, New York (United Bible Societies), 1971

Rienecker, *Sprachlicher Schlüssel zum griechischen Neuen Testament*

Vine, W. E., *Expository Dictionary of New Testament Words*, Fleming H. Revell

Wigram, G., *Publishing Englishmans Greek Concordance*

Vitabu vya jumla

Bruce, F. F., *Zeitgeschichte des Neuen Testaments*, Wuppertal (TVG) 1986

Gitt, W., *Und die anderen Religionen?*, Bielefeld (CLV)

Gitt, W., *Schuf Gott durch Evolution?*, Bielefeld (CLV)

Hunt, D., *Whatever happened to heaven*, Harvest House Publishers, Eugene, 1988

Josephus, F., *Geschichte des Jüdischen Krieges*, Wiesbaden (Fourier Verlag)

Josephus, F., *Jüdische Altertümer*, Wiesbaden (Fourier Verlag)

Scott, W., *Doctrinal Summaries*, Glasgow (G. T. Publications) 1982

Walvoord, J., *The Prophecy Knowledge Handbook*, Wheaton (Victor Books) 1990

Tanbihi

Jalada laini

W. & M. Deppe

Auswege oder Wege ins Aus? (Njia za kutokea, au njia za kupotea?)

Kurasa 320

ISBN 3-89397-290-0

Jumuiya za ma-guru, madhehebu potofu, ibada za siri na vikundi vya kisaikolojia vinazidi kupendwa katika ulimwengu wa Magharibi, na idadi ya wanachama wake inaongezeka.

Zaidi ya hayo, tangu miaka ya 1980 tumefurikwa na wimbi kubwa la mafundisho ya kiroho ya siri (esoteriki) lisiloweza kudhibitika.

Karibu wakati huo huo linatokea jambo ambalo kwa karne nyingi lisingeweza kuwaziwa – kote ulimwenguni mazungumzo kati ya dini kuu za ulimwengu yanaanza!

Matokeo yake ni kwamba Wakristo mara nyingi zaidi na zaidi wanakutana na watu waliochanganya mawazo ya Kikristo na mambo kutoka dini nyingine, na kwamba zaidi kuliko wakati wowote wanaitwa kujishughulisha na mikondo mbalimbali ya wakati wetu.

Kitabu hiki ni msaada mzuri wa kujua njia katika msokoto wa wingi wa dini!

Je, wafu wako hai – au kifo ndicho mwisho wa kuwepo kwote? Je, mwanadamu anaingia katika usingizi wa nafsi – au ana ufahamu hata baada ya kifo? Haya ni maswali yanayomhusu kila mwanadamu. Kusudi la kitabu hiki ni kujibu maswali haya, na pia kuleta tumaini. Somo kuu la kitabu ni swali la kutokufa kwa nafsi. Wafu walio hai – Biblia inalifumbua fumbo hili: Kifo si mwisho, bali ni mwanzo wa maisha yasiyokoma kamwe. Ukweli wa maneno haya unathibitishwa na ...